Från vagnshjul till småhus

Näringslivet i Vrigstad - då och nu

En dokumentation i ord och bild

Boken har tryckts med bidrag från:

AB Smålandsost
B. Gunnarssons Servicebutik AB – CIRCLE K
Bodefälts Bilservice
Dan's Fritidsbod/Sportringen
Hagens Camping & Vrigstad Älgpark
Harbrechts Fastighets AB
Hälsocenter AB
JB Transport AB
JMC Timber AB
Jotos
Ostkaksbageriet i Vrigstad AB
S Isakssons Kran & Transport AB
Smålandsvillan AB
Sunnerby Södergård
Sävsjö kommun
Vrigstad Blomsterhandel
Vrigstad Företagstjänst AB

© Vrigstads hembygdsförening 2016.
www.vrigstadshembygdsforening.se.
Omslagsbild: Målning av Mats Aronsson, Växjö.
Tryck: Totem, Inowroclaw, Polen.
Bokkommitté: Börje Cronvall, Kerstin Carlsson, Carl-Gustav Liew och Stig Marz.
Upplaga: 700 exemplar.

ISBN 978-91-639-1539-0

INNEHÅLL

Förord....6
Skråväsendet avskaffas och näringsfriheten ökar..7
Vrigstad på 1850-talet....9
Patron Ek och bodspråket....11
Vrigstad marknad....14
Produkter från jord- och skogsbruk....22
- Jordbruksprodukter och tjänster....22
- Levande djur samt produkter från dessa....32
- Minkuppfödning....34
- Skogsbruksprodukter och tjänster i anslutning till skogsbruk....35

Produkter från utvinning av mineral....38
- Utvinning av mineral....38

Tillverkade varor....40
- Livsmedel....40
- Drycker....56
- Kläder....60
- Sömmerskor (på 40-talet)....65
- Textilvaror....66
- Tjänster avseende textilberedning....67
- Garvat och på annat sätt berett läder....71
- Trä, sågat och hyvlat....82
- Trätillverkning....89
- Gummi- och plastvaror....101
- Glas- och glasprodukter....103
- Byggmateriel av lergods....104
- Varor av betong och cement....105
- Gjutning av metall....107
- Metallvaror, utom maskiner....110
- Metallvaror, maskiner m.m.....121
- Byggnadsmetallvaror....123
- Cisterner, tankar och andra behållare av metall....129
- Belysningsarmatur....129
- Övriga transportmedel....129
- Möbler....131
- Övriga tillverkade varor....138

Byggnads- och anläggningsarbeten....139
- Byggnadsarbeten....139
- Elinstallationer....143
- VVS-arbeten och andra bygginstallationer....144
- Måleri....147
- Andra specialiserade bygg- och anläggningsarbeten....152

Motorfordon....155
- Handel med motorfordon....155
- Underhåll och reparation av motorfordon....155

Handel....160
- Provisionshandel utom med motorfordon....160
- Detaljhandel....160

Transporttjänster....207
- Passagerartrafik....207
- Tjänster avseende vägtransport av gods och flyttjänster....213
- Tjänster avseende sjötransport....224

Hotell- och restaurangtjänster....225
- Hotell- och logitjänster....225
- Campingplatser....236
- Bar- och restaurangtjänster....237
- Caféer/bagerier....238

Informations- och kommunikationstjänster...243
- Biografer....243
- Telekommunikation....245

Finanstjänster....246
- Banktjänster....246

Fastighetstjänster....255
- Tjänster avseende uthyrning och förvaltning av fastigheter....255

Tjänster inom ekonomi och teknik....256
- Tjänster avseende redovisning och bokföring m.m....256
- Byggkonsultationer....256
- Övriga tjänster....258

Vård och omsorg; Sociala tjänster....261
- Tjänster avseende öppen hälso- och sjukvård....261
- Tjänster avseende annan hälso- och sjukvård....262
- Tjänster avseende vård och omsorg med boende...264

Tjänster avseende kultur, nöje och fritid....268
- Konstnärliga tjänster....268

Andra tjänster....270
- Andra tjänster....270
- Frisörer....270
- Skomakeri....273
- Begravningsverksamhet....274
- Övriga tjänster....275

Företagsregister....277
Personregister....283

FÖRORD

Vrigstads hembygdsförening har tagit som sin uppgift att dokumentera vår bygd i ord och bild. Vårt rika bildarkiv, med bilder från 1870-talet och framåt, förnyas ständigt. Här skiljer vi oss från många andra hembygdsföreningar som ser som sin främsta uppgift att samla gamla föremål.

Idag är historia redan i morgon. Det är viktigt att vi kontinuerligt dokumenterar det som händer för att inte tappa vår historia och för att ge framtida generationer möjlighet att ta del av bygdens historia.

Under 2016, när Sveriges hembygdsförbund firar 100 år, bestämde hembygdsföreningens styrelse att vi skulle dokumentera vårt näringsliv. Men vi ville inte bara dokumentera det som redan är historia utan även berätta om dagens samhälle i det som tidigare var Vrigstad socken.

Vrigstad har genom åren haft ett mycket rikt näringsliv. Innan järnvägen byggdes var Vrigstad ett centrum i häradet. I och med järnvägens utbyggnad tappade Vrigstad en del av sin dragningskraft. Tack vare vägarnas utbyggnad och många driftiga entreprenörer så återfick Vrigstad mycket av sin forna kraft och i dag är Vrigstad ett samhälle som sjuder av livskraft.

Hembygdsföreningens styrelse har inte varit ensamma om att samla in minnen om vårt näringsliv. En bieffekt, men också vår avsikt, var att vi förhoppningsvis skulle öka intresset för hembygden, vår förening och vikten av att dokumentera det som händer. Vi har haft öppna träffar där vi fått god hjälp att minnas svunna tider. Vi har också fått hjälp av enskilda individer som lagt ner ett stort arbete för att hjälpa oss att få en så heltäckande beskrivning av näringslivet som möjligt.

Vi är medvetna om att vår lista över företag inte är komplett, att det säkert finns sakfel och andra brister, men vi har med hjälp av dokument från olika arkiv, tidningsklipp – och inte minst – allmänhetens insats försökt att göra en så korrekt beskrivning som möjligt.

Vi vill tacka alla som på olika sätt hjälpt oss med minnen, texter, foton m.m. Er insats har varit till mycket stor hjälp.

Vrigstad i september 2016

Vrigstads hembygdsförenings bokkommitté

SKRÅVÄSENDET AVSKAFFAS OCH NÄRINGSFRIHETEN ÖKAR

Många krävde i mitten av 1800-talet att man skulle införa näringsfrihet, men framför allt borgarna stretade emot. De fruktade att deras ställning skulle urholkas. Förändringen skedde därför etappvis. Först avskaffades skråväsendet år 1846 (skråväsendet var ett system för organisation i synnerhet av hantverk där yrkesutövarna var sammanslutna i föreningar, skrån, med särskilda privilegier). I städerna slog de yrkesverksamma fortfarande vakt om skråväsendet, samtidigt som staten understödde de privilegierade manufakturerna (en enklare form av tillverkningsindustri, ett mellanting mellan hantverksmässig tillverkning och fabriksdrift).

Ett steg mot näringsfrihet togs redan 1810 då alla borgarklasser gavs tillstånd att bedriva borgerlig näring. Frågan om utvidgad näringsfrihet hade diskuterats från och till i femtio år när den behandlades under 1815 års riksdag. I första hand var det skråväsendet som förslagsställarna vände sig emot. En ökad näringsfrihet skulle främja samhällets och invånarnas välstånd. En obegränsad frihet borde införas i hantverket – utan någon skillnad mellan stad och landsbygd. Förslaget väckte entusiasm i bondeståndet, men stort motstånd inom borgarståndet.

Under alla riksdagar under 1800-talets första hälft var borgarna starka motståndare till såväl avskaffandet av skråväsendet som en ökad näringsfrihet. De fick stöd av prästerna för sin ståndpunkt. Bönderna och adeln ville genomföra liberala reformer. Borgarståndet hänvisade till sina ståndsprivilegier, medan motståndarna menade att den nya regeringsformen som hade införts 1810 – och som borgarna godkänt – uteslöt en rad gamla privilegier.

Först när den mer liberalt sinnade Oscar I tillträdde 1844 stod det klart att skråväsendets dagar var räknade. Den 22 december 1846 beslöt riksdagen att införa den nya fabriks- och hantverksförordningen, vilket innebar slutet för skråförordningen från 1720.

Skråfriheten fick viktiga konsekvenser för landsbygdsbefolkningen. Skyldigheten för landsbygdens hantverkare att tillhöra en skråorganisation avskaffades. Det blev nu möjligt för handelsmän att öppna butiker på landsbygden under förutsättning att de etablerade sig minst tre mil från närmaste stad (för att inte konkurrera med städernas handlare). Rätten till egenförsörjning infördes också år 1846, vilket innebar en möjlighet att sälja varor man själv producerat - under särskilda skattevillkor. I fabriks-

och hantverksordningen var skillnaderna mellan mäns och ogifta kvinnors rättigheter borttagna, men gifta kvinnor fick fortfarande inte starta en hantverks- eller fabriksrörelse.

I handelsordningen diskriminerades kvinnorna fortfarande och handeln fortsatte att vara en manlig verksamhet. En viss del av handeln var dock tillåten, som tobakshandel, nipperhandel (handel med mindre föremål som garn, stickade och virkade arbeten, sybehör, leksaker, oäkta smycken, tvål och luktvatten), mångleri (en månglare var en person som med tillstånd från stadens myndigheter bedrev handel) samt försäljning av knappar, spetsar och dylikt. Detta gällde för ”välfrejdade kvinnor med försvarlig kristendomskunskap” som var myndiga och ogifta. Eftersom självförsörjningen inte krävde myndighet, ökade nu antalet arbetarkvinnor och kvinnor från jordbruket inom gatu- och torghandel. Men sammantaget var kvinnor från hantverkarskikten och medelklassen de som gynnades mest av 1846 års reformer. Försörjningsmöjligheterna för ”fruntimmer av stånd” ökade också 1859 med rätten att idka detaljhandel och öppna salubod på landet. Samtidigt var antalet näringsidkande kvinnor utanför jordbruket ännu försumbart.

I Sverige fastställdes näringsfriheten för svenskar slutgiltigt i 1864 års näringsfrihetsförordning (den upphävdes 1968). I vissa länder är näringsfriheten helt eller delvis grundlagsskyddad. I Sverige saknas hittills särskild lagstiftning som slår fast näringsfriheten. Den gäller ändå som en icke lagfäst huvudregel att all näringsverksamhet är tillåten i den mån inte något annat är särskilt föreskrivet.

VRIGSTAD PÅ 1850-TALET

Rudolf Thunander skrev 1961 om ”Vrigstad på 1850-talet”, som fanns med i Gudmunds Gillets Årsbok samma år. Texten gavs senare ut som ett särtryck. Inledningen på skriften handlar om näringslivet och vi återger en del av denna:

”Att Wrigstad innehar den förmånligaste plats inom Riket till Köpingsrättighet blir svårt att med skel bestrida.” (Patron Ad. Mörk i yttrande till stämmoprotokollet den 20 oktober 1850.)

När Kristina Nilsson debuterade i Vrigstad vid mitten av 1850-talet stod orten mitt i en kraftig expansion av handel, hantverk och industri.

Bakgrunden var först och främst de lättnader i näringsfrihetslagarna, som genomförts 1846. Hantverket hade befriats från skråtvånget och industrietablering på landsbygden blev möjlig i helt annan omfattning än tidigare.

Till bakgrunden hör också det allmänt gynnsamma ekonomiska klimatet: 1850-talet var den period, då Sverige inlemmades i den stora enhet, som den moderna industrialiserade världen bildade.
Under loppet av ungefär i 10 år tillkom i Vrigstad
två s.k. skönfärgerier
tre garverier
ett bryggeri och
ett tegelbruk,
alla verksamheter, som närmast kan hänföras till industri, även om metoderna var rent hantverksmässiga.

Vad som gjorde Vrigstad attraktivt för nyetablering torde ha varit dels det för fabrikationen nödvändiga vattendraget, dels det centrala handelsläget vid en gammal marknadsplats i mötet mellan två stråkvägar.

Tegelbruket anlades vid en lerfyndighet i Horveryd. Ett av färgerierna, det Runstedtska, och bryggeriet finns fortfarande kvar och är platsens äldsta industrier, medan garverierna och tegelbruket nu är borta. Det var f. ö. hos färgare Runstedt som Kristina Nilsson en kväll höll konsert i ”salen” och i gage erhöll 12 skillingar banco.

Hantverksyrkena blev under 1850-talet rikt företrädda i Vrigstad. Vid 1860-talets början fanns det

Rudolf Thunander har gjort en stor kulturgärning då han dokumenterat mycket om Vrigstads historia. På bilden, den sista bilden vi har av Rudolf, guidar han vid Boskvarn. Bilden är från den 16 augusti 2003 och Rudolf avled den 21 december samma år.

bl. a.
sju skräddare
en mösseskräddare
fyra skomakare
två bagare
en sadelmakare
en handskmakare
en smed
en vagnmakare
en kakelugnsmakare
två snickare
en murare
en glasmästare
en kopparslagare
två urmakare
Vidare fanns något så exklusivt som en cigarrmakare och en guldsmed.

Systemet med sockenskräddare och sockenskomakare, antagna resp. avskedade av stämman, fanns kvar även efter 1846. En sockenskomakare, som ”lofwar men ljuger” avskedades 1848. Vid en annan stämma (1854) vitsordades den fria konkurrensens betydelse, då en skomakare Cedergren anhöll att få slå sig ned i byn. Några menade ”att Wrigstad har tillräckligt förråd på skomakare och att den ene hindrade utkomsten för den andre”. Men majoritetens mening var i stället ”att ju flere Mjölnare wi hafva ju bättre och redligare får man malet och ju flere Skomakare man har ju angelägnare måste de vara om de villa hafva arbete.”

Församlingen lämnade däremot ut monopol på ”Lump-Samlingen” till en sockenlumpsamlare. I gengäld betingade man sig ”1/2 Ris tjenligt Skriftpapper och i Rdr. Banco att årligen i Maj månad erläggas till Wrigstads kyrka”. Frågan om en ”Socken-Agronom” väcktes, men föll.

Fem handelsbodar öppnades under 50-talet av s.k. handelspatroner. En av dem, patron Mörk, uppförde 1850 fastigheten Mörkedala, ”en täck åbyggning samt en mindre trädgårdsanläggning”. Det hela hade ”ett behagligt utseende och utgör en förökad prydnad för kyrkbyn” eftersom platsen tidigare varit grustag och ”beteswall för byns får- och svinkreatur”. Mitt emot patron Mörks fastighet låg den nuvarande banken, då kallad Bolagsgården. Det var där Kristina debuterade som sångerska i ett litet lusthus i trädgården.

Handelsmännen var de, som fick det största ekonomiska utbytet av sina rörelser. Medan t. ex. bryggaren vid 60-talets början taxerade för en inkomst av 1 500 Rdr, en av garvarna för 1 200 Rdr, färgaren för 1 500 Rdr och tegelfabrikören för endast 400 Rdr, så kunde den framgångsrikaste handelspatronen ståta med socknens högsta inkomst, 3 000 Rdr. Hantverkarnas inkomster var betydligt blygsammare: skomakare och skräddare omkring 500 Rdr, vagnmakaren 600 Rdr, bagaren 900 Rdr och urmakaren 500 Rdr. Bäst lyckades cigarrmakaren som detta år beskattades för en inkomst av 1 500 Rdr.

Kristina Nilssons lärare, kantorn och folkskolläraren Sven Granqvist, kom upp i 600 Rdr, medan kyrkoherden tjänade 2 200 och provinsialläkaren 2 500 Rdr.

I Vrigstad fanns dessutom en rad tjänstemän, gemensamma för häradet. Vrigstads ställning som häradscentrum hade ännu inte blivit hotad – det skedde först när stambanan byggdes och de nya orterna Sävsjö och Stockaryd började tävla om häradshegemonien.

Kronolänsman och häradsskrivare var sådana tjänstemän, som sedan gammalt utövat sina tjänster från Vrigstad. År 1842 tillkom apoteket, 1846 kom den förste provinsialläkaren och 1848 öppnades poststation med postmästare.

Befolkningsutvecklingen hade i Vrigstad liksom i landet i övrigt varit nästan explosionsartad under 1800-talets första hälft. Det sades vara ”potäternas och vaccinets” förtjänst. År 1810 hade Vrigstads församling cirka 1 000 innevånare, 1855 var siffran cirka 1 700 och år 1865 cirka 1 900 personer.

PATRON EK OCH BODSPRÅKET

Varför hände det så mycket i Vrigstad förr i världen? T. ex. under senare hälften av 1800-talet. Berodde det kanske på att det fanns driftiga och stridbara människor i Vrigstad som tog initiativ och satte i gång både företag och annat?

Hur som helst. Denna händelserika och intressanta tid i Vrigstad har författarinnan Ulla Linder (1873-1954) skildrat i romanen ”Byarydskungen”. (Åhlén & Åkerlunds förlag, år 1913.) Romanen handlar som sagt om Vrigstad (Byaryd). Huvudpersonen, d.v.s. byarydskungen, är fabrikör Örnberg, som i verkligheten hette Fredrik Runstedt, han som grundade Runstedtska Färgeriet 1848. En annan framträdande person i boken är patron Johan Ek som i romanen går under namnet Lönnblad.

Det är ju möjligt att fabrikör Runstedt (Örnberg) någon tid ansågs såsom ”kung”, men kungavärdigheten erövrades emellertid av Johan Ek (Lönnblad) som också genom årtionden lyckades behålla makt och dominans i Vrigstad.

Enligt gamla sanningsvittnen skall Johan Ek ha

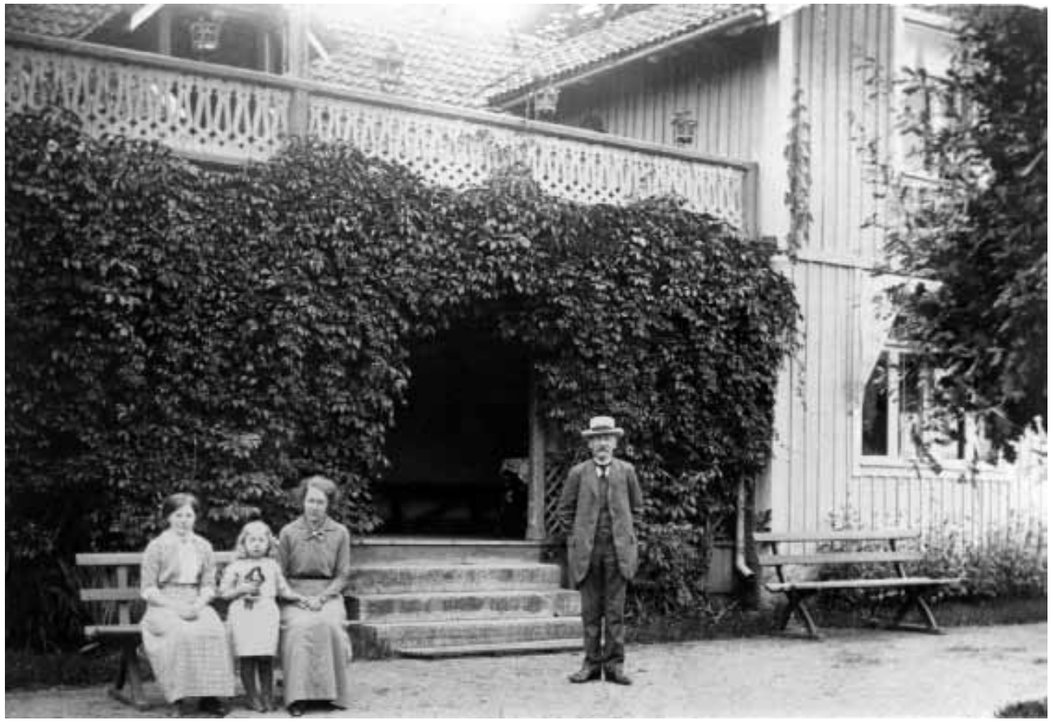

Patron Johan Ek bodde i Mörkedala. På bilden tillsammans med pigan Märta Mars, ett sommarbarn samt dottern Maria. Foto från 1915.

börjat sin bana såsom yngste man vid Kvarnagårdens Såg & Kvarn. Man tycker att brusande vattenfall, kvarnhjul och ålkistor skulle bjuda på åtskilligt av intresse för en pojke i uppväxtåren. Men arbetet med timmerstockar och mjölsäckar var tungt.

Den unge Johan Ek vantrivdes med kroppsarbetet. Han slutar vid Kvarnagården och får plats i Wadells diverseaffär. Detta blev hans lycka, han var klippt och skuren till affärsman.

Det finns många osannolika historier om anledningen till att Johan Ek lämnade tjänsten hos Wadell. Vad som hänt vet man inte så noga. Johan Ek fick emellertid möjlighet att öppna egen affär i Vrigstad, köpte fastigheter och blev en man att räkna med. Han började handla med varor som annars inte brukade ingå i lanthandlares sortiment, såsom färdigsydda och outslitliga byxor av manchestertyg.

I affären fanns också nya sorters hästskosöm och broddar som smederna behövde då de skodde hästar. Skomakarna kunde köpa träpligg, mässsingspligg och klacksinkor hos Ek, som också höll dåtidens skräddare, garvare, målare och kakelugnsmakare m. fl. med diverse förbrukningsartiklar. Det gick allt bättre för Johan Ek, han öppnar filial i Bolagsgården (Gamla Sparbanken), där han även sålde järnvaror av olika slag.

Mäktig blev Johan Ek när han valdes in i de kommunala instanserna och framför allt genom sin ställning inom missionsförsamlingen i Vrigstad. Lång, smal och allvarlig skred han fram, alltid finklädd med bländvit stärkkrage och med blicken dold bakom guldbågade glasögon. Affären gick allt bättre och bättre, övergick i vissa branscher till engrossaffär.

Rörelsen utökades dessutom med en filial i Nydala. Affären i Nydala bedömdes svår att överblicka, varför det ansågs nödvändigt med en fullt pålitlig filialföreståndare. Bland många sökande utvaldes en ung herre - han var den ende som i meritförteckningen åberopat att han ägde en ny velociped. Detta tydde ju på att sökanden var en solid person. Patron Ek räknade också ut att filialföreståndarens resor och diverse småtransporter mellan Nydala och Vrigstad kunde företagas per velociped, ett färdsätt som icke behövde belasta firmans konto för resekostnader.

Den nye filialföreståndaren skötte sig till belåtenhet. Han cyklade regelbundet ett par gånger i veckan från Nydala till Vrigstad och åter då han avlämnade och redovisade dagskassorna, lämnade förteckning på varor som måste anskaffas o.s.v. En dag hade han med sig en förteckning över obegripliga ord och uttryck som nydalaborna brukade använda. Filialföreståndaren var nämligen dalmas eller något i den vägen och hade svårt att förstå smålandsdialekten.

Där satt nu patron Ek på sin kontorsstol, röken (Holländsk Knaster) småpyrde ur hans lilla krokskaftade rökpipa. På bordet trängdes fakturabuntar med bokföringsböckerna. Dagboken låg uppslagen. Patron Ek hade just doppat pennan i bläckhornet när föreståndaren började tala om de där dialektorden. Patron Ek sköt upp glasögonen i pannan och lät blicken svepa ut över Torget.

Han var fullkomligt överhopad av stora och viktiga arbetsuppgifter, det gällde missionshuset, kommunalnämnden, fattigvårdsstyrelsen, kreditaffärer och tusen sinom tusen problem. Skulle han verkligen offra tid på barnsligheter - på några fullkomligt likgiltiga och värdelösa ord och uttryck?

Men patron Ek besinnade sig, han började läsa på föreståndarens förteckning. Överst stod bokstäverna SRÄ. Patron Ek hajade till. De där bokstäverna kanske inte var så värdelösa när allt kom omkring. Bokstäverna kunde tyda på att någon lyckats lista ut det hemliga bodspråket. Men bokstaven S ingick i alla fall inte i Johan Eks hemliga bodspråk. Det kanske ändå kunde dölja sig något bakom bokstäverna SRÄ.

De övriga orden i föreståndarens förteckning vållade ingen svårighet. Nästa ord var ”fjärja”, det visste väl alla hur det gick till när såningsmannen sådde för hand. En pojke brukade gå före och ”fjärja”, d.v.s. med stortån eller en pinne dra upp en smal rand över åkern för att tjäna såsom ögonmärke och riktlinje för såningsmannen.

Ordet ”hör” betydde ju lin. Och ”paff” var detsamma som papp (takpapp). Ordet ”recefter” (recepter) användes för att beteckna tillskurna och färdigsydda ovanläder till s.k. resårpjäxor. Och

”määten” var ju bara ett slarvigt eller självsvåldigt uttal av ordet marknad.

Men bokstäverna SRÄ? Det var ju så att varje diversehandlare i den gamla goda tiden hade sitt eget s.k. bodspråk, d.v.s. ett hemligt ord eller en sentens med tio olika bokstäver. T. ex. ordet ”förmånligt”. Bokstaven f motsvarade siffran 1, bokstaven ö motsvarades av siffran 2 o.s.v. i nummerordning. Sista bokstaven t var alltså tecknet för noll.

Så gott som alla varor i den tidens handelsbodar märktes med en eller flera av de bokstäver som ingick i bodspråket. Märkningen angav varans inköpspris. Den butik som hade ”förmånligt” till sitt bodspråk märkte t. ex. ett par manchesterbyxor med bokstavskombinatiaonen RNT, vilket alltså betydde att byxornas inköpspris utgjort kr 3.60. I denna gamla goda tid då köpslagan och prutning var ett naturligt sätt att ”handla” både när det gäller byxor och annat, så var det nödvändigt för försäljaren att hålla reda på varans inköpspris, d.v.s. det pris som under inga omständigheter fick underskridas.

Patron Ek började bli otålig. Han var van att snabbt lösa de svåraste problem, men han kunde inte klara ut det där med bokstäverna SRÄ. Han försökte med ledning av konkurrentfirman Wadells bodspråk komma till en vettig lösning av bokstavskombinationen SRÄ. Men patron Ek måste ge upp. Han beslöt att vid tillfälle själv resa till Nydala för att om möjligt få gåtan löst.

Han behövde emellertid inte kosta på sig någon resa till Nydala. Hemligheten avslöjades nästa dag i Eks egen affär vid Torget i Vrigstad. Det kom in en bonde i butiken och sade: Jag skulle ha ett hekto färskt matsnus ”ess här ä” (om här finns). Om man uttalar ”ess här a.” lite slarvigt så kan det uppfattas som SRÄ. Och filialföreståndaren som var barnfödd i norra Sverige hade ju, som sagt, särskilt svårt att förstå småländska dialektord och uttryck.

Så enkelt var det alltså. Patron Ek återgick till fakturorna och kassaböckerna, tillfredsställd över att ha klarat upp det där med SRÄ. Det kändes naturligtvis också lugnt att det hela icke hade något att göra med bodspråkets hemligheter.

VRIGSTAD MARKNAD

Vrigstads marknad är ”den gamla goda tidens” mötesplats för folk och fä från hela Småland. Där har man under tidernas lopp inte enbart gjort lysande affärer i prima oxar utan även stiftat ett och annat hjonelag.

Hur gammal Vrigstad är som marknadsplats vet väl ingen, men förmodligen ligger det ett stänk av sanning i en skämtsam artikel i Västra-Häradskuriren av år 1915 där det står:

”Ingen plats inom häradet har heller att uppvisa någon torgdag med så gamla anor och stadgat anseende som Vrigstad, ty redan på den tiden då Sävsjö ännu var endast en nebulosa och Stockaryd en vildmosse var Vrigstad en stor affärsplats och besökt stad. Våra marknader äro också av första rangen i landet, och saluhallarna som Stockholm på senare tiden lagt sig till med, lär vara uppförda efter mönster av våra marknadsbodar”.

Varför blev just Vrigstad en stor marknadsplats? Vrigstad ligger i ett vägskäl. En väg från öster till väster, från Vetlanda till Värnamo och en från söder till norr, från Växjö till Jönköping. I mitten ligger Vrigstad, med fyra mil till Värnamo och lika långt till Vetlanda. Sex mil till Jönköping och sex mil till Växjö. Där de stora vägarna korsas, mitt emellan de fyra städerna ligger Vrigstad.

Vrigstad marknad har alltid varit en populär mötesplats. Här en marknadsbild från 1915 där det är trångt mellan marknadsstånden.

Några av marknadsbodarna år 1903.

Här i vägmötet har smålänningar samlats så långt tillbaka i tiden som våra historiska källor når, för att byta och sälja varor och kreatur eller kanske bara för att umgås och utbyta lite byskvaller.

Ursprungligen var det endast borgarna i städerna, som fick bedriva handel på marknaderna på landsbygden.

Det var en dragkamp mellan borgarna i Jönköping och Växjö om vem som skulle ha rätten att driva handel på marknaden i Vrigstad.

År 1588 klagar växjöborgarna inför kungen att borgarna i Jönköping bedrev handel på marknaden i Växjö. Kungen svarar växjöborgarna:” att I ingalunda här efter härutinnan göre dem några men eller förfång utan nu som tillförne tillåte dem handla och vandla med våra undersåtar, som här tillstädes komma, till dess vi framdeles låta göra ett fullkommeligt beslut om vissa marknadsplatser och tider både här och eljes annorstädes”.

Ett ”fullkommeligt beslut” kom 1591 då kungen skriver:”att, så framt Jönköpings innebyggare vilja hafva sin handel och vandel i Vexiö stift, då skall och vara vexiöborna efterlåtet att hafva deras handel på rätt marknadstid vid Värnamo och Vrigstad”.

Det äldsta beviset på att det bedrevs handel i Vrigstad får vi genom ett påvligt brev.

År 1177 utfärdade påven Alexander III ett skyddsbrev för Linköpings domkyrkogods, där Vrigstad nämns som Njudungs köpstad.

Om marknaderna då bedrevs i den form vi tänker oss när vi hör ordet marknad, vet vi inte. Vi vet över huvud taget ganska lite om hur varudistributionen var ordnad i tidig medeltid. Men för många var det utan tvekan ett livsvillkor att marknaderna fanns till.

Med den tidens kommunikationsmöjligheter var det nödvändigt att man kunde samlas på vissa bestämda platser någon eller några gånger per år för att byta, sälja och köpa de varor man inte själv kunde producera. Man kan nog utan överdrift säga att marknaderna utgjorde den viktigaste formen för gamla tiders handel.

Tiden för marknader har varierat genom åren. Under medeltiden hölls marknader i anslutning till de kyrkliga högtiderna. Det var den 29 juni, då man firade Persmässan, som var helgdag fram till 1772. Den 15 augusti firades Festum herbarum (Örternas fest). Då välsignades årets skörd i kyrkan. Slutligen den 2 november då man firade ”Alla själars dag”. Man kan säkert utgå från att dessa dagar även gällde för Vrigstads marknad.

År 1640 får vi besked. Då kan man läsa i Jönköpings rådhusrätts protokoll daterat den 6 juni, att marknader i Vrigstad skall hållas Vårfrudagen (Marie bebådelsedag) och Helgonmässan (Alla helgons dag). Man har då reducerat antalet marknadsdagar till två, men behöll Alla helgons dag, som

Arkitekten och formgivaren Ferdinand Boberg reste runt i Sverige och dokumenterade äldre bebyggelse med sin penna. 1916 var han i Vrigstad och ritade bl.a. av de gamla marknadsbodarna.

Oxhandeln var omfattande på Vrigstad marknad. I bakgrunden C. M. Carlssons hus. Foto från 1915.

sedan gammalt var marknadsdag.

Som tidigare sagts var det endast borgarna i Jönköping och Växjö, som innehade rätten att bedriva handel på Vrigstads marknad. Men 1788 upphävdes denna rätt och Vrigstads marknad blev en frimarknad. Detta innebar att det nu var fritt fram för var och en att bedriva handel på marknaden. Men det tog tid innan reformen genomfördes i Jönköpings län. Först 1796 reglerades det hela genom kommerskollegiets beslut av den 29 augusti. Då bestämdes också datum för marknaderna i Vrigstad till den 29 juni och 26 augusti. Den 29 juni firades ju Persmässan, som tidigare sagts, men hade upphört som helgdag 1772. Dagens namn den 26 augusti var Zefyrius, som skall ha varit påve i Rom omkring år 200 och blivit helgonförklarad.

Den kyrkliga anknytningen till marknadsdagarna fanns alltså fortfarande kvar.

I almanackorna upplystes tidigare om marknadsdagarna. I 1868 års almanacka anges att årets marknader i Vrigstad hölls den 11 augusti och 10 november, Den sistnämnda dagen var Mårten Luthers dag, som firades då den store reformatorn föddes just detta datum 1483. Båda dagarna var tisdagar. År 1885 var marknaden den 7 augusti och 6 november, i båda fallen fredagar. Den 6 november, Gustaf Adolf dagen, har sedan mitten av 1700-talet ihågkommits som kung Gustaf II Adolfs dödsdag i slaget vid Lützen 1632.

Så har tiderna för Vrigstads marknad ändrats då och då, men ändå rullat på år efter år fram till våra dagar. 1962 hölls marknad den 16 augusti och den 1 november. Den senare var en torsdag och tillika Allhelgonadagen, som sedan 1640 skulle vara rättan marknadsdag i Vrigstad. Var det en slump som gjorde att det just detta år blev Alla Helgons dag?

Snart skulle tiden för marknadsdagarna återigen ändras.

Under slutet av 1950-talet var marknaden på väg att dö ut. Experter förklarade fenomenet med att folk inte behövde, som förr i tiden, åka till marknaden för att träffa vänner och bekanta, och varorna fanns ju att tillgå på annat sätt. Man kunde med hjälp av bilen nå varandra och affärerna, ansåg man.

Men den gången räknade experterna fel.

I slutet av 1960-talet blev det åter populärt att besöka marknaden. Den största anledningen till detta var att kommunen i mitten av 1960-talet gjorde genidraget att förlägga marknaden till lördagar. Nu levde marknaden upp igen. Karusellerna snurrade som aldrig förr och varietéartisterna visade sina konster i uppsatta tält och munviga knallar gjorde lysande affärer. Det blev åter ett folkliv som saknade motstycke i Småland.

Vid majmarknaden 1974 beräknades besökarantalet till 25 000 och antalet knallar var något över 400.

Att sockenmännen hade synpunkter på det som pågick på marknaden framgår av kommunalstämmans protokoll av den 7 april 1887. Där står:

”Den talrikt församlade stämman anser fortfarande, att de s.k. marknadsnöjena sådana de hittills gestaltat sig å Vrigstads marknad nemligen:
karusellåkning,
målskjutning å s.k. skjutbana med större eller mindre insats,
osedliga dramatiska föreställningar med eller utan lotterispel,
framställning af akrobatkonster,
förevisning af s.k. vildar och af menniskor med mer eller mindre anmärkningsvärda kroppslyten
äro till inte den ringaste nytta utan blott till stor skada i det att de
a) gifa anledning till att en del tanklöst folk blott förstör sina penningar
b) förvilda den obetänksamma befolkningen
c) försvåra upprätthållandet af ordningen under marknadsdagarne, särskildt som de ofta börja innan kronobetjeningen sjelfva marknadsdagen tagit ordningens upprätthållande om hand och fortfara en eller annan dag efter den egentliga marknadens slut, hvadan stämman beslutar att helt och hållet förbjuda desamma”.

Men vad hjälpte det? Visst har en del förändrats, men en del av det stämman ville förbjuda lever fortfarande kvar efter i det närmaste 130 år.

För första gången i marknadens historia hjälpte ridande polis till med att hålla ordning på höstmarknaden 1982.

Fram till 1981 drev Sävsjö kommun marknaderna i Vrigstad. Detta år tecknades ett avtal mellan kommunen och Vrigstads Idrottsförening, där VIF övertog ansvaret för marknaderna. För att klara det administrativa arbetet, som driften av marknaderna innebar, kunde VIF nu på heltid anställa en person, som kanslist och vaktmästare. En stor del av VIF:s verksamhet bekostas av inkomsterna från marknaden.

Var den tidigaste marknadsplatsen i Vrigstad var belägen kan man endast gissa. Men på 1600-talet klarnar bilden. På en lamtmäterikarta från tidigt 1600-tal finns marknadsplatsen markerad.

Växjövägen, mellan torget och nuvarande platsen för missionskyrkan, är då bebyggd med bodar på båda sidor.

Kreaturshandel bedrevs då troligen på nuvarande torget och ängarna i anslutning till detta.

Fram till 1800-talets mitt låg marknadsplatsen kvar utmed Växjövägen. Marknadsbodarna hade då utvecklats till mer eller mindre permanenta bostäder för samhällets utstötta under de dagar marknaden inte pågick. Där förekom lönnkrögeri och syndigt leverne enligt flera sockenstämmoprotokoll.

Den nya marknadsplatsen blev nu förlagd till området kring vägmötet mellan Sävsjö- och Stockarydsvägen, där nu de så kallade marknadshusen är uppförda. Nuvarande hembygdsgårdens parkering blev ”hästabacke” och oxhandeln bedrevs på området norr om Sävsjövägen.

År 1968 flyttades marknadsplatsen till det vi kallar ”Grävelsön” (Gästgivaregatans förlängning), och här ligger den fortfarande kvar.

Det fanns hästhandel ända fram till 2001, då djurmarknaden slopades. Bild från cirka 1915.

År 1661 tillskriver friherre Gyllenstierna på Lundholmen, rådhusrätten i Jönköping och kräver ersättning för att marknaderna hölls på hans ägor. Rådhusrätten svarade med ett ”höfligt bref” där man bifogade stadens privillegier av 1596 där det framgick att Jönköping tillerkänts rätten att få hålla marknader i Vrigstad. Friherrskapet Lundholmen omfattade i stort sett hela socknen varför bodarna utefter växjövägen låg på friherrskapets ägor.

Gyllenstierna vägrade också borgerskapet i Jönköping att reparera sina bodar på marknadsplatsen. Han motiverade detta med att jönköpingsborna kommo dit med öl och brännvin, ”hvarmed näringsmedlen för krogarna i Vrigstad betogos, så ock stor olämpa med slagsmål förorsakades och andra olydigheter däraf flöte”. Han fick en försäkran om att detta fortsättningsvis icke skulle ske.

Skulle detta trots allt hända fick han tillåtelse att konfiskera de brända och destillerade dryckerna.

Frågan om marknadsbodarnas underhåll gick ända upp till kungen, som svarade att ”Jönköpings stad och dess borgerskap skulle marknadsplatsen i Vrigstad obehindradt bruka, njuta och behålla, jämväl deras bodar reparera och bebygga låta”.

Att oxarna varit en dominerande handelsvara på Vrigstads marknad ända in på 1900-talet är ju känt. Redan i början av 1500-talet var denna handel betydande.

I ett brev från Gustaf Wasa till folket i Bergslagen, daterat 18 mars 1526, framgår att bergslagsmännen titt och tätt klagat över det höga priset på bl.a. oxar. Konungen lugnar dock de oroliga bergsmännen med att han varit nere i Småland och förhandlat med allmogen och bl.a. fått löftet att de i fortsättningen skall driva sina oxar upp till Bergslagen. Detta ger klart besked om att redan på tidigt 1500-tal, och förmodligen långt tidigare, var oxdriften en vanlig syn på de småländska vägarna.

Vårt stenrika landskap gav ganska begränsade skördar. Betesmark fanns det däremot gott om. Därför var det naturligt att jordbruket inriktades på kreatursavel. Detta möjliggjorde också extrainkomster genom försäljning av mjölkprodukter som

Två välkända hästhandlare på Vrigstad marknad. T.v. Arvid Lindberg, Nässjö, och till höger Filip Ekdahl, Vrigstad. Bild från cirka 1960.

smör och ost. Alla har väl någon gång hört uttrycket ”Inte för allt smör i Småland”.

Huvudnäringen blev alltså kreaturshandel och då i huvudsak oxar.

Oxarna såldes på marknaden till uppköpare och drevs sedan i stora flockar till hamnar för export eller till städer i mellansverige. En oxdrift till Stockholm kunde ta upp till tre veckor. De som drev oxarna övernattade i gårdar längs vägen. Under natten var oxarna instängda i någon hage eller träda. Ersättningen för mat och logi bestod av den gödsel oxflocken lämnade efter sig i hagen.

De här oxdrifterna var nödvändiga för att ge stadsborna och andra färskt kött. Det var först vid ankomsten till bestämmelseorten som djuren slaktades.

Många av oxdrifterna gick ända upp till Falun i Dalarna. I Falu koppargruva krävdes det massor av rep för att hissa upp både människor och material ur de djupa gruvschakten. Dessa rep, eller linor, tillverkades av tvinnad oxhud. Köttet av de slaktade smålandsoxarna skars ned i bitar, saltades och sedan röktes. Under 1500-talet hade koppargruvan gästarbetare från Tyskland. De visste hur man gjorde korv och gav råd och tips hur man kunde använda köttet. Och så var falukorven född.

Efter södra stambanans tillkomst 1864 blev efterhand oxdrifterna på vägarna alltmer sällsynta.

Så till exempel, i samband med höstmarknaden 1899, avgingo från Stockaryds station inte mindre än 25 oxtransportvagnar och från Sävsjö några färre.

Att ett marknadsbesök inte enbart gav ljusa och trevliga minnen framgår av en artikel i Smålands-

Marknaden i Vrigstad samlar fortfarande tusentals besökare. Bilden är från vårmarknaden 2016.

posten den 18 november 1899.

”Ficktjuvar lemnade ett och annat sorgligt minne af sig under Vrigstads höstmarknad, det oaktadt vederbörande Kronobetjening å flera anslag allvarligen åtvarnat allmänheten att taga sig till vara.

Eget nog omtalas inga män såsom bestulna, utan är det uteslutande qvinnor och barn, och de förlorade penningebeloppen äro jemförelsevis små.

En enka från Vrigstads Kyrkoby hade på sig 50 kronor till inköp af en ko. I ett obevakat ögonblick i trängseln försvann den lilla för egarinnan dock så väl behöfliga summan, och det blev intet af med handeln. En fattig tjenstepiga hade gömt ihop 18 kronor till ett kapptyg, penningarne försvunno spårlöst under det hon stod och prutade pris.

Flera liknande fall omtalas rörande försvunna belopp å några få kronor blott”.

Slagsmål var ett vanligt inslag i marknadsbilden vid denna tid och betraktades av många som en sorts frispektakel, som satte krydda på marknadsbesöket. Ofta höll hela byalag ihop och man drab-

OM VRIGSTADS MARKNAD

Det var dagen efter Vrigstads marknad en gång för länge sedan. En gammal kämpe låg i utdragssoffan med sviter efter både dryckeslag och slagsmål och suckade: ”Ja ger me den dälie på att då inte fenns en enda pasjänt på hela Jönköpings lasarett som är så hemskanes sjuker som ja!”

Tidningsurklipp från 1949.

Vrigstad djurmarknad ett avslutat kapitel

En 500 år gammal tradition går i graven

Enda sedan 1500-talet har Vrigstad varit en knutpunkt för handel med djur. Det var här bönderna träffades för att sälja och köpa bra bruksdjur. Men efter hård kritik mot djurhållningen har nu Vrigstad IF enhälligt bestämt att Vrigstad djurmarknad ska lägga ner.

– Det kommer dock att hållas en grand final i augusti, men sedan är det slut med djurmarknader i Vrigstad, säger Bengt Lund ordförande marknadskommittén/vice ordförande Vrigstad IF.

Men betonade att övriga marknaden kommer att fortsätta som tidigare.

Förra året valde Sjöbo djurmarknad att lägga ner och nu är det dags för Vrigstad, men det finns fortfarande två marknader kvar där man kan sälja djur Hästveda marknad, Skåne och Ulrika marknad, Östergötland.

SIDAN 8

Urklipp ur Smålands-Tidningen den 10 juli 2001.

bade samman med påkar och störar och många fick ta sig hem i lemlästat tillstånd efter marknadsbesöket.

Under slutet av 1970-talet började kritik mot djurmarknaden växa fram. Man ansåg att djuren, i huvudsak hästarna, var undermåliga och uppvisade skador i många fall. Under 1990-talet eskalerade kritiken och underblåstes av djurskyddsorganisationer och kulminerade då SVT, med reportern Elisabeth Höglund, gjorde ett längre inslag i rapport i samband med vårmarknaden 2001. Här kom distriktsveterinär, representant för Svenska hästars värn och djurskyddsinspektör till tals. Inslaget gav en mycket negativ bild av djurmarknaden, som många bedömare ansåg felaktig.

Det hela resulterade dock i att Sävsjö kommun och VIF tog beslutet att augustimarknaden 2001 skulle bli den sista djurmarknaden i Vrigstad. I och med det var en månghundraårig tradition bruten.

För Vrigstad och VIF är marknaden mycket viktig. Marknaden har tradition och hela samhället lever upp lite extra när det är marknad. Marknaden ”spiller av sig” även på de etablerade näringsidkarna i Vrigstad, som drar nytta av de många tusen marknadsbesökarna.

På sockenstämman 1818 ville man ändra tiden för augustimarknaden från mitten av augusti till den 2:e i samma månad. Orsaken var att i mitten av augusti ”inträffar höstrågskörden, varigenom denna viktiga verkställighet hindras genom folkets allmänna begär att bevista marknaden”.

Tid och plats och varor har förändrats på Vrigstad marknad. Oförändrat är dock ”folkets allmänna begär att bevista marknaden”.

PRODUKTER FRÅN JORD- OCH SKOGSBRUK

Jordbruksprodukter och tjänster

Gästgivaregården

Sven Gunler drev jordbruk på Gästgivaregården fram till 1963 då det avvecklades och mark såldes till kommunen.

Svens föräldrar Gunnar och Edit Petersson drev jordbruket parallellt med Gästgiveriet. De kom till Vrigstad 1917, från Skälsnäs säteri i Tjureda socken i Kronobergs län, där de varit arrendatorer.

Gunnar dog tidigt och Edits syskon samt drängar hjälpte till i verksamheten innan sonen Sven tog över på 1940-talet.

1964 revs Gästgivaregårdens ladugård. Här fanns bl.a. en vagnbod där socknens likvagn förvarades. Ladugården bestod av två byggnader som låg i vinkel. Här är fasaden ut mot Gästgivaregatan.

Kerstin Carlsson, barnbarn till Gunnar och Edit, minns:

När Gunnar och Edit flyttade till Vrigstad drevs deras boskap upp hit av Gustav Stendahl. Han blev kvar i Vrigstad och arbetade på gården. När Edit blev änka hade hon hjälp av några av sina syskon, bl.a. Gustav Karlsson som sedermera gifte sig med

I höskrindorna ses t.v. bl.a. Britta Gunler, Ulla Ek och Gustav Stendahl. T.h. Gustav på Skogsdal, Johan Hjort, Sven och Elsa Gunler samt Lilly Svensson, Nydala. I bakgrunden Gästgivaregårdens vagnbod och lada. Bild från cirka 1925.

Fr.v. Elsa Karlsson med dottern Eva, Elsas syster Edit Petersson, finlandsflicka Sylvi Kautto, Edits son Sven Gunler - med dottern Ingrid på armen - samt Svens hustru Ethel.

Greta Rundqvist och bosatte sig på Högsjö, Sunnerby och Elsa, som gifte sig med Josef Carlsson, ”Store-Josef”.

Hulténs Eko Grönsaker

Sunnerby Norregård ägs nu av Jeanette och Paul Hultén. 2016 startade de Hulténs Eko Grönsaker med ekologisk grönsaksodling i ett nyuppfört växthus och på friland. Man har försäljning på gården och till lokala handlare.

Paul Hultén skördar gurka uppe vid växthustaket.

Hulténs Eko Grönsaker där Jeanette och Paul Hultén skördar grönsaker på friland, tillsammans med en kund.

Lundholmen

Historiskt sett var Lundholmen liksom all mark i Vrigstad socken med omnejd klosterjord under Nydala kloster. Under reformationen tillföll klostrets stora egendomar staten. År 1570 bildades friherredömet Lundholmen. Byarna Höga Stenstorp och Wettansby i Vrigstads socken, vilka går att spåra till 1200-talet, kom att utgöra centrum.

Johan den III, Gustav Vasas son, gav godset som förläning till rikskanslern Nils Gyllenstierna 1570. Ägorna bestod då av cirka 68 hemman och sträckte sig över flera socknar: Vrigstad, Almesåkra, Ödestugu och Svenarum.

En av släkten Gyllenstiernas ägare var Göran Gyllenstierna som genom att donera mark och pengar lade grunden till en av landets första skolor, Vrigstads skola som startades 1648. Idag lever namnet Gyllenstierna kvar, bl.a. som en gata i Sävsjö och äldreomsorgens servicehus i Vrigstad som heter Göransgården.

Efter Karl XI:s reduktion såldes Lundholmen med hemman till friherre Harald Strömfeldt. Han uppförde 1699 huvudbyggnaden som förstördes genom brand 1885 men återuppbyggdes i ursprungligt skick.

Under 1700 och 1800 talet bytte egendomen ägare ett flertal gånger. Några av ägarna var König, landshövding J.A. Stedt, brukspatron C.H. Rydbeck, professor N.S. Fredriksson samt J.F. Hård av Segerstad.

1910 köptes Lundholmen av grosshandlare J.P. Carlsson som är morfars far till nuvarande ägaren Peter Nordstrand. J.P. Carlsson överlät gården till sonen Gustav Carlsson-Lundberg, Peters morfar, 1918. Han hade till en början jordbruksdrift med mjölkproduktion och potatis. På gården arbetade gårdens statare och torpare.

Huvudbyggnaden på Lundholmen uppfördes 1885. Den tidigare byggnaden, som var från 1699 och uppförd av friherre Strömfelt, brann ner till grunden 1885. Foto från omkring 1895.

Han gick på lantbruksskola men var inte någon framgångsrik lantbrukare. Hans huvudintresse var att bedriva business med att köpa och sälja gårdar. När Gustav Lundberg dog 1951 drevs gården som dödsbo till cirka 1965. Vid bodelningen tilldelades gården Gustav Lundbergs yngsta dotter Birgitta

I juli 1974 revs den nära 100 år gamla statarbostaden. Foto från 1974.

Nordstrand gift med advokat Gunnar Nordstrand, som drev skogsbruket men arrenderade ut lantbruket. Makarna sålde fastigheten till sonen Peter Nordstrand 1971.

Stora delar av gården styckades av vid arvsskiftet efter J.P. Carlsson och nya påbud om att torpen skulle styckas av för att bli självständiga fastigheter förändrade gården. Totalarealen sjönk från cirka 1 250 ha till cirka 550 ha fram till 1940-talets slut. Gården består idag av 105 ha åker, 40 ha bete, 366 ha produktiv skogsmark, 40 ha impediment vartill tillkommer arrenden på 40 ha åker.

Från 1920-talet till 1983 var åkermark, beten och ekonomibyggnader utarrenderade. Flera olika arrendatorer drev gården som Mejenqvist, Käll och Harald Johansson.

1947 utarrenderades lantbruket till Mellersta Sveriges Lantbruks AB som ingick i Kinnevikkon-

Kackel i stallet! Förvaltare Walter Ohlsson har många husdjur, som tycker om att "fjädra" sig.

Också ett byte på Vrigstadsgård: 11 000 broilers i fd häststall!

För två—tre årtionden sedan hade man 17—18 hästar i stallet vid Lundholmens gård, Vrigstad. Nu har man vid egendomen helt rationaliserat bort de tyrbenta dragarna — och stallet är logi för 11 000 kycklingar. Ett sätt att specialisera och skaffa ett näringsfång utöver det huvudsakligaste, tycker gårdens förvaltare Walter Ohlsson.

Tidningsklipp från 1966.

cernen. De drev ett för sin tid modernt rationellt konventionellt jordbruk med mjölkproduktion, äggproduktion och stor potatisproduktion. Bl.a. besprutades potatisodlingarna från flygplan.

1983 avslutades arrendet med Mellersta Sverige och Peter började driva gården. Han hade då tillsammans med hustru Kerstin och barn

David Karlsson, Allan Svensson och Lennart Nilsson i arbete. Foto från 1961

Potatisplockning på Lundholmen 1961 - Lennart Nilsson, Vråen och David Karlsson, Granemon.

bosatt sig på gården. Inventarier, djur och personal övertogs. De första åren fortsatte han driften med både mjölkkor, potatis och burhöns. Vid övertagandet arbetade Allan Svensson, Bengt Sjögren och Tage Andersson på gården samt Bengt och Tages fruar som bl.a. plockade ägg och sorterade potatis.

Det var svårt att få lönsamhet med så många olika produktionsgrenar. Det bestämdes då att huvudinriktningen i fortsättningen skulle vara mjölkproduktion och att gården skulle ställas om till ekologisk drift. Helt omlagd var gården 1995. Ladugården från 1917 har byggts om i två etapper. 1996 byggdes det gamla potatislagret om till ladugård med lösdrift och mjölkgrop och 2009 sattes DeLaval mjölkrobot in.

Idag finns ca 75 SRB kor på gården, som producerar cirka 9200 kg ekologisk mjölk/ko och år. Från att ha varit ett personalintensivt jordbruk med 5-6 heltidsanställda vid övertagandet arbetar idag Peters yngste son Petter och dottern Emmas sambo agronomen Lukas Axelsson tillsammans med Peter ensamma med driften utom vid enstaka arbetstoppar. Jordbrukspraktikanter från många olika länder

Peter och Kerstin Nordstrand i samband med Jönköpings läns hushållningssällskaps sommarmöte som 2012 hölls på Lundholmen.

Frankrike, Polen, Ukraina, Tjeckien, Litauen, Lettland och Estland har spelat en viktig roll i arbetet på gården.

En ny maskinhall och verkstad i samma stil som det gamla stallet och ladugården har uppförts där den tidigare inspektorsbostaden låg. Huvudbyggnaden har renoverats under 2014-2015 och har idag nyrenoverad fasad, balkonger och entre som ser ut som då huset byggdes. Ett växthus och renovering av trädgården planeras.

Skogen är en viktig del av gårdens drift. Under tiden gården var utarrenderad sköttes skogen av Skogssällskapet. Efter det att Peter tagit över driften sköter han skogen med hjälp av lokala entreprenörer.

Peter och Kerstin är formellt pensionärer och gården står inför ett generationsskifte som ännu inte har planerats.

Lunnaberg

Gården Lunnaberg har gamla anor. Här drevs gästgiveri mellan åren 1666-1688. År 1871 kom Andreas Ferdinand Lundberg tillsammans med hustrun Anna Cathrina som arrendator till Lunnaberg och tio år senare köpte de gården. A.F. Lundberg avled 1907 och då tog en av sönerna, Johan Robert, över gården. J.R. Lundberg avled 1962, men redan år 1948 övertog sonen Olof (Olle) och Marianne Lundberg drift och ägande.

Djurbesättningen bestod då av 8-10 kor, 5 suggor, 15 ungdjur och 30 höns. Åkerarealen var på cirka 20 ha åker samt tillhörande skogsareal på 120 ha. Då brukades den så kallade ”Sandslättsträdan”, vilken gick ända ner till nuvarande Valborg Lundbergs villa på Växjövägen 9. Mekaniseringen av jordbruket hade börjat då, det fanns maskiner såsom traktor och självbindare på gården.

Lunnaberg sett från ovan på 1940-talet.

Under 1960 och-70-talen utökades djurbesättningen. Investeringar gjordes i byggnaderna för att underlätta arbetet och åkerarealen utökades med arrenden. Sonen Per gick 1978 in i driften tillsammans med pappan Olle och sonen Hans övertog pappans del några år senare.

De första åren på 1980-talet bedrevs den mest omfattade verksamheten på gården. Djurbesättningen bestod av 45 kor och 65 ungdjur. Då arrenderades även Carlströms ladugård i Månsagården. Total åkerareal med arrenden uppgick nu till 65 ha. Total mjölkleverans uppgick till 1 600 liter/varannan dag.

År 1983 var det sista året som det bedrevs mjölk- och djurproduktion på Lunnaberg. Gården hade exproprierats av Sävsjö kommun, som behövde marken till utbyggnad av samhället. Åkerarealen blev därmed för liten till denna nu så omfattande verksamhet.

Bröderna Hans och Per Lundberg flyttade därför driften till den förvärvade fastigheten Ravelsmark i Gränna. Fastigheten är kvar i släkten Lundberg, nu bor Olle och Mariannes yngste son Lars med familj i mangårdsbyggnaden på Lunnaberg.

En paus i skogsarbetet för Lars och Olle Lundberg.

Hans Lundberg kör skördetröska 1982.

Sunnerby Södergård 1:3

Sunnerby Södergård drivs idag av Per och Olof Carlsson med familjer tillsammans med deras mor Birgitta. Gården har drivits i släkten sedan 1905 då Karl-Uno Johansson från Tödjestorp i Hjälmseryds socken, Per och Olofs farfars far, köpte den.

Karl-Uno hade 1891 utvandrat till Amerika och arbetade där i järngruvor i den nordvästra halvön i Michigan. Efter 13 år med tungt, men lönande, gruvarbete återvände han hem till Småland och köpte Sunnerby Södergård.

Gården drevs tillsammans med hustrun Josefina fram till 1938, då sonen Martin och hustrun Karin tog över. Man fortsatte driva gården med mjölkproduktion och skog. Martin handlade även en del med skog. Några av hans bröder hade sågverksrörelse

Martin och Karin Karlsson, Sunnerby Södergård. Huset byggdes 1875 och revs 1951, då nuvarande bostaden byggdes. Foto från slutet av 30-talet.

i Vrigstad.

Lönsamheten inom mjölkproduktionen blev tuffare och tuffare. I början av 1960-talet beslutade sig Martin och Karin för att sälja korna. De renoverade ladugården och byggde om för att börja med slaktkycklingar. Svenska folket hade allt mer börjat upptäcka att kyckling var både god och bra mat till vettigt pris. Martin var ”med sin tid” och beslutade starta kycklingproduktion.

Han satte in 16 000 kycklingar per omgång, och efter fem veckor var de färdiga att skickas till slakt. Därefter var det dags för rengöring och in med en ny omgång. På ett år hann det bli många kycklingar till slakt. Med ålderns rätt avvecklades succesivt kycklingproduktionen i början av 80-talet.

Generationsskifte

Gården övertogs 1983 av sonen Leif och hans fru Birgitta. De drev den till att börja med på deltid och hade lite olika funderingar på hur gården skulle utvecklas. Från 2001 arbetade både Leif och Birgitta heltid på gården. Hösten 2007 avled Leif och Birgitta driver gården vidare tillsammans med sönerna.

1983 tog Leif och Birgitta Carlsson över gården.

Potatis och jordgubbar

På den tiden hade det börjat bli mycket populärt med självplock av olika grönsaksprodukter. Granngårdarna hade haft stora potatisodlingar, och förutsättningarna var goda med de lätta sandjordarna och bra möjlighet till bevattning.

På gården startades självplockning av potatis som under några år hade en ”strykande åtgång”, men intresset avtog succesivt. Det hade blivit svårare och svårare att lagra potatisen hemma. De gamla hederliga jordkällarna fanns inte längre kvar. Dessutom kanske folk blivit mer bekväma och ville inte smutsa ner sig. Det var enklare att gå till affären och handla sin potatis.

Istället startade gården med jordgubbsodling för självplock. Den var igång från 1990 fram till 2007. Det var mycket populärt utflyktsmål med kunder från hela kommunen med omnejd.

Äggproduktion

Ägg från frigående höns hade blivit alltmer efterfrågade och man höll på att avveckla burhönssystemet i Sverige. 1995 renoverades det gamla kycklingstallet på gården, som stått tomt ett antal år. Där sattes in en ny inredning för frigående höns och på våren köptes den första omgången av 3000 unghöns in.

Det plockades cirka 2 700 ägg per dag som förvarades i ett kylrum, och en gång i veckan kom Kron-

Självplockningen var populär. Här är det skördetid i jordgubbslandet.

Här går burfåglar fria

Våren 1995 byggde Birgitta Carlsson om ladugården hemma i Sunnerby i Vrigstad för att att de drygt 3 000 hönsen skulle slippa burlivet och i stället gå fria.

Kostnaden för ombyggnaden låg mellan 300 000 och 400 000 kronor.

Att jordbruksministern nu inte tycks veta hur framtiden ska bli för de svenska hönsen tycker Birgitta är lite anmärkningsvärt. Även om det skulle visa sig att burhöns inte kommer att förbjudas ångrar hon ändå inte att hon tog steget och byggde om.

– För mig är det inget alternativ att ha hönsen i bur. Hellre slutar jag med den här verksamheten.

SIDAN 17 DEL 2

Tidningsartikel från december 1996.

fågel och hämtade dem. En del såldes även direkt till kund hemma på gården. Foderpriserna gick succesivt upp och äggpriset följde inte med i motsvarande grad. Det innebar att lönsamheten blev försämrad, så 2008 upphörde äggproduktionen.

Köttdjur och foderproduktion

1989 köptes de första dikorna till gården. Den verksamheten har utvecklats genom åren. Gården är KRAV-certifierad. I början av 2000-talet byggdes nya djurstallar. Idag finns det cirka 100 dikor av raserna Charolais, Simmental och Aberdeen Angus på gården.

Korna föder en kalv (och ibland tvillingar) varje vår. Kalvarna går med sina mödrar och diar på bete hela sommaren. På hösten separeras de och kalvarna tas in för att utfodras med extra bra foder.

Tjurkalvarna går till slakt när de är cirka 14-15 månader och har en tillväxt på 1,5-2 kg per dag. Även en del kvigkalvar går till slakt. På gården finns totalt 250-300 köttdjur. Det går åt stora mängder foder och betesmarker till alla djuren.

Idag brukas cirka 180 ha åker och 100 ha bete. Den största delen arrenderas av andra markägare.

Gården har delvis ett samarbete med några

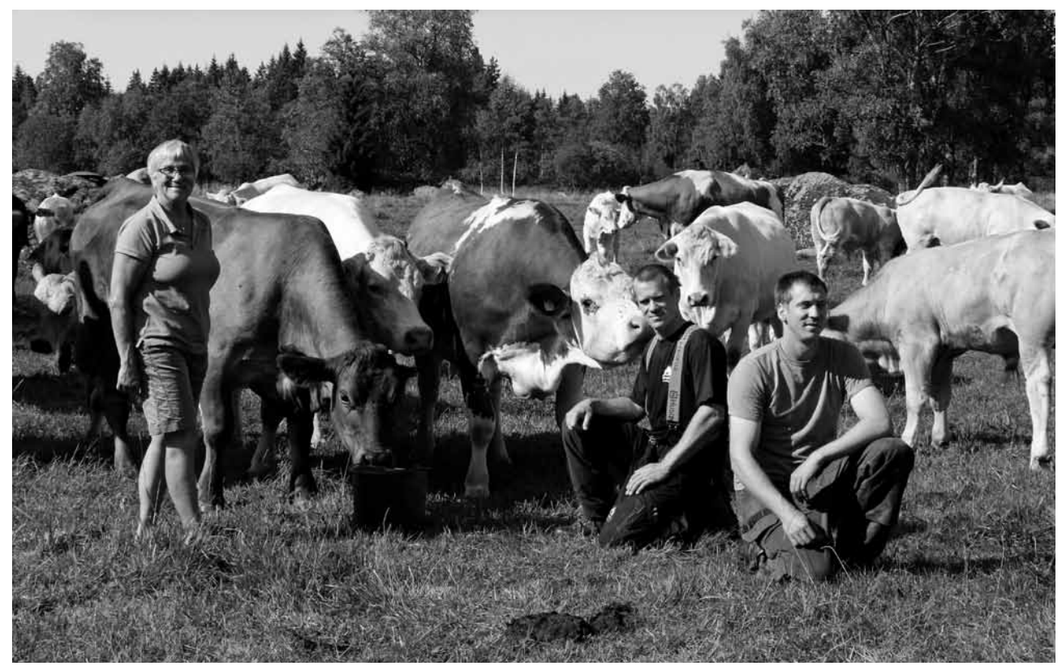

Birgitta, Per och Olof Carlsson med en av sina många djurbesättningar.

andra gårdar inom Smålands Ekokött, då en del djur slaktas på Ellos slakteri i Lammhult, och man levererar kött till några butiker i kommunen. Även hamburgare tillverkas på Svenska Hamburgerfabriken i Sävsjö. Verksamheten varierar i omfattning för närvarande.

Skog

Fastigheten och verksamheten omfattar idag även cirka 450 ha skog. När stormarna Gudrun och Per välte nästan 10 000 kubikmeter av familjens skog köptes två skogsmaskiner in, nu finns en skotare kvar.

Per och Olof har också startat aktiebolaget Sunnerby Jord och Skog, ett företag som erbjuder röjning, plantering och skoglig rådgivning. I bolaget finns tre anställda från Litauen som arbetar här under vår och höst.

Turism

Under 70-talet renoverades ett brygghus alldeles vid strandkanten av Sunnerbysjön för att kunna hyras ut till turister.

Den stugan renoverades och byggdes till 2012 och är nu i toppskick. Ytterligare en stuga renoverades 1998. Stugorna är uthyrda hela somrarna och även en hel del under hösten, vintern och våren.

För att bedriva ett lantbruksföretag idag är det en säkerhet att ha flera ben att stå på. Det är många omvärldsfaktorer som påverkar driften och lönsamheten, vilket Birgitta och sönerna har anpassat sig till.

Birgitta, Olof och Per vid den fina sjöstugan.

Sunnerby Ågård-Norregård

Gårdarna kom i familjen Hulténs ägo på 1930-talet, då doktor Gustaf Hultén inköpte Sunnerby Norregård (1934) och Sunnerby Ågård (1938). De var utarrenderade fram till 1949. Sista arrendatorerna var Bertil Rydell och Karl Salomonsson på Norregården och Simon och Nathanael Rehn på Ågården.

1949 tog sonen Jan Hultén över driften av fastigheterna som då även inkluderade Gnillinge, total areal 600 ha, därav 70 ha åker. Bostadshuset på Ågården renoverades och Jan med familj flyttade dit. Mangårdsbyggnaden till Norregården renoverades 1955, när doktor Hultén pensionerades och flyttade dit med frun Ester.

Det fanns 1949 och framåt arbetshästar och en fårbesättning på gården, i övrigt drevs lantbruket utan djur vilket var ovanligt på den tiden. Främsta grödan har alla år varit potatis, men även oljeväxter

Ladugårdstaket täcks med stickor 1948 eller 1949.

Sunnerby Ågård 1976.

Både på Sunnerby Ågård-Norregård och på Lundholmen besprutades potatisodlingarna med hjälp av flyg på 1980-talet.

och spannmål har odlats.

Redan från 1949 användes traktorer på gården parallellt med hästar. Den första skördetröskan inköptes 1951. Gamla ekonomibyggnader på gården byggdes om till potatislager och silo. Då kunde hela skörden lagras och säljas efterhand. Potatisen såldes till en grossist i Jönköping, Bruuns, för vidare transport och försäljning i Stockholm. De senare åren såldes den till affärer, storkök och grönsakshandlare i närområdet.

Anställda under många år var Holger Skörd (mellan 1951-1975), Rune Lanz och Gunnar Lanz, som arbetade i skogen. Extra personal behövdes till potatisplockningen på hösten och sorteringen av potatis under vintern.

När sönerna Magnus och Gustaf var klara med sina utbildningar på 1970-talet kom de att delta i driften, först tillsammans med Jan och sedan under namnet Bröderna Hultén. Då hade de även ungdjur under några år och sedan ett 100-tal tackor från 1979 och framåt. Under denna tid inköptes Dalhem och en släktgård i Kännestubba, Hultsjö.

Skogen har alltid varit en viktig inkomstkälla.

Lantbruket upphörde 1999 och åkrarna arrenderades ut till Leif och Birgitta Carlsson, Sunnerby Södergård. År 2000 delades brukningsenheten upp mellan Magnus, Gustaf och en syster, Kerstin Carlsson.

Kerstin Carlsson minns:

Vi fick ibland hjälpa till med sortering av potatisen på vintern. Det var inte roligt, mörkt och kallt i lagerutrymmet.

Pappa ordnade infravärme bakom oss, vilket var varmt och skönt tills man sträckte lite obetänksamt på sig och brände sig i nacken.

Att stå på potatisupptagaren och plocka undan sten på hösten var desto trevligare, ofta fint väder och lite annat att titta på än bara potatis.

Det behövdes extra folk till sorteringen och en av de som jobbade hos oss var Birgitta Carlström Gunnarsson. Vi flickor tyckte hon var så fin! Målade naglar och läppstift på morgonen när hon kom, det piggade upp oss. Att det sen var jord i ansiktet och under naglarna vid frukost brydde vi oss inte om, hon var fin ändå!

På hösten torkades spannmålen i silon på Norregård. Pappa skötte pannan dagtid men på natten var det Gunnar Lanz som hade ansvaret. Då sov han på en säng i pannhuset. Han var en mästare på att berätta historier, så där satt vi barn och lyssnade på kvällarna på det ena värre än det andra!

Levande djur samt produkter från dessa

Blommedala Gård

Företaget startade år 2003 med verksamhet inriktad på hopphästar.

Det gäller avel, utbildning av unghästar, tävling och försäljning, På gården genomförs också träningar och läger inom hästhoppning.

Gården drivs av Jenny och Gustav Blommesköld.

Jenny Blommesköld på väg till en tävling.

Höglandets Honung AB

Verksamheten startade på hobbybasis 1982. 1987 bildade Lars-Göran och Inger Sjöstedt Höglandets Honung HB, som 2007 ombildades till ett aktiebolag.

Företaget har hela värdekedjan från råhonung som fås från egna bin till den färdiga honungen. Man säljer själva direkt till butiker, utan mellanliggande grossistled. Försäljningen sker främst i Småland samt i Stockholms- och Göteborgsregionen.

Företaget hyrde först lokaler av P-O Johnsson på Källebergsvägen 5 och köpte sedan dessa samt grannfastigheten, ett företagshotell. 2016 har man fyra anställda.

Sedan 2013 har man verksamhet i Enköping, där makarnas söner Johannes och Jonatan tillsammans med två anställda har egna lokaler och biodling.

Jenny Blommesköld med några av sina hästar på Blommedala gård.

Lars-Göran Sjöstedt vid maskinen där man fyller honung på burkarna. Lars-Göran avled tragiskt vid en arbetsplatsolycka i augusti 2016.

Fr.o.m. 2016 har man även produktion i Åtvidaberg.

Företaget är idag en av Sveriges största honungsproducenter och kan skörda mellan 40 och 80 ton per år.

Lunnabergs Pälsdjursgård

Anders Lundberg började med att föda upp kaniner innan han 1939 skaffade sina första minkar, men det var först 1947 som han startade i större skala.

Anders var född på Lunnaberg och farmen var belägen på Lunnabergs ägor ovanför nuvarande Sandslättområdet. Minkuppfödningen drevs sedan fram till 1980. Som mest fanns det cirka 3 500 djur. På anläggningen fanns en kyl- och frysanläggning samt lager.

De små djuren hade stor aptit och utfordrades en gång om dagen, utom vid valpningstiden då de fick mat två gånger per dag.

Minkuppfödningen populär i Vrigstad

Pälsdjursuppfödning har väl sa gott som alla tider tjusat pojkar. Förresten inte bara pojkar utan också många äldre ha haft den lovvärda sysselsättningen som hobby. För 15—20 år sedan var det ganska ovanligt med minkuppfödning, men för närvarande finns det gott om minkfarmer över hela landet. I våra trakter är dock inte minkuppfödningen så gammal.

Kaninen har länge haft sin stora betydelse. Silverrävsgårdarna ha på sina håll legat ganska tätt. Så kom sumphävern; nutrian, som också föranlett åtskilliga intresserade till uppfödning och handel med avelsdjur och skinn. Men minken är en mera senkommen typ av småländska pälsfarmares favoriter. Minken, eller flodillern, som den också kallas, beskriven i uppslagsverken som ett värdefullt pälsdjur.

Först i en sådan här fälla låter minken "tala med sig".

Tidningsartikel från 1948.

Anders Lundberg med en av sina minkar.

Minkburarna på Lunnaberg.

Maten bestod av slaktavfall, fisk och mjöl.

Anders deltog även på utställningar med sina minkar. Han vann Riksutställningen, som kan jämföras med SM, åren 1959, 1960 och 1965.

Minkuppfödning

Det fanns under samma tid fler Vrigstadbor som hade minkuppfödning, men i mindre skala. Nämnas kan Simon Elg och Gösta Carlström i Horveryd och Josef på Toppen, Bjällebo.

Volfhems minkfarm

Farmen ägdes av Erik Johansson som startade minkfarmen 1948 och la ned verksamheten runt 1980.

Erik hade liksom Anders Lundberg startat med en mindre uppfödning av kaniner, men växlade sedan om till att föda upp minkar. Farmen var belägen strax norr om Lundbergs minkfarm.

Minnen:

Erik Johansson berättar i en tidningsartikel, att när en mink fick så många ungar att hon inte klarade alla så tog han ett par ungar och gav till katten. Hon vårdade dem väl och de utvecklades lika bra som sina syskon.

Del av minkfarmen från ovan.

Skogsbruksprodukter och tjänster i anslutning till skogsbruk

Anders Karlsson

Anders Karlsson och brodern Eston började 1969 att köra i skogen med en traktor och en skogskärra med kran. 1973 köpte Anders en skotare och arbetar fortfarande med den för att köra ut virke från skogen till bilväg.

Grahns Skogsentreprenader AB

Företaget startades av Bo Grahn och hans far Herbert Grahn 1984. Herbert var kvar till mitten av 1990-talet. Bo är för närvarande ensam i bolaget, som åtar sig slutavverkningsuppdrag.

Granskog i Vrigstad AB

Bengt Grahn startade 2003 Firma Bengt Grahns Skogstjänst och ombildade 2014 bolaget till ett aktiebolag. I företaget äger och kör Bengt Grahn en skotare.

Karlsson & Gunler Skogstjänst AB

Bengt Gunler och Yngve Karlsson startade företaget den 1 september 1990. De erbjuder olika skogstjänster, men företaget inriktar sig främst på gallringsuppdrag.

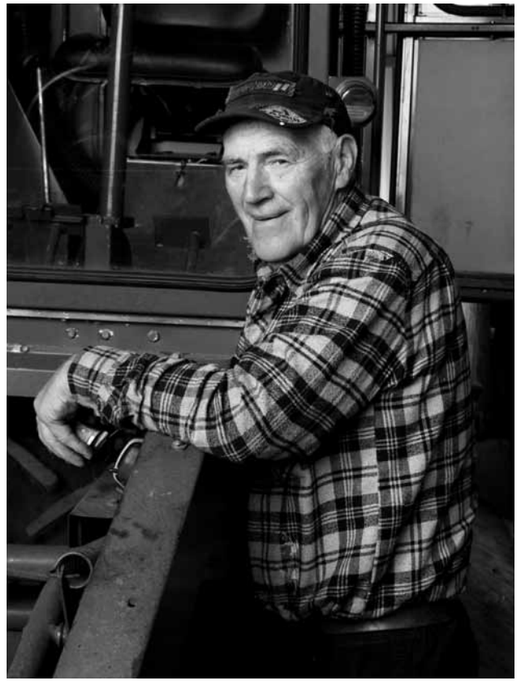

Anders Karlsson.

Bo Grahn.

Bengt Grahn.

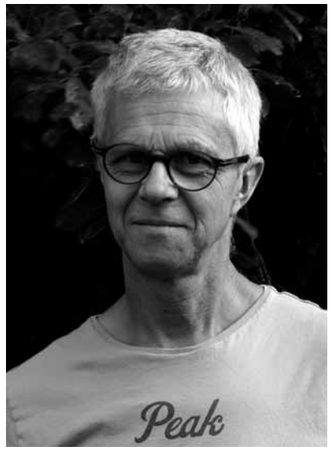

Bengt Gunler.

Kolugnar

Det som räddade Sverige från att lamslås under andra världskriget, med bl.a. bensinransonering som följd, var gengasen.

De gengasaggregat, som konstruerades och kom ut på marknaden, eldades med kol eller ved. Några företagsamma personer i Vrigstad satte igång att tillverka ”gengaspluttar” och kol. Gengaspluttarna klyvdes i bitar och var cirka 5 cm i fyrkant och skulle vara av prima björkved.

Att framställa gengaskol var mera omständligt. Att framställa kolet i milor, som var det gamla beprövade sättet var för jobbigt.

Men någon fiffig person hade kommit på att det gick att kola i stora ugnar, som murades upp av tegel och rymde cirka 30-35 kubikmeter ved. Detta var enklare och mera lönsamt.

Här i Vrigstad var det Konrad Lönnborg, Sture Johansson, Artur Karlsson och Albert Mars, som byggde upp kolugnar och producerade gengaskol.

Sture Johansson i kompanjonskap med Konrad Lönnborg drev två ugnar i Kyrkarp och hade några anställda. Här arbetade bl.a. förutom ägarna själva, Martin Edvardsson, Sture Lantz och Bertil Fasth.

De köpte upp klenved av bönderna, men också skog på rot som de avverkade själva.

I ugnarna lavades veden så tätt som möjligt. Då blev det mera och bättre kol.

När ugnarna var fyllda täcktes de med stora plåtar och därefter täcktes de med sand. Detta dels för att få tyngden, ugnarna precis som milorna kunde ”kasta”, som det hette på fackspråk, och dels för att hålla värmen i ugnen.

Sedan var det klart att tända och därefter vakta ugnarna under cirka en vecka innan kolet var klart. Därefter skulle ugnarna svalna några dagar innan man kunde öppna dem. Sedan skulle kolet rivas. Det fick inte vara för stora bitar.

Personbilarnas aggregat eldades vanligtvis med kol, medan lastbilar i huvudsak eldades med ”gengaspluttar”.

Då i stort sett all privatbilism var förbjuden och endast nyttotrafik tillåten var försvaret den största kunden.

Artur Karlsson och Albert Mars hade tre ugnar strax öster om Växjövägen i höjd med Mölnarp.

Öster om Växjövägen, mitt emot Mölnarp, hade Albert Mars en kolugn under andra världskriget. Albert, t.h., vaktar ugnarna tillsammans med en medhjälpare.

Artur hade lastbil och svarade för erforderliga vedleveranser och Albert skötte ugnarna.

När efterfrågan på kol upphörde hösten 1945 revs ugnarna. Teglet tog Artur hand om och använde till sitt garage, som han murade upp vid sin fastighet vid Växjövägen i Vrigstad.

Ladan, som använts som lagerlokal för kolet, köpte Åke Johansson i Sunnerby Södergård och monterade upp vid Lyckås som hölada. Den står fortfarande kvar, som ett minne av kolugnstiden.

I november 1945 upphävdes bensinransoneringen och kolugnarnas och gengasaggregatens saga var all.

Sunnerby Jord och Skog AB

Se Sunnerby Södergård 1:3

Werninger Skog AB

2006 startade Christian Werninger sin firma. Initialt arbetade han med skotning. Han skaffade även en skördare, men under senare år har inriktningen varit att flisa skogsavfall till värmeverk.

2011 ombildades bolaget till ett aktiebolag, där broder Charles har en minoritetspost. Idag har företaget sju anställda. Företaget har lastbilar med flistuggar samt en lastbil enbart för transporter av flisen. Merparten av flisen levereras till värmeverket i Torsvik, Jönköping. Företaget har även en skotare och en grävmaskin.

Christian Werninger.

PRODUKTER FRÅN UTVINNING AV MINERAL

Utvinning av mineral

Vrigstadgranit

Den 12 juni 1954 kom en skrivelse till Kommunalnämnden i Vrigstad med begäran om stöd för att starta en industri för framställning av Vrigstadgranit, se nedan. Hembygdsföreningen har inte kunnat hitta någon dokumentation över hur kommunen agerade i ärendet – men någon verksamhet blev det aldrig.

Jönköping den 12 juni 1954
Till Kommunalnämnden i Vrigstad.
Undertecknad som funnit ett mycket vackert och sällsynt mineral inom Vrigstad storkommun samt kontrakterat brytningsrätten på detsamma har projekterat förläggandet av en industri till Vrigstad samhälle.

Fabrikatet skulle bli en beklädnadsplatta till fasader framställt av ovannämnda material. Den skulle reklameras under namnet ”Vrigstadgranit”.

Materialet är ingen ursprunglig granit, utan en amorf sådan, som genom en ovanlig naturens process omvandlats från sandsten till granit. På grund av sitt föregående är mineralet ovanligt lättarbetat och genom denna egenskap har den eliminerat vanliga graniters handikapp som är dess hårdhet.

Som jag är en man med nästan 30 årig erfarenhet inom branschen, därav 20 som egen företagare och ett 30-årigt hobbyintresse för geologi vet jag vad jag talar om. Som fyndigheten verkar ha en bredd av cirka 300 meter och längd av 1 000 meter och ett antagligt djup av 10 meter skulle den ungefär innehålla 3 milj. kbm.

En blivande industri skulle således kunna ha en materialtillgång för generationer.

Driften vid den fabrik som jag äger har jag lagt ned för några år sedan. Anledningen att jag slog igen driften var en mängd samverkande orsaker. Främst inflationen. Jag tillverkade mest gravvårdar. Sålde till privatpersoner det ena året levererade och fick betalning året därpå. Då hade pengarna fallit i värde.

Så råkade jag ut för bedragare, några stycken i följd. Blev allvarligt sjuk. Hade väldig hård konkurrens från ett 15-tal företagare i samma bransch och på samma kundkrets. Jag hade fått nog, skaffade mig ett annat arbete och tänkte invänta något framtida tillfälle till att fortsätta.

Under mina från tjänsten lediga dagar har jag forskat i bergen i Jönköpingsbygden och slutligt gjort mitt fynd av detta mineral. Nu känner jag att mitt tillfälle kommit då jag frestas att försöka fortsätta igen. Av lättförståeliga skäl har jag inga kontanter. Men jag har ju min fabrik. Jag har ju tidigare försökt sälja den, men det har inte lyckats. Den kostar mig 45 000 kronor. Jag har bjudit ut den för 42 000 kronor. Inteckningskuld är 9 500 kronor.

Men hus och tomt kan jag ju inte flytta. De torde dock täcka inteckningskulden.

Som jag hört att Vrigstad kommun är intresserad av att få en industri förlagd inom kommunen och även är beredd att ekonomiskt trygga starten för en sådan får jag härmed anhålla om att kommunalfullmäktige tager mitt ärende under behandling. Det som väger till min fördel är att materialet är fullkomligt unikt.

Arbete utfört i detta material kan beskådas vid fastigheten Borgen i Nydala socken, huggna portstolpar, husgrunden, trappan vid ingången. Materialet kan således anses vara konkurrensfritt. Det är väderbeständigt i motsats till marmor. Jag är ju fackman, äger maskiner och är intresserad av min bransch.

Jag har tänkt mig att kommunen kunde gratis upplåta tomt samt hjälpa mig söka statslån till uppförandet av fabriksbyggnad och till rörelsekapital. Eller att kommunen kunde försträcka med lån för igångsättandet. Företaget kan ju lämpligen drivas halvkommunalt med av kommunen valda representanter som har full insyn i företagets drift.

Jag bifogar en tablå över hur driften skulle ordnas och en sannolikhetskalkyl. Som jämförelse till dessa siffror kan jag nämna att granitskivor som är ramsågade men ej kantsågade betingar ett pris mellan 150-200 kronor per m^2, för 10 cm. tjocka skivor. De säljs som halvfabrikat till stenhuggerier som ej själva ha någon ramsåg.

Högaktningsfullt
Liss Petersen, Bomgatan 8, Jönköping.

TILLVERKADE VAROR

Livsmedel

AB Smålandsost/Vrigstad hemost

Ägs och drivs av Ingemar Rolf. (Historik se under Ostkaksbageriet i Vrigstad AB.)

Lennart Rolf var mejerist i Vrigstad-Nydala Mejeriförening, som lades ner 1969. Samma år inköpte Lennart mejerilokalerna i Vrigstad och fortsatte där med tillverkning av lantost och hemost.

Tillsammans med hustrun Ingrid hade de bildat bolaget Smålandsost. Lennart startar i maj 1969 affär i tidigare Sörensens. Försäljning av ost och hälsokost – delvis som självbetjäning.

Försäljningen flyttas senare tillbaka till mejeriet och 1989 tar Ingemar Rolf över verksamheten efter sin far med tillverkning och försäljning av ost i gamla mejeriet.

Direktförsäljningen av ost upphör och Ingemar specialiserar sig på tillverkningen. Här har tillverkats hemost, lantost, camembert, brie och en del kryddost.

Det är framför allt tillverkningen av hemost till jul som är den stora produkten. År 2003 tillverkades t.ex. 50 ton hemost till jul. Företaget har en anställd.

Ingemar Rolf vårdar sina hemostar.

Hemosten vaxas i ett stort kar.

Biskopsbo Kvarn (Boskvarn)

Ur 1697 års utredning:
”Biskopsbo qvarn, krono ström, är 1681 skattlagd för 9 daler silvermynt, består af en hjulqvarn, har landfäste mot Stenshult, går år öfwer och mal för tull”.

Kvarnen, som var en tullmjölkvarn, drevs av vatten från N. Ljunga. Här fanns även ett sågverk som drevs från slutet av 1800-talet fram till 1965. Som mest sågades c:a 30.000 kubikfot.

Biskopsbo och Boskvarn utarrenderades av kronan till färgerifabrikören Fredrik Runstedt. Han anlade här en stamp för beredning av vadmal. Efter Runstedt övertog Oskar Carlström arrendet.

År 1915 blev lantmätaren Fredrik Teodor Petersson arrendator och samtidigt startade här hans dotter Maria ett hem för utvecklingsstörda. Petersson innehade arrendet till 1921, då han köpte gården. Efter faderns bortgång tog dottern Maria över gården med tillhörande kvarn och såg. Byggmästare Hjalmar Johansson blev ägare 1947. Då hade kvarnverksamheten upphört (troligen 1938).

Till en början bedrevs verksamheten vid sågen av Hjalmar, som senare arrenderade ut den till

I Boskvarn anlade Fredrik Runstedt den s.k. stampen för beredning av vadmal. Foto från 1904.

Fallet i Boskvarn från 1948, då det endast var kvar verksamhet i sågen.

Bernhard Johansson i Stockaryd. Bernhard lade ned verksamheten 1965.

Kvarnbyggnaden såldes till Konrad Lönnborg i början av 1950-talet. Konrad sålde denna vidare till Bjerhag i Sävsjö, som flyttade den till en tomt i Sävsjö nära Aleholmsskolan.

Byggnaden inreddes för tillverkning av bl.a. stoppmöbler. Även andra tillverkare hade här sin verksamhet i den gamla kvarnbyggnaden. Byggnaden är nu riven.

Efter Hjalmar Johanssons bortgång 1981 övertog sonsonen Göran Hjalmarsson gården, som han fortfarande innehar.

Några mjölnare:
Johannes Magnusson, född 1792 i Vrigstad, 1840-1850?
Johannes Andersson, född 1819 i Fröderyd, 1850-1855.
Anders Eriksson Esaiesson, född 1817 i Vrigstad, 1855?-1868 (till Amerika).
Karl Wilhelm Andersson-(Lokrantz), född 1842 i Fryeled, 1868-1876.
Johan August Andersson, född 1846 i Hemmesjö, 1875-1877.
Johan August Gustafsson, född 1844 i Tofteryd, 1876-1895.
Anders Frithiof Svensson Lindgren, född 1868 i Hjälmseryd, 1895?-1899.
Carl Johan Peter Wallsten, född 1870 i Hjälmseryd, 1897- 1905.
Carl Gustaf Andersson, född 1874 i Bringetofta, 1904- 1919.
Karl Edvin Andersson Svanberg, född 1887 i Hylletofta, 1917-1926.
Någon mjölnare mellan åren 1926 1934 bor inte på fastigheten.
Axel Viktor Emanuel Johansson, född 1901 i Forserum, 1934-1938. (Var troligen den siste mjölnaren).

Boda Kvarn

Ur 1697 års utredning:
”Boda en qvarn som nästan går år öfver, och mal för Tull, hafver landfäste mot Lundby Frälse”.

Boda kvarn drevs av vatten från sjösystemen i nordöstra delen av Vrigstad. Vattenfallet hade en fallhöjd på 4,5 meter.

Kvarnen betjänade bygden väster och norr om Vrigstad samt östra delen av Nydala och Svenarums socknar.

Utrustningen var god och följde tidens krav. Här fanns valskvarnar, kvarnar för framställning av produkter för såväl hushållen som djurfoder.

Vid kvarnen fanns även ett sågverk som utgjordes av cirkelsåg med enkelt kantverk.

Mjölnare och arrendator Carl Emil Johannisson (Johansson), född 1871 i Almesåkra kom till Boda 1893.

Han friköpte kvarn, såg och jordbruk 1926. Kvarnen hade byggts om 1890. Nuvarande kvarn och sågbyggnad lät Carl Emil uppföra 1920 i tre våningar på samma plats som den gamla. Kvarnverket drevs av två turbiner om tillsammans 42 hästkrafter samt vid behov tillskottskraft från en råoljemotor. Verket bestod av två par stenar, en dubbel valsstol, kross och korngrynsverk samt rensningsmaskin. Carl Emil hade fått en gedigen yrkesutbildning vid en större handelskvarn samt hos fadern i Västanå kvarn i Malmbäcks socken.

Carl Emil och Lydia Kristina fick elva barn. Ruth, född 1906, berättar i boken ”Barn och ungdom i Sävsjöbygden”.

Arbetare vid Boda såg omkring 1920. Fr.v. Albin Holm, Edvin Claesson, Ivan på Strömsjö och Oskar Karlsson, Boda.

”I kvarnen var det mycket som skulle göras. Det var en stor kvarn, som var känd runt omkring och bönderna kom långväga för att få mala sin säd i Boda Kvarn. Gubbarna kom med sina säckar. Ofta gick de och hade särskilda säckar lagda över axeln. De var delade på mitten så att det skulle bli lite tyngd bak och lite fram.

Ibland kom hela kärror lastade med säd. Från den stora herrgården Lundholmen kom det ofta lass med havre, som skulle malas till kross. För det ändamålet hade Boda Kvarn en särskild grynkvarn. Havrekrossen var till hästarna och på herrgården fanns många hästar, så de kom ofta med sin havre. En gång när jag var ensam i kvarnen kom det ett lass från Lundholmen med 90 säckar, som skulle hissas upp till krossen. Man förstår vilket slit det var.

Eftersom det var stor efterfrågan på kvarnens tjänster, gick den för det mesta dygnet runt. Då fick man vara där hela tiden för att se till så inget gick snett. När det var mörkt fick man lysa sig med fotogenlampor. Karbid användes inte i kvarnen. Till det var den alltför vansklig”.

År 1945 övertog Ruth:s bror Arvid Karlsson kvarn och såg och brodern Axel jorden.

Boda kvarn 1897.

Boda kvarn, som antagligen funnits sen 1500-talet, upphörde som mjölkvarn den 1 juni 1970.
Några mjölnare:
Johannes Svensson, född 1809 i Hultsjö, 1845-1852. (Kom från Gisabo kvarn).
Johannes Brewitz, född 1811 i Värnamo, 1853-1868. (Emigrerade detta år).
Jonas Peter Andersson, född i Nydala 1831, 1868-1877.
Johannes Karlsson, född i Fryeled 1857, 1881-1889.
Johannes Jonasson, född i Vrigstad 1839, 1884-1890.
Johan Alfred Fritz, född i Norra Sandsjö 1851, 1890-1893. Därefter se ovan.

Kvarnagården Stenshult
Ur 1697 års utredning
”Stenshult Qvarnagård har två enfota qvarnar i ett hus, som går år öfver och mal för tull. Landfäste mot Biskopsbo”.

Kvarnen hade även såg och drevs med vatten från N. Ljunga. Här var god vattentillgång, som gjorde att den kunde utnyttjas året om. Fallhöjden var 4,5 meter. Kvarnverket drevs senare av elektrisk kraft från den egna kraftstationen med en turbineffekt av 110 hästkrafter. Kvarnen hade två par stenar, valsverk och skalare. Sågverket bestod av stockbänk och kantverk. Sågverksdriften var av mindre omfattning,

Kvarn och såg är markerade på 1875 års Generalstabskarta.

Den första elkraftstationen i Vrigstad anlades här 1918 och levererade elektricitet, inte bara till Vrigstad utan även till Stockaryd och Hylletofta.

Sen 1886 är släkten Jacobsson ägare till Kvarnagården. Den förste i släkten som kom hit och blev ägare och mjölnare var Carl Johan Jacobsson, född 1831 i Vittaryd.

Han efterträddes av sonen Per Anton Jacobsson, född i Hagshult 1863. Hans söner Helmer, född 1909 och Tage, född 1911, båda i Vrigstad, tog över efter fadern.

Helmer skötte kvarn och såg, och Tage eldistributionen samtidigt som han arbetade som elinstallatör. Sågen används idag sporadiskt.

I Kvarnagården Stenshult, föddes Sven Johan Lindkvist 1857, som så kallat oäkta barn (barn födda utom äktenskapet).

Kvarnagården. Den hitre byggnaden inrymmer sågen och den bortre kvarnen. Foto från 2003.

En bild från 1930-talets början med en ambulerande såg som är lastad för transport till nästa plats. För att flytta råoljemotorn krävdes det två hästar. Trea och fyra från vänster står Gustaf Klasson, Lunden och Albert Mars, Sunnerby. Albert ägde troligen sågen.

Modern hette Inga Lena Jonasdotter och var piga hos före detta apotekaren Lejdenfrost, som bodde i Kvarnagården. Sven Johan har i en tidningsintervju i samband med sin 90-årsdag berättat om sin uppväxt i Kvarnagården.

Sina första 23 år tillbringade han i Kvarnagården och var mest sysselsatt med det som hörde kvarnyrket till. Redan som liten sexårig pojke satt han på kvarnstenen och lyste för de äldre som hackade och vid åtta års ålder sade mjölnaren till honom: ”Nu är du för gammal för att sitta och lysa, nu får du börja hacka”. (Räfflorna i kvarnstenen nöttes snabbt ner under malningen och måste hackas om).

Under nödåren 1868-1869 maldes i kvarnen hasselknoppar och halm, som gavs till de fattiga. Halmen skars på en skärkista. Sven Johan berättar att han malt många säckar halm. Han satt på kvarnbingen och matade ner hackelsen i ögat på kvarnstenen. Det blev ett gult fint mjöl, som blandades med rågmjöl och så fick man ett gott bröd.

Sågen i Kvarnagården med fr.v. Helmer Jacobsson, Kvarnagården och Sigfrid Axelsson, Backaled. Foto från cirka 1940.

All malt till brännerierna krossades i Kvarnagården, bl.a. till Moboda bränneri i Nydala socken.
Några mjölnare:
Samuel Nilsson, född 1790 i Vrigstad, 1847-1853,
Sven Andersson, född 1825 i Hjälmseryd, 1853-1854 (till Amerika),
Anders Johansson, född 1819 i Vrigstad, 1854-1858 (död detta år),
Carl Johan Åkesson, född 1834 i Nydala, 1858-1859. Kristoffer Jonasson, född 1818 i Moheda, 1859-1861, Jonas Peter Andersson, född 1831 i Nydala, 1859-1868. Karl Johan Lönnqvist, född 1832 i Vetlanda, 1868-1886. Därefter se ovan.

Kvarnar

Det fanns fyra stora kvarnar i Vrigstad: Stenshults Kvarnagård, Biskopsbos kvarn, Boda och Gisabo. De var alla så kallade tullkvarnar och malde till skillnad från de små husbehovskvarnarna åt en vidare kundkrets mot en avgift som kallades tull och i regel utgick i form av säd eller mjöl. De gick som det heter i en rannsakning ”år över”, det vill säga de var inte beroende av tillfälliga vattenflöden höst och vår.

Det enda som kunde få deras stora vattenhjul att sluta snurra var om kvarndammen var bottenfrusen någon gång vid stark köld på vintern eller tom på vatten någon sommar vid extrem torka. De var belägna vid de större vattendragen och bästa fallen, fallhöjden var 4 1/2 meter i både Boda och Kvarnagården.

Mjölnaren var en yrkesman, som inte bara måste känna kvarnens alla tekniska funktioner utan också veta att anpassa sin malning till de olika sädesslagen. Han tjänade också relativt bra. Mjölnaren Daniel Svensson i Gisabo tjänade till exempel 500 riksdaler år 1865. Det var lika mycket som kakelugnsmakare Ekelöf och bara 100 riksdaler mindre än den kände handlanden och glasmästaren ”Glasare-Johan”.

Vid sidan av de stora kvarnarna gick de små skvaltkvarnarna. De var femton till antalet, när de räknades 1697, och några av dem fick betyget ”af ringa värde” och var bara igång när det fanns vatten i bäcken eller ån. I dag återstår bara fundamenten, Platserna där de en gång stod är i flera fall utmärkta med skyltar genom Hembygdsföreningens försorg.

Till de stora kvarnarna knöts tidigt också legosågar och vid skvaltkvarnarna förekom viss sågning till husbehov. En ångsåg fanns tidigt vid Virestorp Norregård: i taxeringslängden för 1884 finns nämligen en ångsåg upptagen där, ägd av Sven Carlström, född 1833 i Vrigstad och ägare till 3/8 mantal Virestorp Norregård, och taxerad till 3 000 kronor. Några andra uppgifter om denna såg har emellertid inte framkommit.

Efter första världskriget blev det vanligt med ambulerande sågar med en encylindrig råoljemotor, en så kallad tändkulemotor som drivkälla. Motorn, sågbord och annat tillbehör transporterades då med häst och vagn och placerades strategiskt nära råvaran och transportvägarna. Albert Mars i Sunnerby var en av dem som drev ett sådant sågverk.

Den äldsta kända kvarnen i Vrigstad är från 1200-talet och låg vid Brusatorp i Sunnerby. Den ägdes av munkarna i Nydala. I dag har alla vattenhjul stannat och alla tändkulemotorer tystnat. Ingen av dessa kvarnar eller sågar är längre i verksamhet i socknen.

Kvarnar som malde mjöl för både hushålls och foderändamål fanns i Boda, där Axel och Arvid Karlsson var mjölnare, samt i Kvarnagården, där Helmer och Fridolf Jakobsson fanns.

Kvarn Bjällebo

Ur 1697 års utredning:
” Bjällebo en qvarn, som går höst och vår, på dess enskillte ägor”.

I 1850-talets mitt ansöker Fanjunkaren J.M. Boberg om fortsatt drift av en vattenmjölkvarn med ett par grovmäldstenar vid anläggningen vid f.d. sergeantbostället vid Kunglig Smålands Husarregemente, Bjällebo.

På 1875 års generalstabskarta är två kvarnar markerade alldeles intill varandra i bäcken c:a 100 meter nordväst om huvudbyggnaden.

Bjällebokvarnen är upptagen som separat fastighet i husförhörslängden först 1857. Kanske byggdes

I bäcken vid Bjällebo fanns två s.k. skvaltkvarnar nära varandra. På bilden den nedre kvarnens rester år 2003.

då ett separat boningshus för mjölnaren. Byggnaderna revs 1936-37 och återuppfördes som bostadshus på gården Lillängen.

Några mjölnare:
Lars Johan Hjort, född 1829 i Vrigstad, 1857-1858.
Gustaf Magnus Johansson, född 1827 i Almesåkra, 1858-1868.
Per Aron Moberg, född 1826 i Svenarum, 1868-1873.
Klas Johan Jönsson, född 1839 i Hylletofta, 1873-1879.
Anders Malkolm Pehr Gustafsson, född 1844 i Malmbäck, 1879-1882.
Johan Nilsson, född 1840 i Svenarum, 1887-1891.
Carl Almqvist, född 1838 i Bringetofta, 1892-1908.
Johan Erland Jonasson, född 1879 i Malmbäck, 1901- 1924.

Kvarn Holkaryd Skattegård (Gisabo)

Ur 1697 års undersökning:
” Hålkaryd Skattegård, en qvarn, Gisabo, som går år öfver och mal för tull har landfäste mot Klinthult Krono”.

I en förteckning från 1770 sägs att kvarnen har tvenne underfalls vattenhjul med diametern 5 1/2 alnar. Gisabo kvarn drevs med vatten från Vrigstadån. Fallet var 1,89 meter. Här fanns även en såg. 1938 tillbyggdes kvarnen och fick då ett nytt kvarnverk. Detta drevs av två turbiner och en motor om tillsammans 60 hästkraften Kvarnverket bestod av

Siste mjölnaren i Gisabo kvarn var Karl Oskar Karlsson. Han kom till Gisabo 1922 och drev kvarnverksamheten till nedläggningen omkring 1960. På bilden, från 1930-talet, sitter Karl Oskar till vänster tillsammans med mjölbarlärlingen Arvid Johansson.

två par stenar korngrynsverk och skalare.

Allt är sedan slutet av 1950-talet nedlagt. Ohs Bruk byggde bort fallet genom att anlägga en större damm för kraftstationen vid Långö.

Några mjölnare:
Anders Larsson, född 1812 i Vrigstad,1847-1852.
Anders Johan Johansson, född 1819 i Vrigstad, 1853-1854.
Daniel Svensson, född 1822 i Rydaholm, 1855-1868.
Johannes Johansson, född 1839 i Vrigstad, 1869-1870.
Efter detta var det några arrendatorer av kvarnen.
Peter Andersson, född 1850 i Söraby, 1879-1880.
Karl Johan Andersson, född 1856 i Tjureda, 1880 tilI sin död 1888.
Klas August Svensson, född 1869 i Nydala, 1889-1893.
Claes August Carlsson, född 1864 i Fryeled, 1893-1899.
Johan August Karlsson, född 1864 i Nydala, 1900-1902.
Carl Oskar Abrahamsson, född 1875 i Stockaryd, 1902-1921.

Gisabo kvarn och såg. I förgrunden Vrigstadån ur vilken kraften togs till det 1,89 meter höga fallet på andra sidan bron. Foto från cirka 1940.

Karl Oskar Karlsson, född i Nydala 1891, 1922 till kvarnen upphörde i slutet av 1950-talet. Karl Oskar dog i Vrigstad 1973.

Kvarn Lammafors
Se Såg Lammafors

Mölnarps kvarn
Den äldsta i skrift omnämnda kvarnen i Vrigstad socken är Mölnarpskvamen.

Kung Karl Sverkersson, kung under åren 1161-1167, ägde under tidig medeltid Sunnerby, vilket även omfattade Mölnarp vid den tiden. Kung Karl bytte bort Sunnerby till biskop Gisle i Linköping. Bytet bör ha skett vid 1160-talets mitt. Biskopen Gisle skänkte i sin tur Sunnerby till Nydala kloster, som grundats 1143. Sunnerby kom alltså i klostrets ägo ungefär 20 år efter grundandet.

I Nydala klosters kopiebok omtalas att munkarna ägde en kvarn och kvarnström i Sunnerby vid Brusatorp. Var detta Brusatorp låg vet vi inte, men med ganska stor sannolikhet där gården Mölnarp ligger idag. Kvarnen låg då troligen i Lillåns cirka 300 meter långa biflöde, cirka 150 meter öster om nuvarande boningshuset till Sunnerby Södergård. Lämningar tyder på detta.

År 1307 bytte munkarna bort Molnathorp (Mölnarp) mot gårdar i Vrigstad. Hur länge kvarnen var i drift är svårt att säga. I Kongliga Qvarn Commissionens förteckning från 1697 är inte Mölnarpskvanen upptagen. Däremot finns förtecknat

I Lillåns biflöde, sydväst om Mölnarp, ligger halva ”fotastenen” kvar, som troligen tillhört den gamla ”Munkakvarnen”. Stenen, som syns till vänster på bilden, har i centrum ett väl slitet hål efter kvarnhjulsaxeln. Kvarnen var en s.k. skvaltkvarn. Foto från 2003.

”Sunnerby Söregård en Quarn af ringa värde, på byens ägor uti hvilken samteliga Byens åboer lika interessere”. Detta tyder på ett samfällt ägande där även gården Mölnarp ägde en andel.

Detta bekräftas på storskifteskartan från 1757 där en ”Såg och enfota mjölkvarn till Sunnerby och Mölnarp” är markerad i Lillån mitt för där Sunnerby Södergårds boningshus ligger idag och 100 meter väster om den gamla kvarnen i biflödet.

Kanske upphörde Mölnarpskvarnens existens i samband med ägobytet 1307?

År 1781 köper Måns Persson 1/6 i kvarnhemmanet Möllnarp av Pehr Jansson och Ingeborg Månsdotter för Etthundrade Riksdaler Specie. ”Jorden - skäligt att fastan bevilja och bliver alltså en sjättedel av kvarnhemmanet i Möllnarp honom Måns Persson och hans hustru, barn och arvingar härigenom tillägnad och tillerkänd att med alla tillhörigheter uti hus, jord, åker, äng, skog och mark - och kvarn oärlig och fjärran intet undantagit nyttja , bruka och ewinnerligen behålla”.

Bland de uppräknade tillhörigheterna ingår, som synes kvarnen, som får tolkas som andelen i den samfällt ägda kvarnen. Rester av en ”fotasten” samt dito av en fördämning är det enda som idag minner om den gamla ”munkkvarnen” i Lillåns biflöde.

Kvarn Sunnerby Södergård
Som ovan sagts finns I Kongliga Qvarn Commissionens undersökning 1697, om alla de Tull-Skatte och Väderkvarnar i länet, en kvarn i Sunnerby upptagen. ”Sunnerby Söregård en Qvarn af ringa värde, på byens ägor uti hvilken samteliga Byens åboer lika interessere”.

På 1737 års storskifteskarta är den markerad i Lillåns huvudflöde mitt för nuvarande boningshuset till Sunnerby Södergård. På kartan står: -Såg och enfota mjölkvarn till Sunnerby ock Mölnarp”. Som tidigare nämnts ägdes kvarnen då av byns samfällighet dit även Mölnarp räknades,

Sågen och kvarnen ägdes fram till 1876 av bysamfälligheten. Detta år köpte P.J. Johansson, i Sunnerby bybornas andelar och drev därefter enbart sågen. Ett bevarat överlåtelsekontrakt mellan P.J. och Alfrid Petterson i Mölnarp inleds så här:

Rester av kvarnen, senare enbart såg, vid Sunnerby Södergård. Foto från 2003.

”Till P.J. Johansson i Sunnerby öfverlåter jag undertecknad min del uti sågverket ock vattenfallet i Mölnarp, mot det villkor att jag får 50 000 styck takspån skurna af egen ved, och äfven för den skada vattenuppdämningen och sågverket eller hvad verk där kan uppsättas mig förorsakar, vilket skall bliva skuret så fort det medhinnes efter skedd tillsägelse”.

Överlåtelsen är undertecknad av båda parter den 21 mars 1876.

P.J. drev sedan sågen fram till omkring 1918 då verksamheten upphörde.

Kraft från vattenhjulet togs också till att driva tröskverket på logen, som låg cirka 70 meter från fallet. Kraften överfördes via ett antal hjul och en s.k. replina.

Kvarn Åkaköp
Ur 1697 års utredning:
”Åkekjöp, en qvarn som går höst och vår, landfäste mot Knaframålen Krono”.

I en förteckning från 1826 antecknas för Åkaköp en husbehovsmjölkvarn ”enfota lagde kvarn med en sten”.

Kvarnen drevs med vatten från Knavramålasjöns utlopp.

Den var en mindre gårdskvarn och var belägen 200 meter nedströms KnavramåIasjön. I dag finns endast rester av fördämningen kvar.

Ostkaksbageriet i Vrigstad AB

Lennart Rolf var mejerist i Vrigstad-Nydala Mejeriförening, som lades ner 1969. Samma år inköpte Lennart Rolf mejerilokalerna i Vrigstad. Redan 1963 hade Lennart Rolf startat ostkakstillverkning parallellt med osttillverkningen.

Till en början var ostkakstillverkningen inriktad enbart på försäljning lokalt i Vrigstad. 1965 producerades tio ton ostkaka till ett värde av 48 900 kronor, jämfört med fyra ton år 1964. Senare sker även en produktion av kalvdans och äppelkaka. 50 år efter starten producerade man cirka 300 ton ostkaka på ett år.

Den 1 augusti 1980 överläts företaget till Ingemar Rolf och Alf Wihrén, som bildat Ostkaksbageriet i Vrigstad AB. Kapaciteten i dåvarande lokalerna var cirka 500 kg per dag.

Hösten 1982 byggde man 430 m² lokaler – för produktion, kontor och personalutrymme. I mars 1983 togs de nya moderna lokalerna i bruk.

Genom nybyggnationen ökade man bakkapaciteten till 1 200 kg ostkaka per dag.

1980 överlät Lennart och Ingrid Rolf Vrigstads Ostkaksbageri till Alf Wihrén och Ingemar Rolf.

Alf Wihrén med dottern Pernilla som på sikt kommer att ta över VD-rollen i företaget.

I mars 1982 var Lennart fortfarande aktiv i företaget som Alf och Ingemar ägde.

1989 delade kompanjonerna på sig och Alf och Birgitta Wihrén tog över ostkakstillverkningen och Ingemar fortsatte med osttillverkningen, som då fadern Lennart upphört med.

Alf har fortsatt att utveckla ostkaksbageriet med successiva investeringar i bl.a. tillverkningsdelen.

Ostkakan bakas fortfarande efter det ursprungliga recept man använt i generationer, enbart med svenska råvaror, förutom mandeln och ostlöpet.

Alf hanterar ostmassan på ett foto från 1983.

Företagets motto är kvalité – att man efterliknar gångna tiders hembakade ostkaka.

Företaget sköter själva försäljning och distribution på en radie av tio mil runt Vrigstad. Från år 1990 har Ostkaksbageriet ett samarbete på storköksmarknaden via Orkla.

Sedan mars 2014 har man ett avtal med ICA om leveranser till deras centrallager, varifrån ostkakorna sprids till hela landet. Liknande avtal har man sedan februari 2016 med Coop. Det ställer nya krav på både produktions- och leveranskapacitet.

2014 tog man därför ett beslut om en ny stor investering. Man byggde till 300 m² för att ge utrymme åt en utlastningskyl, frys och lager. Detta ger möjlighet att effektivisera produktionen i det gamla bageriet. Man har också fått göra investeringar i bl.a. datasystemen för att kunna matcha de krav som ICA och Coop ställer.

I dag förpackar man alla ostkakor manuellt. Tre personer packar cirka 900-1000 ostkakor per timma – om det är förberett med datumstämplade lock. Nu pågår därför arbetet med att utveckla och investera i en förpackningsmaskin för att effektivisera den delen i produktionen.

Idag har man möjlighet att producera upp till sex ton ostkaka i veckan och man förbereder sig på att öka produktionen ytterligare. För att klara det steget måste man införa ytterligare ett skift på företaget.

Internt i företaget pågår också förändringar. Idag äger Alf och Birgitta majoriteten av aktierna, med döttrarna Pernilla och Carolina som minoritetsägare.

2014 började Pernilla jobba i företaget och en generationsväxling är på gång. Alf har börjat trappa ner och Pernilla kommer på lite sikt att ikläda sig VD-rollen.

Företagets motto är inte att bli störst utan försöka vara bäst.

Företaget har idag sex anställda.

Rojos

Rolf Johansson startade företaget 1977. 2001 gick dottern Cecilia Johansson in som vd. Sonen Fredrik Isenknut ansvarar för produktionen. Man tillverkar mjuka kakor och tårtor. Se tidningsklipp nästa sida.

Kakor från Vrigstad erövrar Sverige

VRIGSTAD

De mjuka kakorna från Rojos bageri sprider sig över landet. Det finns inte ett E- nummer på innehållsförteckningen. – Sockret gör att våra kakor håller i två veckor, säger Cecilia Johansson.

Rojos bageri ligger bakom Vrigstads skyltfabrik på industriområdet strax utanför själva samhället.

Det finns ingenting av mysigt hembageri över lokalerna men vi känner dofterna av nybakat när vi stiger ur bilen.

Cecilia har precis tagit emot dagens ordrar.

Senaste kunden finns i Åre i Jämtland och bageriet bakar efter beställning. Dit åker de beställda kakorna i en potatisbil.

– Skulle vi ha kört själva hade vi haft säkert haft tio bilar. Nu köper vi plats i andras bilar och sparar miljön på det sättet.

– Det är roligt att samarbeta, säger Cecilia som byggt upp ett rejält kontaktnät över hela landet.

Via hemsidan kan kunder också beställa en God hälsning, en mjuk kaka, som skickas till någon som fyller år eller ska uppmuntras.

Ett annat sorts samarbete

Speltpepparkakor, mjuk saffranskaka och kokostosca ligger på det vackra kakfatet. Det har en av bageriets anställda, Marie Andersson, gjort. Hon köper gamla fat på loppisar och Second hand och gör kakfat i flera våningar av.

istället då, säger Cecilia och tillägger att det är svårt att säga vad som är godast, själva pepparkaksdegen eller de färdiga pepparkakorna. Hon lutar åt degen.

Medan vi äter deg berättar Cecilia att hon är uppvuxen i ett hus med en pappa som bakade kakor.

Pappa Rolf, konstaterar hon, var en väldigt duktig konditor men ingen företagare.

– Efter gymnasiet bestäm-

Ett tidningsklipp om VD Cecilia Johansson på Rojos i december 2012.

Vrigstad-Nydala Mejeriförening

Mejeriföreningen har sitt ursprung från ett gårdsmejeri vid Lundholmen, som var i verksamhet från slutet av 1800-talet till 1925.

1885 vet vi att gårdsmejeriet på Lundholmen var verksamt, genom en emigrants nedtecknade minnen. Hon berättar att hennes bror arbetade som maskinist i mejeriet och hennes mor var mejerskeassistent. Gårdarna i Lundby tillhörde Lundholmen och brukades av arrendatorer. Det är oklart om arrendatorerna levererade sin mjölk till gårdsmejeriet. Då djurbesättningen på Lundholmen vid mitten av 1880-talet bestod av över etthundra kor, kanske det räckte för att leverera den mjölk, som erfordrades för driften av gårdsmejeriet.

I mitten av 1890-talet bildades en andelsmejeriförening. Var deras verksamhet bedrevs de första åren finns inga uppgifter om. 1897 lät föreningen uppföra ett mejeri i Lundby. Det låg alldeles intill och söder om Jönköpingsvägen, och gränsade i öster till fastigheten Sjövik. Det kom i folkmun allmänt att kallas ”Gamla mejeriet”.

I februari 1898 flyttar mejeristen Johannes August Andersson, född 1876 i Hylletofta in i det nyuppförda mejeriet. Han hade sin hustru Hulda Carolina Petersson till hjälp. Hennes yrke anges till ”mejerinna”.

Föreningen drogs med stora problem redan från starten, vilket framgår av en artikel i Smålandsposten den 8 oktober 1898. De skriver så här:

”Vrigstads andelsmejeriförening, som ursprungligen haft en så vacker uppgift att fylla, har alltifrån föreningens trädande i verksamhet för några år sedan haft ett visst anlag för svaghet, detta huvudsakligen beroende därpå, att åtskilliga intressenter icke uppfyllt det gemensamma löftet att till mejeriet leverera sin mjölk. Under senare tiden har föreningen visat så tydliga tecken till upplösningstillstånd, att dess framtida tillvaro är problematisk; verksamheten å mejeriet har upphört och det alldeles nya mejerihuset av tegel utbjudes nu till försäljning. Önskvärt är att mejerihanteringen i Vrigstad ej blir till intet, även om formen av andelsmejeri skulle övergivas, ty obestridligt har nog det lilla mejeriet haft en icke oviktig plats att fylla i samhället, skrives till oss.”

Den 11 februari 1899 kunde Smålandsposten meddela följande:

”Auktion å Vrigstads andelsmejeri. Fastigheten inköptes av Karl Johannesson Rörstorp Värnamo för 2 710 kronor och inventarierna av trätoffelfabrikanten Henning Wiss Trissmålen för 780 kronor. Denne köpte sedan också fastigheten av Johannesson för 2 860 kronor”.

Efter att fastigheten kom i privat ägo blev den bostad åt många familjer och enskilda. Huset revs 1975.

Fastigheten ”gamla mejeriet” i Lundby, utefter Jönköpingsvägen revs 1975. Verksamheten upphörde p.g.a. att bönderna började slarva med den kontrakterade mjölkmängden. Foto från omkring 1900.

År 1928 uppförde Carl Fritiof Johansson ett mejeri i Vrigstad i fastigheten Majgård, vid nuvarande Mejerigatan. Hustrun Emmy med döttrarna Tulli och Elin skötte butiken, som var inrymd i husets källare. Efter Carls bortgång, 1934, skötte Emmy och döttrarna mejeriet fram till nedläggningen 1939. Tulli omkom tragiskt då fastigheten Majgård, 1976, brann ner till grunden.

Stens Linds åkeri hade mjölktransporterna på sträckan Vrigstad - Hubbestad - Nydala - Järnboda - Vrigstad. På bilden, från 1948, levererar Herbert Karlsson, Prinsalunden, mjölk till mejeriet .

Tidtabell

för mjölkbilen

Vrigstad—Hubbestad—Nydala—Järnboda—Vrigstad

Dagligen	Km.					Km.	Dagligen
6.45	0	avg.	Vrigstad	Vrigstad	ank.	48	12.45
7.00	8		Åkaköp	Åkaköp		40	12.30
7.10	15		Smålands Åbo	Smålands Åbo		35	12.15
7.20	18		Hubbestad	Hubbestad		30	12.10
7.35	23		Siggaskog	Siggaskog		25	11.55
7.50	28		Nydala	Nydala		20	11.35
8.05	35		Järnboda	Boestad		18	11.30
8.15	37		Myrebo	Rössved		14	11.15
8.30	46		Nydala	Boestad		10	11.00
8.45	48		Boestad	Vrigstad	avg.	0	10.30
9.15	58	ank.	Vrigstad				

Sten Lindhs Lastbilsåkeri

Tel. 21, 56 VRIGSTAD Tel. 21, 56

Alla slags transporter med LASTBIL utföras prompt, till humana priser

Daglig samtrafik med S. J. i Stockaryd

Mjölkbilens tidtabell från slutet av 1940-talet.

Vrigstad-Nydala Mejeriförening bildades 1939. En mejeribyggnad uppfördes i sten under åren 1939-40. 1941 togs den nya mejeribyggnaden i bruk

Tomten var på 3 950 m². Lokalernas sammanlagda golvyta var 475 m² med omfattade mejerisalar, kontor, ostlager och affärslokal. Taxeringsvärdet var 1955 94 000 kronor.

1941 togs det nya mejeriet i bruk.

Årligen invägdes tre ton mjölk. Fem personer var anställda. Maskinbeståndet bestod av: kärna, två separatorer och ostkar. Ägare var Vrigstad-Nydala Mejeriförening u.p.a.

Förste mejeristen var Erik Nyberg, som 1944 lät uppföra fastigheten Arlabo i hörnet Mejerigatan-Esplanaden. Huset köptes 1955 av mejeristen

Vera Hallström var biträde i mejeributiken. I butiksfönstret speglar sin Pingstförsamlingens kyrka, som ligger mitt emot mejeriet. Bilden är från början av 40-talet.

Gunnar Nordqvist.

Huset brann ned 1992 och ägdes då av mejeristen Lennart Rolf. Efter mejeristen Nordqvist kommer Algot Göransson som mejeriföreståndare. Han avgår den 1 april 1962 och efterträds samma dag av Lennart Rolf.

Lennart Rolf var mejerist fram till nedläggningen

Algot Göransson t.h. studerar en ost tillsammans med okända herrar 1960. Bilden är tagen i Värdshusets källare. Innan branden fanns Konrad Lönnborgs vapensamling här.

och han erhöll bl.a. utmärkelsen svensk smörmästare under sin tid som mejerist.

Hösten 1963 slutade man att tillverka smör vid

Ingemar Rolf har sparat några olika förpackningar från Vrigstad-Nydala Mejeriförening.

mejeriet. Omkostnaderna var höga och det fanns även en s.k. försäljningsavgift som gjorde tillverkningen olönsam. Man började därefter i liten skala att tillverka ostkaka – och det blev Lennart Rolf, som hade en viss vana sedan tidigare, som blev bakmästare.

En av mejeriets specialiteter är Småländsk lantost. 1965 distribuerades från mejeriet i Vrigstad 85 ton ost. En mindre del av detta var kryddost, som huvudsakligen levererades till Dalarna.

1965 levererade de 180 medlemmarna 2 473 908 kg mjölk.

Lennart Ericsson, Bodafors berättar:

Hugo Ericsson, 1891-1972, var initiativtagare till och ordförande i Vrigstad-Nydala mejeriförening 1939-1953.

Hugo Ericsson kom med sin familj som arrendator till Nydala gård våren 1936. Han blev omgående engagerad i såväl kommunalpolitik som

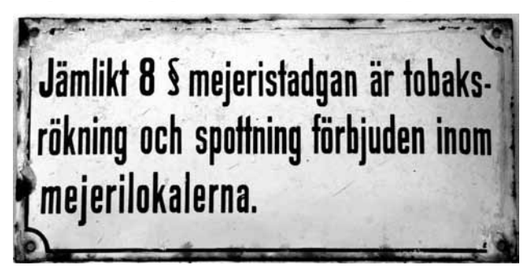

En gammal skylt från mejeriets tid som Ingemar Rolf fortfarande har kvar i den tidigare mejerilokalen.

i jordbrukets organisationer.

Gårdens mjölk levererades då till ett privatmejeri i Vrigstad. Hugo började tidigt arbeta för att bönderna skulle organisera sig och själva ta hand om sin mjölk i ett andelsmejeri. På söndagarna cyklade han runt till bönderna och propagerade för sin idé. Vid lite längre resor tog han hjälp av Gustav Andersson i Nydala, som hade taxibil.

Det var inte alla som var positiva till hans förslag. Men i och med att det gamla mejeriet i Vrigstad från och med juli 1939 inte skulle få förnyad licens av myndigheterna, blev läget nu mycket gynnsamt för Hugos förslag.

Han sammankallade leverantörerna till ett möte i Vrigstad den 20 mars 1939. Där valdes en kommitté som skulle arbeta vidare under Hugos ledning. Så småningom var nästan 200 leverantörer villiga att satsa andelar i föreningen till en grundplåt för mejeribygget. Hugo själv tecknade sig för 100 andelar å 10 kr.

När det omoderna mejeriet i Vrigstad stängdes, levererades mjölken till Mejeriföreningarna i Vaggeryd, Stockaryd och så småningom till Lammhult.

Hugo Ericsson måste ha lagt ned otroligt mycket tid och arbete på att få föreningen till stånd och mejeriet byggt. Under de nästan två år som det tog från att föreningen bildades, tills mejeribyggnaden stod klar, har han skrivit 47 olika skrivelser i ärendet, många av dem är på flera sidor. Kopiorna fanns i hans brevbok. Här några få exempel:

Avtalstexten för föreningens medlemmar med leverantörsansvar.

- Skrivelse till länsstyrelsen för registrering av Vrigstad-Nydala Mejeriförening u.p.a.
- Ordföranden Hugo Ericsson och Robert Lundberg får rätt att teckna föreningen.
- Skrivelser till angränsande föreningar om gränsdragningar mellan föreningarna.
- Skrivelse till SMR, Svenska Mejeriers Riksförbund för att bli upptagen i förbundet och med önskan om hjälp med ritningar till mejeribygget mm
- SMR svarar 11 juli. Avråder från byggnation.
- Hugo svarar att man tänker fortsätta, även om man ej får medlemskap i SMR.
- Flerfaldiga skrivelser till mejerikonsulenten i

Växjö. Vill ha tips om studiebesök vid lämpliga mejerier samt hjälp med ritningar och anbudsförfarande.
- Skrivelse till Smålands kraft för offert på elleverans.
- Sju byggmästare lägger anbud på bygget. Elof Holmers i Nässjö får uppdraget att bygga. Övriga sex får negativt besked.
- Föreningen köper samtliga mejerimaskiner av Hjorteds mejeri, söder om Västervik, när detta mejeri läggs ned. Köpesumma 3 400 kronor.
- Skrivelser (rekommenderad) till fem ”fronderande” medlemmar, som trots att de skrivit under leverantörsavtalet, skickar sin mjölk till ett annat mejeri.

Tyvärr finns inget dokument som visar när byggnaden var klar och driften kördes igång, men det måste ha varit på hösten 1941. Den årliga invägningen av mjölk rörde sig om cirka två miljoner liter. Mejerist var Erik Nyberg, som blev en god samarbetspartner och god vän till Hugo. När Hugo fyllde 50 år, 5 februari 1941, uppvaktade föreningen med ett vackert tennfat med den nya mejeribyggnaden ingraverad i botten. En present som Hugo satte mycket stort värde på.

I samband med avflyttning från orten avgick Hugo Ericsson som ordförande våren 1953.

Drycker

Bryggeriet i Vrigstad

Öl har bryggts i 7 000 år. Det bryggs av malt, jäst, humle och vatten. Till Norden kom drycken under bronsåldern (för cirka 1 500 år sedan). Eftersom vattnet ofta var otjänligt dracks det kopiösa mängder öl. Under medeltiden dracks cirka 5 liter öl per person och dag - öl som hade en låg alkoholhalt.

Stränga lagar reglerade hur mycket och var humle skulle odlas. Under 1700- och 1800-talet utvecklades bryggeritekniken kraftigt. Framför allt lärde man sig hantera jästbakterierna som styr alkoholhalten.

I Vrigstad är bryggeriet från starten en del av gästgiveriet. Troligen bryggdes då bara öl. 1849 övertog gästgivaren och bryggaren Peter Daniel Tolf

Bryggeriet längst till vänster. Övriga byggnader är Wadells pensionat. Foto från cirka 1880.

(1820-1897) ölbryggeriet i Vrigstad. Tolf var bördig från Svenarum där han verkat som hammarsmed.

Som gästgivare var han i behov av ett gott öl. Hans målsättning var att höja kvalitén och göra verksamheten mer professionell. I bryggeriet fanns bl.a. mäskkar, jästkar och kylkar. En ny s.k. kölna byggdes, för tillverkning av malt.

Initialt engagerade han en utomstående bryggare, men under perioder agerade han också själv som bryggare. Tyskland var ett föregångsland och flera av de svenska bryggarna hade fått utbildning i Tyskland, vissa var också födda i Tyskland.

Tolfs egna kunskaper i den moderna bryggerikonsten var förmodligen bristfälliga så därför an-

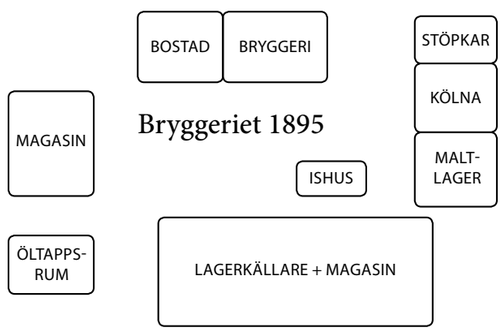

Bryggeriet ligger fortfarande kvar på sin ursprungliga plats. Staffan Svensson har gjort en skiss över hur området användes 1895.

ställde han en bryggare från Tyskland, Leopold Oskar Fritsche. När Fritsche slutat tog Tolf själv över tillverkningen och drev bryggeriet fram till 1873.

Då tog Lars Johan Larsson, son till den nye gästgivaren Anders Larsson, över. Larsson ersattes av den från Örebro inflyttade nye ägaren till Gästgivaregården Johan Gustaf Jansson, som ånyo engagerade en tysk bryggare vid namn Carl Engelhardt. Janssons änka Anna avyttrade sedermera bryggeriet till det nybildade Vrigstads Bryggeri AB 1888.

Bolaget investerade bl.a. i en ny lagerkällare. Delägare i bolaget var bla Fredrik Runstedt och bryggmästaren Claes Johan Jonsson i Hoåsen, Vrigstad. Jonsson, född i Vrigstad, hade bl.a. verkat som bryggare i Stockholm. Han omkom tragiskt vid jultid 1888 då han välte med sin släde vid Norra Ljunga.

En tysk bryggare vid namn Karl Pietzold tog över rollen som bryggare. 1891 kom bryggmästare Johannes Svensson som efterträddes av bryggmästare Carl Harald Berg, som drev ölbryggeriet till 1898 då det gick i konkurs.

År 1900 beslöts att bryggeriet skulle säljas på auktion. Då inträdde en aktör på marknaden, nämligen den år 1890 bildade helnykterhetsföreningen. De beslöt helt enkelt att köpa in bryggeriet och lägga ned öltillverkningen.

Teckningslistor gick runt i socknen och 1 600 kronor hade tecknats på listorna. Handelspatronen Johan Ek, som var helnykterhetsföreningens starke man, fick uppdraget att ropa in bryggeriet.

Han lyckades och priset stannade på 1 510 kronor, vilket täcktes av de insamlade medlen. Nu var det definitivt slut på framställningen av det så förhatliga tyska ölet i Vrigstad. Johan Ek stod själv som ägare av fastigheten.

Fram till 1903 låg tillverkningen nere. Då flyttade skräddaren David Sidenqvist Karlsson in i bryggeriet och startade svagdrickstillverkning under Johan Eks och nykterhetsföreningens styre. Man bryggde inget öl i bryggeriet under den tid Johan Ek ägde det och även fortsättningsvis så blev det ett svagsdricksbryggeri.

1906 övertog August Viktor Svensson bryggeriet från Johan Ek. I det köpeavtal som upprättades inskrevs begränsningar kring bryggeriets framtida verksamhet. En av punkterna i avtalet hade följande lydelse: ”Köparen förbinder sig att ej tillverka eller inom lägenheten ej för-

Flasktvätt i bryggeriet. Simon Svensson och Nils Johnsson, Nässjö, 1925.

Bryggaren Viktor tillsammans med makan Hulda, sittande, samt Lisa, Simon och Svea Svensson 1945.

Simon Svensson låtsaskör bryggarbilen 1925. Det var bröderna John och Karl Johansson som 1923 hade levererat fyra lastbilschassier till bryggare Svensson, Karl Svanberg, Josef Karlsson och till Gästgivaregården.

sälja starkare drycker än svagdricka och dermed jemförliga, äfvensom att ej försälja lägenheten till någon som i densamma vill tillverka eller försälja starkare drycker såsom brännvin, bier eller vin."

1925 köptes den första bryggarbilen, en Chevrolet, in av Viktor Svensson. Då var det slut med häst och vagn.

Simon Svensson är den senaste bryggaren i Vrig-

Simons son Staffan Svensson med en Pommacskylt som satt på bryggarbilen.

Reklamunderlägg från Skruv.

stad – kanske den siste. Han följde avtalet mellan Johan Ek och sin far om att ej tillverka andra drycker än svagdricka i bryggeriet. Men kunderna ville ha öl och läskedrycker.

Lösningen blev först ett distributionsavtal med Nässjö Bryggeri. Sedermera blev han i stället delägare i Förbundsbryggeriet i Skruv, där man tillverkade läskedrycker och öl. Det här sortimentet kom att ingå i Simons utbud och därför kunde han tillgodose inte bara Vrigstadbornas efterfrågan på svagdricka utan även på läsk och öl.

År 1970 gick bryggerinäringen i Vrigstad i graven då Simon upphörde med svagdricksbryggandet. Följande innehavare av bryggeriet och bryggare har funnits i Vrigstad sedan mitten av 1800-talet.

Innehavare:

Ölbryggeri

1849-1874 Peter Daniel Tolf
1874-1876 Lars Johan Larsson
1876-1884 Johan Gustaf Jansson
1884-1888 Anna Jansson
1888-1899 Vrigstad Bryggeribolag med Fredrik Runstedt, Claes Johan Jonsson och Johannes Malkom Svensson, Komstad, som ägare. Fr.o.m. 1891-1899 är Runstedt ensam ägare till bryggeriet.
1899-1900 Joshua Bergegren, Malmö och Olof Pettersson, Åstorp.

Svagdricksbryggeri

1900-1906 Johan Ek
1906-1970 AV Svensson Bryggeri Handelsbolag.

Bryggare

1849-1850 Johan Lundmark
1851-1859 Peter Daniel Tolf
1860-1862 Leopold O Frietsche, född i Tyskland
1863-1873 Peter Daniel Tolf
1874-1876 Lars Johan Larsson
1876-1884 Johan Gustaf Jansson
1885-1886 C Engelhardt, född i Tyskland
1886-1888 Clas Johan Johnsson
1889-1891 Karl Pietzold, född i Tyskland
1891-1894 Johannes Svensson
1894-10-08 - 1900 Carl Harald Berg
1903-1906 Clas August Sidenqvist
1906-1946 August Viktor Svensson
1946-1970 Simon Svensson

Reklam med recept på ölsoppa från 1951.

Bryggeriet 2016. Staffan Svensson, son till bryggaren Simon Svensson, äger fastigheten och håller den i gott skick.

Kläder

A. Sjöstrands Skrädderi

Anders August Sjöstrand, född i Stockaryd 1851, kom till Vrigstad från Stockaryd år 1900 med hustru och nio barn. Han bosatte sig i fastgheten Lundala vid Lunnaberg. Han köpte Lundala av målaren Karl Edvard Ekelöf och inredde sin skräddarverkstad i byggnaden.

År 1912 flyttade han till Stockaryd, men återvände till Vrigstad och Lundala redan 1915.

Han stod då fortfarande som ägare till Lundala. Skräddare Sjöstrand går ur tiden 1940 och ligger begravd på Vrigstads kyrkogård i kvarteret B.

Anders Sugust Sjöstrand i slutet av 1870-talet.

Körsnär Gustaf Törnblom

Omkring 1970 flyttade den pensionerade körsnären Gustaf Törnblom med hustrun Dagny till Vrigstad. De köpte fastigheten Amalielund, Växjövägen 5. Paret kom från Storkyrkoförsamlingen i Stockholm. Gustaf var född 1898 i Katarina församling i Kungliga huvudstaden.

I Amalielund inrättade han en liten verkstad och sydde upp pälsar till hugade spekulanter. Många damer i vrigstadtrakten passade på att få en päls uppsydd av Törnblom till ett överkomligt pris. Han drev detta mera som lite sysselsättningsterapi. Hade beställaren barn kunde han, när pälsen levererades, ha gjort ett litet ”gosedjur” av spillet som en liten present.

En natt 1973 inträffade en dramatisk händelse då deras hus brann ned. Fru Törnblom vaknade av några mystiska ljud och steg upp för att undersöka orsaken. I sovrummet, som låg på övervåningen, märktes inget, men då hon öppnade dörren till hallen möttes hon av en kompakt rök, som slog emot henne. Den var så varm att den svedde hennes hår. Hon väckte sin man, som snabbt uppfattade läget.

Han kastade ut det mesta av sängutrustningen genom fönstret och hoppade själv efter och landade på högen av sängkläder utan att skada sig. Han hämtade en stege, som han reste mot fönstret.

När fru Törnblom klättrade ned för stegen hade den övre delen blivit så varm att hon brände fötterna när hon satte sig i säkerhet. Ingenting kunde räddas av parets tillhörigheter. Hos grannen Stina Granqvist fick de en tillfällig tillflyktsort.

Orsaken till branden var ett överslag i ett kylskåp. Tur i oturen var att en polispatrull var i samhället då branden utbröt. När de upptäckte branden larmade de brandkåren och genom att sätta på polisbilens sirener gjorde de folk uppmärksamma på branden.

Hos äldre vrigstadbor väcktes minnet av den brand, som 1909 drabbade det nu brunna husets föregångare, då paret Hammarström och fyra av deras barn omkom. Endast en treårig son överlevde den branden. Körsnären Gustaf Törnblom avled i Vrigstad 1982 och hustrun flyttade då till Härlanda, Göteborg.

Skräddaren Clas August Sidenqvist

Skräddaren Clas August Carlsson, senare Sidenqvist, föddes 1851 i backstugan Sidenberg under Knutsbråten, Vrigstad socken.

År 1876 ingick han äktenskap med Rusthållardottern Helena Kristina Andersdotter i Lammaskog. Även hon var född 1851.

Äktenskapet välsignades med nio barn, sex pojkar och tre flickor. En pojke och två flickor dog i tidig ålder. Familjen flyttade 1892 till Forserum, där Clas August arbetade som skräddare. Här bodde de till år 1900 då de flyttade till Enköping.

Skräddaren Sidenqvist t.v. i sin verkstad 1915. På bordet gesällen Gunnar och till höger sonen Gustaf, den ende av sönerna som blev kvar i Sverige.

Vistelsen i Enköping blev inte långvarig. I september 1901 återvände familjen till Vrigstad och flyttade in i Bryggeriet. Vid inflyttningen angavs hans yrke till skräddare men ändrades senare till bryggare. År 1903 fick Sidenqvist betyg för att idka bryggeriverksamhet.

John Johansson, affärs- och bankmannen, född 1890, har i en intervju 1981 berättat om hur han kom ihåg när Sidenqvist med häst och vagn körde dricka till Sävsjö. Det var svagdricka i 10-liters kuttingar. Drickat kostade 5 öre litern, alltså 50 öre för en kutting. Kuttingen fick man låna och den byttes in vid nästa köp.

Skräddaren var nu bryggare och det var han till 1906 då han återgick till sitt gamla yrke och köpte fastigheten Fridhem, nuvarande adress Sävsjövägen 22, där han inredde sin skräddarverkstad.

För att dryga ut inkomsten hade Sidenqvist ett litet jordbruk på 0,9 hektar på Fridhem, vilket födde ett par kor.

Under barnens uppväxtår var det aldrig tal om något annat än att de fem sönerna skulle följa i faderns fotspår. På den punkten blev dock inte Sidenqvist fullt ut bönhörd.

Av de fem sönerna emigrerade fyra till Amerika. En av dem blev skräddare och hade eget skrädderi med flera anställda i Seattle, Washington.

Sonen Gustaf stannade dock kvar i fäderneslandet och hjälpte sin far i skrädderiet, till 1919 då han flyttade till Södertälje där han gifte sig och öppnade egen skräddarverkstad.

Sidenqvists ”luar” var armstarka, speciellt en av dem. Han brukade gå hårdhänt fram på marknaderna i Vrigstad. Han blev lovad stryk många gånger under sina turer med bryggarkärran runt om i bygderna, men det var aldrig någon som vågade

Vid sidan av skrädderiet hade Sidenqvist ett litet jordbruk. Här kunde han hålla två kor. När det var dags för slåtter bjöd han in grannarna till slåttergille. Foto från 1915.

hålla löftet.

Clas August Sidenqvist var en sträng herre och en duktig skräddare. Han betraktades dock som väl dyr. Han tog hela sex kronor för att sy en kostym, skulle han dessutom släppa till materialet så steg priset till tio kronor, en icke föraktlig summa på den tiden. Men då visste kunden att han fick det ”redigt gjort”.

Om vi räknar med att dessa priser gällde 1910 skulle det i dagens penningvärde motsvara 531 kronor. Man får nog gå på rea om man skall hitta en kostym för det priset idag, men då var det mycket pengar.

Fil. dr. Erik Abrahamsson i Eksjö reste runt i smålandsbygderna och nedtecknade historier, som han sedan utgav i två böcker. Boken ”Smålandshistorier” utkom 1956 och ”Historier från Småland” utkom 1960. I dessa böcker finns flera historier från Vrigstad. I den förstnämnda boken har han bl.a. följande historia: ”I Vregsta hade vi en skräddare, som hette Sidenkvest. Dä va på den tin, då inte bila va så vanlia på väja. En kväll va skräddan ute å åkte cykel. Dä va mörkt. Då kum en bil å hade båda sia fotischenlökter tända. Sidenkvest hade allri sitt nåen bil förr, så han trodde, att dä va två cykla, så han skrek: ”Håll åt siera pajka, så kör ja mett emella!”. Sen hade vi inte nåen skräddare i Vregsta på tre måna”.

Annons från 1915.

Hur det ligger till med sanningshalten i detta kan inte garanteras, men det är ju en trevlig historia.

Skräddaren Clas August Sidenqvist gick ur tiden 1930 vid 79 års ålder och begravdes på Vrigstads kyrkogård.

Skräddare Ruben Johansson

Ruben Johansson var född 1889 i Fröjered, Skaraborgs län. Han anställdes som skräddare på Runstedtska Färgeriet 1929. Han bodde då med familjen i Backholm under Komstad Backegård.

Därifrån flyttade han samma år till Vrigstad med hustrun Berta, född Sandahl, och deras tvillingpojkar Ivar och Yngve, och bosätter sig i fastigheten Dalsbo under Gästgivargården.

1938 lät han uppföra fastigheten Rybo, med nuvarande adress Esplanaden 11. Efter att han slutat sin anställning på Runstedtska fortsatte han att i hemmet göra ändringsarbeten på kläder som såldes i Runstedtska affären. Det var justering av arm- och byxlängder m.m.

Ruben avled 1973 i Vrigstad.

Skräddare Sigfrid Haegerstam

Sigfrid Johansson föddes 1883 i Milletorp i Korsberga församling. Han var nummer tre i en syskonskara på elva barn, sex pojkar och fem flickor. Med en så stor syskonskara fick säkert Sigfrid ge sig ut i arbetslivet, så fort han var klar med skola och konfirmation.

Han kom i skräddarlära redan som fjortonåring hos en skräddare på orten. Eftersom han senare etablerade sig som skräddare i Eksjö, ligger det nära till hands att tro, att han med sin yrkesutbildning under värnplikten tjänstgjorde i skrädderiet på Smålands Husarregemente i staden.

Innan han öppnade skrädderi i Eksjö, hade han under några år varit anställd vid Kungliga Postverket. Under en av sina resor i postkupé från Nässjö till Stockholm träffade han säkert sin hustru, Hedvig Clausén från Rödeby i Blekinge, vilken arbetade i huvudstaden 1909-1910.

När de gifte sig på pingstafton 1911, hette Sigfrid fortfarande Johansson. Men två och ett halvt år senare hade han efternamnet Haegerstam. Hur han fick det har inte klarlagts. Sigfrid och Hedvig fick nio barn, tre pojkar och sex flickor.

Sigfrid, som hade etablerat sig som skräddare i Eksjö, var förmodligen i något avseende politiskt engagerad, eftersom han fick epitetet ”den röde skräddaren”. Han passade kanske inte riktigt in i den borgerligt styrda militärstaden Eksjö. Det kan

Skräddare Haegerstam år 1923. På bilden tillsammans med barnen Georg, Göta och Britta. Britta sitter på sin moster Inga Nilssons arm. Till höger står Vera Hallström. Bilden är tagen framför Sandstedtska huset, som låg på nuvarande Jotos/Hemköps parkering.

Sigfrid Haegerstam i sitt skrädderi i Eksjö 1920. Till vänster Vera Johansson, som följde med vid flytten till Vrigstad, där hon senare gifte sig med Erik Hallström.

ha varit en av anledningarna till att han 1921 flyttade till Vrigstad, där ändå arbetsuppgifterna för en skräddare måste ha varit betydligt färre än i staden.

Familjen hyrde den första tiden i Vrigstad på andra våningen hos familjen Sandstedt. Men 1927 lät Sigfrid bygga det egna huset med två våningar vid Mejerigatan 2. Bottenvåningen, som familjen disponerade, bestod av tre rum och kök och en liten hall. På övervåningen hade man Erik och Vera Hallström som hyresgäster.

I hörnet på den stora tomten lät Sigfrid bygga en lokal, där han hade sitt skrädderi. På gaveln ut mot gatan fanns ett skyltfönster, och i rummet innanför fanns en enkel disk, och på hyllorna låg tyger, knappar och annan sybehörsutrustning. I rummet innanför låg själva skrädderiet.

Byggnaden inrymde dessutom vedbod och tvättstuga. På tomten fanns egen brunn och en lekstuga för de många barnen. Trädgården var väl tilltagen med många fruktträd och bärbuskar och ett rejält trädgårdsland. I ena hörnet av trädgården fanns en syrenberså.

Hemvärnschefen Harald Johansson och hans ställföreträdare Sigfrid Haegerstam med hemvärn och lottor uppställda för att ta emot kung Gustav VI Adolf på torget 1954.

Sigfrid var en av initiativtagarna till att hemvärnet bildades i Vrigstad 1940. Chef för Vrigstads hemvärnskrets var ”Johansson på Lundholmen” och Sigfrid var hans ställföreträdare. Han hade dessutom hand om kretsens förråd, där den blivande hemvärnsmannen utrustades med uniform, skor, hjälm, gasmask och vapen.

Sigfrid avled på sin sjuttiosjuårsdag 1960. Hustrun Hedvig överlevde honom i tre år.

Uppgifterna är lämnade av Ingemar Eldelid och de baseras sig på samtal med Sigfrids yngsta dotter, Karin Eklund i Älmhult, och med hans barnbarn Anita.

Ingemar Eldelid, gift med Sigfrids barnbarn Anita, reflekterar över en bild:

Bilden är tagen i Sigfrids skräddarverkstad i Eksjö, men är även representativ för hans tid som skräddare i Vrigstad. Det finns tyvärr ingen uppgift om när bilden är tagen. Men det breda, svarta sorgbandet på Sigfrids vänsterarm tyder på att någon av föräldrarna (eller svärföräldrarna) har gått bort.

Sigfrids far, Johan August Pettersson, avled den 28 juni 1919, 74 år gammal. Modern levde ända till 1939. Med en kraftigt förstorande lupp har jag undersökt bilderna på väggen.

En almanacka visar, att fotot är taget den 28 oktober, och med ganska stor säkerhet alltså 1919. På väggen finns också fem bilder. En av bilderna föreställer fem dragspelande herrar. På en annan bild ser man den kungliga familjen och på en tredje bild en mansperson.

I taket hänger en skomakarlampa samt en rulle med resårband. Rullgardinen är nerdragen, så fotot är säkert taget på kvällen. På en galge på väggen hänger en överrock, troligen färdig för leverans till kunden. Sigfrid är som alltid själv välklädd, när han arbetar. Han har en anställd, också han klädd i skjorta, slips och väst och med ett fickur i västfickan.

Sömmerskor (på 40-talet)

Adina Grell

Adina Grell, född i Vrigstad 1892, var dotter till kopparslagaren Anders Theodor Grell och hans hustru Mathilda. Adina var s.k. hemsömmerska. Hon var mycket skicklig och sydde i huvudsak flick- och damkläder.

Birgith Vink-Johansson har berättat att Adina

T.v. Adina, dotter till Anders Teodor och Mathilda Charlotta Grell. Övriga är Adinas systrar samt mannen till en av dessa. Foto från cirka 1915.

sydde både hennes konfirmations- och brudklänning.

Adinas syster Olivia hjälpte Adina att sy fållar. Hon hade en liten egenhet. För varje stygn hon tog ”snörvlade” hon till när hon drog nålen genom fållen.

Adina bodde i föräldrahemmet , fastigheten Torsborg, nuvarande adress Växjövägen 13.

Adina vilar sedan 1946 på Vrigstads kyrkogård.

Elin Johansson

Elin Sigrid Adelia, föddes på Labbeliden under Spånarp, 1901. Hon var dotter till torparen Oskar Emil Johansson och hans hustru Hedvig.

År 1908 blev fadern självägande bonde då han köpte 1/12 mantal Gettersryd. Elin hjälpe till hemma på gården men flyttade på 1940-talet fram till samhället och bosatte sig i fastgheten Skogsgläntan vid Sävsjövägen, som ägdes av fru Nelly Persson.

Här inrättade Elin sin syateljé där hon i huvudsak sydde damkläder. Hon hade redan när hon bodde i Gettersryd arbetat med sömnad, bredvid arbetet på gården.

Estrid Ljung

Estrid Ljung var hattmodist i telefonstationens hus. Hon var från Stockaryd och öppnade matservering där senare.

Karin Jonsson

Karin Evelina Sandström föddes 1886 i Hylletofta. Hon ingick äktenskap 1908 med skomakaren Vilhelm Teodor Jonsson, född 1882 i Vrigstad. De bodde först i Hylletofta. Därefter flyttade de till Nässjö och därifrån till Vrigstad 1916. 1920 uppförde de fastigheten Karinslund, nuvarande adress Sävsjövägen 13. Här bodde de sedan kvar hela sin levnad.

Karin bidrog till familjens försörjning genom att arbeta som hemsömmerska. Hon var speciellt duktig på att sy barnkläder. Vilhelm eller Ville, som han kallades, hade sin skomakarverkstad i ett litet hus på tomten.

Ville dog 1958 och Karin 1967. De hade tre barn: Majken, som var poststationsföreståndare i Vrigstad, Conny, som arbetade på Vrigstad Skofabrik och Lennart, som var biträde i Konsum, men flyttade sedan från Vrigstad.

Margit Haegerstam

Margit Johansson föddes i Hjortsberga, Kronobergs län 1913. Hon kom till Vrigstad 1936 och ingick äktenskap med Torsten Haegerstam. De bosatte sig i fastigheten Furuberg, Stockarydsvägen 3. Här bodde de till 1952 då de uppför sin fastghet, Torpet, vid Björkängsvägen 2.

Margit bedrev hemsömnad både i Furuberg och Torpet. Hon var en duktig sömmerska och sydde allt som förekom inom hemsömnadsbranschen.

Margit går ur tiden 1988 och Torsten år 2000.

Margit deltar i en vävkurs i tidigare kommunalhuset. Fr.v. Sylvia Carlström, Nora Backgård, vävlärarinnan från Jönköping, Margit Backgård, Stina Svensson, Margit Haegerstam och sittande vid vävstolen Britt Sjöbring. Foto från cirka 1950.

Textilvaror

Vrigstads Sport och Läderindustri

Företaget startades 1946 av bröderna Sture Johansson och Stig Ringefelt. Tillverkningen var i början inriktad på sportartiklar bl.a. dubb till fotbollsskor samt fotbollar.

Ganska snart utökades produktionen till att omfatta produkter i plast såsom shoppingväskor och s.k. stickväskor där man kunde förvara sina pågående stickarbeten samt körkortsfordral och plånböcker.

Från 1950 övergick man till tältproduktion och nya fabrikslokaler uppfördes på 1960-talet och helt plötsligt var man Sveriges största tältproducent. Som mest sysselsattes ett 30-tal anställda och man tillverkade cirka 10 000 tält per år.

Merparten av tälten stannade i Sverige, men man

1961 hade Vrigstads Sport och Läderindustri vuxit ur sina gamla lokaler och byggde därför nya.

hade även en del export till Norge och Danmark. Ett fyrmannatält med brutet tak var den vanligaste modellen, men totalt tillverkades ett 25-tal olika varianter. Den största modellen hade en golvyta på 14 m².

Men så kom konkurrensen från Östtyskland med pressade priser som följd, och de svensktillverkade produkterna kunde inte konkurrera prismässigt.

Verkmästare Anton Nordberg och Irene Karlsson vid symaskinen. Foto från 1965.

1975 hyrde man lagerlokaler i tidigare skofabriken.

Företaget varslade all personal 1977 för nedläggning.

Verksamheten övertogs 1982 av Sigfrid Olofsson och Kenneth Nyman med ambitionen att tillverka campingtält och förrådstält. Vid övertagandet hade man tolv anställda.

Företaget gick i konkurs i juni 1982.

Tjänster avseende textilberedning

Annedals Färgeri

Färgeriet vid Annedal nämndes första gången 1844 då färgare Anders Algot Forssander hyrde på Lunnaberg. I husförhörslängderna hade färgeriet inget namn men står under Lunnaberg.

Färgare Anders Algot Forssander; född 1816 i Wäxjö och inflyttad från Skirö 1844. (1848 startar Johan Edvard Rystrand ett garveri i ett intilliggande hus. Henry Renshult skriver i samband med en studiecirkel om Vrigstad att garvare Rystrand och färgare Forssander hade sina hantverkslokaler vid ån vid Annedal). Färgeriet startade troligen 1844.

Forssander flyttade med familj till Jönköping 1849.

Kanske hade färgeriet vid Annedal och Runstedtska färgeriet något gemensamt eftersom flera färgare nämns på samma uppslag i husförhörslängderna 1846 – 1851 – 1856.

Perioden verkade rörig med många färgar- och garvargesäller, lärlingar, pigor och drängar vid de båda färgerierna samt garverierna. Bl.a. stod Fredrik Runstedt under Lunnaberg då han flyttade till Vrigstad 1848 men flyttade 1849 till Vrigstad Gästgivargård och startade Runstedtska färgeriet.

Det är oklart vem som drev färgeriet vid Annedal till 1854 då färgare Carl Adolf Mebius först stod under Runstedtska färgeriet. Han flyttade sedan till färgeriet vid Annedal.

Ytterligare en färgare Jonas Mag. Israel Wetterling figurerade som fabrikör.

Färgare Carl Adolf Mebius, född 1832, i Stock-

holm var inflyttad från Båstad 1854. Han byggde bostadshuset på Annedal omkring 1860.

Karl Adolf Mebius avled 1884 då troligtvis även färgeriet upphör. En färgargesäll, Karl Albert Lundgren, kom från Nyköping 1884 och fick, i och med Mebius död, antagligen avsluta färgeriets åtaganden och verksamheten avslutades 18/5 1885.

Lambert Hafström i Vrigstad Månsagård stod som ägare till ett hus med färgeri tills garvare Johan Sahlberg köpte byggnaderna och garveriet.

Runstedtska Färgeriet

Runstedtska Färgeriet grundades 1848 av färgaren Fredrik Runstedt. I Vrigstad fanns det för färgeriet nödvändiga vattendraget, dessutom var Vrigstad Västra Härads naturliga centrum.

Till en början samlade Runstedt själv in ull för tvättning, men efter hand växte verksamheten och han kunde då anlita andra för resorna. Då allmogens egen beredning och färgning av vadmal gav ett klent resultat, tyget krympte och färgäktheten var dålig, blev verksamheten vid färgeriet snabbt en stor framgång. Då kunderna i huvudsak fanns ute på landsbygden företogs så kallade ”Färgmötesresor” minst en gång per månad. Dessa resor varade flera dagar och längs vägen tog man emot och lämnade tillbaka färggods. Initialt skickades tyger för färgning från hela landet till färgeriet, men så småningom organiserade Runstedt ett nät av inlämningsställen i Småland, Östergötland och Västergötland.

Fredrik Runstedt var född 1826 i Bromma, men kom i unga år med föräldrarna till Eksjö och Vaxblekargården där föräldrarna drev ett vaxblekeri. 1848 kom han till Vrigstad. Han ingick äktenskap med Stina Lovisa Tolf, född 1824 i Svenarum. Hon var av gammal vallonsläkt, som under Gustaf II Adolfs tid inflyttade till Sverige. Hon kom till Vrigstad från Linnefors i Svenarum, där fadern var hammarsmed.

Rudolf Thunander skriver i sin bok ”Luther i Värnamo och andra historier från Smålands inre” en berättelse om Fredrik Runstedt. Liksom andra prominenta personer i samhället ville Runstedt fotografera sig. Apotekaren, prosten, kronofogden,

En av Fredrik Runstedt ”godkänd” bild.

bryggaren och många andra hade redan fotograferat sig och delat ut sina porträtt.

Runstedt var nöjd med sitt yttre och med vad han uppnått i livet. Han skulle ha en bröstbild av sig själv, men inte en liten 3x4 tum utan en stor 10x12 tum. Han skulle heller inte snåla på antalet utan beställde två dussin bilder. Efter fyra dagar skulle han hämta bilderna hos fotografen. Men det blev ingen lyckad hämtning.

-Vad fan har ni gjort. Ni har vanställt mig, menade Runstedt när han fick se bilderna. Han slängde dem sedan på golvet och vägrade att betala. Där stod fotografen med ett antal värdelösa obetalda bilder. Fotografens svåger fick senare kunskap om den misslyckade affären. Han reste på marknader och visste att man kunde sälja det mesta med rätt marknadsföring.

På baksidan av bilderna, där det tidigare stått fotografens namn, skrev man nu ”Porträtt föreställande den store reformatorn doktor Martin Luther. Frälste landet från påven. Pris: 2 kr.” Kunderna flockades och bilderna hade en strykande åtgång och på så sätt lyckades både fotografen och svågern

Runstedtska Färgeriet omkring år 1900. Färgeriet till höger och bostad och kontor i den vänstra byggnaden.

göra en bra förtjänst tack vare Fredrik Runstedt.

Falsariet avslöjades dock när en läkarbekant till Runstedt gjorde ett besök hos en sjuk gumma i en grannsocken. Över soffan, där gumman låg, hängde bilden på Martin Luther. ”Vem har tant där på bilden”, frågade doktorn. ”Jo, det är den fromme Martin Luther” svarade gumman. ”Den har jag köpt på Värnamo marknad”. Då gumman var mycket sjuk ville inte doktorn göra henne besviken genom att tala om att det var hans gode vän, färgaren Fredrik Runstedt i Vrigstad, som var på bilden. Dock fick Runstedt veta att hans bild såldes som föreställande Martin Luther.

Fredrik Runstedt var troligen den förste i Sverige, som kommit på tanken att i Sverige tillverka en velociped. I en tidning 1867 var en artikel om världsutställningen i Paris. Här beskrevs ingående den här i Sverige tidigare helt okända uppfinningen, som kallades velociped. ”Skulle man inte i lilla Vrigstad kunna tillverka en dylik tingest?” frågade sig Runstedt under läsningen. ”Varför inte göra ett försök” tänkte han vidare.

Runstedt var en man som inte lät gräset gro under fötterna. Han satte sig omgående i förbindelse med vagnmakaren Johan Håkansson och smeden Hans Johan Karlsson, båda boende i Lunnaberga. Efter att dessa tre än en gång lusläst artikeln satte de genast igång med att förverkliga Runstedts tanke. Runstedt hade gjort en liten enkel ritning, som blev arbetsunderlag. Träarbetet utfördes i Håkanssons verkstad och Karlsson gjorde allt smidesarbetet i sin smedja. Snart stod velocipeden färdig, men hur skulle man få igång den?

”Med styr- och trampinrättningen arbetade vi i sex veckor” berättade Karlsson. Det hela artade sig till ett stort fiasko, men så en vårdag 1868 var problemet löst och Karlsson kunde sätta sig på ”stålhästen” för en ”provritt”. Åkförsöken företogs tidigt på morgonen eller sent på kvällen för att slippa åskådare. Runstedt beställde omgående velocipeder för sina arbetare och självklart tillverkade vagnmakaren och smeden varsitt exemplar.

Nu var det dags att tänka på velocipedtillverkning i Vrigstad. På kort tid hade Vrigstadsvelocipeden hittat köpare i Vetlanda- och Jönköpingstrakten. Köpare fanns också i Kronobergs län och en och annan stålhäst skall ha levererats till Kungliga huvudstaden. Velocipedåkning blev nu en modesport bland ungdomen i Vrigstad. Riktiga virtuoser på velocipedåkning skall vagnmakaregesällen Reinhold Källström och färgaregesällen Edvard Molin ha varit.

År 1861 bildades på Runstedts initiativ ”Västra Härads frivilliga skarpskytteförening”. Med sina bästa skyttar deltog ofta Runstedt i de stora skyttetävlingarna, som anordnades för landets skarpskytteföreningar i Stockholm. Vid ett sådant tillfälle var det på Ladugårdsgärde ordnat förevisning av velocipedåkning, med stora åskådarskaror. Det var i velocipedens ”gröna ungdom” i Stockholm.

Runstedtska Färgeriet, Vrigstad

Rikst. Vrigstad 14. (Axel Dahlqvist) Rikst. Vrigstad 14.

Firman etablerad 1848. Åttioårig erfarenhet till Eder tjänst.

Skönfärgeri och Kem. Tvättanstalt. Specialfabrik för beredning av hemvävnader.

Då under senare åren kem. tvättning och omfärgning av Dam- och Herrkläder vunnit mera beaktande, då numera alla inse det nödvändiga i att uppträda i rena, fläckfria och välpressade kläder, har jag nu ägnat mig särskilt åt denna avdelning, för vilket jag ock har praktik och erfarenhet från in- och utlandet, över vilket jag här nedan avtrycker ett intyg. — Riktig kemisk tvätt, bensintvätt, som av mig utföres, är verkligen även en avsevärd besparing å beklädnadsutgiften. — Beredning samt kem. tvätt- och färggods kan insändas direkt till fabriken, eller till mina ombud. Moderat pris, förstklassigt arbete och hastig expediering. Vrigstad i dec. 1927. **Runstedtska Färgeriet** *Axel Dahlqvist*

Avskrift

Kungl. Majts och Rikets Kommerskollegium

intyger härmed, att färgaren Axel Dahlqvist genom Kungl. Majts beslut dels den 19 juli 1907 och dels den 22 juli 1908 tilldelats reseunderstöd samt att Dahlqvist den 27 oktober 1910 till Kollegium avlämnat berättelse över studier i Tyskland, Schweiz och Ryssland.

Stockholm den 30 november 1922.

RAGNAR SOHLMAN PETRUS WRETBLAD

Ombud i **Jönköping:** *Elin Wahlgren, Östra Storgat. 48, Tekla Rydberg, Barnarpsgatan 1.*

Ombud i **Växjö:** *Elin Dahlgrens Garnhandel.*

Ombud i **Sävsjö:** *David Carlsson.*

Annons 1928.

Runstedt lyckades nu övertala arrangören att några av hans gossar skulle få pröva på velocipedåkning. Till åskådarnas förtjusning överglänste nu vrigstadpojkarna mästarna i velocipedåkning. Den händelsen var något som föll den glade Runstedt i smaken och som han ända upp i gamla dar talade om. Den vrigstadtillverkade velocipeden fick efterhand, som elegantare konstruktioner kom ut på marknaden, namnet ”Runstedts träbult”.

En av ”Runstedts träbultar” inköptes av pojkarna Rydbeck på Lundholmen. Genom ett bevarat brev får vi veta att Robert Rydbeck den 22 juli 1869 färdas på velocipeden från Lundholmen till Hook. Det bör vara en av de tidigast dokumenterade velocipedfärderna i vårt land, om inte den allra första. 1898 fick grundaren av Skansen i Stockholm, Artur Hazelius, genom folkskollärare K.A. Hultqvist i Vrigstad, vetskap om ”Runstedts träbult” och dess historia. Han framställde en förfrågan om att få den till sitt museum. Hans önskan uppfylldes och Runstedts egen velociped sändes upp till Stockholm och förvaras nu på Nordiska Museet.

Fredrik Runstedt drev med framgång sitt företag fram till sin bortgång 1899. Företagets ledning övertogs nu av dottern Fredrique, som redan en tid innan faderns bortgång tagit ett stort ansvar för ledningen av företaget. Hon kom bl.a. att öppna manufakturaffär i fastigheten.

År 1912 inköptes Färgeriet av fabrikör Axel Dahlquist. Under hans ledning utvecklades företaget från en hantverksmässig till en mera industriell hantering. År 1952 lämnade Axel Dahlquist över ansvaret för företaget till sönerna. De drev det tillsammans med var sitt ansvarsområde. Bengt svarade för manufakturaffären i Vrigstad, Håkan för Färgeriet och Hans för manufakturaffären i Sävsjö. År 1964 gick fabrikör Axel Dahlquist ur tiden.

Bengt övertog så småningom ansvaret även för färgeriet och kemtvätten, som lades ner 1975. Kemtvättarna i landet hade minskat markant, mycket på grund av de nya tyger och en minskad användning av ylle, som gjorde att allmänheten kunde tvätta merparten av sina kläder själva. År 1985 lades manufakturaffären i Vrigstad ner.

Inka Dahlquist minns:

Vid ett tillfälle skickade en kvinna in en grön tygbit tillsammans med en kappa som skulle färgas. ”Den ska vara i den färgen – fast röd” löd den skriftliga instruktionen. Den lite udda beställningen diskuterades och man kom fram till att den gröna tygbiten var ”ilsket grön” och att kappan nog skulle vara i en ”ilsket röd” färg. Så gjordes också färgningen och kunden blev nöjd.

Garvat och på annat sätt berett läder

Bröderna Sandgrens Toffelfabrik AB

Vrigstad kommun köpte Vrigstad Skofabriks fastighet 1969 för 130 000 kronor och hyrde ut lokalerna till Bröderna Sandgrens Toffelfabrik i Påryd. Företaget anställde i stort sett all personal från skofabriken och bedrev toffeltillverkning fram till hösten 1974, då tillverkningen upphörde.

Garveriet Annedal

Garveriverksamheten vid Annedal började 1848 då den 31-årige garvaren Johan Edvard Rystrand från Hjälmseryd flyttade till Vrigstad. Han var född i Hjälmseryd 1817. I husförhörslängderna hade garveriet då inget namn men står under Lunnaberg. Garveribyggnaden var, som nödvändigt för verksamheten, belägen vid ån. I en intilliggande byggnad hade fyra år tidigare, 1844, etablerats ett färgeri av den då 32- årige färgaren Anders Algot Forssander.

Rystrand byggde som bostad huset Karlsborg (som senare blev poststation och därefter Hafströms taxi) Växjövägen 6.

Garvare Rystrand och färgare Forssander hade sina hantverkslokaler vid ån vid Annedal skriver Henry Renshult i samband med en studiecirkel om Vrigstad.

Rystrand drev garveriet till sin död 1880.

1881 stod Lambert Hafström, Vrigstad Månsagård, som ägare till hus med färgeri vid Annedal. Det är oklart hur garveriet fungerade 1880–1886. 1886 övertogs garveriet av garvare Johan Sahlberg, född 1829 (i Bredared, Elfsborgs län). Han kom från Säby (Tranås) till Vrigstad. I husförhörslängden 1887 – 1891 står Sahlberg även som ägare till Ådala garveri och han drev båda fram till 1900.

Hösten 1897 arrenderade Sahlberg ut sina båda garverier på tio år till Anders Johan Lilja, grenadjär vid Smålands Grenadjärregemente. Han flyttade från Norra Ljunga till Vrigstad samma år med familjen.

Men så hände något oförklarligt. Han lämnade 1899 både arbete, hustru och sex barn och bara försvann.

Lindegrens garveri och bostadshus 1919.

Garvaren Johan Sahlberg, 1829-1911, och hans hustru Hedda, född Grankvist 1844-1941. Foto från 1908.

I Smålandsposten den 4 november 1899 stod att läsa: ”En försvunnen Vrigstadbo är, tillskrives oss, garvaren A. J. Lilja som ej synts till i hembygden, sedan han avreste till Vetlanda marknad den 17 oktober.

Till att börja med väckte försvinnandet mycken oro i Vrigstad, särskilt i den försvunnes familj, men sedermera lade sig oron sedan man fått tämligen säkra bevis för att Lilja via Vetlanda marknad tagit vägen ner åt Danmark, troligen i akt och mening att resa till Amerika, där han lär hava nära anförvanter i goda ekonomiska omständigheter.

Lilja var tillika soldat, och vederbörande befäl lär redan tagit hand om de kronopersedlar han som soldat innehade. Garverirörelsen fortgick dock under ledning av den person som under Liljas frånvaro under möten och längre resor brukat åt honom förestå garveriet”.

Vem denne inhoppare var är oklart. Kanske var det ägaren Sahlberg själv?

Garvare Per Otto Lindegren, arrenderade först och efter fyra år köpte han garveriet.

P.O. Lindegren var född 1865 i Askers förs. Örebro län. Han hade lärt sig yrket på sedvanligt vis och efter sex år som lärling och gesäll flyttade han till Moheda där han drev garveriet Östanåkra i Torpsbruk tills han år 1900 övertog Annedal i Vrigstad.

I arrendet av Annedal ingick även Ådala garveri med enligt kontraktet: ”vad därtill hörer”.

I köpekontraktet för Annedal ingick ”Boningshus och garveri och alla till lägenheten hörande hus däri inbegripet en marknadsbod och till garveriet och dess drift hörande inventarier, ävensom å Vrigstad Prästgårds ägor belägna Ådala garveri med därtill hörande barkkvarn och kar”.

Jordarrendekontraktet för lägenheten Annedal överfördes på köparen.

Ang. tomtarrendet för Ådala garveri får köparen

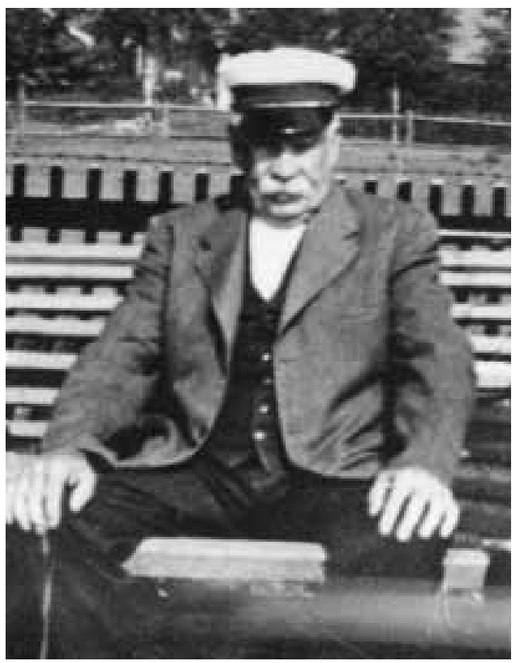

Garvaren Per Otto Lindegren, Annedal. Foto från 1945.

P. O. Lindegrens
Garveri,
Vrigstad. Rekommenderas.
Hudar emottagas och beredas.
Försäljning av trätofflor.
Finare och grövre skodon på lager.

Annons från 1915.

”därom överenskomma med indelningshavaren”.

Lindegren avslutade garveriet vid Ådala och all verksamhet koncentrerades till Annedal.

Köpesumman 1904 var 4 000 kronor och de första tio årens renovering kostade 1 850 kronor. Bl.a. revs ladugård och svinhus och nytt svinhus och kalkbod byggdes. Garveriets verksamhet förbättrades även genom investering i träpump, stenkista och brygga. Husen målades/rödfärgades och taklades. Staket uppsattes runt tomten.

1927 inköptes jordområdet på Annedal av kommunen för 1 350 kronor.

P O Lindegren hade en fin stämpel.

Det har inte kunnat fastställas när garveribyggnaden uppfördes. Huset är timrat och på andra våningen kan man se imponerande drygt 7 meter långa timmerstockar, som sträcker sig från sida till sida samt från dessa en gammal konstruktion med cirka fem meter långa hängande trolor. För att få god luftcirkulation fanns inga glasfönster utan snedställda träribbor som en persienn.

Industrialismen tog över, och då det ej längre lönade sig att garva hantverksmässigt avslutades garveriverksamheten.

I sin inlämningsbok har P.O. Lindegren antecknat: OBS! Den 27 nov 1933 sände jag elva fårskinn till Tranås!

Kobo

Karl Osmundsen kom till Vrigstad och flyttade in i sitt nybyggda hus på Vinks väg i februari 1966.

Huset är byggt av Gunnar Lägersten och hade både bostad och tillverkningslokal. Osmundsen bodde tidigare i Alingsås, där han också hade sin väsktillverkning. Tillverkningen bestod av aftonväskor och vanliga damväskor.

Tre-fyra kvinnor jobbade deltid där under olika perioder, bl.a. Gertie Weilund Karlsson, Ingrid Karlsson och Eivor Hjälmefjord. Karl avvecklade firman på 1990-talet. 2003 kom Karl till Göransgården där han avled 2005.

P.O. Lindegrens trätofflor

Samtidigt med att han drev garveriet lät P O Lindegren tillverka trätofflor. Toffelmakarna kom till Annedal och hämtade ämnen (träbottnar och ovanläder), de spikade ihop dem i hemmet och kom sedan åter med färdiga tofflor. Toffelmakare var bl.a. Alm i Söndra, Hjälmseryd och Alm i Moboda, Nydala.

Ragnar Lindegrens Skotillverkning

1934 byggdes Annedals garveri om till skofabrik. Skofabriken drevs av sonen Ragnar Lindegren, född 1903, som lärt sig yrket på Vrigstad skofabrik. Fadern Per Otto Lindegren hade haft garveri här sedan 1900, då han kom till Vrigstad och inköpte Ådala och Annedals garveri. I fabrikens norra ända

Personal vid Lindegrens Skotillverkning 1938. Fr.v. Bernt Andersson, Hugo Engström, Ingeborg Land, Bertil Lindblad, Einar Larsson, Viola Ström, Erik Andersson, Anna och Ragnar Lindegren. På Annas arm dottern Barbro.

hade Per-Otto skoaffär.

Även hustrun Anna, född 1905 i Nydala, var anställd i företaget som nåtlerska.

Firmanamnet var Ragnar Lindegrens Skotillverkning och man levererade skor till firma G. Tibblin i Örebro.

Varumärken var ”Drabant” och ”Tibblins”.

Omkring 1938 var 7-8 personer anställda. Hugo Engström, född 1912, från Hällaryd, Stockaryd arbetade under hela skofabrikens verksamma tid. Han hade ett rum på andra våningen i bostadshuset på Annedal innan han bildade familj. Periodvis delade han rummet med någon arbetskamrat.

Efter Ragnar Lindegrens död 1946 drev hans hustru Anna Lindegren skofabriken några år men började åter nåtla på Vrigstad skofabrik och överlät fabriken till sin bror Berndt Andersson. Han drev skotillverkningen en kortare tid men upphörde helt 1954.

Stiltoffeln

Under cirka fem år i början på 1980-talet drev Åke Johansson Stiltoffeln i Vrigstad. Han tillverkade trätofflor i John ”Musse” Lindbergs tidigare lokal, bakom gamla skofabriken.

Åke Johansson tillverkar tofflor på Stiltoffeln 1983.

Toffelmakare Oskar Svensson

Oskar Svensson startade sitt toffelmakeri i Skärbäcken 1914. Skärbäcken ligger vid Växjövägen på Sunnerby Östregårds mark. 1916-1917 var det en enorm efterfrågan på trätofflor och på marknaderna där han deltog såldes lagret snabbt ut.

Som mest producerades 35-40 trätofflor per dag. Under 30- och 40-talet levererades hans tofflor till tre affärer i Vrigstad och en i Stockaryd. Ännu in på 50-talet pågick produktionen – om än i mindre skala.

I en intervju 1950 berättar Oskar Svensson om efterfrågan som har sjunkit. De vanliga svarta tofflorna kostar 4,75 kronor. Helröda tofflor kostar 6 kronor och tofflor med röd kant framtill kostar 5 kronor. ”Det är bara en och annan högfärdig fru som stoltserar i röda. Och så stockholmarna, som gästar här i bygden, de ska förstås ha röda”.

Oskar och Ida Svensson utanför sitt hus Skärbäcken cirka 1920.

Vrigstads Sandalfabrik

Skotillverkningens historia i Vrigstad går tillbaka till slutet av 1880- talet. Den tog sin början i gården Dalhem, under Sunnerby Norregård.

Grundare var Claes Johan Rehn, född i Vrigstad 1857. Han sysslade med reparationer av skor.

En dag fick han in ett par s.k. lappskor för reparation. Det var en sko utan klack och med ovanläder och sula i ett stycke. Denna enkla sko gav Claes idén till nytillverkning av dessa skor. Produktionen av lappskor tog fart och snart sysselsattes tre till fyra skomakare med produktionen.

Annons från 1915.

Sandalfabriksarbetare omkring 1918. Fr.v. Ture Johansson, Bertil Johansson, Ragnar Lindegren, Simon Rehn, Wille Johnsson, Axel Rehn, Albert Stensson, Gottfrid Ekelöf, Karl Sandberg och Gunnar Östling.

Så småningom blev stugan i Dalhem för trång och 1912 inköptes smeden C.M. Karlssons smedja vid Sävsjövägen i Vrigstad och tillverkningen flyttades dit.

Axel Rehn startade fabriksrörelse för tillverkning av skodon + handelsrörelse 1918.

Interiör från Sandalfabriken cirka 1915. Fr.v. Albert Stensson, Bertil Johansson, Axel Rehn och Karl Sandberg.

Nu hade Claes son, Axel Rehn, övertagit företaget. Smedjan tillbyggdes 1920 och tillverkningen expanderade. Som kuriosa kan nämnas att åren 1917-1918 tillverkades sandaler till kolgruvearbetare på Spetsbergen, nuvarande Svalbard.

Vrigstads Sandalfabriksbolag

År 1928 blev ett bolag ägare till Vrigstads Sandalfabrik. I bolaget ingick följande personer: Köpman Mandli Svensson, fabrikör Axel Dahlquist, kantor Gotthard Schelin, nämndeman K.G. Rundkvist, kamrer Claes Johansson och kamrer Emil Crona.

I början av 30-talet inleddes ett samarbete med Kooperativa Förbundet, som även skulle bestå när bolaget ombildades till Vrigstads Skofabrik.

1933 bildades Vrigstads första fackförening på sandalfabriken – avdelning 70 av Svenska sko- och Läderindustriarbetareförbundet.

Lönerna 1934 var mellan 60-95 öre per timma.

År 1936 övertog fabrikör Mandli Svensson ensam företaget och bildade Vrigstads Skofabrik.

Anställda vid sandalfabriken, Sävsjövägen 7, cirka 1930.

Vrigstad Skofabrik AB

År 1936 övertog fabrikör Mandli Svensson ensam Vrigstads Sandalfabriksbolag och namnändrade det till Vrigstads Skofabrik.

Året efter påbörjades byggandet av en ny fabrik som stod klar 1938 (nuvarande Erikshjälpens lokaler). Åren efter skedde en stor förändring på maskinsidan och av produktionen. Under krigsåren och ända fram till 1947 hade man en del driftsproblem. Det var svårigheter med materialförsörjning och brist på maskindelar och att en del personal låg inkallad.

I samband med övertagande 1936 fick de anställda en gåva på 1 500 kronor som de kunde disponera fritt. Den användes till att dela ut bidrag till dem som drabbats av sjukdom eller olycksfall och blev början till det som kallades ”Vrigstads skofabriksarbetares sjukhjälpskassa”. Man tog ut 1 % av lönen efter skatt för varje medlem och delade ut full ersättning under två månader, därefter halv ersättning i fyra månader.

Efter sex månader hade den tillsatta styrelsen befogenhet att fortsätta utbetalningarna i mån av tillgång. 1950 utbetalades 1 875 kronor. När den allmänna sjukförsäkringen kom avvecklades sjukhjälpskassan och kvarvarande medel delades ut till medlemmarna.

Inflyttningskaffe i den nya skofabriken 1938.

Nåtlingssalen på Vrigstad Skofabrik med bl.a. Stig Hagman, Rut Sjögren, Birgit Vink, Ethel Karlsson, Agnes Johnsson, Ester Gustavsson och Aina Gustavsson. Foto från cirka 1940.

När Mandli avled 1946 övertog sonen Svenning Svensson och svärsonen Rudolf Thunander driften av skofabriken.

Kooperativa Förbundet och L. Sterner, Göteborg var de största kunderna. 1948 tillverkade man 94 646 par skor och 1949 107 402 par. Som mest tillverkade man 110 000 par skor i mitten av 1950-talet. Merparten av dessa var barnskor. Vid denna tid var ett 60-tal personer anställda på skofabriken.

1953 ombildades bolaget till ett AB.

Under 60-talet ökade importen av skor kraftigt och den 13 oktober 1969 lades fabriken ner. Då var skotillverkningens saga all i Vrigstad.

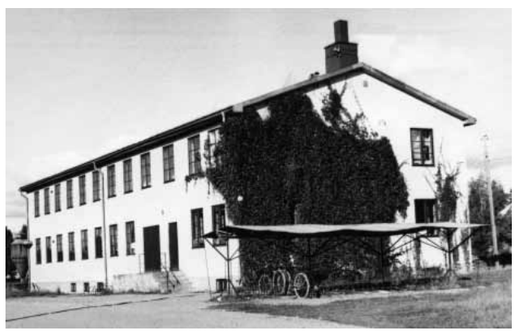

Vrigstad Skofabrik 1960.

Edvin Karlsson och Torsten Johansson äter frukost på sina arbetsplatser 1956.

Personalen på Vrigstad skofabrik samlade för en sista bild före nedläggningen 1969.

Merparten av skor som tillverkades på Skofabriken var barnskor. Här en sandal från 1960.

Ådala Garveri

I april 1816 kommer från Jönköping garvaren Johan Melker Dahl inflyttande till Vrigstad med sin hustru Ulla Ljung. De får en tillfällig bostad i marknadsbodarna utefter Växjövägen. Han står som ”Garvarmästare” och är född 1791 i Västerås.

Under 1816 uppförs Nybygget Ådala, nuvarande adress Kristina Nilssons väg 4, och garvaren Dahl flyttar dit och startar Vrigstads första industri, Ådala garveri.

I början av 1800-talet fick socknarna själva rätt att anställa garvare liksom sockenhantverkare.

Övrig etablering av näringar på landet blev först möjlig genom näringsfrihetsförordningen 1846. Då blev det fritt fram att etablera rörelser och handel på landsbygden.

Garvning är en procedur där djurhudar omvandlas till läder och är en form av konservering, som syftar till att göra lädret mjukt och hållbart.

Garvaryrket var ett hårt och slitsamt arbete. De råa skinnen var tunga att handskas med. Stora sullädershudar från hästar, oxar och kor vägde femtio till sextio kilo, när de var blöta.

Till tunnare ovanläder användes hudar från gödkalvar och kvigor. De stora djupa beredningskaren måste ideligen fyllas och tömmas på vatten, vilket gjordes för hand med hinkar. Då det gick åt mycket vatten etablerades garverierna om möjligt vid något vattendrag. Där det var möjligt lade man ut trärännor, som man öste vattnet i, som leddes in till karen, så man slapp att bära.

Att Ådala uppfördes vid ån var alltså inte en tillfällighet utan helt nödvändigt med tanke på den

Byggnaden som inrymde Ådala garveri. Bild från 2016.

verksamhet som skulle bedrivas där.

I husförhörslängden står Dahl angiven som Logarvare. (Logarvaren använde sig av bark från ek, gran eller tall i en process med saltning och blötläggning.)

Dahl hade två gesäller. Daniel Söderström och Carl Conrad Meurling.

Garvare Dahl med familj flyttade 1820 till Barkeryd och därefter till Hjälmseryd, Alebäck under Nässja där han i mitten av 1830-talet angives vara utfattig och hustrun fördärvad av värk. Han blir skriven på socknen 1844 och bor på Fattigkammaren, Hjälmseryd Prästgård. Hustrun avlider 1852 och f. d. garvaren flyttar till en Backstuga i Westerkvarn 1855.

Dahl efterträddes av garvaren Carl Haf, född 1783 i Habo. Haf, med familj, hustru och fosterson, kom till Ådala garveri från Barkeryd där han varit garvare. Haf var en carduansmakare, d.v.s. en garvare för finare skinn.

Man kan säga att Haf och Dahl gjorde en rockad då de övertog varandras garverier.

Då Haf står som ”Factor” kan det ha varit så att Dahl fortfarande ägde garveriet, men verksamheten sköttes av Haf.

Det blev många garvargesäller som passerade garverierna i Vrigstad. De kom inflyttade från grannkommunerna men även längre ifrån som Kalmar, Strängnäs och Stockholm. De stannade sällan mer än ett år. Under perioden 1818 till 1825 arbetade sju gesäller i garveriet.

Att en nedsatt funktion inte var något hinder i det tunga jobbet vittnar följande anteckning i husförhörslängden om. För gesällen Johan Gustaf Rothstein har kyrkoherde Alin antecknat:”Döv och svårt att tala. Något fel i händerna”.

Garvare, kopparslagare och guldsmeder ansågs under 1800-talet vara de mest lönsamma yrkena.

Vid 1860-talets början kunde handelspatronen i Vrigstad ståta med socknens högsta årsinkomst, 3.000 Rdr, medan bryggaren taxerade för en inkomst på 1.500 Rdr och garvaren för 1.200 Rdr. Hantverkarnas inkomster var betydligt blygsammare. Skräddare, skomakare och urmakare omkring 500 Rdr, och bagaren 900 Rdr.

Bland drängarna på Ådala finns runt 1830-talet

Man kan fortfarande skönja var ett av karen fanns i garveriet.

Johan Samuel Bolander. Han kommer längre fram att vara ägare till Ådala.

År 1837 tillverkades i Ådala garveri hos Haf, 1.400 skålpund småläder, 2.200 skålpund sulläder och dessutom hann man med att bearbeta 1.000 diverse skinn.

Det gick nog ganska bra för garvaren Haf. År 1839 ev. 1840 köper han 3/8 mantal Blommedala av Baronen Posse i Jönköping, som då stod som ägare till Blommedala.

Haf bor dock kvar i Ådala till mitten av 1840-talet, då han bosätter sig i Blommedala.

Här dör han den 5 juli 1849 i slaganfall (Hjärnblödning eller hjärtattack).

1848 hade han överlåtit garveriet till garvaren Anders Peter Agrell, som kom från Esperyds garveri i Barkeryd. Det fanns tydligen en kontakt mellan garverirörelsen i Barkeryd och Vrigstad.

Agrell var född 1818 i Mariestad. Han gifter sig 1850 med Christina Bolander, född 1829, från Vrigstad Gästgivargård. Christinas far är kyrkvärd Magnus Bolander som äger Lunnaberg.

Agrell driver garveriet i Ådala till 1855, då han flyttar till Jönköping.

För första gången kommer nu Ådala i en vrigstadfödd persons ägo. Garveriet övertas nu av garvaren Magnus Johan Samuel Bolander. Samuel, som han kallar sig, har äldste sonen, Carl Magnus August Bolander, som lärling och gesäll i Ådala.

År 1859 lämnar Samuel över ansvaret för garveriet till sonen och flyttar till Lunnaberg, som han står som ägare till. Samma år, 1859, har Carl Magnus gift sig och bor med hustrun i Ådala.

Det blev 27 år för Carl Magnus i Ådala garveri. År 1883 blir han änkeman, men driver garveriet till 1886 då han flyttar till Svenarum.

Han säljer då garveriet till f.d. Korpralen och svärdsmedaljören, Frans August Grahn från Malmbäck.

Grahns son, Wilhelm Gustaf Grahn, hade arbetat hos Bolander sedan 1883, som gesäll. Han tar nu över driften med faderns och en broders hjälp. F.A. Grahn registerars i handelsregistret 1888-06-06. Frans August Grahn ämnar idka garfverirörelse.

År 1886 kom garvaren Johan Sahlberg till Vrigstad och köper fastigheten Annedal, nuvarande adress, Garvaregatan 2, som tidigare varit färgeri och drivits av färgaren Karl Adolf Mebius, som avlidit 1884 av lunginflammation, endast 52 år gammal.

Fastigheten, med sitt läge vid ån, var ypperlig för ett garveri och den tidigare användningen som färgeri. Båda verksamheterna var vattenberoende.

I Ådala arbetar nu Wilhelm Gustaf Grahn tillsammans med far och bror. 1888 flyttar fadern och brodern och då köper Johan Sahlberg Ådala garveri och Wilhelm Grahn blir arrendator. Men så dör Grahn 1892 vid 33 års ålder i vattusot (Vätskeansamling i kroppen oftast beroende på hjärtsvikt). Sahlberg tar troligen över driften själv tills han 1898 arrenderar ut båda garverierna, Annedal och Ådala, till garvaren Anders Johan Lilja på 10 år. Men så försvinner Lilja 1899 och troligen driver nu Sahlberg garveriet själv tills han år 1900 hittar en ny arrendator, som blir P.O. Lindegren. Han lägger nu ned Ådala garveri, men behåller Annedal. Efter detta upptas endast hyresgäster, som boende i Ådala.

Därmed gick en 84-årig industriepok i Vrigstad i graven.

Trä, sågat och hyvlat

Artur Karlssons sågverk

Artur Karlssons sågverk grundades 1933 och låg alldeles utanför Vrigstad utefter Stockarydsvägen. Här förädlades virke för export med 14 anställda. Sågverket var ett s.k. ARI-verk med stockcirkelsåg, klyvsåg och dubbelt kantverk.

Carl-Uno Karlsson i Sunnerby Södergård med sina söner. Fr.v. Artur, Martin, Carl-Uno, Bernhard och Simon.

Virket vidareförädlades till stor del i hyvleri med 5-kuttriga hyvelmaskiner. 1954 ombildades rörelsen till aktiebolag. Bolaget drevs till 1977 då verksamheten lades ned och inventarierna auktionerades bort.

Bjällebo såg

Kvarnen låg i bäckens övre fall. I det nedre fallet anlade Karl Svanberg, Vrigstad, en vattensåg 1941.

Sågen i Bjällebo 1958. Fr.v. Oskar Karlsson, Lillängen, Rune Olofsson, Lennart Johansson, Knavramålen, Erik Damberg, Lundby och Martin Karlsson, Lillängen.

År 1943 köptes sågen av Rune Olofsson och brodern Åke, Bjällebo. Rune var då bara 14 år gammal. Sågen drevs fram till 1964 då den lades ned. Den låg ca 150 meter nordväst om fastigheten Karlskoga.

Helmer Andersson

År 1947 övertogs Hjalmar Johanssons sågverk av Helmer Andersson. 1962 flyttade Helmer verksamheten till en plan vid Stockarydsvägen.

Det var en modern anläggning med eldriven såg bestående av stockbänk, klyvsåg och dubbelt kantverk. Helmer drev rörelsen till 1964 då Rune Olofsson köpte sågen.

Se Olofssons Hyvleri AB.

Helmer och Anna Andersson i samband med festligheter då Rune Olofsson köpte sågen 1964.

Hjalmar Johanssons sågverk

Sågverket låg i nuvarande Njudungsvägens förlängning och startades i början av 1920-talet med cirkelsåg och kantverk. Senare kompletterades med hyvelmaskin och tork. År 1947 övertogs sågen av Helmer Andersson.

Vrigstads badförening, som bildats i 1940-talets början slöt ett avtal med Hjalmar Johansson att han skulle inreda en bastu i lokalerna över sågverket. Det blev så småningom en ångbastu och dusch, samt en stor tunna för dem som ville doppa hela sin lekamen. De tuffaste rullade sig i snön utanför för att kyla ned kroppen. Badet var ganska primitivt, men uppskattat av många som saknade egna badmöjligheter i hemmet. Bastun användes flitigt av skolan, som använde någon gymnastiktimma för bad då och då.

Hjärteryds såg

Hjärteryds såg drevs med ångmaskin fram till omkring 1947, därefter med tändkulemotor.

Sågverksmaskinerna bestod av storbänk, kantverk och takspånshyvel. Varje höst kolades 3-4 stora kolmilor. Kolen lastades på järnvägsvagnar i Stockaryd och Hook för vidare transport till järnbruken i Bergslagen.

År 1951 upphörde all verksamhet vid sågen.

Holkaryds Skattegårds såg

Sågverket startades här i mitten på 1940-talet av David Claesson. Sågen var från starten här elektrifierad men hade tidigare drivits av en dieselmotor då den stod vid Spånarp, varifrån den flyttades hit.

På lördagarna fick inte sågen användas för då skulle bönderna i byn köra sina tröskverk. Kraften räckte inte till för båda verksamheterna. Sågen är nu moderniserad och används som serviceså och ägs av Alf Claesson.

JMC Timber AB

2008 sålde syskonen Christian, Emanuel och Jonas Olofsson företaget Olofssons Hyvleri AB till BrA Invest. 2010 förvärvade man den nuvarande fastigheten på Åkarevägen 4.

2012 började man bygga ett specialsågverk på tomten. 2014 startade man sedan sågverksamheten som är specialiserad på grovtimmer.

Emanuel Olofsson vid några av de grova stockarna JMC Timber specialiserat sitt sågverk för.

Christian, Emauel och Jonas Olofsson på JMC Timber.

Lammafors såg

Lundholmen, vars ägor gränsar till ån vid Lammafors, anlade här en damm och byggde ett sågverk på platsen. Vilket år är okänt.

År 1884 gjorde dåvarande ägaren konkurs och det blev auktion på sågverket. Den som hade högsta budet, ettusen kronor, var Clas-Petter Johansson från Göransbygget. Clas-Petter var en företagsam och idérik man och här på Lammafors såg han möjligheterna, här fanns dammen och vattenkraften.

Han började att handla med skog för att kunna driva sågverksrörelsen. I slutet av 1880-talet lät han uppföra en fabrik för tillverkning av pinnstolar. Fabriken inreddes med för den tiden modern utrustning, sågar, hyvlar, svarvar m.m.

Energin till maskinerna alstrades i en vattenturbin. Clas-Petter hade under etableringen god hjälp av J.P. Karlsson från Lunden i Svenarum, som senare blev disponent vid stolfabriken i Nässjö.

Ett halvdussin duktiga yrkesmän sysselsattes med tillverkningen av pinn- och gungstolar, även amerikanska sådana, allt under Clas-Petters skickliga ledning.

När rörelsen var som mest blomstrande fraktades varje vecka dussintals pinnstolar med hästskjuts till järnvägsstationen i Stockaryd för vidare transport

T.h. Claes Peter Johansson med hustru i Lammafors cirka 1920. T.v. mågen Arvid Johansson med hustru och barn.

En sida ur Lammafors Stolfabriks priskurant år 1900. Här såldes pinnstolar för 16 kronor per dussin.

ut i världen. Största delen exporterades till England.

I Lammafors Stolfabriks priskurant för år 1900 framgår att pinnstolarna kostade 16 kronor per dussin, salsstol med faner 25 kronor per dussin och gungstolarna 10 kronor per styck.

Vid denna tid var det liv och rörelse på

Lammafors. Förutom stolfabriken och sågen fanns även en smedja och totalt sysselsattes 10-12 man i Lammafors. Fabrikören på Lammafors, som var benämningen på Clas-Petter, var en känd och aktad man i vida kretsar.

Men det var inte bara medgång. Även sorger, motgångar och prövningar gjorde sig kännbara.

År 1904 uppstod brand i fabriken och sågen, som nästan helt förstördes. Sågen rustades upp igen och drevs vidare så att bönderna omkring kunde få sitt virke sågat,

Clas-Petters ålder och motgångar gjorde att han inte orkade bygga upp fabriken igen. Därför lades denna verksamhet ned efter branden. Istället uppförde Clas-Petter en kvarn 1914, som även den drevs av vattenkraft.

Byggnaden gjordes så stor att Clas-Petters måg, Arvid Johansson, kunde inreda en verkstad för tillverkning av möbler av olika slag. Kraft till maskindriften togs från turbinen. Tillverkningen fortsatte till 1925.

1927 avled Clas-Petter och det blev auktion på byggnaderna för avflyttning och det som blev kvar revs. En epok var avslutad,

Något om den driftige Clas-Petter som person bör väl sägas. Han föddes 1844 i Lilla Gettersryd eller Göransbygget, som det senare kom att kallas. Fadern, Johan Magnus Andersson, var smed men också bonde, Clas-Petter fick tidigt lära sig smedyrket genom att vara sin far behjälplig i smedjan, Dessutom lärde han sig att arbeta i trä.

Han inrättade en verkstad där han tillverkade fina möbler bl.a. chiffonjéer men började redan här på Göransbygget tillverka pinnstolar.

Hans far och han gjorde också yxor i smedjan, vilka de tillsammans med pinnstolar lastade på en kärra dragen av oxar, och så bar det ut till marknader där de sålde sina produkter.

Att Clas-Petter var en driftig och företagsam man bevisas av att han 1874 reste till Uppsala läns Kungliga Hushållningssällskaps utställning för att ställa ut sina stolar. Han blev vid utställningen tilldelad pris i form av en bronsmedalj.

Clas-Petter blev även banbrytare för en andlig verksamhet i Lammafors med omnejd. Han upplät sin fabrik for religiösa sammankomster. Här tog han emot kringresande kolportörer och samlade bygdens folk till gudstjänst.

Den originelle skolläraren Daniel Andersson från Hjälmseryd, allmänt kallad "Skol-Daniel", predikade här varje annandag jul. Det berättas, att hans skolpojkar brukade dra honom till Sunnerby på en kärra, där hästskjuts väntade för transport till Lammafors.

Olofssons Hyvleri AB

År 1943 köpte Rune Olofsson tillsammans med brodern Åke den sågverksrörelse i Bjällebo som Karl Svanberg startat två år tidigare.

Företaget var trots svåra tider framgångsrikt och år 1964 lades sågen i Bjällebo ned och verksamheten flyttades till Vrigstad då Rune Olofsson övertog Helmer Anderssons såg, hyvleri och tork - den 25 oktober 1964. Rörelsen utvecklades ytterligare under Runes tid.

År 1968, efter ett ökat behov av förädlat virke, byggdes ett hyvleri till det befintliga sågverket.

1973 såldes företaget till Nordiska Trähus men återköptes 1985. I och med återköpet lades sågverksamheten ned. I stället fokuserades verksamheten på att förädla virke till högsta kvalité, helt efter kundernas krav och behov.

År 1985 gick barnen Jonas, Emanuel, Christian, Daniel och Anna in som delägare i företaget. Daniel sålde sin andel först och 1993 övertog de övriga

Rune Olofsson på kontoret 1964.

Rune Olofsson och dottern Anna Freij i samband med invigningen 2006.

syskonen även Runes del i företaget och drev det sedan på egen hand.

Under senare år gjordes en rad stora investeringar, däribland ett nytt justerverk år 1998 och 2006 stod en helt ny klyvhyvellinje klar och kunde invigas den 18 augusti. En investering på cirka 30 miljoner som fördubblade kapaciteten på företaget.

2008 sålde syskonen Olofsson företaget till BrA Invest, som är ett familjeföretag ägt av tre bröder: Stefan, Kenneth och Christer Andersson. Företaget vidareförädlar sågad råvara i mestadels gran och furu och kan hyvla, klyva, exaktkapa, bunta, etikettera och foliera en mängd olika dimensioner anpassade efter kundens önskemål.

PJ Johanssons såg

Hemmansägaren Per Johan Johansson drev, vid sidan av jordbruket, ett sågverk i Sunnerby Södergård på 1890-talet till omkring 1915.

Sågen och brädgården låg i hagen mellan fastigheten Broholm och Lillån. Kraften till sågen togs från ett underfallshjul placerat i fallet i Lillån.

Se bild nästa sida.

Sågverk och virkeshandel

Hjalmar Johansson och Anton Johansson hade sågverksrörelse med virkeshandel på 40-talet.

Linda Jonasson och Rasmus Nilsson i BrA Invests lokaler.

Per Johan Johanssons sågverk. T.v., lutad mot spaden, Sven Magnus Petersson i Skärbäcken. Pojken i hatt på lasset är Axel Marz, Broholm. Foto från cirka 1900.

Vrigstad Träförädling AB

1979 startade Inge Bard och Ove Carlsson Vrigstad Träförädling. De jobbade då på Unionen i Stockaryd och skötte företaget på fritiden. Efter cirka ett år köpte Inge ut Ove och han började då jobba heltid på hyvleriet.

Man startade verksamheten där Artur och Ove tidigare haft sin såg. Fastigheten ägdes då av kommunen och de hade tagit beslut om att riva byggnaderna. Strax innan rivningen fick Ove och Inge hyra en av byggnaderna dit de transporterade en hyvel som köpts på Stenbergs i Nässjö.

Verksamheten hade ett par anställda. 1986-87 köpte Torbjörn Bard in sig som hälftenägare. Vid årsskiftet 1994/95 lämnade de de dåliga lokalerna efter att de under 1994 förvärvat tidigare Swedhus lokaler vid Källebergsvägen.

Ett par år senare köpte Magnus pappan Inges halva av företaget, som nu ägs och drivs av bröderna Torbjörn och Magnus Bard. Man har hyvleri och såg och utför även legoarbeten. Framför allt tillverkas läkt och fjällpanel.

I september 1998 drabbades företaget av en stor

Torbjörn, Victor och Magnus Bard.

Torbjörn och Magnus Bard i den stora fabrikslokalen.

brand då en förmodad dammexplosition tände på en 2 500 kubikmeter stor spånhög, som huvudsakligen bestod av hyvel- och klyvspån.

Branden kunde dock begränsas så det som blev lågornas rov var halva det kombinerade spån- och virkesförrådet. Ändå blev det en kännbar förlust på flera miljoner kronor.

Trätillverkning

AB Formträ i Värnamo

Företaget slipade klädhängare. Produktionen var förlagd till en del av källaren i före detta Vrigstads skofabrik. Företaget hade tre anställda 1974.

Bröderna Anderssons Byggnadssnickeri

Bröderna Emil och Karl Andersson uppförde 1923 en verkstad på fastigheten Hagalund, Jönköpingsvägen 24. Det var en snickerifabrik där man gjorde bl.a. fönster och dörrar.

Enligt orderböcker som hittats i verkstaden tillverkades allehanda snickerier, t.ex. grindar, skåp, köksinredningar, baktråg, skärbrädor, docksängar, bord, skrivbord, strykbrädor, arbetsbänkaroch fotskrapor.

De flesta beställningarna kom från Vrigstad och

Emil Andersson vid rikthyveln i sin verkstad 1961.

Bröderna Emil och Karl Andersson hade sin snickerifabrik i fastigheten Hagalund. Foto från 1961.

grannkommunerna, men här fanns även några beställningar från t.ex. Stockholm.

Karl dog 1960 och Emil 1970.

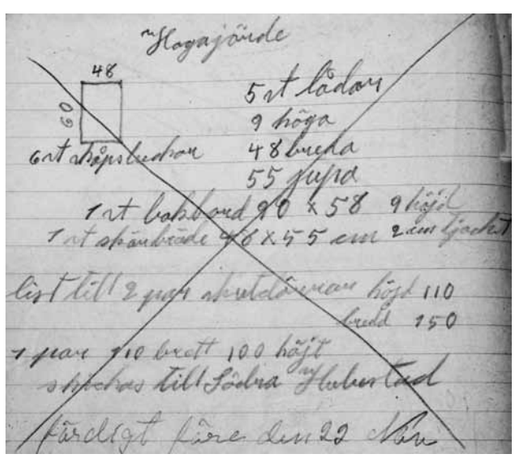

En beställning från Hagagärde på skåpsluckor, lådor och bakbord. Efter leverans kryssades ordern över.

Byggnadssnickerier VJ i Vrigstad AB

På Källebergsvägen 9 startade SwedHus tillverkning av fönster och andra snickerier för sin husproduktion.

Denna del av företaget såldes 1980 till Verner Jönsson, som namnändrade bolaget till Byggnads-

Eva och Verner Jönsson på kontoret på Byggnadssnickerier VJ i Vrigstad AB 1983.

VJs fabriksbyggnad 1983.

snickerier VJ i Vrigstad AB. 12 anställda fanns vid övertagandet.

Man hade tillverkning av dörrar, fönster och andra byggnadssnickerier. 70-80 % av produktionen gick till Swedhus.

Företaget såldes 1985, men lades ner efter cirka ett års verksamhet, främst p.g.a. Swedhus problem.

Elve-Snickerier AB

Det tidigare Byggnadssnickerier AB togs 1985 över av Lars Olov Tykosson.

Han namnändrade företaget till Elve-Snickerier AB. Ett år senare försattes företaget i konkurs varvid 21 anställda friställdes.

Företaget rekonstruerades och återstartade med fyra anställda, nu med namnet Lars O Snickerier AB. Tillverkningen bestod av byråer, inredningssnickerier och fururamar till vattensängar. Efter detta drevs det ytterligare något år varefter det såldes och flyttade.

Johanssons & Bäckströms Snickerifabrik

Byggmästare Emil Bäckström 1882 – 1945 drev tillsammans med Frans Johansson (1887-1954) på Hoåsen, fabriksrörelse i början av 1900-talet. Bäckström bodde snett emot kyrkan i fastigheten Skogslund, som han byggde 1919.

Var fabriken låg är oklart, men troligen på Hoåsen (Hagen). Däremot vet vi att när kyrkans bänkar 1935 skulle byggas om var det Johanssons & Bäckströms Snickerifabrik, som utförde arbetet.

En bild på Frans Johansson som drev snickerifabrik tillsammans med Emil Bäckström. Hustrun Ellen och Frans sitter framför bostadshuset på Hoåsen cirka 1940.

Lind-bo-stugan

Sven Lindbom och sönerna Stefan och Anders, Hagen, startade 1980 företaget som tillverkade monteringsfärdiga lek- och gäststugor i storlekarna 5, 7, 10 och 30 m^2.

Man startade i Vrigstad men flyttade verksamheten till Sävsjö för att få bättre lokaler. Företaget avvecklades 1982.

Martin Sten

Martin Sten var borstbindare och korgmakare. Han föddes i Hjälmseryd 1927 och kom med föräldrarna till gården Fällan året efter. Vid 17-18 års ålder förlorade han en stor del av synen.

För att skaffa sin försörjning födde han upp kycklingar och hade värphöns. Det blev 500-600 ägg per vecka som såldes till H.G. Svensson i Stockaryd. Några höns fick äran att ruva ankägg, så när hösten kom fanns 30-40 ankor att slakta. Ytterligare en binäring var en liten besättning med angorakaniner, då ullen var eftertraktad.

Förtjänsten var blygsam, men att ha en sysselsättning hjälpte honom att komma över sorgen av en förlorad funktion.

Gården Fällan låg i det, som verkligen kunde kallas mörka Småland. I ett radioprogram i slutet av 1940-talet berättades att här fanns i ett samlat område 22 bosättningar med ett 100-tal personer, som inte hade tillgång till elektricitet. Martin

insåg att det han höll på med inte kunde utvecklas i denna miljö men kanske var det mest att han ville bekanta sig med de verktyg blinda/synskadade hade hjälp av.

Åren 1949-1951 utbildade Martin sig vid blindskolan i Kristinehamn. Det var de då aktuella och traditionella yrkena borstbinderi och korgmakeri. Hösten 1951 gjordes det gamla hönshuset om till en arbetsplats. Allt fick bli i stor enkelhet, vid denna tidpunkt fanns inga allmänna medel för hjälp till arbetsplats. Borsttillverkningen tog fart. Gårdfarihandlare och marknadsknallar var ofta köpare av alstren.

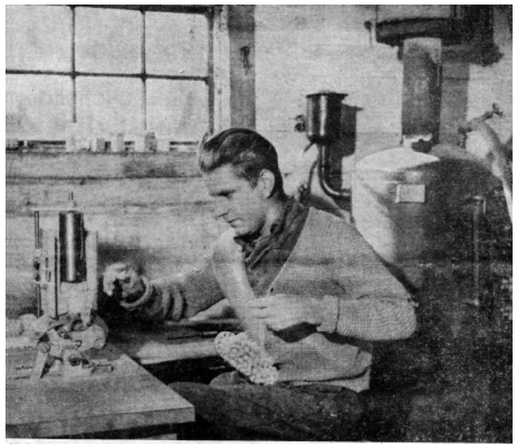

Martin Sten ses här i arbete vid den bindelavdelare, som han skaffat sig för att underlätta arbetet vid borstbindningen.

Hönshus på Vrigstadsgård blev borstbindareverkstad åt blind

Tidningsklipp om Martin Sten.

Den effektiva arbetsdagen var 13 timmar, 300 dagar om året. Då kunde han på en arbetsdag tillverka 100 sopborstar, de där med kort skaft och brun borst. Värdet för arbetsinsatsen var i början 14 öre styck, ungefär en krona i timmen. Tillfredsställelsen över att brutto har tjänat 14 kronor var enligt Martin värt mödan.

Kampen mot fabriksproducerat var ekonomiskt hård men det fanns nischer där maskiner inte passade in. Som exempel kan nämnas valsar för sopmaskiner till gator/vägar. Huvuddelen var dock handgjorda borstar för hushållsbruk. Hästryktborsten han gjorde var eftertraktad och skulle man få tag på den var det en tidig morgon på en marknad. För att fylla en gårdfarihandlares väska eller ett marknadsbord ökades sortimentet med enkla köpta varor för användning i hushåll och på bondgårdar.

Borstbinderiet var länge huvudnäring och varor med stämpeln FMS hade viss värdighet. F för Jönköpings län M för Martin och S för Sten.

Den märkningsrätten fick han först efter att prov avlagts och godkänts.

Från de enkla förhållandena på Fällan flyttade Martin 1963 till Esplanaden i Vrigstad och fortsatte tillverkning av borstar men kompletteringssortimentet blev efter hand större. Garage och källare var såväl verkstad som lager och försäljningslokal. Senare blev det utöver borstbinderi och handel över disk även viss grossistverksamhet.

Martin Sten i sin butik på Esplanaden 1983.

Som kuriosa kan nämnas leveranser av penslar till några platser i Afrika. I tropikmiljö stod deras enklare byggnader bättre pall om de fick någon form av oljeskydd påstruken med penslar från Vrigstad!

Martins liv slutade 1994. I minnesord skrivna av ”Fren” stod: ”han var alltid på väg att tjäna andra”. Det var bästa sammanfattningen av hans liv.

Nordiska Trähus AB

Hustillverkaren Nordiska Trähus etablering i Vrigstad hade stor betydelse för samhällets utveckling.

Nordiska Trähus startade sin verksamhet i en liten lokal på Gästgivaregatan.

I Vrigstad byggdes det 158 hus som tillverkats i fabriken.

Företaget startade 1969 av Gösta och Karl-Åke Hjälmeby samt Kennert Almqvist. De hade alla tidigare varit anställda vid Myresjöhus som försäljare.

Från början hyrde man en lokal av Konrad Lönnborg vid Gästgivaregatan. Här tillverkade Gösta, Karl-Åke och Kennert själva de första husen, som kom att bli familjernas egna bostäder. Även Göstas svärfar Gustav hjälpte till vid tillverkningen. Konstruktionsritare var Nils Gunnarsson och som huvudritare anställdes Inga-Lill Gunnarsson.

Att etablera ett nytt husföretag i Vrigstad på 60-talet var inte lätt. I Vrigstad, som då var egen kommun var inget förberett. Men korta beslutsvägar och handlingskraftiga kommunalmän löste problemen och 1970 kunde man flytta in i nya produktionslokaler som kommunen byggt i ett nytt område söder om samhället. Ett år senare var även kontorslokalerna klara. Företaget utvecklades snabbt och redan efter två år kunde man köpa lokalerna av kommunen.

Ägarna hade som målsättning att använda sig av leverantörer från närområdet.

Mycket köptes från Vrigstads Järnhandel med Olle Hugosson som ägare. Det hyvlade virket levererades av Vrigstads Trävaror, som 1973 införlivades med NT. Den 1 maj köptes hyvleriet av Rune Olofsson och John Svensson.

Exporten kom snabbt igång. I början av 70-

Unga trähusfabrikanter i Vrigstad satsar på produktion av 60 hus 1970

De tre unga fabrikörerna fr v Gösta Hjälmeby, Kennert Almqvist och Karl-Åke Hjälmeby, studerar en ritning i den för tillfället hyrda fabrikslokalen. I april nästa år räknar de med att kunna ta i bruk ett fabriksbygge vid Vårfjällgen.

Företaget fick mycket publicitet för sin satsning. Tidningsklipp från den 5 december 1969.

talet levererades det första fritidshuset till Danmark. Under åren 1976-77 såldes några hus till Belgien.

1973 såldes den första kyrkan, en sommarkyrka, till Stockholm. Kyrkleveranserna blev senare en betydande verksamhet. 1983 levererade NT byggsatser till kyrkor för 10 miljoner kronor. Totalt såldes 40-50 kyrkor i Sverige, två till Japan och en blev placerad på Åland.

Såväl produktions- som kontorslokalerna byggdes till 1973. För personalens trivsel och välbefinnande anlades en swimmingpool med bastu och

Kungabesöket gav bra publicitet åt företaget 1975.

Kung Carl-Gustav besökte företaget i juni 1975.

solarium. En personalrestaurang öppnades också. Dessutom byggdes en enkel inomhushall för t.ex. tennis.

Ett besök av kung Carl-Gustav i juni 1975 gav god PR.

Under resten av 1970 och -80-talen utvecklades företaget rekordsnabbt. Redan 1985 hade man 240 anställda, en omsättning på 142 miljoner kronor

Företaget höll Öppet hus i sina fabrikslokaler i april 1983.

med 500 levererade hus. Man hade försäljningskontor även i Norge och Finland.

Gösta som 1982 ensam övertagit ägarskapet ville nu trappa ner sitt engagemang och en ny vd rekryterades.

Hösten 1987 genomfördes en ny idé på NT då 13 elever började på en träteknisk gymnasieutbildning, en unik satsning som gav en allsidig kunskap om hela tillverkningsprocessen för trähus.

1988 började man med ett vinstdelningssysem. När verksamhetsåret för NT avslutats låg vinsten på 1,7 miljoner kronor som delades lika mellan företaget och de anställda, vilket innebar ett tillskott på 4 130 kronor för en heltidsanställd.

1989 blev en turbulent tid för ledningen av NT. Dåvarande vd Roland Duvenäs och tre i ledningsgruppen med en ägarandel på 20% ville utöka sin andel av aktier i företaget. Budet uppfattades av huvudägaren som fientligt och antogs inte. Resultatet blev en förtroendeklyfta mellan Hjälmeby och Roland Duvenäs, som fick lämna sin anställning

med omedelbar verkan och Gösta Hjälmeby återgick till posten som vd.

Den 5 april skriver Smålands Tidningen att NT med cirka 240 anställda och dotterbolag i Finland med 85 medarbetare sålts till Myresjö AB. Köpeskillingen hölls hemlig, men båda parter sade sig ha gjort en god affär. Budskapet från Myresjö var att det inte kommer att bli några organisatoriska förändringar inom NT utan att NT skall verka som ett fristående bolag inom Myresjökoncernen. Som vd anställdes Göran Gustavsson, som tidigare arbetat många år inom Myresjö.

I augusti 1989 firade företaget 20-årsjubileum. Man förfogade då över 45 000 m^2 lokaler och NT var en av de ledande i branschen.

Under vd:n Göran Gustavsson utvecklades NT positivt. Omsättningen och vinsten ökade. Man tvingades rekrytera folk från Värmland och Norge och skiftgång infördes. Vinsten var 1991 35 miljoner kronor och en stor del av denna investerades i förbättringar och renoveringar både på kontoret och i fabriken. NT låg då på sjätte plats bland landets 50-60 husföretag och 50 000-60 000 personer bor i hus från Vrigstad. Men bistrare tider väntade.

På några år minskade byggnationen av småhus med 90 %. Flera husföretag tvingades lägga ner. Trots att NT genom satsningar på olika projekt, ökad export, offentlig miljö m.m. tar marknadsandelar är ansträngningarna förgäves. Det blir förlust både för Nordiska och Myresjökoncernen.

1997 flyttas först personalen från kontoret i Vrigstad till Myresjö och senare under året flyttas även tillverkningen dit. Efter 27 år av god utveckling lämnades lokaler och utrustning åt sitt öde.

I Myresjö dog Nordiska Trähus sakta ut. Några exklusiva NT-hus tillverkades för leverans till Stockholm, men sen var framgångssagan om NT definitivt slut.

Fabriken stod nu tom under ett par år men redan år 2000 syntes en ljusning för anläggningen i Vrigstad. Ett dotterbolag i Myresjökoncernen började där tillverka volymhus. Nu blev det åter möjligt för de anställda från Vrigstad, som varit förflyttade till Myresjö, att återfå sin anställning i NT:s tidigare lokaler.

Kontoret förblev oanvänt. Halva kontoret, den yngsta delen mot söder, monterades ner och lastades på lastbilar för transport till Rumänien. Där sattes det åter upp och blev ett volontärhus för en hjälporganisation i Margita.

Bengt Gunnarsson minns:

Hösten 1969 när jag var anställd av Lägerstens Byggfirma AB fick jag i uppgift att tillsammans med Kennet Almqvist, en av delägarna i Nordiska Trähus, mäta ut och sätta fast ett märke där hörnet av den nya fabriken skulle ligga.

Platsen var på vänster sida av Växjövägen 1/4 km utanför Vrigstads samhälle. Det fanns ingen bilväg dit. Skogen var nedhuggen och bortkörd på ett ganska stort område. Vi skulle leta efter en stengärdsgård på gränsen mot Blommedala.

Från hörnet av stengärdsgården skulle vi stega ett visst antal meter. Det gick bra även utan måttband, GPS och andra byggteknikens mätinstrument. Där markerade vi med en vit pinne till dem som skulle gräva för grundsulan.

I december var jag så åter på platsen. Vi skulle börja att forma för grundsulor, jag och min arbetskamrat, Erik Karlsson. (Erik på Alebäcken). Den nuvarande vägen från Växjövägen fanns givetvis inte då utan endast en knappt körbar stig in till byggplatsen. Där fabriken skulle stå var det nygrävda meterdjupa diken. För grundsulan skulle vi bygga en 50 cm bred form, som sen skulle fyllas med betong.

När vi skulle börja arbeta vid 7-tiden på morgonen var det absolut kolmörkt. Ingen el fanns framdragen. För att vi skulle kunna göra något tills det började ljusna ställde vi min svarta Folkvagn vid ena änden av diket med motorn på och strålkastarna lysande i dikets längdriktning. Vad jag kan komma ihåg var det i alla fall ingen snö, som hindrade arbetet. När det var klart för gjutning hade Gunnar skaffat en bensindriven betongblandare. Vatten fick köras från samhället med Gunnars pickupp i 200-liters fat.

En morgon i mitten av december när det börjat ljusna kom de nya fabrikörerna för att kolla hur det gick med arbetet på murarna till fabriken. För att

man skall kunna mura när det är kallt måste sanden värmas. Man eldade då i ett liggande plåtfat, öppet i en änden. På det låg sanden till dess den var så varm att den kunde läggas i cementblandaren.

Den som hade uppgiften som hantlangare att elda och blanda till murbruket var vrigstadprofilen Åke Fransson. Åke hade tidigare varit tvättmästare på Runstedtska färgeriet. Han var också känd i bygden som fotbollsdomare och auktionsropare. Han står där vid elden i halvmörkret och pratar för sig själv på något obegripligt tungomål. Åke var också en duktig imitatör. En tid därefter frågar någon av fabrikörerna Gunnar: ”Har du en zigenare anställd på bygget som murarhantlangare?”

Något år senare skulle vi bygga till kontoret. Min bror Arvid och jag hade övertagit Lägerstens Byggnadsfirma AB i november 1970. Vi hette nu Vrigstads Bygg AB. Följande händelser har fastnat i mitt minne.

Det hade tydligen gått bra för fabrikörerna. Kontoret behövde utökas och nu skulle det bli swimmingpool i källaren. I Lammhult vid utfarten mot Växjö fanns en mindre pool som demonstrationsobjekt. Det blev jag som skulle följa med fabrikörerna och titta på den och undersöka konstruktionen. Poolen var av aluminium. Vi fick mått på hur stor den skulle vara i kontorets källare. Den skulle bli större än den vi såg vid demonstrationen i Lammhult.

Nu blev det att gräva ytterligare två meter ner under den tidigare nivån för källargolvet. Detta förde med sig att vi kom ned under grundvattennivån. Detta fick lösas med en djupvattenspump. Det var annars inte svårt att gräva. Det är mest sand i marken runt Vrigstad. Men nu träffade vi på berg. Det blev att anlita bergsprängare och den planerade byggtiden blev svår att hålla.

Grundvattennivån blev också högre än nivån på poolens botten. När bassängen måste tömmas för rengöring ville vatten flyta upp och pump måste installeras för att sänka nivån på grundvattnet. Så kom då poolen på plats och vi kunde fylla med sand runt den. För att inte värmen från vattnet skulle försvinna ut i marken måste dock ett lager isolering först sättas på utsidan.

1973 var den befintliga fabrikslokalen för liten och en större byggnad planerades i anslutning till den befintliga. Vrigstads Bygg fick i uppdrag att utföra arbetet.

Grunden byggdes på försommaren och på hösten kunde de nya lokalerna tas i bruk.

Nordiska Trähus anställde folk och många flyttade in till Vrigstad. De behövde bostäder och vår firma Vrigstad Bygg byggde flera hus på t.ex. Jägersrovägen och Hagvägen. Villorna uppfördes på anbud och med husleverans från Nordiska Trähus.

För Vrigstad Bygg AB blev det sen minskad kontakt med Nordiska när det i slutet av sjuttiotalet kom in en ny aktör på byggmarknaden i Vrigstad, Swedhus.

Nordiska Trähus fabriksområde från ovan 1983.

Birger Palmberg minns:
Jag anställdes den 1 februari 1970 och jobbade 4,5 år i fabriken och sedan på kontoret.

Jag var med om flyttningen från den första fabriken i maj 1970. Jag minns att Alf Haraldsson körde med John Svenssons traktor och fyra släpvagnar med virke och annat. Ekipaget slingrade sig som en orm efter Växjövägen, men det mesta avlöpte väl.

Det första 1½-planshuset levererades, om jag inte minns fel, till Trelleborg. För hoppassningen av högben och dylikt låg Gustav Gustavsson och jag på golvet och mätte mått och vinklar (det blev bättre sätt att göra efter hand).

Sommaren 1974 fick jag erbjudande om att komma in på ritkontoret och lära mig rita monteringsritningar. Jag tvekade – vad skulle gubbarna på golvet tycka? Hustrun drev på mig och det blev ett byta.

Senare bytte jag och ritade kök och inredningar i elva år. Har också jobbat med avtalshantering och löneutbetalning.

Birgitta Andersson minns:
1973 började jag min anställning på Nordiska Trähus AB. Det kändes stort både att flytta till Vrigstad och att få vara en del av trähusbranschen.
Vår katalog på sjuttiotalet hade brunt glansigt omslag och 64 sidor fyllda med villor, som idag kan ses i många villaområden.

Min lott blev att boka våra leveranser och att beställa material till husen. Ja, att boka husen var en stor uppgift och jag kände mig stolt att få göra det. Ett par hus varje dag gick det ut och det gällde att vara så rättvis som möjligt — alla säljare ville ha just sitt hus levererat. Framför allt före semester och juluppehåll när kunderna skulle passa på att få mycket gjort.

En gång gick det inte så bra för mig. Det var älgjaktsvecka och många fabrikskillar — ja, ritare också — var lediga. Då hade vi börjat att leverera parhus och jag hade lyckats plocka in flera sådana den veckan, vilket gjorde att den blev överfull! Efter ett tag började vi istället att beräkna husens yta och olika momenten i huskroppen för att få en så jämn fördelning på leveranslistorna som möjligt. Beställningarna var roliga att göra och man hade många kontakter med leverantörer. Så gällde det att få materialet i rätt tid till byggplatser precis som idag. Ibland fick jag följa med ut och se hur tomterna och byggplatserna såg ut. Dessa besök stärkte min förståelse för kunderna och inte minst chaufförernas situation. T.ex. i Göteborg där man byggde på en bergsknalle och skulle köra upp på en smal väg med lastbilarna.

Smålandsvillan

Smålansvillan är ett dotterföretag till Myresjöhus. Man tillverkar hus byggda i volymteknik, vilket

Smålandsvillans platschef Johan Palmberg framför produktionslinan.

innebär att husen sätts samman av två eller tre moduler, som görs helt färdiga i fabrik. Arbetet innefattar även målning, tapetsering, golvläggning samt el- och VVS-installationer.

Husen är konstruerade så att de skall vara lätta att montera. På färdig grund tar det bara två-tre dagar tills huset är klart för inflyttning.

Företaget har säljkontor över hela landet och även ett i Norge.

Tillverkningen började i mitten av 90-talet i liten skala i Flexators fabriker i Anneberg. Företaget flyttade snart till lokaler, som Flexator hade i Eslöv.

När dessa inte visade sig motsvara kraven vände man blickarna mot de tomma fabrikslokaler som Nordiska Trähus lämnat i Vrigstad. Dessa visade sig passa väl för Smålandsvillans tillverkning och år 2000 flyttades produktionen dit. Redan 2005 hade man vuxit ur kostymen och nya fräscha lokaler i anslutning till de befintliga kunde tas i bruk.

Efter att företagett haft några år med stark tillväxt på 2000-talet kom finanskrisen 2008. Detta medförde nästan tvärstopp i husproduktionen. Nu följde två-tre svåra år men efter 2011 har det gått snabbt uppåt igen.

Företaget har nu, 2016, 156 anställda i produktionen och sex medarbetare på kontoret.

32 moduler lämnar fabriken varje vecka.

Produktionsytan har vuxit till 12 500 m², där förutom svensk personal även invandrare från Polen, Estland, Ungern, Syrien, Afghanistan och Irak arbetar. De får utöver arbete även undervisning i svenska.

Per-Inge och Petra Karlsson spikar takkassetter.

Platschefen Johan Palmberg, som själv arbetat sig upp från golvet, berättar att det är stor efterfrågan på modulhus. Det är bl.a. till bostäder för alla flyktingar, som de senaste åren kommit till Sverige. Han berättar även att man förutom villor också bygger tvåplanshus och 2016 även skall bygga fyravåningshus i trä. Produktionen sker sedan några år tillbaka efter löpande bandprincipen. Golv, ytter- och innerväggar monteras på ett band i ena änden av fabriken. Vid en bestämd tidpunkt flyttar modulen framåt till olika stationer för olika arbetsmoment. I sista skedet har man en färdig produkt som då städas och avsynas för att vara felfri vid leveransen.

P-O Karlsson och Ewa Blom i nybyggets kök, där köksinredningen nu är på plats.

Hela Myresjökoncernen inklusive Smålandsvillan och en andra produktionsenhet i Sundsvall ägs sedan 2007 av det norska företaget OBOS. OBOS är ett kooperativt företag med 400 000 medlemmar där vinsten återinvesteras i rörelsen.

Swed-Hus

Företaget startade hösten 1973 i lokaler vid Källebergsvägen. Det var Swedhus kommanditbolag som stod bakom satsningen i den starkt expanderande trähusbranschen.

Grundare var en kvintett med stor erfarenhet och yrkeskunskap: Gunnar Lägersten, Rune Olofsson, John Svensson, Sigurd Filipsson och Weine Svensson. Några år var också Ingemar Broddegård från Sävsjö med i företaget.

Gunnar Lägersten, Sigurd Filipsson, Weine Svensson, John Svensson, Rune Olofsson och Ingemar Broddegård samlade 1983.

Rune Olofsson och Curt Hjälmefjord planerade för en fortsatt exportsatsning. Artikeln från november 1982.

Tillsammans med två anställda producerade man redan första året för cirka fem miljoner kronor. 1975 byggdes fabriken till och kom därefter att omfatta närmare 6 000 m². Simon Elgh och Curt Hjälmefjord anställdes som försäljare.

Man planerade att ganska snart komma upp i en produktion av 200 hus/år. 1977 var ett 50-tal anställda i produktionen och på kontoret. Företaget hade då elva försäljningskontor ute i landet. Omsättningen var cirka 20 miljoner kronor.

Hus exporterades till Norge och Finland och man hade goda förhoppningar om snabbt ökade siffror. I en närliggande fabrik, också den på Källebergsvägen, producerade man olika detaljer som komplement till husfabriken.

Vrigstadkonkursen en tragedi

Chefen offrade hälsan för företaget

De 45 anställda hos krisdrabbade Swed-Hus i /rigstad började första arbetsdagen efter konkur- en med att skicka blommor till chefen.

Sådan är stämningen i företaget. Relationerna ıellan ledning och personal förefaller närmast amiljära. Ingen av jobbarna i husfabriken är ackligt organiserad.

Förhandlingsfrågorna klarar man av kring lunch- ordet. Alla tycks vara till freds med den tågord- ingen. Man trivs med varandra. Men nu har det ommit smolk i glädjebägaren.

Framtiden är oviss. Advokat rik Edström från Växjö är kon- ırsförvaltare och skall driva rksamheten ett tag framöver. ur länge vet ingen.

Bristen i konkursen ligger på 9 miljoner kronor och det finns llgångar för 26 miljoner

Konkursförvaltaren vill ha igra dagar på sig att bena upp ällningen innan han ger besked n hur framtiden skall bli.

Under tiden bygger personalen dare på sälda men ännu inte vererade hus. För dagen ligger t 80 beställningar i orderport- iljen och säljarkåren fortsätter t vara aktiv.

TRAGEDI

För Swed-Hus båda ägare une Olofsson och Weine Svens- n är konkursen en personlig agedi. Direktör Olofsson ligger uk och det var för att visa sin ppskattning av hans tappra jobba på, det bästa företag jag varit anställd i, säger Allan Johansson, som är en av veteranerna på verkstadsgolvet.

– Vi är ett härligt gäng som knogar här. Stämningen kan inte vara bättre någonstans, kamratandan är fin. Det var verkligen synd att det skulle gå på tok.

MED I A-KASSAN

Alla är med i A-kassan, men några har varit det för kort tid för att få någon ersättning om det blir friställningar. Ingen har några funderingar på att söka nytt jobb.

– Läget är sådant att vi avvaktar, säger en av de anställda på ritkontoret. Vi väntar alla på vilket besked konkursförvaltaren kommer med.

Swed-Hus startades för tio år sedan. Produktionslokalerna är ljusa och trivsamma. De flesta anställda bor i villor i Vrigstad.

Tidningsartiklarna om Swed-Hus var många. Här en artikel från november 1983.

1982 hade omsättningen stigit till 46 miljoner kronor. 300 hus tillverkades och en order till Norge verkade lovande. I det läget lämnar Lägersten och Filipsson företaget efter nästan tio års engagemang. John Svensson och Ingemar Broddegård hade stigit av tidigare. Rune Olofsson och Weine Svensson beslöt sig då för att på egen hand driva företaget vidare.

Vikande konjunkturer, stora kundförluster bl.a. i Schweiz, stigande räntor på utlandskrediterna med försämrad likviditet som följd gjorde att husfabriken kom på obestånd med konkurs som följd 1983.

Olika ägarkonstellationer gjorde de närmaste åren flera försök att starta upp verksamheten igen, men utan framgång. I dag bor dock 52 vrigstadsfamiljer i hus tillverkade på Swed-Hus.

Vrigstad Industriprodukter

Ny vrigstadsindustri gör skyddsbänk för 'bilbarn'

Byggmästare Gunnar Lägersten visar ett exemplar av bosabänken.

Tidningsklipp från 1965 om Vrigstad Industriprodukter.

Gunnar Lägersten och Konrad Lönnborg planerade att tillverka "bosabänken" – ett skydd att sätta mellan fram- och baksätena för att förhindra att barn trillar ned mellan sätena.

Gösta Lövgren, Stockholm, hade patent på produkten och han hade lagt ut tillverkningen till företaget. Produkten bestod av en galonklädd spånplatta. Se bild nedan till vänster.

Vrigstad Snickerifabrik

Frans Johansson, Granhaga, startar 1918 Granhaga Snickerifabrik vid Hagen utmed Stockarydsvägen. Frans August Johansson var född på Hoåsen, 1887 i Vrigstad och dog 1954.

Man tillverkade beställningssnickerier av olika slag: t.ex. köksinredningar och trappor. Frans hade även goda kontakter med lantbruket och gjorde vagnar och kälkar till traktens bönder.

Sonen Gustav började jobba på företaget 1930 och 1944 byggdes en ny fabrik. I annons 1953 hette den Frans Johanssons Snickeriverkstad.

Vid faderns bortgång 1954 tas företaget över av

Gustav Johansson 1983.

Gustav Johansson tillsammans med en broder, Karl.

Tillverkningen bestod av byggnadssnickerier, garageportar, ytterdörrar, trappor, fönsterdörrar samt in- och utåtgående fönster.

Sedan Karl lämnat samarbetet fortsatte Gustav själv med företaget och byggde en ny fabrik, som stod klar 1964, med inriktning på tillverkning av fönster och glasdörrar. I början blev det mycket leveranser till de uppväxande förorterna runt Göteborg. Gustav hade då också ett gott samarbete med andra snickerifabriker i Sävsjö och Sandsjöfors. På så sätt kunde de tillsammans klara av stororderna. Totalt gjordes ytterligare flera tillbyggnader, bl.a. 1968, 1972 och 1975, den sista med ytterligare 950 m^2 – produktions- och kontorslokaler.

Sedan starten av Nordiska Trähus 1969 blev dessa företagets största kund.

Det var ett riktigt familjeföretag där hustrun Astrid, sönerna Rolf och Tomas samt svärsönerna Gerhard Weilund och Arnold Johansson också

Arnold och Rolf Johansson i fabriken 1983.

jobbade.

Marknaden för småhustillverkarna vek i början av 80-talet, men man täckte upp mycket med att tillverka för ROT-sektorn. Man hade en relativt stor tillverkning av specialfönster, t.ex. för ombyggnation av äldre hus. Produkterna marknadsfördes under namnet VS Fönstret.

1987 såldes Vrigstads Snickerifabrik till Nordiska Trähus. Företaget hade då 15 anställda och ambitionen från NTs sida var att öka produktionen.

Gummi- och plastvaror

Sävsjöplast

1963 säljer Textilingenjör Åke Börjesson en del av sitt plastmattsväveri i Nordanskog, dit han flyttat två år tidigare från Västergötland, och hyr lokaler för verksamheten i Annedal på Garvaregatan i Vrigstad.

Två vävstolar övertogs från Rumar Persson i Nordanskog. En vävstol flyttades med till Vrigstad och en ny datoriserad vävstol med hologram inköptes, vilket innebar att man kunde välja olika mönster utan att solva om.

I Vrigstad tillverkades breda plastmattor/bordsmattor.

Plastmattorna såldes framför allt till postorderföretagen i Borås men även direkt till privata kunder via tidningsannonser.

Börjesson experimenterade mycket med olika maskiner till vävning. Bl.a. konstruerade han ett nytt verktyg som kunde väva tjocka, luddiga plastmattor, "Flossamattor". Han gjorde också en skärmaskin som skar plasten i remsor, som fördes upp på en spole och via skytteln gav speciella mönsterinslag i mattorna.

För att underlätta delningen av en stor mattrulle i olika mattlängder konstruerade han en svets som smälte samman plasten i stället för att man som tidigare behövde sy en söm.

Efter två-tre år avvecklades väveriet och Börjesson flyttade till Göteborg.

Se tidningsartikel på nästa sida.

Gammalt Vrigstadgarveri har blivit plastväveri

Det har svunnit åtskilliga år sedan man i Vrigstad kunde tala om att man hade eget garveri. Det är numera ett minne blott från det gamla hantverkets dagar men fyllde väl sin plats bland sekelskiftets småföretag. Vid Annedal alldeles vid kanten av Vrigstadån strax söder om samhället står garveribyggnaden ännu kvar om än i något förändrat skick. Efter det rörelsen upphört, var en mindre skofabrik inrättad i byggnaden, och därefter har den en tid tjänat som lokal för framställning av byggnadssmide. Sedan något år tillbaka har en ny industri etablerats inom gamla garveriets väggar. Det är vävning av plastmattor.

nien, där ett svenskt företag har startat plastvävnadsindustri, som har förmånen att ha en viss kontakt med ingenjör Börjesson.

Under tiden går tre vävstolar för fullt i Vrigstad. Det är hr Börjessons 19-årige son Bernt, som sköter rörelsen och gör det med den äran. Den produktion han svarar för är beställningsarbeten från ett västgötaföretag. Fyrtio meter mattor i fina mönster och dekorationer kan den stora, sinnrika konstruerade vävstolen åstadkomma på en dag. Bernt kommenterar den invecklade automatiken, som för tidningens medarbetare verkar lika förbryllande som en datamaskin. Skyttlarna i ädelträ med metallbeslag rusar fram och tillbaka som raketer på

Tidningsklipp från 1965.

TEFA-PLAST AB

År 1977 startade Bengt Dahlquist företaget TEFA-PLAST AB i Runstedtska Färgeriets lokaler. Här tillverkades plastdetaljer till elkomponenter till i huvudsak belysningsindustrin.

Företagets första order var till IKEA, som beställde 650 000 detaljer för leverans till Singapore där de skulle monteras in i belysningsarmaturer. Företaget hade en anställd.

Den 31 augusti 2002 sålde Bengt företaget till en branschkollega i Ljungby.

Vivianne Andersson och Bengt Dahlquist tittar på några av de tillverkade plastdetaljerna. Foto från 1983.

Vrigstad Spoiler

Lennart Isaksson och Rune Carlsson hade en liten firma i källaren på Runes hus i hörnet Växjövägen/Mejerigatan, Torget 8, i slutet av 1970-talet. Man hade konstruerat en spoiler för att minska luftmotståndet på husvagnar. Spoilern monterades i takräcket på bakre delen av bilens tak.

De köpte in stora plastskivor och hållare från olika leverantörer och monterade dessa på ”fritiden”.

Konstruktionen testades av Teknikens Värld. Rune och Lennart, med hjälp av Sven-Gösta Isaksson, arbetade i företaget.

Vrigstad Spoilern monterades på bilens takräcke eller reling.

Värnamo Gummifabrik

1965 förvärvade Vrigstad kommun en fastighet av Konrad Lönnborg, och iordningställde den för Värnamo Gummifabrik. Köpeskilling var 225 000 kronor. Det var Lönnborgs tidigare fabrikslokal, byggd i tre våningar.

Gummifabriken hade sedan 1965 haft en filial i Vrigstad, där man gjort efterarbeten på formpressade produkter. 1966 var 20 personer anställda. Vid nedläggningen i september 1972 var 13 personer anställda.

Bland de anställda fanns Märta Johansson, Anna Larsson, Linnea Andersson, Ingeborg Karlsson, Håkan Nilsson, Gerda Larsson, Nancy Fagerberg, Ann-Britt Lagerqvist, Aron Karlsson och Greta Johansson.

Glas- och glasprodukter

Vrigstad Glashytta/Vrigstad Kristallhytta

Lagom till vårmarknaden den 22 maj 1982 öppnades en ny industri i Vrigstad. Det var en glashytta, den första i ortens historia. I Lundbergs pressgjuteris gamla lokaler hade en ugn egenhändigt byggts av ägarna till hyttan Evert Ståhl och Herman Högg. Båda hade tidigare jobbat på Ekenäs Glasbruk. Företaget avvecklades i augusti -83.

En nystart under namnet Vrigstad Kristallhytta gjordes redan i september 1983. Ägare var Herman och Manfred Wintersteller, Alex Matusch och Ingvald Westholm. Bl.a. producerades nu mer slipat glas än tidigare.

I maj 1986 knöt de den kände formgivaren Erik Höglund till sig, men det hjälpte inte. De sista åren var tillverkningen inriktad på glasprodukter, som köptes av företag att användas som presenter och reklam.

Lönsamheten var för dålig och 1992 lades verksamheten i Vrigstad ned och man flyttade produktionen till Öland.

Herman Högg i hyttan 1982.

Vrigstad Kristallhytta med Herman och Manfred Wintersteller 1983.

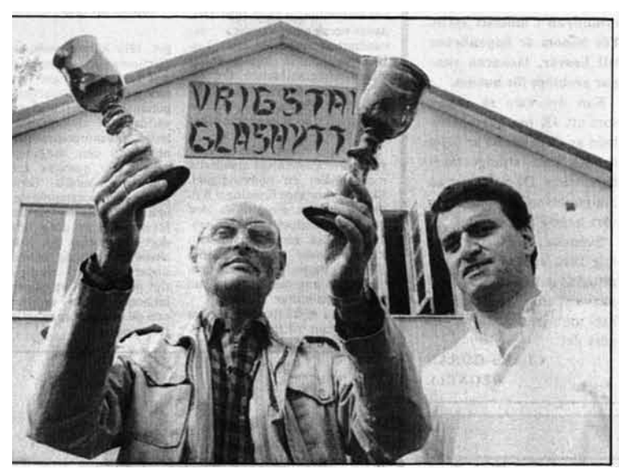

Glasriket utvidgas

Konstnären Erik Höglund arbetar i glas igen – efter 13 års uppehåll. Så länge är det sedan han lämnade Boda och 20 succéfyllda år bakom sig för att i stället finna utrycksmedel i andra material.

Det är glasblåsarna och tillika ägarna till Vrigstads glashytta som lyckats med konststycket att knyta till sig ett av de allra största namnen någonsin inom svenskt konstglas.

SIDAN 14

Erik Höglund håller det rena hantverksglaset högt. De här vinpokalerna ingår i den nya kollektion som han tagit fram åt Vrigstads glashytta. Norbert Wintersteller, en av hyttans delägare, är minst sagt belåten över sin formgivarvärvning. (Foto: ERIK JOHANNESSON)

Konstnären Erik Höglund och Norbert Wintersteller på tidningsklipp från 1985.

Byggmateriel av lergods

Johan Nilssons tegelbruk i Horveryd

År 1872 kom Johan Nilsson som ny ägare till 5/8 mantal Backgården Horveryd Vrigstad där han startade ett tegelbruk och fortsatte med lertegeltillverkning och leverans av lera.

Johan Nilsson flyttade från Tofteryd till Vrigstad i slutet på 1860-talet och inköpte där del av Horveryds Backegård. Jordbrukarna hade det på den tiden i många avseenden ganska bekymmersamt. De fick dåligt betalt för sina produkter och möjligheten till extra arbetsförtjänst var mycket liten. Men Johan Nilsson var uppfinningsrik. På hans gård fanns prima lera, som låg där till synes till ingen nytta. Han visste, att leran kunde användas som materiel för tillverkning av tegel.

Så startade han ett tegelbruk, sannolikt det första i länet. Ett tiotal man anställdes och så började han efter dåtidens förhållande en ganska omfattande tillverkning av tak- och murtegel. Detta tegel blev känt under namnet Vrigstadstegel.

Företagen på den tiden hade icke tillgång till några arbetsbesparande maskiner utan allt arbete fick utföras för hand. Men för tegelbruket i Horveryd fanns ett undantag. Det var den s.k. ältaren, en uppfinning av Johan Nilsson. Ältaren påminner mycket om våra dagars blandare för cementbruk. Den fick sin drivkraft från en hästvandring.

Det myckna och tunga arbetet med blandningen av tegelmassan, vilken bestod av sand och lera, sysselsatte flera man, nu utfördes det av en person. Denna arbetsbesparande ältare var för tegelbruket en stor tillgång. Vid bruket fanns inte någon torkinrättning. Arbetet med att slå tegel måste därför upphöra under vintern. Men driften lades inte ned. Det tegel som lagrats och inte funnit avsättning i hemorten skulle under vintern transporteras till Sävsjö järnvägsstation för att därifrån per järnväg vidarebefordras till kunder i olika delar av Sverige. Med dessa transporter hade arbetarna vid bruket och många lantbrukare i bygden full sysselsättning under den kalla årstiden.

Tegelbruket fick problem i slutat av 1880-talet. Detta på grund av de svåra transportförhållandena till järnvägsstationen samt den ökade konkurrensen från större och bättre maskinellt utrustade tegelbruk. Men än i dag finns det säkert många gamla skorstensrör både i Vrigstad och på andra håll i landet som är murade av teglet från Johan Nilssons tegelbruk i Horveryd.

År 1910 såldes gården till August Pettersson som avvecklade lertegeltillverkningen och bedrev mer jordbruk.

Lertegeltillverkning och leverans av lera bedrevs i cirka 53 år från Backgården Horveryd Vrigstad.

Lera hade säkert brutits långt tidigare när man använde natursten till eldstäder.

Nu finns det inget kvar som syns av tegeltillverkningen Tegelbruket Backgården. Allt är igenfyllt med sten och igenväxt.

Det enda som finns kvar att se är de hålor som man tog leran ifrån, området kallas lerhålorna och ligger som en allmänning på Simon Elgs marker Backegård Horveryd Vrigstad.

Tegelbruk i Horveryd

Tack vare tillgången till bra lera anställde Anders Hjertsson, Backegård Horveryd, kakelugnsmakare Carl August Ekelöf 1857. Som kunnig medhjälpare anställdes tegelslagare Henrik Andersson för tillverkning av lertegel. Här byggdes flera brännugnar på tegelbruket för att bränna tegel. Detta sysselsatte många människor från orten.

Leran formades och torkades på nedre våningen i bostadshuset och i en tillbyggnad i husets trädgård för att sedan brännas i brännugnarna på Tegelbruket att användas som tegelsten. Obränt tegel kallades för lersten. Det tillverkades olika formar för att forma detaljer såsom krön till kakelugnar.

Peter Magnus Pettersson byggde nytt boningshus år 1865 när han köpt 3/8 mantal av Västragården och lagt till sin egen gård Östragård 3/8 mantal i Horveryd. Peter Magnus ägde nu 3/4 mantal och behövde ett nytt boningshus. Allt tegel till murstock, kakelugnar, öppen spis samt köksspis med kåpa togs från Backgården och ansvarig kakelugnsmakare var Karl August Ekelöf.

Efter Carl August Ekelöf flyttat år 1870 till Vrigstad gästgiveri fortsatte tillverkningen av lersten och tegelstenar samt leverans av lera av gårdens ägare. Här fanns nu en tid med flera ägare.

Vrigstad hade länets första tegelbruk

En tidningsrubrik från Smålands Folkblad 1945.

Från tidningsklipp 1945

I slutet av 1800-talet nedlade flera industrier i Vrigstad sin verksamhet. Av dessa kan nämnas Eklunds kakelugnsmakeri. I denna rörelse tillverkades kakelplattor för både runda och fyrkantiga kakelugnar. Ett utmärkande drag för dessa kakelspisar var deras många och vackra konstnärliga utsirningar.

Varje liten kakelplatta kan anses vara ett litet mästerverk. Eklunds kakelugnar skilde sig även till färgen från andra. De var kulörta. I gamla fastigheter i Vrigstad kan man ännu få se dessa Vrigstadskakelugnar, som de vanligen kallades.

Varor av betong och cement

Lindboms Konst Betong

Sven Lindbom, född 1936, flyttade hösten 1966 från Grimstorp. Han köpte på auktion fastigheten Hagen 1:4 – Hoåsen – med två byggnader och nästan 25 ha mark för 96 000 kronor.

Sven utövade första tiden sitt hantverk som murare tillsammans med sin far, som också var murare, och sin bror.

1975 startade Sven Lindbom företaget Lindboms Konst Betong i en mindre lokal på Hagen. Företaget flyttade sedan tillverkningen av betongtrappor för villaentréer, källare m.m. till Vrigstad Bilbolags tidigare lokaler på Växjövägen 25. Tillverkningen pågick i drygt fyra år.

Efter försäljningen av Sven och Anneli Lindboms turistanläggning med stugor och dammar får Sven åter möjlighet att arbeta med betong. Paret åker som volontärer till Colombia. De arbetar nu i en organisation som heter ”Ankarstiftelsen”. I Colombia startar Sven en liten betongfabrik för att tillverka tunna, lätta betongelement och pelare. De är lätta att bära eller frakta på de små båtar man har i bifloder till Amazonfloden och används till bl.a. skolbyggen.

Sven är själv konstruktör av det nya byggnadssättet med betongelementen och metoden används inte bara i Colombia utan även vid biståndsarbete i andra länder. Stiftelsen har nu byggt mer än 150 skolor, en del bostäder och andra byggnader i området med Svens konstruktion som grund.

Sven och Anneli har åkt på egen bekostnad nio gånger till områden vid städerna Letisia och Medelin. De har varit sammanlagt 2,5 år i Colombia under åren 2000 till 2011. Sven har på senare år fått pris för sina idéer om miljö och enegisnåla byggnadskonstruktioner.

Vrigstads Cementfabrik

Firman grundades 1947. Ägare till tomt och fastighet var fabrikör Åke Eriksson. 1954 förvärvade fabrikörerna Ture Almqvist och Edvin Johansson bolaget.

Fastigheten omfattade 18 100 m^2, med ett taxeringsvärde på 18 600 kr.

Byggnaden med lokaler för tillverkning och kontor hade en sammanlagd golvyta av 200 m2.

Företaget hade två anställda. Det årliga tillverkningsvärdet var cirka 50 000 kronor. Man tillverkade gångplattor, cementhålsten och brunnsringar.

Maskinparken bestod av en hålstensmaskin, en cementblandare och en maskin för tillverkning av kantsten.

Vrigstad Cementgjuteri AB

Lecafabriken startades i mitten av 1960-talet av Gunnar Lägersten i en ny lokal på Stockarydsvägen 16. Gunnar hade bröder, som utvandrat till Amerika, vilket gjorde att Gunnar var över 18 gånger för att hälsa på bröderna.

Det var vid ett av dessa besök Gunnar gjorde bekantskap med s.k. Lecablock. Han tog med sig idén hem och startade tillverkningen i Vrigstad. Han var den förste i Sverige med att tillverka byggnadsblock av lättklinker, som materialet egentligen heter. Detta material fanns inte i Sverige men i Danmark. Han köpte det genom en grossist som hette Larsson & Zitron i Göteborg.

Expanderande industri i Vrigstad rationaliserar

Byggmästare Gunnar Lägersten, t h, tillsammans med Nils-Olof Johansson framför den automatiska gjuterimaskinen

Vrigstad Cementgjuteri automatiserade och tog bort tunga manuella arbeten. Tidningsklipp från 1969.

Vrigstad Cementgjuteris lokaler på Stockarydsvägen.

Ganska snart övertogs importen av Gullhögens bruk i Skövde, som tänkte lansera det i Sverige. De var mycket intresserade av det nya byggmaterialet då det ingick stora mängder cement i tillverkningen.

Ingenjörer från Gullhögen var på Cementgjuteriet för att lära sig av Gunnar, som hade två års erfarenhet av produktionen. De arbetade även tillsammans för att få fram armerade balkar och element. Det ställdes stora krav på materialet för att få det godkänt av Statens planverk och byggnadsstyrelse.

På grund av sin sjukdom och långa sjukhusvistelser avyttrade Gunnar företaget 1972 till Arne Oskarsson, ägare till Grus och Betong i Värnamo. Då anställdes Björn Melin som fabrikschef. Melin avled 1976 och som ny fabrikschef anställdes Lennart Nilsson från Värnamo.

Företaget expanderade. 1980 hade företaget 10 anställda. Det var vanligt med källare till husen och då gärna murade med Lecablock. En fullastad lastbil med släp, som åkeriägare Lennart Isaksson körde, var normalt till en källargrund. 1982 blev Sigurd (Sigge) Filipsson fabrikschef och förblev det i 17 år. 1983 såldes fabriken till Kalmar Betong, som ägde den till 1999.

1993 var tillverkningen på topp med god lönsamhet, en omsättning på 23 miljoner kronor, med åtta anställda. Senare hälften av 90-talet var det inte modernt med källare till husen längre, och försäljningen minskade drastiskt på några år. Nedläggningen var oundviklig 1999.

Efter att lokalen stått tom några år startade Vrigstad Svets och Mekaniska sin produktion i fabriken.

Åkaköps Betong

Med en bakgrund inom betongindustrin startade Fredrik Claesson sitt företag, Åkaköp Betong. Han hade tidigare arbetat på Swerocs anläggning i Vrigstad (tidigare Vrigstads Cementgjuteri) och därefter vid deras anläggning i Gottåsa.

Han byggde upp sitt företag stegvis och inledde med att uppföra en maskinhall 1997. I februari 1998 kom produktionen igång.

Han producerade parasollfötter, trädgårdsgrillar, väggelement, specialprodukter i betong i små serier, som inte passade i de stora tillverkarnas produktion.

Lokalerna hade han som granne till familjens villa i Åkaköp. Under 2006 började Fredrik successivt avveckla företaget men det har inte upphört utan är vilande. Fredrik är fortfarande kvar i branschen genom sitt arbete hos Eriksson & Lönn AB i Sävsjö.

Åke Erikssons Cementvarufabrik

Åke Eriksson startade cementgjuteri 1947, där man tillverkade hålsten. Bolaget övertogs 1954 av Edvin Johansson och Ture Almqvist.

Se Vrigstads Cementfabrik.

Gjutning av metall

AB Lundbergs Pressgjuteri

AB Lundbergs Pressgjuteri startade sin verksamhet 1947. Bakgrunden var den att Johan Robert Lundberg hade tre söner. Bara en av dem kunde ta över gården. Det blev Olle. Anders startade minkfarm och så var det frågan vad Gösta skulle göra.

Johan Robert dryftade problemet vid ett tillfälle

Grundaren Robert Lundberg studerar en gjuten detalj tillsammans med sonen Gösta. Foto från 1952.

med kyrkoherden Nils Åhlén, som föreslog att han skulle starta ett eget litet företag. Åhlén som var uppvuxen i småföretagarregionen Anderstorp och Gnosjö och kände många av fabrikörerna där tyckte att de tillsammans skulle göra ett studiebesök i området.

Sagt och gjort. Med bilen full av Lundbergare gick färden till Gnosjö. Efter en tid meddelade Johan Robert kyrkoherden att han nu beslutat sig för att bygga en fabrik. ”Vad skall Du tillverka?” frågade Åhlén. ” Matbestick till kineserna så de slipper att äta med pinnar” sa Johan Robert.

Nu blev det inte så utan de första produkterna blev vattenkoppar till minkfarmar, efter ett förslag från Göstas bror Anders, och fönsterhakar.

Den första fabriken uppfördes utefter vägen till Månsagården. Gösta gjorde det mesta byggnads-

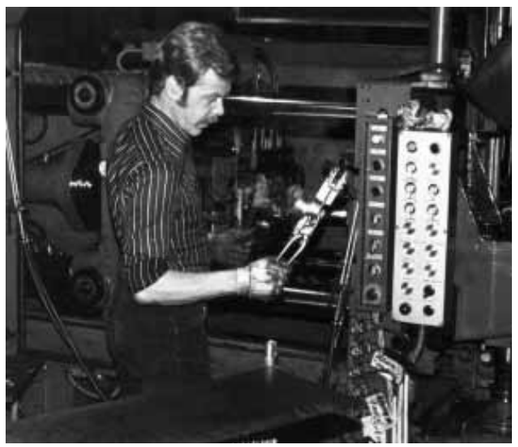

Carl-Johan Lundberg var anställd på företaget under många år. Foto från 1983.

En slitvarg och förebild

Många skäl till att Årets företagare i länet heter Cajsa Lundberg

VRIGSTAD

Vad vill vi med de närmaste tio åren? Frågan ställde Cajsa Lundberg när hon tillträdde som vd för familjeföretaget Lundbergs Pressgjuteri.

Svaret blev en utveckling som i går gav henne utmärkelsen Årets företagare i Jönköpings län.

Snabb var hon att dela med sig av äran till alla anställda, ledningsgruppen, leverantörer och trogna kunder när hon i går gav en närmare presentation av gjuteriet för den utsända delegationen från organisationen Företagarna.

Med 1947 som startår för företaget finns också ett historiskt perspektiv. Eftersom varken hon själv eller de tidigare verksamma föräldrarna från början har varit särskilt insatta i gjuteribranschen använde hon orden försiktighet, långsiktig slitvargsanda men också mod för att karaktärisera verksamheten. Att se möjligheterna och att nå god lönsamhet varje år är också centrala faktorer.

Brist på rätt personal

Från Företagarnas sida betonades Cajsa Lundbergs insats som förebild i en traditionell bransch, med god ordning och

Cajsa Lundberg uppvaktas i september 2012 av Företagarna, som utser Årets företagare, samt representanter för Sävsjö kommun och SNAB.

arbetet.

Gösta tog själv över verksamheten efter ett par år. Den första investeringen i maskinparken var en pressgjutningsmaskin, som inköptes i Amerika. Den kostade lika mycket som en medelstor gård vid den tiden.

Den första produkten som lämnade den maskinen var fönsterhakar. Företaget utvecklades och 1969 blev den gamla fabriken för trång och den nya uppfördes utefter Växjövägen, dit man flyttade 1970. Fabriken har sedan dess byggts till flera gånger. 1980 hade företaget sju anställda.

År 1984 gick Gösta ur tiden och hans hustru Valborg tog över som VD för företaget.

1993 började dottern Cajsa i företaget och blir senare vd. Cajsa har genom åren utvecklat och moderniserat företaget ytterligare.

Som ett bevis på hennes goda insatser erhöll Cajsa Lundberg 2012 utmärkelsen Årets Företagare i Jönköpings län.

Det är organisationen Företagarna som varje år utser en egenföretagare som bl.a. ska uppfylla dessa kriterier:

- äga företaget
- aktivt driva företaget
- genom gott ledarskap vara en god förebild och ambassadör för företagare
- visa prov på extra kreativitet och företagsamhet som på ett sätt bör premieras
- ha god lönsamhet.

I dag, 2016, har bolaget ett 30-tal anställda, som arbetar med legotillverkning av produkter i pressgjutet aluminium. Kunderna finns framför allt inom elektronik- och fordonsindustrin.

Metallvaror, utom maskiner

Anders Larsson

Smeden i Lundby, Anders Larsson, hade sin smedja utmed Jönköpingsvägen.

I ett klipp från Smålands Allehanda från 1955 kan vi läsa:

Den moderna tiden rullar fram över Vrigstad och i dagarna stängs dörren till den gamla hjulmakarverkstaden vid Smedstorp för sista gången. Några dagar senare öppnas ett övernattningsrum för bilförare, ett motell i miniatyr, med egen servering där. (Vid vägskälet till Virestorp.) De gamla redskapen skall länsmuseet i Jönköping få överta, en välkommen gåva. Hemmansägare Oskar Andersson, son till smeden Anders Larsson som kom till verkstaden år 1890, kan berätta om gamla tider. Hans broder Johan ”Smed” var den siste hjulmakaren i Vrigstad och använde verkstaden så sent som 1938.

Vrigstad hjulmakarverkstad bort
De gamla redskapen till muséum

Den moderna tiden rullar fram över Vrigstad och i dagarna stängs dörren till den gamla hjulmakarverkstaden vid Smedstorp för sista gången. Några dagar senare öppnas där ett övernattningsrum för bilförare, ett motell i miniatyr, med egen servering. De gamla redskapen skall länsmuseet i Jönköping få överta, en välkommen gåva. Hemmansägare Oskar Andersson, son till smeden Anders Larsson som kom till verkstaden år 1890, kan berätta om gamla tider. Hans broder Johan "Smed" var den siste hjulmakaren i Vrigstad och använde verkstaden så sent som 1938.

— Far kom hit som gårdssmed till Lundholmen som svar på en annons, berättar Oskar Andersson på Högavadet. Det var på patron Westbergs tid. Men eftersom de tjänte lite mer när de smidde åt andra ville far köpa en jordbit och bygga en egen smedje, men det fick han inte, för det var för stora lån på herrgården.

I stället fick han då arrendera den här jordbiten, där Smedstorp ligger. Han skulle bara ge trettio kronor om året i arrende, och det fick inte ökas och inte sänkas i fars och vår tid, och det gjorde det inte heller.

Bertil Johansson, som i sin ungdom arbetat i vagnmakeriet, visar hur svarven användes för bensinstationsföreståndaren Rune Carlsson, t. h.

Tidningsurklipp från 1957.

— Far kom hit som gårdssmed till Lundholmen som svar på en annons, berättar Oskar Andersson på Högavadet. Det var på patron Wessbergs tid. Men eftersom de tjänte lite mer när de smidde åt andra ville far köpa en jordbit och bygga en egen smedja, men det fick han inte för det var för stora lån på herrgården.

I stället fick han då arrendera den här jordbiten, där Smedstorp ligger. Han skulle bara ge trettio kronor om året i arrende, och det fick inte ökas och inte sänkas i fars och vår tid, och det gjorde det inte heller.

Stugan flyttade far hit från Johan i Källäng i Hylletofta socken. Svarvboden tog han hit från Lindeholm vid Horveryd. Det var den gamla ”Raska” stugan. Där stod Johan Rask och gjorde fioler och många andra saker, ja man kan nog säga att han gjorde praktiskt taget allting.

Smedjan stod förut vid Lundby Led i Lundby Mellangård. Far hade svarven med sig från Åker där han föddes och han hade själv gjort den. Hjulbocken är äldre och den hade han också med sig. Båda sakerna hamnar nu på länsmuseet.

De gamla redskapen är spridda i bygden säger Oskar slutligen. Troligen mestadels hos grannarna och en hel del har väl använts som bränsle av Johan ”Smed”, som brukade säga att ”skräpet har en ju ingen nötta å mer …”

Så visar han redskapen i den gamla hjulmakarverkstaden. De väsentliga redskapen i hjulmakeriet var svarven och hjulbocken. I svarven svarvades först vagnhjulkubben och sedan – när man satt i ekrar och lötar – hela hjulet. Svarven drogs med en lång vev vars ena ända var fastsatt i motstående vägg. Fyra eller fem personer fordrades för att hålla svarven i gång snabbt nog.

Hjulbocken användes när man borrade och glödgade hålen för ekrarna samt när man satte fast ekrar och lötar. Hjulkubben fästes i bocken med en krokig träbit, som slogs ner i bocken och verkade som en hävstång.

För hjul, borrhål och tappar hade man särskilda mallar, som hängde på väggarna ”så tätt, att man inte såg annat än mallar, när man kom in i verkstaden”. En del av mallarna var avsedda för särskilt beställda delar och märkta med beställarens namn, t. ex. ”Johan i Sönneby”.

Hans bror Johan ”Smed” var den siste hjulmakaren i Vrigstad och använde verkstaden så sent som 1938. Se Johan Smé.

C.M. Karlsson

Claes Magnus Karlsson, född 1862 i Sunnerby Östergård, flyttar 1881 till Hjälmseryd där han arbetade som smed i Fägerhult. Han återvände till Vrigstad 1885 och bosatte sig i fastigheten Karlsberg (nuvarande adress Sävsjövägen 16) och övertog smeden Hans Johan Karlssons smedja.

Här hade han sin smedja till 1901 då han flyttade till Barkeryd där han stod som smed och fabrikör på Manufakturverket.

C.M. återvände till Vrigstad 1904 och bodde först i Biskopsbo ett år och därefter i fastigheten Johannislund under Vrigstads Gästgivargård.

1910 uppförde han fastigheten Karlsborg (nuvarande Njudungsvägen 2). Sin smedja hade han alldeles söder om sin fastighet. Smedjan avyttrade han redan 1912. Axel Rehn köpte den och började med skotillverkning, som han tidigare haft i Dalhem i Sunnerby.

Det är troligt att Claes Magnus uppförde smedjan redan när han återvände från Barkeryd.

Smedmästaren Claes Magnus Karlsson bodde i Karlsborg till sin bortgång 1941.

Smeden C.M. Karlsson med hustrun Märta i huset som låg på nuvarande Njudungsvägen 2 cirka 1920.

1912 köpte Axel Rehn C M Karlssons smedja. Smedjan innehöll bara ett rum och ett litet kontorsutrymme. På bilden Gustav Karlsson, Lunden, Axel Rehn och Albert Stensson. Foto från 1912.

David Damberg

David Damberg föddes 1887 i Stensberg under Vrigstad Ingemarsgård. 1910 köpte han torpet Karlsbo under Köpstad Östregård. Han betalade 100 kronor för huset, som han flyttade till Vrigstad och satte upp vid Sävsjövägen, ungefär mitt emot Stockarydsvägens anslutning till Sävsjövägen.

Här startade han smedja, men så mycket smide blev det inte. Cykeln hade blivit i stort sett var mans egendom, varför verksamheten inriktades på cykelreparationer.

Verksamheten blev inte så långvarig. I oktober 1912 flyttar David till Helsingborg där han startade taxirörelse, som han sedan innehade hela sitt yrkesverksamma liv. Varje sommar kom David med sin familj till Vrigstad. De bodde då i den s.k. ”Kappen”, en liten stuga på fastigheten Västrabergs tomt vid Kronobergsvägen. David avlider i Helsingborg 1954.

David hade som 10-åring skadat ena knäet vid skridskoåkning. Såret ville inte läka utan ett operativt ingrepp på Jönköpings lasarett måste göras. Skadan resulterade i att han blev halt hela livet.

David Damberg i sin cykelverkstad omkring 1912. Verkstaden låg utmed Sävsjövägen mitt emot den plats där Stockarydsvägen ansluter till Sävsjövägen. På bilder tillsammans med medhjälparen Isidor Bjelke, t.h.

David Damberg, i mitten på bilden, köpte torpet Karlsbo. Han flyttade huset till Vrigstad och drev sin smedja här i cirka tre år. Bilden är från 1912.

Smedjan, alltså f.d. torpet Karlsbo, köptes 1959 av vrigstadfödde Gösta Sandberg och flyttades till Tjörn, där den nu står som sommarbostad. Huset ägdes då av Edmund Svensson och transporterades till Tjörn av Sten Linds åkeri.

J. E. Bergs Smidesverkstad

Smedmästare Berg hade en smedja utmed Sävsjövägen, öster om nuvarande Sävsjövägen 16. Berg föddes i N. Sandsjö 1878. 1902 flyttade han till Vrigstad där han funnit sin livsledsagarinna, Albertina Wilhelmina Svensson.

Han bosatte sig i fastigheten Karlsberg, och övertar smedjan efter C.M. Karlsson, som flyttar till Barkeryd.

Berg utförde alla slags smidesarbeten, hovslageri, tillverkning av beslag till arbetsvagnar m.m.

J E Bergs hus och smedja omkring 1900. Smedjan brann 1942.

Smedmästare J E Berg, t.h., i sin smedja tillsammans med Eston Karlsson. Den vita randen på fönsterbrädan är borax. Man tog en liten nypa och pudrade på stycket som skulle vällas ihop. Foto från cirka 1900.

Gustaf Dahl arbetade två somrar under sin studietid som smedlärling hos Berg. Gustaf

Annons 1915.

skriver:”Under Bergs tid var jag två somrar smedgesäll där. Jag fick två mål mat om dagen, mycket god mat. Både smeden Berg och hans fru voro de snällaste och vänligaste människor man kan tänka sig.

”Riktiga” gesäller voro David Damberg samt sedan en pojke vid namn Eston från Köpstad (son till Frans Esaiasson i Köpstad). Eston hade en syster, som blev gift med smeden Söderberg, men det var efter min gesälltid.”

Smedmästare Berg avled 1915 i cancer vid 37 års ålder. Smedjan brann 1942.

Johan Smé

Smeden och vagnmakaren Johan Andersson, 1875-1953, kallades allmänt för Johan Smé. Johans far var gårdssmed på Lundholmen och Johan fick börja där som lärling. Se Johan Larsson.

Vid sidan av hovslageriet ägnade sig fadern och Johan åt vagnmakeri. De gjorde bl.a. ett 30-tal vagnar per år. ”Lundbyvagnarna” såldes inte bara i Småland utan hittade även köpare i Norrland.

Johan upphörde med smedjan 1938.

Johan Smé utanför sin smedja som låg där Virestorpsvägen ansluter till Jönköpingsvägen. Foto från 1945.

Kalle Smé

Vid Lunden/Gubbakulan utmed Växjövägen hade Kalle Smé sin smedja.

Smeden Carl August Persson-Johansson, föddes

Ungefär där Gubbakulans dansgolv låg hade Kalle smé sin smedja. Bilden är tagen vid Lunden omkring 1912 och till höger på bilden skymtar smedjan. Kalles änka Inga syns i mörk klänning i mitten av bilden.

1846 i fastigheten Rosendal under Lunnaberg.

Fadern hette Pehr Johan Petersson och var smed. Carl August vistades i Rogberga socken 1879 till 1882 då han återvände till Vrigstad. Han hade då arbetat som smed i Åkerby i Rogberga.

När han återvänder bosätter sig familjen i Slätten under Sunnerby Ågård, men redan året efter flyttar de till Lunden under Vrigstad Gästgivargård. Troligen byggde han själv stugan. Smedjan låg ungefär där dansbanan i festplatsen Lunden, senare Gubbakulan, låg.

Smeden Carl August går ur tiden 1909. Dottern Beda och sonen Edvin Karlsson bor kvar i Lunden till sin bortgång. Efter Edvins bortgång 1984 flyttas stugan till Hjälmseryd och ligger öster om Växjövägen och något söder om avtagsvägen till Möcklehult vid Hjälmsbodarna.

Karl Johan Eng

Karl Johan Eng var smedmästare på Lundholmen. Smedjan låg i närheten av statarbostäderna.

När ladugården på Lundholmen brunnit år 1915 tillverkade Eng allt smidet till bygget. (Han var gårdssmed och alltså inte egen företagare)

Karl Strömqvist

Den 8 juni 1974 lät Vrigstads siste bysmed Karl

Smedmästaren Karl Johan Eng med gesäll framför Lundholmens gårdssmedja. Smedjan låg i närheten av statarbostäderna. Foto från 1915.

Strömqvist smedjans inventarier gå under klubban. Smedjan hade uppförts 1929 av smeden Söderberg och övertogs 1937 av Kalle Strömqvist.

Karl Strömqvists smedja låg i korsningen Stockarydsvägen/Esplanaden. Den 9 september 1974 revs den när Esplanaden breddades, och därmed var bysmideriets saga all i Vrigstad.

Karl Strömqvist hade på 30-talet gått ut kadetten på Alnarps hovslagarskola. Han kom att ansa hovar på 25 000 hästar.

Karl hade en delvis egen uppfinning som han använde till bångstyriga hästar. Han hade en bur av kraftigt virke ute på gården. Ett par kraftiga hängmattor placerades under hästens buk, med ändarna stabilt fastgjorda med krokar i kraftiga järnrör på burens sidor. Med hjälp av kugghjul, spärrhakar och vevmekanism kunde han hissa upp hästen i luften, med påföljd att hästen blev from som ett lamm (se tidningsurklipp på nästa sida).

Karl Strömqvist skor en häst i sin smedja, cirka år 1970. T.v. Georg Lindberg och t.h. Gustav Andersson, Skogsdal.

Bångstyrig häst hamnar i 'buren'

Smedmästare i Vrigstad har ansat fötterna på minst 25.000 hästar

Att smederna under alla tider tillhört ett händigt och finurligt släkte, torde vara ovedersägligt. Ofta har skråets representanter intagit en särställning bland folket i bygden och skapat originella människor i kolröken från härden. Sagans gamle Volkanus har alltid på ett eller annat sätt inverkat på detta släggans folk, medan gnistorna yrt omkring i sotet eller ursinnigt fräst i svalbaljan.

I vrigstadsbygden finner vi dem ganska talrikt, om vi går tillbaka i historien. Gamle Hempel under Lunnaberg, Clas Petter på Gösnasbyggat, "Kalle Sme", som aldrig blev svaret skyldig, "Johan Sme", som närde ett permanent hat till allt vad byråkrati hette, eller den pietistiske sme'n Karlsson, för att nämna några ur blåsen.

Den allebekanta rationalismen har gjort sitt intåg på snart sagt alla livets områden och snart utplånat den gamla sortens smeder och deras ursprungliga yrke. Vi gör en påhälsning hos smedmästare Karl Strömqvist i Vrigstad, som just tillhör en av de många, som får hålla till godo med att stå med ena foten i gamla tiden, då man själv fick smida sina bultar och hästskor, och med den andra i den nya tiden då elden håller på att slockna på härden och man köper smågrejset maskingjort och låter svetslågan utföra, vad som annars hade varit släggans jobb. Hr Strömqqvist är en rakryggad typ, som inte stapplar på målet. Både ja och nej kommer lika bestämt och avmätt som ett slag med den gamle hejaren på städet.

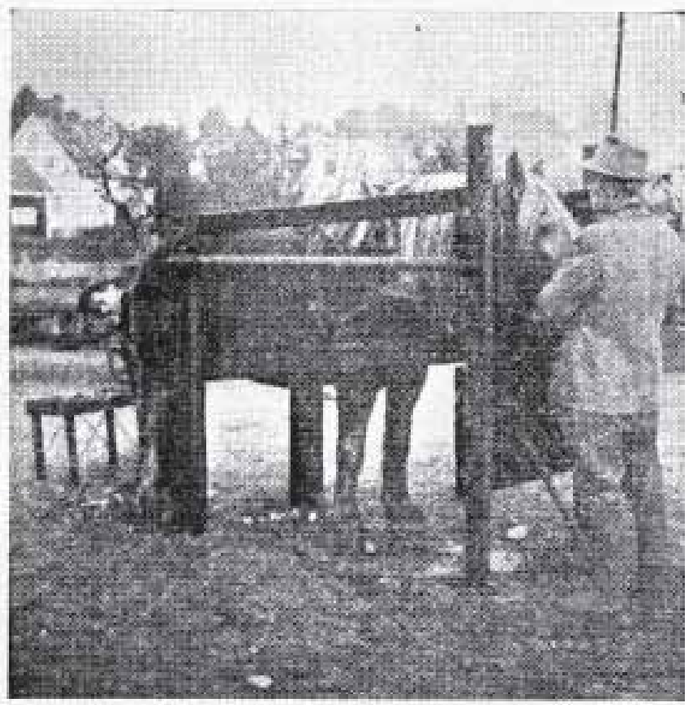

Smedmästare Karl Strömqvist, Vrigstad, i arbete.

Tidningsurklipp om smedmästare Karl Strömqvist.

Den 8 juni 1974 auktionerades smedjans inventarier bort.

Kopparslagare Grell

Kopparslagaren Anders Grell, föddes 1801 i Jönköping. Han kom med familjen till Vrigstad 1848 från Jönköping.

Det var en följd av näringsfrihetsförordningen, som gjorde att hantverkare och andra näringsidkare nu fritt fick etablera sig på landsbygden. Familjen flyttade in i ett hus på Lunnabergs tomt. Huset brann ned 1884. Men då hade Grell flyttat därifrån och bodde sedan 1868 i sin fastighet Torsborg med nuvarande adress Växjövägen 13, mitt emot Lunnaberg.

Om han redan från början uppförde sin verkstad, som fortfarande finns kvar, intill fastigheten Växjövägen 13, eller om han byggde den samtidigt med fastigheten är oklart.

När Anders Grell gick ur tiden 1874 övertog sonen Anders Theodor rörelsen. Han var född i Jön-

Kopparslagare Anders Theodor Grell med hustru Mathilda och barnen Emmy, Hulda, Olivia och Adina samt Huldas man Karl Lundén. Bilden från omkring 1915.

köping 1840. Modern gick bort 1882 och Anders Theodor anställde då en piga.

Men det blev dyrt tyckte han, så snart insåg han att ett giftermål skulle vara mera ekonomiskt. 1884 gifter han sig därför, inte med pigan utan med Mathilda Charlotta Johansdotter från Gettersryd, som var 19 år yngre. Fem månader efter vigseln föds deras första barn.

Det var hög ljudnivå i kopparslagarverkstaden. Därför fick Anders Theodor en arbetsskada genom hörselnedsättning, som till slut gjorde att han blev döv. Han registrerade sitt företag 1877-78.

De följande åren fram till 1901 anges hans namn till Th. alltså Theodor. Anders Theodor var 61 år då sista ansökan registrerats. Hur länge han fortsatte med verksamheten är oklart. Han blev dock gammal. Han dog 1931 vid 91 års ålder. Så länge höll han säkert inte på att jobba.

Anders Theodor var en skicklig yrkesman. Enligt Gustaf Dahl kunde han hamra ut en liten kaffekittel (leksaks?) av en femöring.

Anders Theodor låg vid sin bortgång 1931 på övervåningen, där han också kistlades. Den trånga trappan ställde till besvär när kistan skulle bäras ned. Henrik och Hjalmar Vink tillkallades och lyckades lösa problemet.

Theodor var en ”datummänniska”. Han satte potatisen den 1 maj oavsett hur vädret var. Han tog första badet samma datum. Efter premiärbadet sade han till dem han mötte: ”Nu kan ni bada för nu är vattnet rent”.

Dottern Adina var s.k. hemsömmerska. Hon var mycket skicklig och sydde flick- och damkläder.

Birgith Vink-Johansson har berättat att Adina sydde både hennes konfirmations- och brudklänning.

Adinas syster Olivia hjälpte Adina med att sy fållar. Hon hade en liten egenhet. För varje stygn hon tog ”snörvlade” hon till när hon drog nålen genom fållen.

Bebyggelse vid Stockarydsvägen omkring år 1940. Huset i mitten är Isak Sundbergs hus. Huset t.v. byggdes av sonen Anton på 1930-talet (det är nu rivet). Huset t.h. är Sundbergs verkstad.

Kopparslagare Sundberg

Isak Sundberg, föddes i Fagerhult, Kristianstad län, 1852. År 1886 kommer han till Vrigstad och samma år gifte han sig med Anna Lena Johannisdotter från Markaryd. De bosatte sig i fastigheten Furuberg, vid Stockarydsvägen.

Makarna Anna och Isak Sundberg. Foto från 1930.

Isak var utbildad kopparslagare. Hans verkstad låg mittemot fastigheten på Stockarydsvägen 4. Sundberg tillverkade bl.a. 1913 lampan som finns i gamla banklokalen. Han var även cykelreparatör.

Isak och Anna fick tre barn. Man blir lite fundersam över Isaks uppfostringsmetoder när man läser vad folkskollärare K.A. Hultqvist skriver i skolans dagbok den 7 juli 1890.

”Med anledning af att gossen nr. 27 Herman Sundberg satts på afskild plats under lärarens omedelbara uppsikt för att han på lekplanen uppsåtligen slagit omkull kamraten nr. 20 Gustav Johansson från Köpstad så att dennes näsa starkt blött, infann sig idag kl. 12 på dagen, kopparslagaren Sundberg, fordrande att gossen skulle mildare behandlas.

Då detta nekades med upplysning att endast bättre uppförande kunde hjälpa saken, upplyste han, att han – fadern – icke allenast lofvat utan tillsagt sin son att slåss, hvarjämte han påstod, att fadersmyndigheten står öfver läraremyndigheten.” Det var ord och inga visor.

År 1892 avvek Isak Sundberg till Amerika och lämnade hustrun och de tre barnen i Furuberg.

Efter tio amerikaår återvände han till Vrigstad och Furuberg. Om han utövat sitt yrke i Amerika är oklart.

Isak bodde i Furuberg till sin bortgång 1933.

Winks smedja och plåtslageri

Johan Peter Vink (1831-1913) var smed i Vrigstad. Smedjan låg alldeles söder om Lunnabergs ladugård, vid vägen ned till Månsagården.

Winks hus och verkstad vid Växjövägen på 1920-talet. Det lilla skåpet på knuten innehåller en brandlur. Vid brand gavs larm genom att man blåste i luren . Ett tiotal skåp var utplacerade i samhället.

Johan var en skicklig hovslagare. Var det bråttom skodde han en häst på en halvtimme. Sonen Carl Wink (1857-1931) tog över smedjan. Under hans tid omvandlades smedjan till plåtslagerirörelse och verksamheten flyttades till en verkstad intill boningshuset vid Växjövägen.

När kronojägaren i Vrigstad Per Hallström (1857-1930) konstruerat sin berömda såddkanna för frösådd gick uppdraget att tillverka den till den yrkesskicklige smeden Carl Wink.

Priset på en såddkanna var 4 kronor 1912, en

Smeden Carl Vink med sönerna Hjalmar och Henrik 1912. På väggen hänger ett antal av Hallströms såddkannor.

kostnad som snart sparades in, då kannan avsevärt minskade fröåtgången.

Kronojägare Hallströms son, Erik, har berättat i en bandad intervju följande historia: ”Erik och hans jämngamla kamrat Ragnar Lindegren satt och lekte strax intill Vinks smedja vid vägen till Månsagården. Plötsligt hördes en skarp knall.

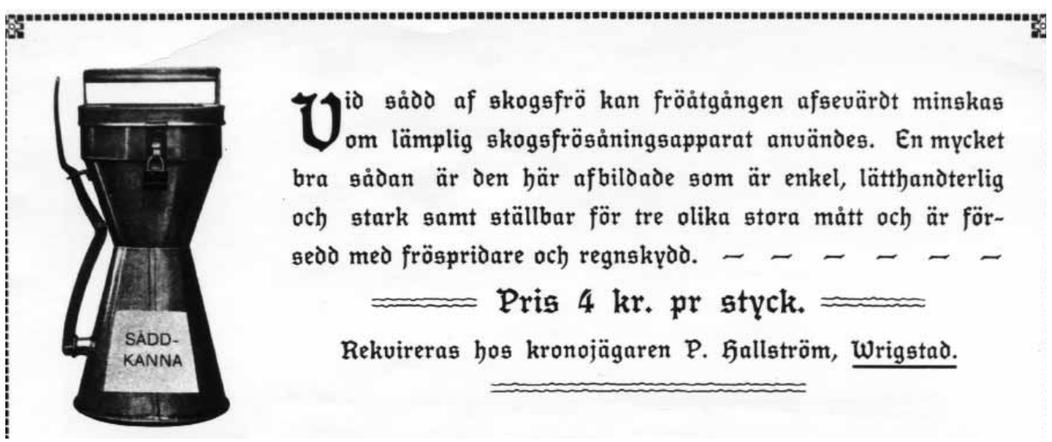

Annons för Hallströms såddkannor 1915.

Ut ur smedjan kommer Henrik Vink springande med en kolsvart skrikande figur efter sig. Ragnar ropar förskräckt, ”Nu springer vi, det är djävulen”. Men Erik tyckte sig känna igen rösten, så han försökte lugna Ragnar.

Det visade sig att Henrik, som var väldigt begåvad och tekniskt intresserad, skulle göra sig en pistol. Men något gick snett och krutladdningen gick av. Detta gjorde att kåpan över ässjan i smedjan föll ner och decenniers lagrad sot föll över farfadern Johan, som nu jagade sonsonen för att ge honom en avhyvling.”

Carls son Henrik, född 1893, tog över rörelsen efter fadern och efter Henrik blev det hans söner Verner och Holger, som fortsatte med plåtslageriverksamheten.

Verner och Holger Vink uppförde en ny verkstad vid Stockarydsvägen 1964 och den gamla vid Växjövägen revs 1970 för att ge plats för ny bebyggelse.

I den nya verkstaden var de som mest fem anställda. 1999 övertog Verner och Holgers systerson Lars-Gunnar Johansson företaget, som nu kort och gott kallades Vinks Plåtslageri.

Efter 15 år som ägare sålde, i maj 2014, Lars-Gunnar företaget till Mikael Lorents, Lammhult och Olle Karlsson, Ryd, Rörvik.

Stefan Johansson och Holger Vink jobbar med takgenomförningar. Foto från 1979.

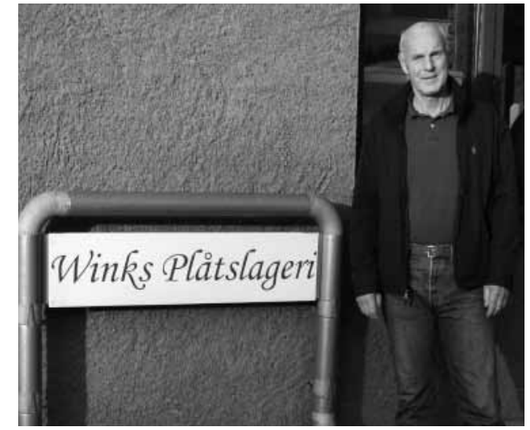

1999 övertog Lars-Gunnar Johansson företaget och 15 år senare säljer han det vidare. Foto från 2014.

De nya ägarna av Vinks Plåtslageri: Olle Karlsson och Mikael Lorents. På bilden tillsammans med lärlingen Andreas Nielson.

Metallvaror, maskiner m.m.

Super Injector

Verner Jönsson startade bolaget i mindre skala under andra delen av 1980-talet. Man tillverkade aggregat för rengöring av motorers insprutningssystem för att på så vis få ned rökgasutsläppen och drivmedelsförbrukningen.

Rengöringsvätskan för detta ändamål hade Verner Jönsson under lång tid testat fram tillsammans med Lubrizol, ett multinationellt bolag.

Tillverkningen av dessa aggregat gjordes i verkstaden på Stockarydsvägen. Tyvärr satsades för mycket på den rumänska och jugoslaviska marknaden, som i sig var enorm med tanke på deras dåliga bränsle. Tyvärr kom kriget emellan och alla upprättade avtal förföll därmed. Produkträttigheterna såldes i början av 2000-talet till ett företag i Anderstorp.

Vrigstad Aluminium & Mekaniska AB
Bolaget startade i början av 1990 och ägdes av Anders Jonsson och Per Lönnborg. De tillverkade bl.a. ramar åt dåvarande Highlands motor. Både motorcykeltillverkningen och tillverkningen av dessa ramar skedde i Byggnadssnickeriers tidigare lokaler på Källebergsvägen.

Företaget flyttade efter några år in i före detta Cementgjuteriets lokaler på Stockarydsvägen. Man startade då också ett aluminiumsmältverk. Företaget lades ner år 2000.

Vrigstad Svets och Mekaniska AB - VSM
Företaget startades som ett handelsbolag av Anders Jonsson. 2001 ombildades det till ett aktiebolag där även Verner Jönsson och Morgan Karlsson gick in som delägare.

Verksamheten inryms i Cementgjuteriets tidigare lokaler, Stockarydsvägen 16, och har sex anställda. Efter några år lämnade Anders Jonsson bolaget och 2014 lämnade även Verner Jönsson det och sedan dess är Morgan Karlsson ensam ägare.

Verksamheten är konstruktion och tillverkning av mekaniska maskiner samt reparations- och underhållsarbeten, framförallt svetsning. Arbetet sker såväl hos kund som i den egna verkstaden.

Kunderna finns huvudsakligen inom följande branscher: fjärrvärmeverk, järnvägsunderhåll, husfabriker, sågverk, stålbyggnadstillverkare och montering.

Morgan Karlsson i VSM:s fabrikslokal.

Byggnadsmetallvaror

Allt i Räck
Fabrikör Bertil Rydell fick sin yrkesutbildning i John ”Musse” Lindbergs smidesverkstad.

Bertil hade sin verkstad utefter Sävsjövägen strax utanför samhället, 300 meter från vägen på höger sida. Fabriken var tidigare ett cementgjuteri.

Vid sidan om fabriken låg Vrigstads vattenverk. Därifrån pumpades dricksvattnet till samhället. (Senare flyttades vattenverket till sin nuvarande plats vid Pelikroken.)

Bertil Rydell tillverkade och monterade allt i smide, soptunnor i plåt, takstegar, balkongräcken, staket. Han var till hjälp om någon behövde ha något svetsat, både i verkstaden och på landsbygden runt Vrigstad.

Bertil Rydell i samarbete med Verner Vink 1983.

Bertil Rydell svetsar ett markisfäste 1983.

Jonasson & Nilsson Byggnadssmide
År 1955 startade Eivin Jonasson och Jarl Nilsson företaget som fick namnet Jonasson och Nilssons Byggnadssmide, efter att de varit anställda hos Musse. De hyrde cirka 200 m² verkstads- och kontorsyta i Lindegrens nedlagda skofabrik, f.d. garverihuset vid ån.

Företaget tillverkade balkong- och trappräcken, trädgårdsstaket, grindar och brandstegar. Maskinbeståndet bestod av elsvetsverk, borrmaskin, kallsåg och snabbkap.

Eivin skötte kontoret och det administrativa.

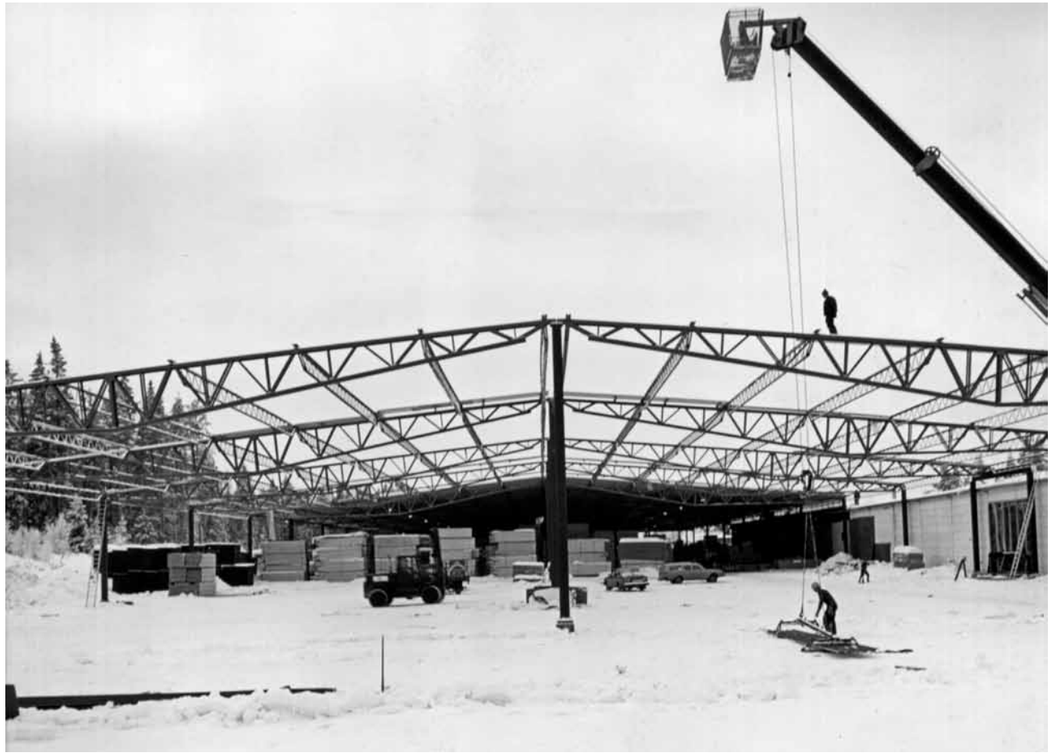

Jonasson & Nilsson var med och byggde Nordiska Trähus anläggning.

En ny verkstadsbyggnad uppfördes vid nuvarande marknadsplatsen och verksamheten flyttades dit. Jarl sålde sin del i företaget till Eivin under 1980-talet. Eivin drev det sedan till sin bortgång 2002.

Jarl Nilsson, Olle Jonasson och Peter Lindberg var mestadels ute och monterade på byggena.

Eivin skötte kontoret och det administrativa.

Efter Eivins död drev Eivins söner Olle och Thomas företaget.

Thomas räknade, kalkylerade och svetsade materiel så det var klart inför monteringsjobben på byggena.

De jobbade mycket åt Bröderna Harbrecht i Vetlanda, Ekenäs Bygg, Sapa och gjorde t.ex. inomhusräckena till Nilssons Möbler i Lammhult.

Det var mycket stora jobb med stålstativ, men man tillverkade även kopior av gamla räcken, ljuskronor, beslag och detaljer till t.ex. CJ Möbler.

Olle och Thomas Jonasson på en byggplats.

Jarl Nilsson i arbete vid städet.

En stor kund var norska Moelven Industrier. Som mest hade företaget sju anställda.

Caterina Jonasson minns:

Jag var bara 15 år när jag hamnade i ”verkstadskarusellen”. Det blir lite känslor, årtal kanske inte är så perfekta.

Min svärfar kom till Vrigstad för att hjälpa ”Musse”, Peter Lindbergs pappa. Det hela började nere på Lindegrens vid ån. Mina svärföräldrar, Eivin, Elvira och grabbarna Olle och Thomas bodde över systrarna Lindegren. Verksamheten drevs i byggnaden längs med ån i mindre skala. Det gjordes trappräcken, staket o.s.v. i mitten av 50-talet.

1962 gjordes en avstyckning på tomten nere på marknadsplatsen. Det skulle byggas verkstad! Det blev den stenbyggnad som finns kvar i dag.

Strax innan eller här kom Jarl Nilsson in i företaget, det hette ju Jonasson & Nilsson Byggnadssmide.

När jag kom in i bilden, 1973, var plåtskjulet rätt nytt och de hade installerat en stark travers för att lyfta tyngre grejor. Det blev nu mer än räcken.

Ässjan fanns kvar och alla tillbehör för att göra kringlor till räcken för renoveringar men den blev mer använd till privata göromål som takkronor, ljusstakar och krokar.

Det var en upplevelse att se dem värma upp järnet till rätt temperatur, forma/sno/banka till, kyla ner, doppat i linolja, värma på igen blev liv...regnbågsfärger. Nostalgi!

Det kom en kontrollant från Tranås,en gång om året, som kollade svetsprov. Det skulle vara rakt, inga blåsor o.s.v. Annars kunde de inte ge sej ut på marknaden för grövre jobb. Det började bl.a. räknas på större jobb, stålkonstruktioner.

De flesta hamnade här i Småland. Lite exempel är ju bro/vägräcken vid E4:an vid Brahehus, i början av 70-talet, Nordiska Trähus lager, linor för väggblock, Swedhus lager, Olofssons hyvleri, lager och silo, många jobb i Vetlanda åt Ekenäs Bygg och Harbrecht Bygg. Inga trädgårdsräcken...inte här längre. Som mest var de nog sju anställda, tror jag.

Tider förändras det blev med- och motgång. Thomas började göra det mesta till Moelven i början av 2000-talet. Började där med att fixa allt med svetsning, räls till banor o.s.v. Det blev till ett heltidsjobb.

Det blev lugnt på hemmafronten, man behövde inte räkna på jobb.

Sedan händer något man inte trodde....

Min Thomas gick bort 2007.

Jag fortsatte att hyra ut verkstaden till Moelven.

Att sälja fabriken var ett svårt beslut, men hösten 2010 sålde jag den till Smålands Ved och Virke.

Jag är tacksam att ha fått vara med.

Många nu äldre herrar i Vrigstad, har jobbat där. De jag kommer ihåg mest är Jarl Nilsson, alltid hjälpsam och glad. Jarl dog tyvärr 2006, Olle, som ramlade ner och dog 1992 på ett bygge i Vetlanda, Peter Lindberg, alltid lugn, svärfar Eivin, som var lika envis ända till slutet. Mats ”Bagarn” Edvardsson, son till bagarn som fanns här då, en knubbig kille med glimten i ögat och som hade förmåga att ställa till det. Bengt Gunler var en

annan. Finns säkert fler som jag träffat där.

Thomas började där efter skolan och fortsatte hela livet till 2007.

Dessa människor samt de övriga som jobbade där gjorde verkstaden till ett företag som visade att Vrigstad kunde, även då !.?

Jag är bara tacksam!

Järn och Smide

Lennart Karlsson föddes 1935 och växte upp på Vinks väg 12. Han var i början av sin yrkesbana anställd av ”Musse” Lindberg. 1957 startade han tillsammans med Per-Olof Johnsson firman Järn och Smide. De byggde tillsammans verkstad och kontor på Stockarydsvägen 13 år 1959. Där tillverkade de byggnadssmide, mattstänger, vedkapar m.m.

År 1964 övertog Lennart Per-Olofs del av firman och verkstaden. I början anställde Lennart sin kusin Åke Karlsson och Sven-Olof Svensson för hjälp med svetsningsarbeten.

Lennart var mycket duktig med allt arbete i järn. Han tillverkade takstegar, räcken och monterade insatsrör till skorstenar. Många har fått hjälp med smide och svetsning i verkstaden på Stockarydsvägen, ingenting var omöjligt när det gällde järnkonstruktioner.

Lennart arbetade oftast ensam, men ibland fick han hjälp av sin far Einar Karlsson och ibland vid monteringar av sin bror Karl-Erik. Ett av de större jobben var taket över bensinpumparna vid Gulf på Växjövägen.

Han var ofta en hjälpande hand till smidesfirman Jonasson och Nilsson när de hade mycket att göra. De sista åren avtog hälsan och han sålde fabriken år 2006 till Danny Niklasson.

Lennart Karlsson dog 2009.

Unga industriidkare i Vrigstad byggde själva upp fabrik för smidesprodukter

Framsynthet och målmedvetenhet är betydelsefulla faktorer vid utformandet av nuets och framtidens samhälle. Trivseln i samhörigheten mellan människor i folkhemmet beror i hög grad på de många enskilda, goda viljornas aktivitet. Även inom produktionslivet, vårt uppehällande är en livsbetingelse för såväl stat som enskilda, är denna en nödvändighet.

Vrigstad samhälle har under några decennier avsevärt förnämrats. Det industriella livet inom färgeri- och snickeribranschen var redan tidigare välkänt, varjämte även skotillverkning växte fram ur hantverk till ortens nu ledande industri.

De senare årens livliga byggnation har fört med sig stor efterfrågan på tomtplatser inom Vrigstads samhälle och intresserade har av kommunen hänvisats till speciella industriområden. Utmed vägen till Stockaryd har skogen fått vika för en omfattande trävarumälagning, och norr om vägen reser sig nu en splitter ny fabriksbyggnad. De båda unga fabrikörerna Per-Olof Jonsson och Lennart Karlsson — båda söner av bygden — håller redan efter kort tid på att stabilisera sin rörelse och jobbar för fullt i byggnadssmide tillsammans med två anställda.

De unga fabrikörerna Per-Olof Johnsson och Lennart Karlsson med en leveransklar balkong och en mattställning.

Tidningsklipp från 1959.

Lennart Karlsson, Lars-Gunnar Johansson och Holger Vink arbetar med taket på Möbel AB Njudex 1983.

Modart idé och design

Sven Lindbom och sonen Anders startade företaget i mitten på 1980-talet i en lokal på Hagen. De flyttade senare till kommunens lokal på Källebergsvägen.

De tillverkade konstsmide och svetsade senare stålrör till möbler som de bl.a. sålde till Stilform i Lammhult. Man hade en positiv utveckling i företaget. Då Anders flyttade till Norrahammar tog han med sig firman dit och den är fortfarande aktiv.

Standardsmide

Christer Lindberg, son till John ”Musse” Lindberg, startade ett smidesföretag 1965 och avvecklade det 1970. Man tillverkade bl.a. stålrörsstegar, staket och utförde reparationer.

Vrigstad Byggnadssmide

När Vrigstads nuvarande Missionskyrka byggdes 1931, blev det gamla missionshuset ledigt. Det hade uppförts 1862.

Det såldes då till Karl Karlsson, som startade

Ett bildcollage av staket och grindar som tillverkats av smidesföretag i Vrigstad. Mångfalden var stor och varje företag hade sina speciella utformningar.

På ett foto från 1920 syns det gamla missionshuset, som senare blev bil- och smidesverkstad.

bilverkstad och byggnadssmide i lokalerna som låg vid Växjövägen cirka 100 meter före rondellen till Södra vägen.

Karlsson skötte själv bilverkstaden och anställde senare John Lindberg, allmänt kallad ”Musse” till byggnadssmidet.

Huset brann ned till grunden 1943 och en ny modern verkstad uppfördes på samma plats.

Efter ungefär tio års anställning startade ”Musse”

John ”Musse” Lindberg med sonen Christer.

”Musses” hustru Margit Lindberg skötte det mesta av administrationen.

1947 det egna företaget Vrigstad Byggnadssmide. Produktionen bestod av järnräcken för fasader, trappor, balkonger och övrigt byggnadssmide.

Bl.a. jobbade Jarl Nilsson, Eiving Jonasson, Lennart Karlsson och Bertil Rydell där. Alla startade sedan eget.

Arnold Johansson, Christer Lindberg och Lars Haegerstam var andra av Lindbergs arbetare.

1944 fick Sten Lindh tillstånd att uppföra ett större tillbygge av sitt garage på tomten bakom skofabriken. AB Linjebus hade sina bussar där och där fanns också en BP-bensinmack.

1954 sålde Sten Lindh garagebyggnaderna till John ”Musse” Lindberg som flyttade sin smidesverkstad dit. Lindberg fick överta kontraktet med AB Linjebuss men bensinmacken ingick inte. Den skulle vara borta efter 1 juli 1955.

Som mest var man 27 personer som jobbade på företaget under 50- och 60-talet.

”Musse” avvecklade företaget runt 1970.

Minnen om ”Musse”:

Att Musse var en uppskattad person i samhället visar nedanstående historia. Musse var alltid glad och med glimten i ögat. Ett bevis på uppskattning

1954 sålde Sten Lindh sin garagebyggnad till ”Musse”.

visade vrigstadborna när Musse miste allt han ägde då det gamla missionshuset brann ned till grunden 1943.

I ett brev från kronolänsman Alfred Dahl till dottern Anna-Beth i Stockholm 1943 skriver han: ”Om den skräckinjagande eldsvådan i lördags natt må anföras något om Wrigstadbornas hjälpsamhet. Verkstaden var ju inrymd i gamla missionshuset, ett

Annons för Vrigstad Byggnadssmide 1955.

hus av ansenliga dimensioner samt helt av timmer, som tillika med åtskilliga eldfängda saker gåvo sådan näring åt elden, att sprutorna förmådde intet. Och på cirka två timmar låg huset med allt innehåll jämnat med grunden.

På övre botten hade en arbetare (”Musse”) sin bostad. Där hade han samlat för bosättning och förestående giftermål och hade också bland annat kontant 640 kronor inneliggande. Han väcktes av inträngande lågor och måste äntra sig ner vid sidan av gaveln, iklädd blott skjorta och byxor.

Han blev föremål för allas medömkan, listor sattes igång. Och i måndags såg jag en lista i vilken förekommo flera poster på 100 och 50 kronor, förutom de många på 10 kr. Han fick dessutom nya kläder. Var inte detta fint av Wrigstadborna!”

Cisterner, tankar och andra behållare av metall

Vrigstad Mekaniska AB

Mats Karlsson, Morgan Karlsson och Lennart Vinlöf startade och drev företaget 1995-1997. I verkstaden på Källebergsvägen tillverkade man tippcontainrar till industrin. Företaget hade tidigare även tillverkat en kombinerad vedkap och vedklyv.

Belysningsarmatur

Carstensens Belysnings AB

Företaget startades i början av 1970-talet av Göte Carstensen. Huvudsakliga tillverkningen var armaturer för utomhusbelysning.

Företaget flyttades till Sävsjö 1981. 1980 sysselsattes tre till fem personer i företaget.

Se bild nästa sida.

Övriga transportmedel

Sweden Highland Motors AB

Upphovsmannen till den nya offroad-motorcykeln och den blivande motorcykelfabriken var Mats Malmberg. Det tog dock ett antal år innan verksamheten startade i Vrigstad.

Till sin hjälp hade Mats expertis från bl.a. Huskvarnas nedlagda motorcykeltillverkning i Ödeshög. En av deras utvecklare bodde i Kalifornien och

Göte Carstensen tillverkade utomhusarmaturer under ett tiotal år i Vrigstad. Foto från 1981.

det var där äventyret började. Där byggde man en ny ram till en nyutvecklad motor från Folan.

Sommaren 1997 hyrde man in sig i kommunens industrilokaler på Källebergsvägen. Planerna var gigantiska. 1 000 motorcyklar per år skulle tillverkas. Samma år åkte man till en mässa i Milano för att presentera sin motorcykel – som då endast fanns i ett exemplar. Det var en Viking 950 cc på 100 hästkrafter med en v-twinmotor. Totalvikten låg på strax under 130 kg, vilket var betydligt mindre än andra motorcyklar.

I mars 1998 visades de första cyklarna i en nollserie upp på fabriken. Tio personer var nu anställda i företaget. Nytt kapital togs in kontinuerligt och i juli samma år var 14 personer anställda.

När året var till ända hade man sålt 16 motorcyklar – betydligt färre än förväntat. Även ekonomiskt gick företaget dåligt – bokslutet visade en förlust på 10,8 miljoner kronor. Enligt företagsledningen berodde problemen till stor del på de Folanmotorer man köpt och som Highland köpt rättigheterna till för att tillverka dem själva.

Företaget börsnoterades på Aktietorget och man satsade hårt på den tyska marknaden. Nils-Göran Hellkert som blivit platschef för fabriken konstaterade i efterhand att motorerna inte passade på autobahn, men att man fick mycket beröm i Sverige för motorcyklarna. Totalt tillverkades 120-130 motorcyklar, där de flesta gick till Tyskland och några till USA.

I augusti 1999 varslade företaget tolv av sina 19 anställda. Lösningen på problemen var investeringar på 25 miljoner kronor, sa företagets vd Mats

Succé för Highland 950 i Milano

VRIGSTAD

Den motorcykel som är tänkt att sättas ihop i Vrigstad fick ett succéartat mottagande när den presenterades på motorcykelmässan i Milano. Det gör att framtidstron växer i Vrigstad, där utveckling och montering ska ske.

Det har varit en minst sagt krokig väg så här långt för Sweden Highland Motors, som är det bolag som ligger bakom satsningen på en svensk motorcykel. Att ta fram en ny motorcykel är inte så lätt och Highland 950 blev ett par månader försenad. Många olyckskorpar har redan hörts kraxa och det har exempelvis skämtats om en sällsynt miljövänlig motorcykel. Ingen har ju sett röken av den.

Med det som hänt de senaste dagarna i Milano har kanske fått tyst på en del kritiker.

Bild: MARITA LINDWALL

Väl mottagen. *Den motorcykel som utvecklats hos Sweden Highland Motors i Vrigstad fick ett succéartat mottagande på mässan i Milano.*

men med det intresse som varit i Milano talas det om 3–4 gånger så många.

Det kommer också att gå åt folk som monterar motorcyklarna och 10–20 personer handlar det om till att börja med.

–Vi kommer så snart som möjligt att planera för att komma i gång med produktionen, säger Alf Wirhén.

Nytt kapital

Att utveckla en motorcykel kräver mycket pengar och bolaget har förbrukat fyra miljoner av sitt kapital. Därför har man nyligen gått ut med en nyemission med 1 250 000 kronor. Man vänder sig i första hand till nuvarande aktieägare, men även nya är välkomna att teckna sig. Det gäller att kunna få fram minst 50 000 kronor för den som är intresserad.

–Vi har några poster kvar, men räknar med att intresset ökar nu när resultatet av Milanomässan visar sig.

Tidningsklipp från den 19 september 1997.

Gasen i botten mot börsen

NY SVENSK MC: Mats Malmberg på motorcykeln Highland V 2 950 Outback.

Tidningsklipp från 1980.

Malmberg i en tidningsintervju. Problemet var dock att hitta investerare.

I september 1999 ansökte företaget om företagsrekonstruktion.

År 2000 gick företaget i konkurs och i maj hölls konkursauktionen. Mats Malmberg köpte då tillbaka företaget med hjälp av en Eksjöföretagare. Företaget flyttade till Eksjö. Mats Malmberg tog sedan över företaget själv och tack vare ett uppdrag i Kina där han konstruerat en fyrhjuling kunde han finansiera en fortsättning för Highland, som nu flyttat till Tvååker.

Efter att ha konstruerat om motorn hittade Mats två nya finansiärer i USA. Historien får dock ett olyckligt slut då både Mats Malmberg och de båda finansiärerna omkommer i en flygolycka i USA.

Ett exemplar av motorcykeln visades upp på en motorcykelutställning i Eksjö under 2016.

Möbler

Alms Snickerifabrik AB

Snickerifabriken fanns på V. Järnvägsgatan i Sävsjö och köptes 1974 av Anders Alm, hans far och hans bror. Vid denna tidpunkt tillverkades ca 40 000 sängramar.

Verksamheten flyttades 1978 till Källebergsvägen i Vrigstad och i början på 80-talet gick flytten vidare till Stockarydsvägen eftersom man behövde mer yta. Sängramarna såldes till en början till kunder runt om i Sverige men så småningom även till flertalet länder i Europa. 1986 ändrades ägarförhållandena så att Anders Alm och hans son Roger Alm drev företaget tillsammans.

Hösten 2002 såldes företaget och fastigheten till sängkoncernen Hilding Anders AB. Antalet sängramar var nu cirka 500 000 per år. Anders Alm slutade 2003 men Roger Alm och Lena Lifström Alm var kvar som ansvariga för företaget.

Under 2009 avled Roger och Lena arbetade kvar fram till 2011 då verksamheten flyttades till en anläggning i Hästveda som även den ingick i Hilding Anders-koncernen.

Under 2011 såldes fastigheten till Jonny Andersson, Sävsjö.

Sängramstillverkning på Alms Snickerifabrik 1983.

Axel Karlsson

Snickarmästaren Axel Karlsson, född i Hylletofta 1885, och hustrun Anna flyttade 1932 till Lövbacka, Mölnarp. Under några år på 1920-talet arbetade

han på Källströms möbelsnickeri i Vrigstad, där han lärde sig yrket. I ett hus på gården hade Axel en snickarverkstad där han tillverkade trästommar till fåtöljer och även andra möbler på beställning. Han lagade och renoverade också möbler. Verksamheten pågick in på 1960-talet. Sedan 1964 vilar han på Vrigstads kyrkogård.

Bertil Svenssons möbelsnickeri
Bertil Svensson, född i Vrigstad 1907, var son till valkaren Karl August Svensson och hans hustru Cecilia. Fadern erhöll Kungliga Patriotiska Sällskapets medalj efter 47 års trogen och oavbruten tjänst i samband med Runstedtska Färgeriets 100-års jubileum 1948. Bertil startade verkstaden på Marknadsgatan vid slutet av 20-talet/början på 30-talet och var verksam in på början av 1970-talet.

Han tillverkade pinnstolar och övrigt på beställning. 1987 hölls auktion efter syskonen Bertil och Elna Svensson. Bertil gick ur tiden 1978.

Breckle
2002 anpassades före detta Sweden Highland Motors lokaler på Källebergsvägen till det nyetablerade tyska familjeföretaget Breckles produktion. Företaget tillverkade sängar för vanliga konsumenter, men även för sjukhus, äldreboende och hotell. Breckle hade tidigare fem produktionsställen, fyra i Tyskland och ett i Polen, med totalt 1 500 anställda.

Nu ville de in på den Skandinaviska marknaden och bildade därför Breckle Skandinavien AB, med produktion i Vrigstad. Vrigstad var sedan tidigare välkänt för företaget genom att Alms Snickerier sedan mitten av 1990-talet levererat sängramar till Breckle.

Målet var att inom några månader ha 20-30 anställda i Vrigstad. Tyvärr blev företagets saga kort i Vrigstad då verksamheten lades ner redan 2004.

Byma Möbler
1994 köpte Bengt Maars och Kurt Gunnarsson gamla skofabriken, Gästgivaregatan 4, av Hasse Grönberg. Där hade Byma, där namnet kommer av Bengt och Yvonne Maars, tillverkning av bäddsoffor åren 1994-1998.

Yvonne arbetade som sömmerska och Kurt, som själv hade Lindö Omklädsel, arbetade som tapetserare även i Byma. Bengt sålde sin del av fastigheten till Kurt när företaget avvecklades

CJ Möbler AB
Se Lönnborgs snickerifabrik

Källströms Snickerifabrik
Den som grundade fabriken A. Källström & Söners Möbelverkstad var Adrian Källström, 1857-1926, och några av hans fem söner. Källström bodde i fastigheten Berget under Vrigstad Månsagård.

I ett uthus på gården började han tillverka likkistor. Så småningom övergick verksamheten från likkistor till möbeltillverkning. Det är oklart när fabriken startade men troligen under de första åren

Källströms Snickerifabrik 1920. Fr.v. Gunnar Källström, Weimar Lilja, Erik Karlsson, Knut Källström och Fredrik Källström.

Interiör från Källströms Snickerifabrik 1900. Fr.v. Johan Widell, Fredrik Källström och tillfälligt anställd.

på 1900-talet. Verksamheten bedrevs i en lokal vid nuvarande Jägersrovägen. År 1920 uppfördes en ny fabriksbyggnad på samma plats av bröderna Gunnar och Fredrik. Man hade fem-sex personer anställda. De tillverkade beställningssnickerier, t.ex. matsalsmöbler i ek, sekretärer, sybord m.m.

Den nya byggnaden brann ned till grunden 1927 och därefter upphörde troligen verksamheten.

Lindö Omklädsel
Kurt Gunnarsson, Krokshylte, Hjälmseryd, bedrev omklädsel av möbler i tidigare skofabriken, Gästgivaregatan 4, från 1994 till 2006. Kurt och Bengt Maars (i Byma Möbler) köpte 1994 skofabriken av Hasse Grönberg. Som kuriosa kan nämnas att Kurt bl.a. hade förre Volvochefen P.G. Gyllenhammar som en av sina kunder.

Lönnborgs snickerifabrik/CJ-möbler
Konrad Lönnborg föddes den 1 oktober 1911 i Oskars församling och kom 1912 som fosterbarn till Gustaf Johansson och hans hustru Anna i Holkaryds Lillegård. Trots att han fick erbjudande om att läsa vidare stannade han efter folkskolan hos fosterföräldrarna och hjälpte dem på gården. Konrad anmälde sig som frivillig till Svenska Frivilligkåren i Finland 1940 och blev i striderna med ryssar sårad av granatsplitter.

1933 byggde Hjalmar Johansson från Biskopsbo en fabrik och startade tillverkning av möbler och köksinredningar tillsammans med Karl Bäckströms far Emil. Omkring 1947 tog Konrad Lönnborg och Karl Bäckström över driften. Då tillverkades fåtölj- och soffstommar, som sedan levererades till tapetserarverkstäder.

Så småningom övertog Konrad själv verksamheten. Man hade en stor variation på träslag i sina produkter – teak från Indien, afromosia från Centralafrika, japansk och svensk ek, bok, björk och fur. Dagsproduktionen låg på 25-50 fåtöljstommar. Träet skulle först torkas i virkestorkarna, sågas till ämnen på kap-, klyv- och bandsågar, riktas, hyvlas, facon- och profilfräsas, tappfräsas, borras och putsas.

Alla delar gjordes helt färdiga i exakta dimensioner, med tappar och hål, så att det bara var att sätta samman dem. Vid sammanfogningen använde man s.k. centrumtappar, små räfspinneliknande tappar av björk, som borras in i fogen. Till vissa modeller gick det åt 5 000 sådana tappar till en sats på 100 fåtöljer.

En ny byggnad, på cirka 1 000 m^2, byggdes vid nuvarande marknadsplatsen 1961. Redan då hade man planerat för ytterligare en tillbyggnad. Torkrummen och pannrummet byggdes i mitten av 60-talet.

Förutom i den snickerifirma Konrad startade var han även engagerad i Vrigstads Gummifabrik och i

60 M. LÅNG MASKINHALL I FÖRSTA BYGGETAPPEN

Teak från Indien, afromosia från centralafrika, japansk och svensk ek, bok, björk och fur för 100.000 kr. om året förvandlas till fåtölj- och soffstommar vid Lönnborgs snickerier i Vrigstad. Dyraste träslaget är teaken, som kostar cirka 35 kronor kubikfoten. Fabriken har hållit på med denna tillverkning sedan början av femtiotalet och sysselsätter f. n. 15 man. Dagsproduktionen, 25—50 fåtöljstommar levereras mestadels trävitt till kunderna, några ledande tapetserarverkstäder.

Tidningsklipp från 1960.

Konrad Lönnborg i arbete på snickerifabriken.

Eibert Fransson var nestorn på CJ Möbler. Han anställdes redan 1958.

CJ Möbler hade en omfattande produktion av stolar.

tillkomsten av Vrigstads Värdshus. Konrad Lönnborg avled 1978.

1968 övertog Sigge Grönberg och Nils Johansson verksamheten. De i sin tur sålde företaget efter några år till Carina Johansson, Nisses dotter. Företaget bytte då namn till CJ-möbler och tillverkade stolar, bord och sänggavlar. En period hade CJ lackverkstad i en mindre lokal, där Arnold Arvidsson senare hade verkstad. Där höll man på med lackering i ett par år och tre-fyra anställda arbetade där.

1978 tog Conny Pettersson och Bernt Johansson över företaget och drev det fram till 2009. 1985 hade man 30 anställda då företaget fått en order på hotellmöbler till Sheraton Hotel i Luxenburg.

Kunder genom åren har bl.a. varit: IKEA, Lill interiör, Bjerhags, Bröderna Andersson, Ope, Granstrands och Futura.

Lokalerna hyrs nu av en antikhandlare.

Några anställda minns:

Henning Johansson berättar att i början köptes gamla ladugårdar som plockades ner och fraktades hem nattetid och användes i produktionen. På 50-talet tillverkade man mycket fåtöljstommar och på 60-70-talet många soffgrupper. Under 80-talet gjordes mycket hotellinredningar både inom och utom Sverige.

Jag (Andreas Ljung) minns själv att vi ibland packade i containrar som skulle utomlands. På 90-talet gjordes sjukhussängar och inredning till hotell/ kontor mm. Det har varit både hel- och halvfabrikat, både små detaljer och kompletta möbler.

På 60-talet användes mycket ädelträ som teak, jakaranda, afromosia och valnöt. Sen på 70-talet var det mycket furumöbler en period. Det har även använts bok, ek, ask, björk, al och alm.

Henning Johansson lovprisar Konrad som arbetsgivare ”han var alla tiders”, mån om arbetarna och en visionär på många sätt. På 60-talet satte man ihop ett fotbollslag på CJ, ”Lönnborgs gubbar” som spelade match mot damerna i tältfabriken. Hur matchen gick förtäljer inte historien!

Det ordnades även dragkamp där vinnande lag bjöds på middag på Värdshuset. Fyllde någon jämna år så fixade Konrad fest på Värdshuset. Konrad bjöd på julbord och även mårtensgåsafton på Värdshuset. Även senare på 80-talet hade CJ ett lag i korpfotbollen som tog hem serien det året man deltog.

Det har varit flera verkmästare genom åren. De som vi kom ihåg var Gustav Karlsson på 50-60-talet, Dicksved 60-talet, Erik Karlsson 70-talet, Bengt Antonsson 70-talet och Kjell Johansson 1980-2009. Henning minns att verkmästare Erik Karlsson ordnade väldigt mycket jobb i början på 70-talet, så det blev mycket övertid.

På 60-talet betalades lönen ut veckovis (eventuellt tvåveckorslön) i kontanter. Lönen kring 1960 var ca 4,50-5 kronor i timman. När Konrad kursade med CJ-möbler fick alla fordringsägare betalt så

Henning Johansson har sparat sin fotbollströja. En vit skjorta med ditsydda bokstäver på ryggen.

konkursen kanske inte hade varit nödvändig.

1988 när Bernt och Conny varit ägare i tio år bjöd de alla anställda med respektive på bussresa till Köpenhamn. Det blev en lång dag med besök på många sevärdheter i stan, vandring på Ströget och senare på kvällen nöjesfält. Under min tid med Bernt och Conny har det alltid bjudits på julbord och vid semestern dukades det, om vädret tillät, med kaffe och tårta utomhus.

De som hjälpts åt att minnas detta är: Andreas Ljung anställd åren 77-04, Allan Johansson 54-70, Lollo Svensson 60-70, Conny Pettersson 78-09, Henning Johansson 61-75, Ulf Johansson 88-98, Kjell Johansson 61-09 och Eibert Fransson 58-05.

Möbel AB Njudex

Bolaget registrerades 1966-67 av Hasse Grönberg, Rörvik. Först 1969 startade man tillverkningen i bolaget efter att Hasse frågat Ingvar Henningsson om de skulle starta möbeltillverkning tillsammans.

Man började producera möbler för hemmiljö – soffor och möbelgrupper (1:or, 2:or och 3:or). Dessa köptes av möbelhandlare på lager – till skillnad mot nu då allt produceras efter beställning. Efter två-tre år sålde Hasse sin del i företaget till Robin Svensson, Växjö.

1972-73 började man hjälpa Georg Fransson,

Glenn och Dan Henningsson tog över Njudex 1994. På bilden fåtöljen Resolve, en av de nya produkterna som företaget producerar.

Rörvik, att tillverka soffor till IKEA och fortsatte med det under något år. Man fick sedan en egen soffmodell som gjordes enbart till IKEA. Som kuriosa kan nämnas att Njudex var med från ett tidigt skede och tillverkade flera tusen exemplar av soffan Klippan, en av IKEAs mest storsäljande soffor.

1976 köpte Ingvar och Gunlis konkursboet från Njudungsmöbler i Vrigstad och flyttade sin verksamhet från Rörvik till fabriken på Trävaruvägen 4

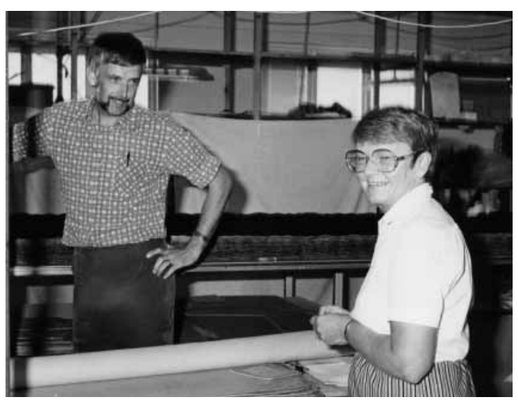

Alf Malmgren och Gunlis Henningsson 1983.

Maria Fehrer och Ingvar Henningsson 1983.

i Vrigstad. Produktionen till IKEA växte och i mitten av 90-talet gick 85-90 % av produktionen dit. Företaget hade då nästan 30 anställda. Prispressen blev dock allt hårdare och 1998 tog man ett beslut om att under kommande året fasa ut produktionen till IKEA.

Sedan dess har man fortsatt att producera sitt egna soffsortiment. Från sekelskiftet har man även ökat produktionen av legotillverkning för offentlig miljö - tapetsering/klädsel av soffor, fåtöljer och stolsitsar samt klädsel av kontorsskärmar. 1994 övertog sönerna Glenn och Dan Henningsson företaget.

Idag är kontorsmiljöer, utan egna skrivbord, en trend. Det har medfört att nya produkter skapats, t.ex. fåtöljen Resolve som har inbyggd ljuddämpning i stolen och där två fåtöljer eller soffor kan placeras mitt emot varandra för att skapa ett samtalsrum i miniatyr.

En storsäljare är också kontorsskärmar till H&M. För sju-åtta år sedan gjorde man tusentals skärmar som var 1,8 meter långa. Nu när man använder kortare skrivbord, då man inte längre har en stationär dator och skrivare på sitt skrivbord, får man tillbaka dessa skärmar. De ska nu kapas ner till 1,4 meter och sedan återanvänds det gamla tyget på skärmarna.

Sedan köpet av fastigheten 1976 har företaget byggt ut tre gånger och man disponerar nu cirka 4 000 m^2. Idag är åtta personer anställda i företaget, varav en på deltid.

Njudungsmöbler i Vrigstad

Vrigstadmöbler startades av Helge Grönberg och Sture Svensson i Lundbergs gjuteris lokaler som var lediga. Företaget flyttade till Lönnborgs fabrik, övervåningen,och sedan vidare till Hultqvists fastighet. Då var bara Helge Grönberg ägare.

Sigge Grönberg tog sedan över företaget och det bytte namn till Njudungsmöbler AB. Man tillverkade soffmöbler.

1962 byggde Sigge Grönberg en ny fabrik på Trävaruvägen 4, vid idrottsplatsen. Fabriken byggdes till 1969-1970 och drevs där till 1975. Då kom möbelkrisen som drabbade många företag.

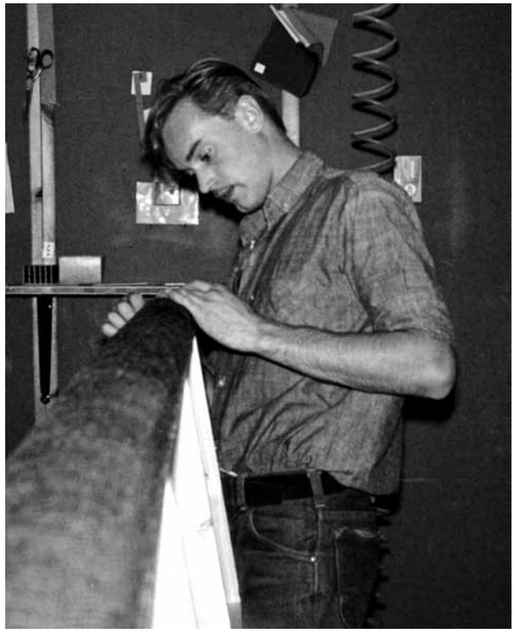

Bengt Maars var anställd på Njudungsmöbler och är en av flera som fortsatt i möbelbranschen.

Även Torsten Lund var anställd på Njudungsmöbler.

Fredrik Pettersson har varit med på Triple Sign System sedan starten i Sävsjö 2002.

Njudungsmöbler hade som mest över 50 anställda. 1976 togs lokalerna över av Möbel AB Njudex som då flyttade sin verksamhet från Rörvik till Vrigstad.

Övriga tillverkade varor

Triple Sign System AB

Hans-Ivar Olsson är ägare till Triple Sign System AB som startade 1995. Vd och ekonomifunktionen finns i Stockholm och övrig verksamhet i Vrigstad. Produktionen startade i Sävsjö 2002 och 2005 flyttades den till Källebergsvägen i Vrigstad, där man hyr lokaler av Sävsjö Industribyggnader.

Fredrik Pettersson har varit med sedan produktionen startade i Sävsjö och äger en mindre del av aktiebolaget.

Produktionen körs under det registrerade varunamnet Vrigstad Skyltfabrik. Man gör skyltar och tryck på diverse andra produkter. 2016 har företaget åtta anställda i Vrigstad och två på andra orter.

BYGGNADS- OCH ANLÄGGNINGSARBETEN

Byggnadsarbeten

Kostnadsläget har förändrats genom åren. I hembygdsföreningens arkiv finns en kopia från ett sammanträde den 15 maj 1961 med Vrigstad skolstyrelses byggnadskommitté. Närvarande var Eric Jönsson, Sture Bodefält, Tage Maars, Gunnar Einemo samt byggmästare Jansson och rektor Alexandersson. Till sammanträdet hade man tagit in anbud för byggnation av två lärarbostäder – på Kyrkogatan 12 och 14 i Vrigstad – samt en villa i Hok.

För byggnadsarbetena i Vrigstad hade det inkommit anbud från Gunnar Lägersten, Enock Karlsson och Erik Karlsson, för målningsarbetet från Per Nilsson och Bröderna Lindblad, för VVS från Carl-Erik Edlund och Ingvar Stendahl och för elarbetena ett gemensamt anbud från Vrigstads Elektriska Installationsf:a och El-Byrån Stockaryd.

Anbud hade dessutom inkommit från företag i grannsocknarna.

Kommittén beslutade att föreslå skolstyrelsen och kommunalfullmäktige att anta följande anbud:

Kyrkogatan 12
Husleverans – AB Hultsfredindustrierna 20 000 kr.
Byggnadsarbete – Gunnar Lägersten 22 200 kr.
VVS installation – Carl Erik Edlund 8 208 kr.
Målning – Per Nilsson 3 250 kr.
Elinstallation – Vrigstads Elektriska Installationsf:a 3 089 kr.
Totalt - 56 747 kronor.

Totalkostnaden för Kyrkogatan 14 blev lite lägre, 52 212 kronor. Samma entreprenörer föreslogs med undantag för målningsarbetet som gick till Sven Almlöf, Hok.

Kommunalfullmäktige beslutade anta anbuden och bygga husen enligt byggnadskommitténs förslag den 19 juni 1961.

Vrigstad hade en kraftigt positiv befolkningsutveckling från 1970 till 1990. Det här avspeglas inte minst i antalet nybyggda hus fr.o.m. 1970.

Våra husfabriker spelade säkert en ganska stor roll i den här utvecklingen. Personal behövdes och möjligheten att köpa bra småhus var stora.

I Vrigstad finns, vid halvårsskiftet 2016, 420 hus och villor och 234 av dem har byggts fr.o.m. 1970. Nordiska Trähus har levererat 158 av dessa, Swed-Hus 52 och Yngve Claesson har byggt åtta hus.

Flest hus har det byggts på Lundbyområdet, 90 styck, och på Gulfområdet 81 hus. På Sandslättsområdet har det byggts 40 hus och på området bakom sporthallen 12 stycken.

Flest lägenheter har Sävebo producerat. Även Nordiska Trähus har levererat ett stort antal lägenheter, bl.a. 14 utmed Tegnérvägen. Fransson & Nord har byggt 19 lägenheter, också med adress Tegnérvägen.

Byggmästare Enoch Karlsson

Enock Karlsson föddes 1895. Han lärdes upp av fadern Edvard och åkte i början av 30-talet runt som ”bondsnickare” på olika platser. I mitten av 30-talet startade han företaget, som jobbade med både nybyggnationer och reparationer.

På 50-talet sålde han även Elektrolux kylskåp och HåKå persienner.

Anställda var bl.a. Weimar Lilja, Gösta Svensson, Enebo, samt sönerna Erik och Evald Karlsson. Erik jobbade kvar i företaget tills det avvecklades 1970.

Josef Karlsson

Josef Karlsson drev en byggfirma där Olle Andersson, Pålastugan och Simon Lagerqvist var anställda.

Gustav Sjögren och Sigfrid Axelsson

Kompanjonerna hade en byggfirma som bl.a. erhöll uppdraget att uppföra en lärarinnebostad i Vrigstad 1954.

Lägerstens Byggnadsfirma AB

Gunnar Lägersten föddes 1920 i N. Sandsjö församling. 1930 kom familjen till Vrigstad och bosatte sig i dagsverkstorpet Maden under Lundholmen.

När fadern dog 1931 fick Gunnar som 11-åring överta ansvaret för familjens försörjning. Två dagar i veckan fick han infinna sig på herrgården för att göra dagsverken. Han hade under ungdomen olika arbeten bl.a. som murarlärling, vilket han hade nytta av då han startade sin byggnadsfirma.

Firman startades av Gunnar Lägersten tillsammans med muraren Gustav Svensson. 1953 övertog Gunnar firman och Gustav var anställd många år.

Gunnar sålde och byggde Svenska Trähus. På 50- och 60-talen byggdes flera hus med källare och gjutet valv mellan källaren och våningsplan och med ytterväggsbeklädnad bestående av gult eller rött fasadtegel. Gunnar var en mästare på att mura fasadtegel, många husväggar är fortfarande ett väl bevarat arbete från 50- och 60-talet. Förutom många villor byggde firman bl.a. brandstationen i Vrigstad, Nordiska Trähus lokaler, Vrigstad Wärdshus, skolpaviljongerna och Lundbergs pressgjuteri på Växjövägen.

Många hantverkare har varit anställda i firman genom åren. Vissa slutade och startade eget.

Av hälsoskäl kunde Gunnar inte fortsätta med både byggfirman och Cementgjuteriet. Hösten 1970 övertogs byggfirman av Bengt och Arvid Gunnarsson. Firman blev då Vrigstad Bygg AB.

Gunnar startade och drev även, ensam eller tillsammans med andra, Vrigstads Cementgjuteri, Vrigstads Värdshus, Lågprisvaruhuset GEMA, Swed-Hus. Han var också en av de drivande vid Nordiska Trähus etablering i Vrigstad.

Gunnar Lägersten dog 2004.

Njudungs byggnads AB Vrigstad

Firman ägdes av Curth Hjälmefjord och Rune Källåsen som bedrev verksamhet åren 1968-1973.

Anställda var Gustav Sjögren, Vrigstad, Alvar Karlsson, Boestad och Weine Svensson, Vrigstad. Första villan byggdes i Malmbäck och därefter byggdes flera i närheten av Jönköping. I Vrigstad byggdes tre villor.

Gunnar Lägersten.

Curth Hjälmefjord bygger hus.

Rune Källåsen murar färdigt en fasad.

Vrigstad Bygg AB

Firman startade 1970 genom att bröderna Arvid och Bengt Gunnarsson köpte aktierna i Lägerstens Byggnadsfirma AB. Arvid skötte det ekonomiska plus murade på byggena, Bengt räknade på anbud, var arbetsledare och skötte målning och snickeriarbeten.

Firman hade som mest 13 anställda. Där har också funnits lärlingar anställda. Under de år firman var verksam byggde de ett 50-tal villor i Vrigstad med omnejd. Företaget gjorde en utbyggnad av Nordiska Trähus lokaler, byggde upp Värdshuset efter branden 1976 och byggde Gema-varuhuset. En specialitet var att reparera ladugårdar vars konstruktioner börjat spricka.

Ganska snart efter starten inköptes en tomt på Stockarydsvägen 15 och där byggde bröderna sitt kontor med matrum samt lagerlokal. Efter en tid tillköptes mer tomtmark och en större lagerbyggnad uppfördes. 2005 såldes fastigheten med byggnader till Vrigstad Ostkaksbageri AB och AB Smålandsost.

Företaget upphörde 2004.

Bengt Gunnarsson minns:

Varför blev det Vrigstad Bygg? Jag var anställd hos Gunnar Lägersten sedan 1969 och gift med dottern IngaLill. Gunnar var utsliten i nacke och rygg, vilket gjorde att han inte kunde fortsätta med byggfirman.

Bengt Gunnarsson på Vrigstad Bygg AB i samband med en av byggnationerna utomlands i början av 1990-talet.

Jag fick då erbjudande om att tillsammans med Arvid fortsätta med firman. Arvid blev anställd på Lägerstens byggfirma våren 1970.

När Staffan Karlsson efter 13 års anställning slutade för att börja hos Lindblads måleri och blev påmind om att han snickrat hos oss i 13 år protesterade han och sa: ”Det var väl bara 11 år, för de två första åren fick jag ju bara städa!”

I februari 1976 brann det gamla värdshuset ner. Gunnar Lägersten och Konrad Lönnborg hade år 1960 ”rullat” det över vägen till nuvarande plats. Det var en stor förlust när det anrika Värdshuset brann ner.

På semestern 1976 frågade jag Gunnar (Lägersten) om det fanns intresse att bygga upp ett nytt värdshus. Gunnar tände på alla cylindrar. Vi blev sex delägare, som satsade på ett nytt värdshus som Vrigstad Bygg skulle bygga. Delägarna var från SwedHus Gunnar Lägersten, Rune Olofsson, John Svensson och Ingemar Broddegård och från Vrigstad Bygg AB Bengt Gunnarsson och Arvid Gunnarsson. IngaLill Gunnarsson Lägersten gjorde huvudritningen och Sven-Åke Gårdstam utförde konstruktionsritningarna.

Det blev en snörik vinter, så mycket tid gick åt att skotta snö och värma mursand. Två betongvalv skulle formas och gjutas, ett över källaren och ett över första våningen.

I den bärande takkonstruktionen skulle långa timmerstockar ingå. Vi hade en äldre snickare, Sven Bolander, som kunde utföra det arbetet med ”skräyxa”. Den gamla murstocken var kvar och förstärktes med en lång invändig järntub så att den inte skulle falla under tiden byggnadsarbetet pågick.

Gustav Sjögren och Sven Bolander skräder bjälkar till värdshusets takkonstruktion.Bild från 1977.

Arbetarskyddsstyrelsen ville stoppa bygget vid en besiktning, men vi lyckades med den åtgärden få tillstånd att fortsätta bygget. Vi blev klara till vårmarknaden 1977 och det var en sann upplevelse att på förmiddagen gå genom det moderna restaurangköket och se och känna doften av köttbullarna på stekbordet!

1990-talet började med en märkbar minskning av villabyggandet i Vrigstad. Vi hade då ingen anställd kvar. I mitten av 90-talet var det mycket svårt, ja nästintill omöjligt att få arbete på vintern.

Vid några tillfällen, när vi inte haft några projekt på gång i Vrigstad, har vi jobbat för Sandsjöfors modulbyggen med monteringsarbeten på byggplatser på flera ställen i Stockholm. 1983 blev det några veckors byggnation i London. I början på 90-talet efter Berlinmurens fall var det mycket byggarbete i Tyskland. Vi gjorde en del arbeten i Leipzig. I forna Östberlin var vi med och byggde en jättestor villa. Där var vi fem byggnadsarbetare från Sverige.

Det sista stora jobbet var renovering av Alfred Dahls lägenhet över bankmuseet i Vrigstad. I arbetet ingick också målning och tapetsering med nygamla tapeter. Det var många sammanträden med byggkommittén och arbetet passade oss eftersom vi var vana vid att arbeta med gamla hus. Efter semestern utförde vi ommålning av huset utvändigt.

När allt var färdigt i november 2003 var det en stor invigningsfest, då landshövdingen Birgit Friggebo klippte det blågula bandet. Därefter följde middag på Vrigstad Wärdshus för Dahls släkt, bankfolk, landshövdingen, hovrättspresident Petri, representanter för samhällsföreningen och oss hantverkare.

Wihrén & Johansson Byggnads AB

Firman startades 1974 av Alf Wihrén och Anders Johansson. Företaget avvecklades i augusti 1980. Anställda var, utöver ägarna, Erik Karlsson, Gustav Stedt, murare Verner Mallander och Kjell Wihrén.

Yngves Bygg AB

Yngve Claesson fortsatte i sin far Edvins fotspår då han och hustrun Gunnel startade företaget på 60-talet.

Som mest hade företaget 25 anställda snickare och murare. Två trotjänare var Åke Johansson, Sunnerby, som var anställd 1965-1977 och Hjalmar Andersson, Nydala. Murare var Filip och Gustav Blom, Applehult, Hjälmseryd.

Företaget anlitades till många kommunala projekt, bl.a. matsalen och simhallen vid Vrigstad skola och huvudbyggnaden till Sävsjö ishall. De uppförde också flera lösvirkesvillor.

Företaget lades ned 1995, då dåvarande ensamägaren Yngve Claesson hastigt avled.

Elinstallationer

Hjalmar Wink

Hjalmar Wink, föddes i Vrigstad 1896, som son till smeden Carl Wink och hans hustru Augusta. Hjalmar, liksom de övriga sönerna, var tekniskt begåvad och intresserad.

Han började arbeta i faderns smedja, som plåtslagare. När elektriciteten gjorde sitt intåg i Vrigstad samhälle 1918 började Hjalmar arbeta som elinstallatör, ett arbete som han sedan sysslade med hela sitt yrkesverksamma liv.

Vrigstad började elektrifieras 1918. På bilden syns när man i början av 1920-talet håller på att dra ledningar vid torget. Längst fram med ledningen går Hjalmar Wink.

I januari 1918 författade handlanden J. K. Bengtsson m.fl. en skrivelse till Kgl. Majt. med begäran om tillstånd att från kraftstationen i Kvarnagården framdraga en högspänningsledning till en transformatorstation i Vrigstad samhälle. Från transformatorstationen skulle sedan lågspänningsledningar dras till intresserade abonnenter för belysning.

Ansökan beviljades och arbetet startade omgående. Hjalmar var en av dem som deltog i arbetet.

Hjalmar avled i Vrigstad 1971.

Iséns Elektriska

Stig-Göran Isén startade firman 1981 och sysslade med mindre el-installationer. Arbetet utfördes mest på kvällar och helger då ägaren hade en heltidstjänst på kommunen. Företaget är fortfarande aktivt.

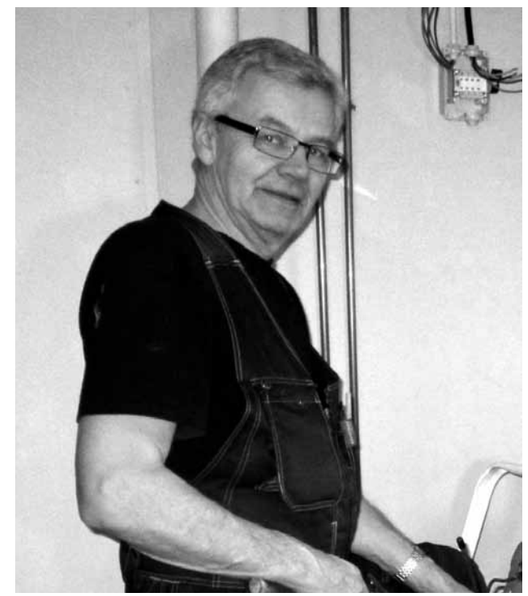

Stig-Göran Isén.

Vrigstads Elektriska Installationsfirma

Ägare till företaget var Tage Jacobsson, som startade sin verksamhet i Vrigstad i början på 1950-talet. Han arbetade både med nyinstallationer och reparationer.

I hemmet på Tegnérvägen hade han försäljning

Tage Jacobsson. Fotot är troligen från 1961, i samband med Tages 50-årsdag.

av armaturer och elektriska artiklar. Hjalmar Vink var anställd i företaget. Tage avled efter en arbetsplatsolycka i september 1978. Därefter avvecklades firman.

VVS-arbeten och andra bygginstallationer

Arvidssons Rör

Lennart Arvidsson jobbade under lång tid som anställd hos P-O:s Rör och var med under glansåren då Swed-Hus och Nordiska Trähus byggde många småhus på slutet av 70-talet.

1980 bestämde sig Lennart för att börja i egen regi och startade då Arvidssons Rör. I en liten lokal bakom Ostboden hade han sitt lager till att börja med. Efter hand blev det för litet och då flyttades verksamheten till lokaler bakom nuvarande Erikshjälpen. Mot slutet av 80-talet flyttade Lennart till Gislaved och då avyttrades firman.

Lennart Arvidsson och kyrkoherde Sven-Erik Svensson efter att Lennart installerat en värmepump vid församlingshemmet.

AB E Petersson VVS Vrigstad Sävsjö

Evert Petersson, född 1957, arbetade på firman Sävsjö Rörtjänst när de gjorde ett arbete åt Willy Yngvesson, som byggde hyreshus på Gästgivaregatan. Willy hade köpt rörfirman Lennart Arvidssons lager och Evert fick frågan om han ville köpa rörlagret. Han gjorde det och startade eget 1989. Då hyrde han lokaler av kommunen på Källebergsvägen men flyttade 1996 till gamla Brandstationen på Gästgivaregatan 9.

Mats Karlsson och Evert Pettersson på AB E Peterssons VVS..

Evert arbetade ensam till en början, men tog tidvis hjälp av sin far Henry Petersson. I mitten av 90-talet anställdes Stefan Grönberg, som hade utbildat sig till rörmokare. Andra som varit anställda var Krister Sundström, Arne Roos, Johan Järehag och Mats Karlsson. Mats anställdes i början på 2000-talet. Evert drabbades av en ryggskada med en begränsad arbetsförmåga som följd. År 2014 blev Mats hälftenägare till företaget.

Carl Erik Edlunds Rörledningsfirma

Carl Erik Edlund föddes i Stockaryd 1923. Hans föräldrar hette Karl och Olga och han hade tre systrar och en bror.

Fadern hade en rörfirma och Carl-Erik började arbeta där efter skolan. I arbetet tillsammans med fadern fanns det uppdrag även utanför Stockaryd. På så sätt skapades underlag för att flytta till Vrigstad och fortsätta där på egen hand. Därmed startades ”Carl Erik Edlunds Rörledningsfirma”. Samma år, 1947, gifte sig Carl Erik med Margit Mermelstein. Carl Erik och Margit flyttade in i "Gamla Skyttepaviljongen" som byggmästaren Carl Claessons ägde och hade iordningställt. Huset låg bakom Claessons fastighet vid Stockarydsvägen 5. I en förrådsbyggnad på gården fick han tillgång till ett eget skjul för förvaring av sina arbetsverktyg. Färdmedlet för att ta sig ut till jobb under inledningsåren var en cykel. Efter något år växlade han upp till motorcykel, en ”lättviktare”, innan första bilen anskaffades (troligen 1953).

Inledningsvis handlade uppdragen om reparationer av rörsystem för vatten och värme, såväl i bostäder som i byggnader inrymmande verksamhet. I takt med ökad nybyggnation i Vrigstad blev det mer installationsarbete. Vattenburen centralvärme var ett ganska nytt påfund och självklart skulle både äldre och nya hus innehålla badrum intill sovrummen och tvättstuga i källaren. Det fanns således inte brist på uppdrag för en rörmokare när det moderna bostadsbyggandet expanderade runt halvsekelskiftet.

Bland dem som jobbat under längre perioder med Carl Erik i rörledningsfirman kan nämnas Ingvar Stendahl, Hugo Klasson, Allan Karlsson och Karl Strömqvist.

Carl Erik Edlund var även kommunmaskinist. Här på reningsverket i Vrigstad som byggdes på 1970-talet. Foto från 1972.

Verksamheten upphörde 1968 och därefter arbetade Carl Erik som verksamhetsansvarig för det kommunala vatten- och avloppsnätet i Vrigstad.

Carl Erik gick bort i december 1998.

Bengt Edlund och syskonen minns:

Så som för merparten av ungdomar bosatta i små samhällen som Stockaryd och Vrigstad under 1900-talets första hälft, vart Carl Eriks skolutbildning klar efter 6 år i folkskolan.

Fadern var reparatör med egen liten verkstad. Allehanda rörarbeten fanns med bland arbetsuppgifterna och det blev naturligt att Carl Erik fick hjälpa till i dessa. Militärtjänsten och krigsberedskapen blev ett påtvingat avbrott på utvecklingen av yrkeskunskaperna. Efter freden tog Carl Erik ett lärlingsår på en rörledningsfirma i Huskvarna.

Carl Erik Edlunds Rörledningsfirma tycks ha fungerat tillfredsställande direkt från start. Efter fem verksamhetsår kunde Carl Erik och Margit bygga och flytta in i ett eget hem 1952, på nuvarande adressen Esplanaden 12. En villa på 1 1/2 plan plus källare med garage. I garaget monterades väggfasta hyllor och utdragslådor samt en arbetsbänk med skruvstäd.

Rörtång och skiftnyckel var de viktigaste verktygen, men där fanns även diverse annan handdriven specialutrustning för arbeten med rör. Lagret med rördelar växte successivt och efter några år sattes ett skärmtak upp i ett hörn på villatomten. Där förvarades bland annat många längdmeter av svarta rör, galvade rör och kopparrör samt avloppsrör i gjutjärn.

Rördelar och utrustning för installation inhandlades från ”resande”. I Nässjö fanns/finns ”Värmemateriel” som hade det mesta som kunde behövas i dagliga rörledningsarbetet och en gång i månaden kom deras representant (”resande”) hem för att ta upp inköpsorder. Varorna levererades med deras lastbil vid ordinarie turer i länet.

Vid brådskande efterfrågan fick Carl Erik ta sin bil tidigt om mornarna tur och retur Nässjö. En släpkärra inhandlades i slutet av 1950-talet och blev till mycket stor hjälp i både det dagliga arbetet och för de tillfälliga inköpsresorna. Vissa prylar köptes direkt från tillverkare, till exempel värmepannor från Norrahammars Bruk och sanitetsporslin från Gustavsberg.

I byggprojekten var de olika hantverkarna (snickare, murare, elektriker, plåtslagare, rörmokare) avhängiga av varandra och samarbetet dem emellan medförde både ömsesidig handräckning och genererande nya uppdrag. Arbetsbördan var förhållandevis jämn men så fanns det heller inte några begränsningar på arbetstiden inom veckans sju dagar och dygnets 24 timmar.

Administrationen i småföretag på 1940-1950-talen innehöll i stort samma huvudmoment som hos småföretag i dag, 70 år senare. Inköp och lön ska betalas och utfört arbete ska debiteras. Men med den betydande skillnaden att nu har byråkratin tagit helt andra, större, proportioner. Fast proportionellt sett så är det kanske ingen skillnad?

För det egna företagets administration fanns ett avdelat utrymme i villans övervåning. Där stod ett skrivbord med tillhörande attiraljer samt en bokhylla med en del böcker och pärmar med för verksamheten intressant innehåll. Men på ”kontoret” befann sig Carl Eric allt för sällan...

Carl Erik engagerade sig en hel del i samhället, bland annat i kyrkobröderna, hälsovårdsnämnden (ordförande), marknadskommittén (”general”), brandkåren, hembygdsföreningen och scouterna.

Frågan från Hembygdsföreningen om vår fars verksamhet har gett oss en djup tankeställare. Vi blev varse att vi hade mycket begränsad vetskap om hans ungdomsår och start i arbetslivet. Bland alla fotografier vi förtvivlat letat igenom hittar vi inte något foto där han syns i sitt yrkesarbete. Emellertid har detta letande gett oss en utmärkt start på en fortsatt fördjupning i våra föräldrars första år i Vrigstad.

Ingvar Stendahl

Ingvar Stendahl, född 1927, var anställd hos Carl Erik Edlund innan han startade eget företag. Han var verksam i Vrigstad på 1950- och 60-talen.

P-O Johnsson Rör AB

Per-Olof Vincent Johnsson, född 1934, är uppvuxen på Växjövägen 22. Huset hette då Tillbo. Fadern Per Johnsson var murare på somrarna och skogsarbetare under vintrarna.

Åren 1947-54 arbetade P-O i järnaffären som

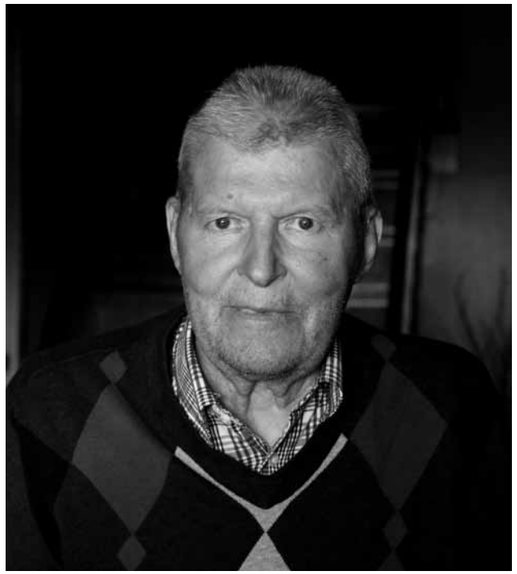

P-O Johnsson.

ägdes av Åke Lindholm. Efter militärtjänstgöringen blev det arbete på bilverkstaden med Olle Andersson och Rudolf Claesson som chefer.

1957-64 drev P-O firman Järn och Smide handelsbolag tillsammans med barndomskamraten Lennart Karlsson. (Se Järn och Smide). 1964 sålde P-O sin del i firman till Lennart.

I stället började P-O svetsa oljetankar i källarna i färdigbyggda hus i Vrigstad och i närområdet. Till nybyggda hus svetsades tanken på verkstaden och lyftes sedan ner i pannrummen. En oljetank var oftast på tre m^3, den största var på 20 m^3.

Efter några år utökades arbetet med att även installera oljeeldningsaggregat i vedpannor. Oljan var då mycket billig, 140 kr m^3. Det innebar att det även på landsbygden blev olja istället för ved i många hus. Ytterligare en bidragande orsak till det var att de som hade egen skog blev förmånsbeskattade för veden de eldade med.

P-O var tidigt i ungdomen intresserad av rörmokeri. Han byggde själv en varmvattenanläggning och varmvattentank till den befintliga köksspisen i föräldrahemmet. 1967-68 blev det mer och mer VVS-arbeten, firman blev då P-O Johnssons Rör.

Företaget gjorde VVS-arbetet när skolan byggde de nya lärosalspaviljongerna i slutet av 1960-talet. Då anställdes Svante Strömqvist och Allan Karlsson, som blev firman trogna i många år.

Samma år byggde P-O ett nytt stort lager och kontor på Källebergsvägen 5, dessförinnan hade han hyrt lager av Lennart Karlsson på Stockarydsvägen. I början på 2000-talet trappades verksamheten ner. Då hade P-O servat Vrigstadborna inom VVS i mer än 35 år. Men helt avslutad är inte verksamheten 2016.

Lagerbyggnaden hyrdes ut till biodlaren Lars-Göran Sjöstedt, som senare köpte fastigheten. Lagret finns nu i Valkö, Nydala, där frun Marianne har sitt föräldrahem. Marianne har varit delaktig i firman under åren med kontorsgöromål m.m. och även som delägare i aktiebolaget.

Anställda hos P-O, förutom de tidigare nämnda, var Lennart Arvidsson, Kjell Eriksson, Mats Karlsson och Per Jönsson.

P-O Johnsson minns:

Jag minns en händelse från barndomen på tal om ”Musse”. På andra våningen i föräldrahemmet bodde Karl Karlsson som drev bilverkstad och smidesarbete i gamla missionshuset på andra sidan Växjövägen. ”Musse” var anställd där och bodde i ett rum på våningen ovanför verkstaden.

En natt började det brinna i verkstaden, Musse fick hoppa ut genom fönstret för att rädda sig och sprang sen över vägen för att väcka Kalle. ”Musse” kastade då in en knytnävsstor sten genom sovrumsfönstret. Stenen hamnade i spjälsängen, där den ett-årige sonen sov, men ingen kom till skada. Jag vaknade av att det var ljust ute och trodde först att jag försovit mig. Fönsterrutorna blev så varma att man inte kunde lägga handen mot dem. Bilverkstaden brann ner till grunden och året var 1943.

Måleri

Carl Hammarström

Målare Hammarström bodde på Amalielund, Växjövägen 5. Hela familjen, utom en son, omkom då fastigheten brann ner 1909. John Lindblad började praktisera som målare hos Hammarström.

Målaren Carl Hammarström, t.h., tillsammans med en gesäll i verkstaden på gården till fastigheten Amalielund, Växjövägen 5. Foto från 1905. Familjen Hammarström, utom en son, omkom då deras villa brann ner till grunden 1909.

Målarmästare Carl Ekelöf med dottern Gerda, hustrun Olivia samt sönerna Sven och Gottfrid framför huset på Växjövägen 3. När bilden togs, omkring 1910, fanns i huset förutom Ekelöfs måleri även Karl Sandbergs skoaffär och Selma Bolanders Hembageri.

Sven Ekelöf, sittande, tillsammans med brodern Gottfrid 1919.

Carl Ekelöf tillsammans hustrun Olivia i målarverkstaden cirka 1910.

Ekelöfs måleri

Målaremästare Sven Ekelöf, Växjövägen 3, var verksam i Vrigstad fram till 1950-talet. Sven tog över faderns målerirörelse som han hade i Bäckadal.

Fadern Carl Ekelöf,1864-1933, köpte 1911, på auktion, ladugården på Grönemad under Mölnarp, för 25 kronor. Den plockades ner och flyttades fram till Bäckadal i Vrigstad, där den uppmonterades igen och blev Ekelöfs målarverkstad. Verkstaden är numera riven. Sven Ekelöf dog 1959.

Per Nilssons måleri

Per Nilsson, född 1906 i Drev socken, Kronobergs län, kom 1925 till Vrigstad med föräldrarna, Vilhelm och Vilhelmina Nilsson. De bosatte sig på Lundholmen, där fadern hade fått arbete som ladugårdskarl. Fadern blev senare skomakare.

Per fick först anställning som dräng på Gästgivargården en kort tid. Därefter kom han till John Lindblad som målarlärling. Här fick han lära sig att spänna och krita tak, måla och tapetsera. Det första hus han målade var fastigheten Björkeborg, nuvarande adress Stockarydsvägen 10.

Han startade så småningom eget måleri. Fastigheten Solgläntan, som byggdes 1931, var ett objekt som Per åtog sig att måla genom sitt eget företag. Huset brann ned till grunden vårmarknaden 1991.

På vintrarna när det var dåligt med målarjobb

Per Nilsson med sitt dragspel.

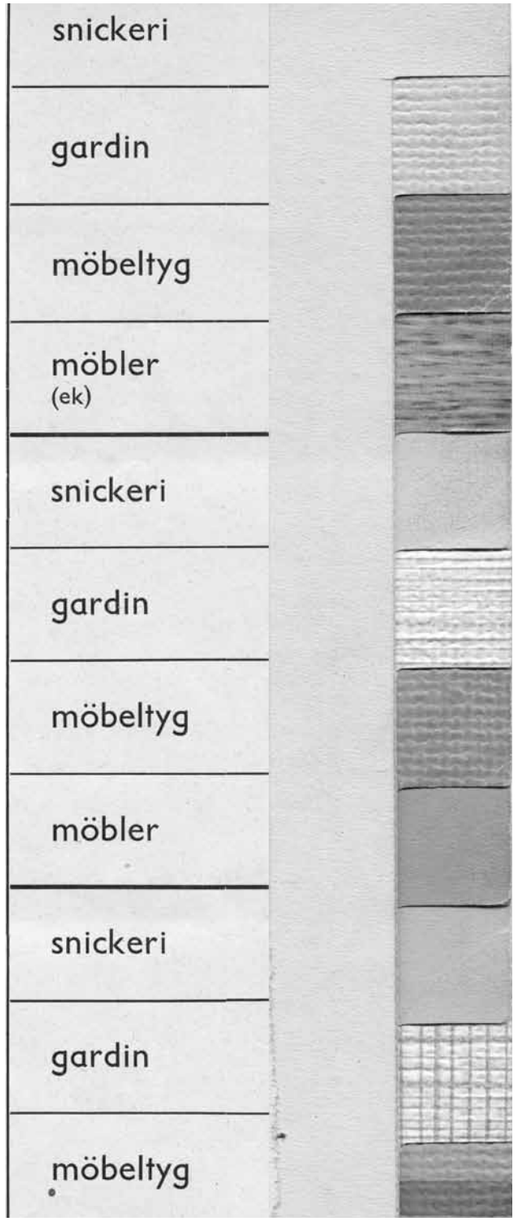

Per Nilsson hade till sin hjälp häften för att göra rätt färgval. Här fanns ett stort antal olika lämpliga färgkombinationer - för att underlätta val av tyger, möbler, snickerier m.m.

arbetade Per som lastare hos Axel Bloms åkeri i Stockaryd. Pers systerson, Sven Nilsson, arbetade hos Per några år under 1950-talet. I övrigt arbetade han mest själv. Per hade mycket arbete utanför Vrigstad, bl.a. i Nydala med omnejd. På fritiden var Per en ivrig jägare. Av Oskar på Högavadet arrenderade han jaktmarken. Han var också speleman och spelade dragspel.

Han spelade på en dansbana som låg i "Ekedals fårahage", på det som idag kallas Gulfområdet. Ersättningen till spelemannen togs upp genom att någon gick runt med en keps. När de kom med kepsen försvann folket, så jag höll på att bli ensam, har Per berättat.

Per avled 1995 i Vrigstad. Han var gift med Märta, född Sandberg. Hon gick ur tiden år 2002.

Lindblads Måleri

1915 startade John Lindblad företaget, som sedan blev verksamt fram till år 2012. John Lindblad föddes den 31 december 1887 och hade måleriet som yrke i hela sitt liv. John var gift med Gerda och de hade tillsammans sju barn.

John började sin yrkesbana som lärling hos Carl Hammarström i unga år. Han hade därefter en anställning hos Karl-Henrik Liljegren fram till 1915 då han startade och grundade Lindblads måleri.

Företaget har haft lagerlokaler på två platser. När bolaget startade 1915 var lokalen på "Lundbergs fastighet", Sandslättsvägen 7. Denna ursprungliga måleriverkstad revs i samband med att boningshuset byggdes år 1946-1947. Då byggdes en lagerlokal upp på "Lilla Sandslätt", Sandslättsvägen 5, där Erland Lindblad nu är bosatt. Fastigheten, där lagret fanns, köptes av John från Fattigvårdsstyrelsen 1930 för 60 kr inklusive bohag.

Även om uppdragen var många bland husen i Vrigstad så var det emellanåt ganska knapert för familjen. John hade en stor familj med sju barn att försörja. 1933 tog han ett lån från Jönköpings Läns Hushållningssällskap på 565 kr för att bygga ut fastigheten (bostaden och där sedan lagret byggdes upp). Fastigheten var ursprungligen på ett rum och kök och byggdes ut till två rum och kök.

Våren 1934 sålde John fastigheten till Robert Hägg i Mölnarp för 500 kr med en återköpsklausul där han kunde köpa tillbaka huset till samma pris jämte ränta. Huruvida detta var ett sätt att finansiera ombyggnationen eller om John helt enkelt hade brist på pengar är okänt. John köpte sedan tillbaka fastigheten. Efter Gerda Lindblads död 1984 förvärvades huset av sonen Erland.

John drev sedan firman fram till sin pension då rörelsen togs över av sönerna Lennart och Bertil. Bröderna var innan dess anställda av sin far John. Lennart och Bertil drev rörelsen tillsammans fram till dess att Lennart fick en hjärnblödning i samband med att skofabriken i Sävsjö brann den 14 januari 1963. Lennart var brandman och deltog i släckningsarbetet när han blev sjuk.

Efter detta drevs firman av Bertil ensam fram till 1984 när den yngre brodern Erland tog över rörelsen. Erland hade innan dess varit anställd hos Bertil under många år. Bertil gick i pension några år senare. Först då blev bolaget ett aktiebolag. Innan dess hade rörelsen bedrivits som enskild verksamhet.

Erland drev därefter bolaget till 1986 då Staffan Karlsson tog över ägarskapet (Staffan är barnbarns-

John Lindblad t.v. tillsammans med Isidor Bjelke, Carl Liljegren samt en målare från Eksjö 1912.

Karl Algotsson och John Lindblad var två duktiga målare i Vrigstad. Bild från cirka 1940.

Fr.v. Gunnar Lägersten, Lennart, Erland och Bertil Lindblad tar en paus i arbetet.

Erland och Bertil Lindblad 1983.

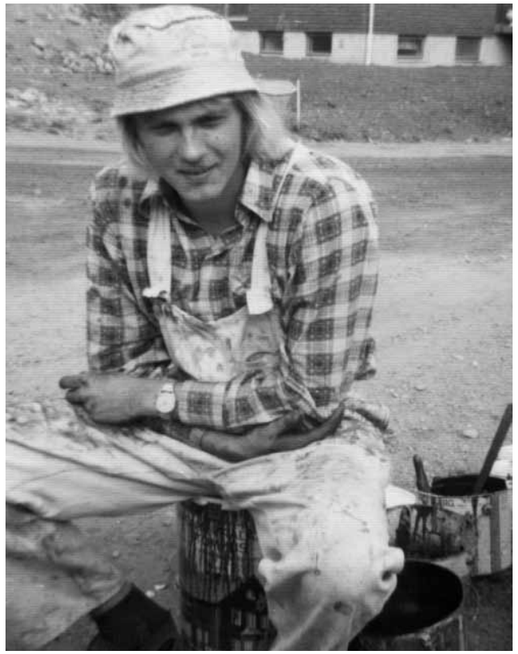

Staffan Karlsson drev målerifirman under några år.

barn till John Lindblad).

Förutom familjemedlemmarna Lennart, Bertil, Erland samt Staffan Karlsson, som också varit ägare, har det inte varit så många anställda mer än högst tillfälligt. Carl Algotsson var dock anställd en längre tid. Åren 1967-1968 var också Bengt Gunnarsson anställd i företaget, innan han startade Vrigstad Bygg AB tillsammans med sin bror Arvid.

Jan Lindblad berättar:
En historia utspelade sig när John var någonstans utanför Vrigstad och målade på en gård. Mannen hade helt nyligen blivit änkeman och han satt på en sten och grät när John kom fram till gården.

Mannen berättade gråtande om sin sin sorg ”Jag saknar Hulda som va snäll o go” men tittade sedan upp med lite mer kraft i blicken och lär ha sagt ”.. män ho kunne va lajer mä”. Detta som en klen tröst för den sorgtyngde änkemannen.

I samband med måleriarbetena så var det vanligt att de satte sin signatur och datum under tapeter, lådor m.m. Ett flertal Vrigstadbor har vittnat om att de hittat många sådana signum under årens lopp. Nedanstående signum från 10 april 1912 är hittad på Månsgården (där Tommy Gunnarsson och Jessica Olsson numera bor) i samband med en

”John Lindblad 10/4 1912” har John skrivit på en av timmerstockarna i Månsagården.

renovering. Se bilden från målare 1912 på föregående uppslag. Kanske det är Månsgården som syns i bild?

Rörelsen avvecklades 2012 men bolaget lever vidare med firmanamnet Bertil Lindblad Förvaltning AB och ägs av Johns barnbarn och Bertils son Jan. Måleriröreisen drevs i en första, andra och fjärde generation men det är tyvärr inget som tyder på att det blir en fortsatt historia för ”Lindblads Måleri” i de efterföljande generationerna, men vem vet?

Vrigstad Byggmåleri
Företaget startades 1961 av Reiner Eriksson. Efter Reiners bortgång var företaget vilande i tio år. 1990 övertog Glenn Eriksson namnet på sin nystartade firma. Glenn har idag sex anställda.

Se tidningsklipp på nästa sida.

Andra specialiserade bygg- och anläggningsarbeten

Glasmästare Johan Andersson
Johan Andersson föddes 1814 i Järsnäs socken. Han kom med föräldrarna till Vrigstad 1819, då fadern Anders Nilsson tog upp nybygget Andersholm

Glenn ser ljust på framtiden

RÖRVIK

För ett par år sedan startade Glenn Eriksson från Vrigstad en egen målerifirma.

Han hade varit anställd som målare på en firma i Sävsjö och kände sig mogen att starta eget.

Nu har det alltså gått ett par år och tack vare hårt arbete kan Glenn glädja sig åt att hans lilla företag lever och klarar sig riktigt bra.

För Glenns del var det inte så konstigt att han valde att satsa på målaryrket. Hans far var målare och därför låg det nära till hands.

–Jag utbildade mig hos en målarmästare i Sävsjö och ef-

Egen företagare. *Bra utfört arbete och så små utgifter som möjligt är nyckeln till framgång. Det säger Glenn Eriksson från Vrigstad som för två år sedan startade eget och som nu har kommit i gång och har mycket att göra.*

av någon tidigare kund och det är roligt, säger Glenn.

Han berättar vidare att det var flera som talade om hur vansinnigt det var att starta i egen regi.

–Jag har en kusin som startade en egen firma inom svets och han tyckte att jag skulle våga starta och av honom har jag också fått goda råd sedan dess.

–Jag har också ett litet lager i Vrigstad och min flickvän hjälper mig med kontorsarbetet, säger Glenn.

Enligt Glenn är det svårt att få tag på duktiga målare, men för tillfället har Glenn två målare med sig ute på jobben.

Så här på sommaren är det mycket fasadmålning och i dagarna har Glenn påbörjat ett större arbete i Rörvik.

–Jag har fått jobb runtom i

Tidningsklipp från 1993.

(namngivet efter fadern) under Hjärtetorp.

I tonåren lämnade han torpet för att tjäna dräng på olika gårdar. Bland annat var han mjölnardräng i Kvarnagården. Det gick bra för drängen och 1851 lät han uppföra fastigheten Strömsholm, med nuvarande adress Tegnérvägen 7. Troligen etablerade han glasmästeriet i samband med bosättningen i Strömsholm. Först i husförhörslängden 1861-65 anges hans yrke som glasmästare.

Mest känd för eftervärlden blev han för sin cykel, med ett stort och ett litet hjul, som finns i hembygdsföreningens samlingar. Skollärare Celén ägde en tid cykeln och använde den på sina resor till de olika skolorna. Gustaf Dahl minns Johan som en ”vresig gubbe”. Att tala med honom om velocipeden, var det ingen som vågade. Han hade nämligen råkat köra ned i ån vid provkörningen, och det ville han inte bli påmind om.

En av hans största kunder var Blixen-Finecke på Nydala Herrgård. I samband med livliga jaktfester förekom målskjutning mot corps de logiets fasadfönster. Efteråt gick det ilbud till Glasare-Johan i Vrigstad, som säkerligen välsignade dessa nöjen på herrgården.

Johan Andersson avled i Vrigstad 1904 vid 90-års ålder.

Rune Källåsen
Rune Källåsen var murare med eget företag från 1983 och tio år framåt.

Vrigstad Glasmästeri
Walfrid Jonsson gick i lära hos en glasmästare i Norberg. År 1965 kom han till Sävsjö och jobbade hos Sävsjö Glasmästeri. Sommaren 1973 startade Walfrid Vrigstad Glasmästeri i lokalen på Garvaregatan.

På 1970-talet fanns det mycket arbeten i nybyggnationer, men efterhand började husfabrikerna glasa själva. Företaget avvecklades 1983 och Walfrid fick arbete som vaktmästare vid Vrigstad kyrka. Där blev han kvar till sin pensionering 2002.

Walfrid Jonsson minns:
Idén med eget hus och firma kom vid ett besök på Vrigstad Skola, där det skulle lagas en del fönster.

Walfrid Jonsson i sitt glasmästeri på Garvaregatan.

Rektor Alexandersson på skolan kom ut och pratade där jag stod vid bilflaket och jobbade. Hans son hade tagit fram kataloger och priser från hela Sverige och kommit fram till att han fick mycket och bra hus om han köpte av Nordiska Trähus. Sedan berättade han om utbyggnaden av Gulfområdet och Lundby där det skulle byggas upp till 200 småvillor.

Min fru och jag hade ventilerat det där med eget boende. Köpa och renovera eller köpa nytt? Vi fastnade för nytt. Vi åkte runt och tittade och bestämde oss för ett Nordiska (tack vare rektorns rekommendationer).

En dag var jag i Vrigstad för att montera glas vid en ytterdörr, när byggmästaren Bengt Gunnarsson frågade, om jag ville köpa huset. ”Ja det kan jag göra.” Sagt och gjort. Den 1 november 1972 flyttade vi in. Jag började genast jaga lokal för att kunna öppna eget och hittade våren 1973 lokalen på Garvaregatan, som tidigare varit garveri, smidesverkstad, tillfälligt lager med rördelar m.m.

Den sommaren kom jag igång med firman och blev väl mottagen av Vrigstadborna. Positivt var jag än dök opp! Med stöd av Nordiska Trähus, Vrigstad snickerifabrik och byggmästarna på orten fick jag en drömstart. Hus byggdes och jag glasade!

Vrigstad Golvservice HB

Olle och Mona Andersson hade mellan 1980 och 1982 en golvfirma i källaren under Lindblads affär, Torglägenheten 8.

MOTORFORDON

Handel med motorfordon

Antoni ”Antek” Chlapowski

”Antek” drev en bilverkstad och sålde Triumph i ”Musses” gamla lokaler på Gästgivaregatan. Verksamheten pågick från slutet på 60-talet och en bit in på 70-talet.

Bilhallen i Vrigstad AB

I juni 1984 invigdes en ny bilaffär, ägd av Björn Berencreutz med Rolf Sjöö som försäljare. Man var underåterförsäljare till Atteviks Bil AB i Jönköping. Berencreutz slog igen firman efter ett halvår och Atteviks drev sedan anläggningen vidare som en filial under flera år.

Rolf Sjöö och Björn Berencreutz i mars 1984.

Underhåll och reparation av motorfordon

Arnold Arvidssons Bilverkstad

I början av 70-talet, efter att ha slutat på Nynäsmacken, startade Arnold en bilverkstad. Han köpte den lokal som Nordiska Trähus hade använt några månader till sin nystartade produktion, på Gästgivaregatan 17.

För att anpassa lokalen till bilverkstad gjordes en smörjgrop och senare gjordes en tillbyggnad med tvätthall. Arnold anställde Nils Johansson som medhjälpare.

Arnold bedrev rörelsen till början på 80-talet. Fastigheten hade han kvar som garage och förråd fram till början av 90-talet.

Bodefälts bilservice

Gunnar Bodefält startade sitt företag i Horveryd 1985. Företaget erbjuder service och reparationer på de flesta bilmärken samt på traktorer och jordbruksredskap m.m.

1992 anställdes Göran Karlsson. Göran har sedan slutat och Gunnars son Andreas började i företaget 2011. Sedan tre år tillbaka är även Markus Karlsson anställd.

Företaget är anslutet till den rikstäckande MECA-organisationen.

Gunnar Bodefält minns:

Jag har skruvat med bilar sedan jag gick i skolan. Verkstaden byggde jag på min föräldragård i Horveryd, där vi har bott sedan 1982.

Jag var rätt känd av mina kunder efter att ha arbetat på verkstaden Vrigstad Bil i 13 år, men trots det fick jag till en början jobba nästan dag och natt för att få en omsättning så att jag kunde anställa någon.

1993 fick jag underlag nog för att anställa Göran. När han slutade började Andreas här och tanken är att han ska ta över när jag går i pension.

Nu har vi ytterligare en anställd i bolaget och dessutom arbetar min fru, Kerstin, halvtid med att sköta företagets ekonomi.

Se bild nästa sida.

Bodefälts Bilservice med Markus Karlsson samt Andreas och Gunnar Bodefält.

CMF Bilservice AB

1988 startade Christer Filipsson en bilverkstad i ett hyrt garage på höger sida av vägen mot Blommedala. 1990 köpte han fastigheten där ett boningshus och garaget fanns, rev det gamla huset och byggde ett nytt tillsammans med Majvor Holgersson.

Tobias Gustafsson, Christer Filipsson och Teddy Allansson på CMF Bilservice.

1993 inköptes grannfastigheten mot öster, där konstnären Ture Fabiansson haft sin ateljé. Garaget började bli för litet och trångt. 1997-98 byggdes en ny verkstad i anslutning till den gamla ateljén, som då blev kontor, personalutrymmen och lager.

CMF Bilservice är en Mekonomen-bilverkstad från år 1999. Dessa verkstäder är professionella bilverkstäder som servar och reparerar alla bilmärken och har kunskap och utrustning för att klara den moderna avancerade tekniken.

Christer drev firman ensam tillsammans med Majvor, som sköter kontor/administration, fram till 2005, då en bilreparatör anställdes på heltid. Idag finns ytterligare en anställd på verkstaden.

Företaget har också en lokal för omfattande däckservice och lager av sommar- och vinterdäck på Källebergsvägen.

Svanbergs Motorcykelverkstad

Einar Svanberg började 1947-48 i ett uthus hos Arvid ”Bussarvid” Karlsson, Björkängsvägen 1. Här arbetade också Olle Andersson. Inledningsvis

Annons från 1955.

reparerade de cyklar, motorcyklar och bilar. Efterhand blev det allt mer motorsågar samt även reparationer på maskiner och annat åt industrierna i Vrigstad.

1954 byggdes en förlängning på biografen på Stockarydsvägen 4, som blev verkstad. Einar Svan-

Karl Svanberg, Nils Edvardsson, Herbert Karlsson och Einar Svanberg framför verkstaden 1958.

berg omkom vid en trafikolycka i februari 1969.

Rudolf Claesson hade senare lackeringsverkstad i lokalen.

Irene Persson minns:
Min pappa Einar Svanberg arbetade från slutet av 1920-talet på skofabriken. Jag minns hur han klagade över det enformiga arbetet på fabriken. Han var mycket intresserad av speedway och motorcyklar och hade hyrt ett uthus av busschaufför Arvid Karlsson.

Där började han reparera motorcyklar på fritiden och startade så småningom en verkstad på heltid.

Såg & Motortjänst i Vrigstad
Nils-Göran Hellkert startarde firman 1983. 1986 såldes inkråmet och lager till Rune Olofsson. Nils-Göran fortsatte med verkstad- och motorsågsdelen i bostaden på Häggvägen 11.

Han avvecklade verksamheten 1989-90.

Vribo
Bo Karlsson köpte Svanbergs tidigare verkstad och hus och hade lackeringsverkstad här. Rudolf Claesson hade haft lackering här sedan 1969/70 fram till 1983. Bos verksamhet pågick under ett par år.

Vrigstad Bil AB
När Vrigstads nuvarande Missionskyrka byggdes 1931, blev det gamla huset ledigt. Det såldes då till Karl Karlsson, som startade Vrigstads Smides- & Motorverkstad, d.v.s. bilverkstad och byggnadssmide i lokalerna på Växjövägen 25. Karlsson skötte själv bilverkstaden och anställde John Lindberg, allmänt kallad ”Musse”, till byggnadssmidet.

Huset brann ned till grunden 1943 och en ny modern verkstad uppfördes på samma plats.

1949 flyttade Karlsson från Vrigstad och Olle Andersson, Hagalund, och Rudolf Claesson övertog bilverkstaden och ”Musse” byggnadssmidet. Sven Nilsson var först anställde och sedan kom

Vrigstad Bil AB på Växjövägen 25. Foto från 1942.

Rudolf Claesson reparerar en bil på bilverkstaden.

Sigge Lindsten. Som mest hade företaget ett tiotal anställda.

De flesta jobben var rundsmörjning av personbilar, som skulle göras var 500:de mil. Senare började man även reparera lastbilar och traktorer.

Omkring 1969-70 köpte Rudolf Claesson Svanbergs fastighet på Stockarydsvägen 4. I den del som tidigare hade varit biograf blev det nu verkstad och lackering. I början riktades bilar som skadats i

Björn Berencreutz övertog bilverkstaden vid årsskiftet 1982-83.

småkrockar och senare lackerade han många bilar. Verksamheten pågick till omkring 1983.

1972 byggde man en ny anläggning längre söderut, på Växjövägen 33, där man hade plats för både person- och lastbilar.

Olle Andersson och Rudolf Claesson överlät 1983 företaget till Björn Berencreutz, Vetlanda.

I augusti 1985 bildade Per-Arne Karlsson Åkeri AB, Vetlanda, Alf Johansson, Nils Nordberg och Sigge Lindsten ett aktiebolag som tog över verksamheten. Man drev företaget vidare i cirka två år och sålde det sedan till Allan Andersson, Sävsjö. Han drev det i 3-4 år innan det gick i konkurs. Under alla dessa år fortsatte verksamheten med personbilar och lastbilar som tidigare.

Lokalerna övertogs av ett Göteborgsföretag som hade ett avtal om att reparera krockskadade bilar i Volvos tjänstebilsflotta. Man transporterade nästan nya Volvobilar på trailer till Vrigstad där de reparerades.

Lokalerna stod sedan troligen tomma en period innan de såldes 1995. Det var Svenssons Åkeri AB som förvärvade lokalerna på en exekutiv auktion. Sedan 2008 äger Christer Karlssons Åkeri AB fastigheten.

Rudolf Claesson minns:
Det hände att det ringde folk nattetid som ville ha hjälp med trilskande bilar efter vägarna bl.a. från Esso-macken vid Smedstorp.

Jag fick be dom där att inte hänvisa till mig nattetid. Vi hade bara en telefon i huset och den var på nedre våningen där mina gamla föräldrar bodde och då väcktes.

Jag minns en speciell händelse 1950, när jag blev engagerad som färdmekaniker till BB i Värnamo. Färden gick med Mandli Svenssons gamla gengasbil som jag hade servat och därför var väl bekant med. Vägarna var inte så bra på den tiden och bilarna inte så tillförlitliga heller. Resan gick dock utan problem och den nyfödde fick namnet Börje Cronvall.

HANDEL

Provisionshandel utom med motorfordon

C H E Bygg AB
Curth Hjälmefjord ägde och drev företaget under åren 1981-1992. Helmer Andersson var anställd i bolaget.

Företaget sålde monteringsfärdiga hus med inriktning på hyresfastigheter och servicehus för gruppboende. Geografiskt arbetade man i södra Sverige från Stockholm till Malmö.

1992 såldes företaget till H C F i Nybro.

Hus och Tomter i Vrigstad AB
Curth Hjälmefjord och Eivor Hjälmefjord drev företaget som sålde och byggde monteringsfärdiga hus. Företaget var verksamt under åren 1981-2003. Därefter såldes det till köpare i Karlstad.

Det geografiska området man jobbade inom var stort: Sverige, Norge, Tyskland, Schweiz, Österrike, Holland och Israel.

Curth Hjälmefjord arbetar tillsammans med lokala snickare på ett hus i Israel.

Företaget byggde även hus i Schweiz.

RSHB – Rolf Sjöö Handelsbolag
Rolf Sjöö startade 1993 ett bolag, vars verksamhet var husförsäljning, snickeri- och byggföretag.

Detaljhandel

Det har funnits ett mycket stort antal affärer och butiker i Vrigstad genom åren. Vi har samlat fakta om många av dem. Nedan nämns några där vi saknar ytterligare fakta:
Ruth Sjöqvist startade handelsrörelse 1915.
Carl Oscar Svensson startade handelsrörelse 1921.
Tore och Ulla Andersson hade livsmedelsaffär i Vrigstad. De startade sedan Klingan i Sävsjö. Hans Gustavsson livsmedel tog över affären efter Tore och Ulla.

AB G. Mallanders Möbler
Gunnar Mallander öppnade efter kriget Vrigstads Möbel- & Bosättningsmagasin beläget på Sävsjövägen 6. Förutom försäljning så klädde Gunnar även om gamla möbler.

1963 flyttade affären över till grannfastigheten och paret Mallander startade ett rumshotell i f.d. affärslokalen. Firman bytte någon gång före 1980 namn till AB G. Mallanders Möbler. I början på 1980-talet avvecklades firman.

Gunnar Mallander i sin affär 1983.

AB Thure Perssons
Affären startades av Thure Persson 1934, främst som skoaffär (Oscaria). Den blev ganska snart en klädaffär då Thure var mer intresserad av kläder än skor. Dock behölls försäljningen av Tretorns stövlar ända till slutet av 2004.

Thure Perssons affärsfastighet 1952.

Under åren har klädsortimentet varit stort, dam-, herr- och barnkläder, jakt- och arbetskläder. Fram till mitten av 70-talet fanns även tyger, gardiner, garner och sängkläder i sortimentet.

1975 övertog dottern AnnMargreth och hennes man Lars-Olof Karlsson affären och drev den fram till hösten 2004. När Nils Hellkert, som siste hyresgäst i lokalen på Tegnérvägen 2, flyttat ut 1975 byggde man samman de båda byggnaderna för att få en större affärslokal.

Anställda under åren har bl.a. varit: Bengt Crona, Frideborg Sjöberg, Inez Persson, Sylvia Johansson, Thomas Gunnarsson, Anita Westerlund, Lisbet Svensson och Anneli Johansson.

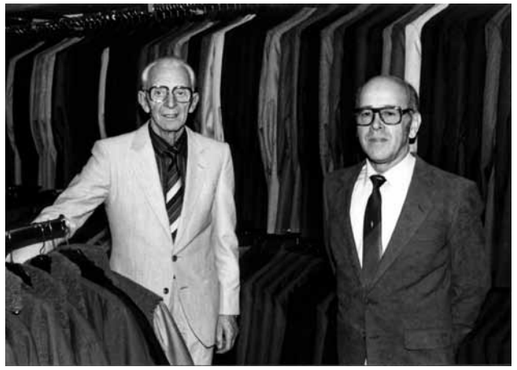

Thure Persson tillsammans med Bengt Crona 1984.

Alaska Syateljé
1987 startade Elisabet Stüwer verksamheten i Runstedtskas tidigare lokaler. Där såldes kläder i alla storlekar, med kläder för storvuxna som specialité. Företaget avvecklades 1995.

Aldos Tyger
1985 startade en Gnosjöfirma en filial i tidigare skofabrikens lokaler, Gästgivaregatan 4. Man sålde tyger, stuvar och sytillbehör. Anställda var Margareta Berggren, Jeanette Karlsson och Ing-Britt Nilsson.

1986 flyttade företaget tillsammans med Prylmarknaden in i tidigare järnhandeln vid Torget 3, efter att Sigge Grönberg förvärvat fastigheten. 1993 upphörde verksamheten.

Margareta Berggren och Ing-Britt Nilsson 1990.

Annaboden
Mellan åren 1983 till 1985 drev Anna Svensson en stuv- och tygaffär i butikslokalen på Torget 1.

Anna Svensson i sin affär 1983.

AnnoNina
År 2001 startade Ann Jansson och Nina Skoland en ekonomisk förening och butik i Vrigstad, Torget 7, med namnet AnnoNina. Nina stickade kläder i färgglada nyanser och Ann målade konstverk och hade ett galleri.
Rörelsen upphörde i den formen i mars 2004. Nina Skoland fortsatte i en mindre del av lokalen, under namnet Nina Skoland Design. I början av 2007 flyttade hon verksamheten till Ystad.

Antika Rum
Philippe Genar drev antikaffär i Thure Perssons tidigare lokal från 2010. Affären flyttade 2016 och lokalen övertogs av Saga Antik.

Anton Johansson annonserar med Guld Ur Optik i sitt skyltfönster. I bakgrunden syns Rumsskylten vid Elsas café.

Philippe Genar i Antika Rum.

Anton Johansson Ur & Guldsmedsaffär
Affären öppnade på Tegnérvägen, bredvid Nils Hellkerts i Mörkedala, efter kriget.

När sparbanken flyttade till nya lokaler 1960 flyttade Anton till Bankgården.

1979 slår Anton igen sin ur- och guldsmedsaffär efter närmare 40 års verksamhet.

Anton Johansson i sin affär kort tid innan affären stängde 1979.

Apotek
I Sverige har det funnits offentliga apotek sedan början av 1500-talet. De svenska apoteken drevs av enskilda apotekare, som hade särskilda privilegiebrev från kronan (apoteksprivilegium), vilka var ärftliga men brukade överlåtas genom köp (privilegiehandel).

1970 förstatligades hela apoteksrörelsen och Apoteksbolaget (numera Apoteket AB) tog över verksamheten. I enlighet med avtal med svenska staten hade Apoteket AB monopol på detaljhandel med läkemedel. År 2009 upphörde apoteksmonopolet och det var åter tillåtet med privatägda apotek.

När apotek först började upprättas i Sverige var rörelsen starkt begränsad. Inget apotek fick anläggas i Sverige utan kronans tillstånd, ”Vår allernådigste vocation och beställning”, som det heter i 1688 års medicinalordningar.

Detta tillstånd, privilegium, meddelades för visst, på bestämd ort beläget apotek, särskilt för varje ny apotekare. (Källa: Wikipedia)

Historik över apoteksrörelsen i Vrigstad
Före 1822 kunde man i Vrigstad inte få medicin på närmare håll än från Jönköping, Eksjö eller Växjö. Med dåtidens långsamma kommunikationer innebar detta stora risker för de sjuka. På initiativ av baronen och hovjägmästaren Falkenberg på Biskopsbo, inrättades därför ett sockenapotek i Vrigstad, som den 1 oktober 1822 stod klart och där de vanligaste läkemedlen kunde fås. Baronen hade inköpt flaskor från Kosta Glasbruk och medikamenter från apotekaren Winding i Varberg för 48 riksdaler.

Till att börja med sköttes sockenapoteket av baronen själv. Då det visade sig att det var svårt att få folk att betala ställde han som villkor, att om han fortsättningsvis skulle sköta apoteket, så ville han slippa uppbära betalningen eller också att behövande skulle få sin medicin gratis.

Att dela ut gratismedicin kunde inte sockenmännen gå med på. Kanske var det i detta läget den förste apotekaren anställdes. Det var apotekare Wettervik, född 1788, var är ej angivet, och när han kom till Vrigstad är också oklart, men han flyttar från Vrigstad 1833.

Sökande till tjänsten efter Wettervik var apotekaren Ekström från Gränna. Då baron Falkenberg gjort sig underrättad om att Ekström var fattig och hade hustru och flera barn ”och då nu församlingen undsluppit Wettervik, skulle socknen taga sig till-

Mörkedala byggdes 1850 av patronen Adolf Mörk. År 1889 flyttade Apoteket hit från Bolagsgården.Det fanns sedan här till 1924, då det nya Apoteket byggdes. Foto från cirka 1900.

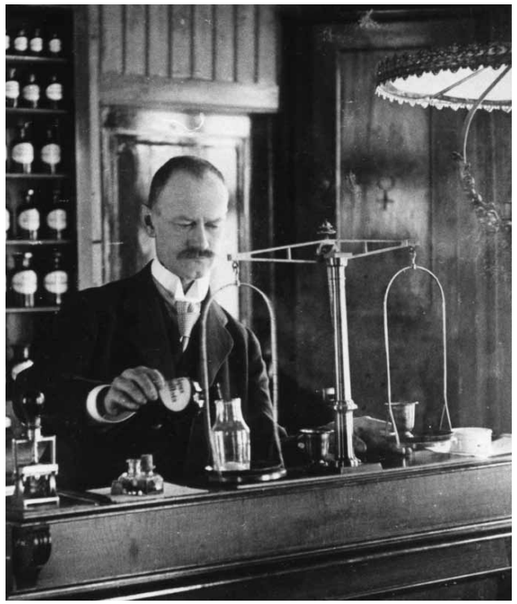

Claes Persson var apotekare i Mörkedala 1908-1912. På bilden syns hans assistent, som dock blev avskedad p.g.a. tablettmissbruk. Foto från 1910.

vara för slik inkvartering", tyckte Falkenberg. Under 20 år verkade sockenapoteket på Biskopsbo tills det 1842 blev "en författningsenlig filial under apoteket i Jönköping". Det har alltså funnits apotek i Vrigstad sedan dess.

Apoteket Hygiea, som det hette från början, var inrymt i olika fastigheter tills det i mitten av 1850-talet fick lokaler i Bolagsgården, nuvarande Bankmuseets, västra del. Under åren 1889-1924 var Vrigstad Apotek placerat i Mörkedala. 1924 byggde

Apoteket byggdes av kommunen 1924.

kommunen ett nytt Apotek på Jönköpingsvägen 3, till en kostnad av 28 200 kronor.

Sedan 2013 är apoteket i Marknadshuset i direkt anslutning till vårdcentralen.

Några apotekare i Vrigstad
Carl J. Lejdenfrost 1842-1852.
Mårten Wetterberg 1852-1861.
Thure G. Reenstjerna 1861-1867.
Pehr Adolf Wiström, 1867-1868.
Johan Alfred Wingård 1868-1869.
Axel Pontus Sjöstedt 1869-1880. Under Sjöstedts tid öppnar Vrigstad-apoteket en filial i Nässjö. Filialen blir självständigt apotek efter Sjöstedts bortgång. Axel Pontus Sjöstedt går ur tiden 1880, då han dör i kallbrand.
Oskar Fredrik Mellgren 1880-1882. Han dör i hjärtförlamning 1882.
Karl August Hellström 1882-1889 .
Per August Pontén 1889-1895. Det var tydligen riskabelt att vara apotekare, även han dog av hjärtförlamning. Han fick sitt sista vilorum på Vrigstads kyrkogård.
Bernt Rudolf Berggren 1896-1908. Under hans ledning öppnade apoteket i Vrigstad en filial i Sävsjö.
Claes Johan Persson 1908-1912.
Ernst Oskar Englund 1912-1917. Han hittade sin livsledsagarinna i Vrigstad. Han gifte sig 1915 med folkskollärare K.A. Hultqvists dotter Ellen.
Karl Erik Paulus Karlsson 1917-1920. Strax efter ankomsten till Vrigstad 1917, dör deras tre-årige son i lunginflammation och begravs på Vrigstads kyrkogård. Då föräldrarna avled, han 1958 och hon 1955, var de bosatta i Gränna, men begravdes i sonens grav i Vrigstad.
Karl Filip Andersson 1920-1936? 1920 övergick ansvaret för apoteket i Vrigstad till Sävsjö municipalsamhälle.
Lotten Malmsten.
Fru Wallsten mitten 40-talet.
Dan Nilsson mitten 1940-talet-1956.
Brita Fabiansson 1956-1989.
1970 förstatligades apoteken i Sverige.
När apoteksmonopolet upphävdes i landet 2009 öppnade Apoteket Hjärtat i Vrigstad.

Brita Fabiansson och Alice Nilsson var trotjänare på Apoteket under många år. På bilden expedierar de Edvin Svensson 1983.

Ateljé Stuvbiten

Sedan 1997 finns Annelie Ericsson med Ateljé Stuvbiten i fastigheten Torget 1 med försäljning av tyger och sytillbehör. Annelie utför även sömnadsarbeten.

Annelie Eriksson på Ateljé Stuvbiten 2011.

Bröderna Svensson

1926 köpte Mandli Svensson från Moheda Eks affär vid Torget. För driften tog han hjälp av sina bröder, Verner och Sture.

Mandli blev också delägare i det kommanditbolag, som 1928 övertog Vrigstads Sandalfabrik. Han kom därför mer och mer att intressera sig för skofabriken och blev 1936 ensam ägare till företaget, som döptes om till Vrigstads Skofabrik.

Bröderna Svensson och Svenska Handelsbanken fanns i byggnaden 1938.

Hans bröder drev affären vid torget under firma Bröderna Svensson och allmänt kallades ”Brödernas”. De övertog också en affär i Nydala. Dit flyttade Verner 1936 och byggde ett hus där.

Kvar i Vrigstad var Sture, som tillsammans med sin hustru, handlardottern Ingrid, drev och utvecklade affären.

En bild från 1932, där det står M. Svensson ovanför dörren. Fr.v. Verner Svensson, Karl Maars, Aron Karlsson, Sture Svensson och Thure Olander på cykeln. Tage Maars står i dörröppningen.

Under åren 1945-1950 var affären utarrenderad till Sigvard Johansson medan reparationer i fastigheten pågick. En kort period i början av 1950-talet hade Sture en kompanjon, Olle Cesar, och företaget hade då namnet Handelsbolaget Svensson & Cesar.

Det var dock Sture och Ingrid som helt satte sin prägel på rörelsen. 1965 togs det stora steget att bygga om lokalerna till självbetjäning, en modernisering som Sture var bland de första bland livsmedelshandlarna runt omkring att genomföra. Han inrättade också en manuell charkavdelning.

På baksidans innergård fanns ett stort magasin, som ses till höger. Foto från omkring 1930.

Ingrid och Sture Svensson i samband med att man började med självbetjäning i affären 1964.

Sture Svensson i den omfattande porslinsavdelningen 1952.

1971 gick Sture bort, 60 år gammal. Efter Stures död såldes affären till Gunnar Thor.

Anställda under Stures och Ingrids tid var bl.a.: Margaretha Vink, Marianne Strömqvist, Barbro Olofsson, Ulla Rydell, Jan Wilsson, Inge Johansson, Stellan Karlsson (öppnade senare affär i Hjälmseryd), Inger Lindblad och Inger Andersson. De två sistnämnda arbetade i charken.

Butik Ida

Från november 2007 till april 2010 drev Lena Lifström Alm en affärsverksamhet i Thure Perssons lokaler på Jönköpingsvägen.

Antika möbler, sängar, heminredning, presentartiklar, te, honung och choklad samsades med Odd-Mollykläder.

Lena drev affären parallellt med sitt ”ordinarie” arbete på Alms Snickerifabrik och i affären fanns även Anneli Alm och Amanda Fransson till hjälp.

Circle K

Se Nynäs.

Dans Fritidsbod

Dan Andersson startade sportaffär med cykelreparationer 1986 i Torget 1. Efter några år började pappan Göte i verkstaden och 1992 började Dans bror Olof i butiken.

Dans Fritidsbod låg i Torget 1 till 1993. Foto från 1990.

Butikslokalen blev för liten och 1993 flyttade affären över till Torget 3. Här har verksamheten expanderat. Nu säljs, förutom fritidsartiklar, sportkläder, skor, cyklar, jaktkläder, stövlar och kängor, gräsklippare, motorsågar och andra motorredskap för skog och hem.

Försäljning sker även till idrottsföreningar i och utanför kommunen. I lokalen finns också en reparationsverkstad och robothotell, d.v.s. man servar och vinterförvarar robotgräsklippare.

Fem personer arbetar i företaget samt några säsongsanställda.

Dan i Fritidsboden 2016.

Eks

Handlanden Sven Johan Ek var född i Hylletofta 1849. Efter några år som arbetare vid Kvarnagårdens Kvarn och Såg blev han 1869 bodbiträde hos Albert Wadell. Där hade han kommit på rätt plats. Han var som klippt och skuren till affärsman.

Han fick därför förtroendet att föreslå saluboden i Bolagshuset, som Wadell behöll som filial efter att ha etablerat sig vid torget. 1879 blev Ek sin egen. Då övertog han affären i Bolagshusets salubod, där han i tio år varit bodbetjänt och föreståndare.

När "Lelle Vännen" flyttade från Vrigstad 1890 köpte Ek både fastigheten vid Torget och affären, som han utvecklade till en mycket betydande handelsrörelse. Saluboden i Bolagshuset behöll han som filial med brodern Axel som föreståndare.

Saluboden stängdes 1913, när Vrigstads Sparbank blivit ägare till huset och flyttat sitt kontor dit. Därmed var en epok i lanthandelns historia i Vrigstad slut: saluboden som nu blev bank var en av de allra första affärerna i socknen och existerade

Bild från filialbutiken i Bolagsgården 1904. Till höger Axel Ek och kunden i mitten är Henning Karlsson, Holkaryd. I taket hänger s.k. sockertoppar. Bild från 1904.

faktiskt i 60 år.

Johan Ek öppnade dessutom en affär i Nydala.

1908 överlät Johan Ek affären till äldste sonen David, som var född 1880. Förutom speceriaffären drev han en manufakturhandel i ett tillbygge på södra sidan av huset.

David dog 1924, bara 44 år gammal. Tre år tidigare hade hans hustru Berta, född Rydström, gått bort, så affären ägdes nu av ett dödsbo, som bestod av Davids tre minderåriga barn. Den drevs för barnens räkning av deras moster, Hilma Rydström, till 1926, då affären och fastigheten köptes av Mandli Svensson.

Patron Johan Ek gick ur tiden den 2 maj 1933.

Minnen:

Johan Ek blev betrodd med flera kommunala uppdrag. Han var också ledande i Missionsförsamlingen och nykterhetsföreningen. Han gjorde en konkret insats för nykterheten genom att ropa in Ölbryggeriet, när detta såldes på konkursauktion.

Han sålde det sedan vidare till en bryggare, som förband sig att bara brygga svagdricka. I norra delen av fastigheten hade Sparbanken sitt kontor fram till 1913.

Då flyttade Svenska Handelsbanken (senare Skånska Banken) in och Johan Ek blev ordförande i lokalstyrelsen. Han tjänstgjorde också bakom disken i banken. När en kund kom och ville ha pengar

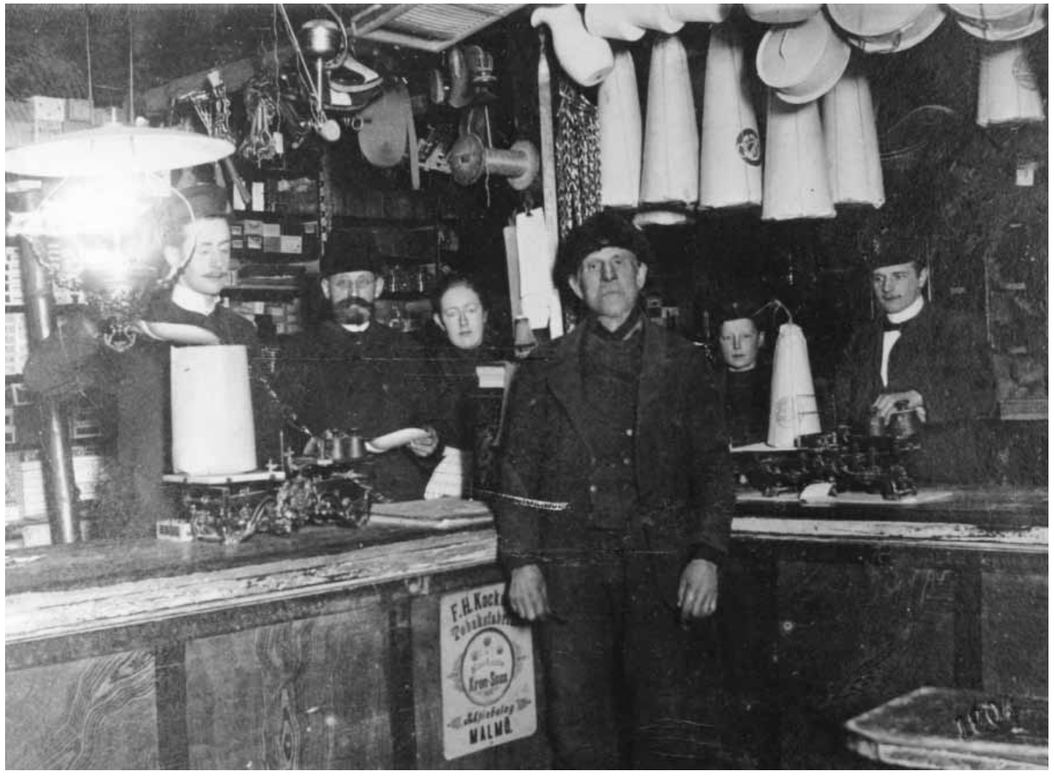

Interiör av Johan Eks affär vid torget 1904. Fr.v. bakom disken sonen David Ek, patron Johan Ek och dottern Maria Ek samt längst till höger biträdet Ivar Wallsten. Övriga är okända.

på en växel, så berättas det, att Ek satte på sig ett par extra glasögon för att riktigt närgånget kunna granska den, innan den godkändes.

Gustaf Dahl har berättat att Ek inte gärna expedierade själv. Han hade alltid en snygg mörk kostym och styv blank krage med halskrås. Det enda onödiga han unnade sig var att röka pipa, men han var rädd för eld och hade ett litet lock över piphuvudet för att det inte skulle bli några gnistor, när han gick omkring bland ofta eldfängda varor i lagerbyggnaden.

Han hade helskägg, som började nästan under ögonen på honom och det såg ut som om pipan var instucken någonstans i det där skägget. Han satt gärna inne på kontoret och sysslade med böckerna.

Affären fick biträdena sköta.

Erikshjälpen Second Hand

Verksamheten startade i april 1998 under namnet Gengåvan i tidigare Runstedtskas lokaler.

I maj 2006 flyttade man in i Vrigstad skofabriks tidigare lokaler, som skänkts till Erikshjälpen av Kurt Gunnarsson (som innan drev Lindö omklädsel i lokalerna) och bytte då namn till Erikshjälpen Second Hand.

Erikshjälpen Second Hand Butiker är en ideell förening som samarbetar med lokala föreningar och församlingar i Sverige. Syftet med butikerna är att generera medel till bistånd, både i Sverige och utomlands. Överskottet från butikerna delas mellan Erikshjälpen och de lokala samarbetspartnerna.

2010 tillträdde Helen Stenqvist som butikschef. 2016 har man 40 volontärer i verksamheten.

En bild från Erikshjälpen, i Vrigstad skofabriks tidigare lokaler. Bild från 2010.

Butiken samlar folk från när och fjärran och bilparkeringen är fylld när Secondhandbutiken håller öppet.

Båda våningsplanen är fyllda med skänkta saker.

Essomacken från ovan cirka 1960.

Esso (Smedstorp)

I början av 1950-talet fick Jönköpingsvägen en ny sträckning vid Smedstorp utanför Vrigstad. Där hade ”Johan sme”, som han kallades, bott i en torpstuga med tillhörande smedja och en liten ladugård.

Rune Carlsson och Karl Johansson började då samtala om att här skulle det passa med en bensinstation och kiosk. Kanske skulle det också bli bra med ett café och övernattningsmöjligheter. Avtal tecknades med Esso och Smedstorps Bensin & Motell startades av Rune och Karl.

Från början fanns endast en barack vid pumparna.

Lagom till Vrigstad augustimarknad 1956 blev det invigning, och en bättre start som försäljningsdag kunde man knappast önska sig. Nu skulle denna mack vara öppen dygnet runt, vilket ställde stora krav på arbetsinsatserna av Rune och Kalle.

Johnny Johansson (Sehlstedt) deltidsanställdes. Han gick fortfarande i skolan men eftermiddagar och helger hjälpte han till på macken. 1957 var skolarbetet avslutat och då blev han den förste heltidsanställde hos Rune och Kalle.

Torpstugan, som skulle bli café, hade nu reparerats och våren 1957 var den klar att invigas. Runes fru Elvy blev föreståndare för caféet. Det serverades kaffe och lite lättare maträtter. I början skötte Elvy serveringen på dagarna och på nätterna sköttes caféet från macken. Det utvecklades snabbt och personal behövde anställas. Det anställdes flickor från både närområdet och långt bortifrån.

1957 stod cafébyggnaden klar.

Nu hade även en förrådsbyggnad reparerats och byggts till. Den blev övernattningsstuga för lastbilschaufförer.

Det byggdes också en ny anläggning på macken. Den innehöll en servicebutik med bildelar, en kiosk med godis, samt en lång servicehall med smörjgrop. Detta stod klart hösten 1958 och kunde nu ersätta den tidigare lilla kioskbyggnaden.

Nu var kundkretsen upparbetad från närområdet. Även från Blekinge och Kronobergs län kom förare där åkerier hade kontrakterats. Här kunde de köpa sin diesel, chaufförerna få sitt kaffe och några timmars sömn medan lastbilen servades.

Rune och Kalle var noga med att servicen var 100 %, för den billigaste reklamen kom ju munvägen och då behövde inte pengar läggas på annonser. Det var många ungdomar som sommarjobbade på macken. Nu behövdes ytterligare en anställd till på heltid och det blev Kurt Ekström, som anställdes 1959.

Övernattningsstugan användes flitigt av lastbilschaufförerna.

Rune och Kalle jobbade stora delar av dygnet och började tröttna och tänka på avyttring och 1963 övergick Smedstorps Bensin & Motell till ny ägare, Kellerman. Han anlitade Karlén som arrendator av macken och drev caféet själv.

Efter Kellerman kom Hans Persson som överlät Smedstorp till Siv och Åke Andersson 1981. De drev företaget vidare under det nya namnet Sivans Mat och Bilservice. Under mitten av 80-talet bytte man besinbolag från Esso till Statoil.

Lennart Klasson tog sedan över verksamheten och drev den till 1988, då den lades ner..

Elvy Carlsson minns:

För att hålla nere kostnaderna i början arbetade Kalle kvar på Järn & Maskin i Sävsjö. När helgen kom avlöste han Rune, som då hade varit i tjänst på macken hela veckan. På nätterna kunde han få lite sömn på slafen i kiosken.

Efter några månader blev arbetsbördan för stor, och Kalle slutade då sin anställning i Sävsjö för att på heltid ägna sig åt Smedstorp.

Till caféet anställdes flickor både från nära håll och långt ifrån, man kan säga att detta blev det nya stället i Vrigstad för invandring från olika delar av landet bl.a. Bohuslän och Norrland. Detta café blev också ett samlingsställe för bygdens ungdomar, som på lördagsnätterna efter dansernas slut kom för att äta hemlagad ostkaka med sylt och grädde. Detta var mycket omtyckt.

När det behövdes ytterligare en heltidsanställd tipsade chaufförerna från Blekinge oss om en trevlig kille från Hallabro. Han som hade kunskaperna och meriterna från denna syssla var Kurt Ekström. Kurt kontaktades, kom och tittade på platsen och anställdes.

Nu var vi ett bra team och servicen kunde upprätthållas dygnet runt. Kundkretsen blev större och större och omsättningen ökade stadigt till Runes och Kalles stora belåtenhet.

Det är svårt att förklara hur detta lilla torpställe, som blev bensin och servicestation med café och övernattningsrum, kunde bli så populärt och känt på denna korta tid av dåtidens trafikanter.

Fritz & Julia

Marita Borkowski startade affären i källaren på Mejerigatan 17 hösten 1992. Där såldes vuxen- men främst barnkläder och tygblöjor med tillbehör.

Kommunen köpte kuponger på startpaket för tygblöjor. Dessa kuponger delades ut till nyblivna mammor. Affären avvecklades 1998 och företaget övergick i Vrigstad Företagstjänst AB.

Frukt och grönsaksförsäljning

Harald Johansson körde runt med bil och sålde frukt, grönsaker, fruktträd, utsäde och konstgödsel. Verksamheten pågick under 1950-talet.

Galleri JS

Jan Strömberg startade sin galleriverksamhet i en källarlokal i Torglägenheten 8. Verksamheten flyttade senare till en källarlokal på Värdshuset.

Strömberg byggde till sin bostad på Jönköpingsvägen och öppnade galleri där 1982. Jan Strömberg avled 1997 och rörelsen avvecklades därefter.

GEMA

Gunnar Lägersten och hans systerson Mats Ewers från Värnamo startade Gema 1982. Det var ett

1983 hade Jan Strömberg en utställning med Carie Boström-Atterljung på Galleri JS.

större varuhus för kläder och skor med en affärsyta på 1 106 m^2 .

De första anställda på Gema var Marianne Strömqvist, Sonja Knutsson, Margareta Malmgren, Birgitta Fasth, Vivan Karlsson, Elisabeth Gunnarsson, Mariette Abrahamsson, Ingvar Almqvist, Margareta Lägersten och Agneta Ewers.

I mitten av 80-talet utökades varuhuset med livsmedel och en charkuteriavdelning med kyl- och frysrum. I slutet av 80-talet överlät Gunnar och Margareta Lägersten sin del i företaget till Mats och Agneta Ewers, som drev varuhuset vidare. I början

Den 17 september 1982 slogs portarna upp till det nybyggda GEMA.

Öppnandet 1982 blev succéartat med många kunder.

av 90-talet drogs varuhuset med försämrad lönsamhet och 1994 lades det ner.

1998 öppnade Marknadshuset i lokalen.

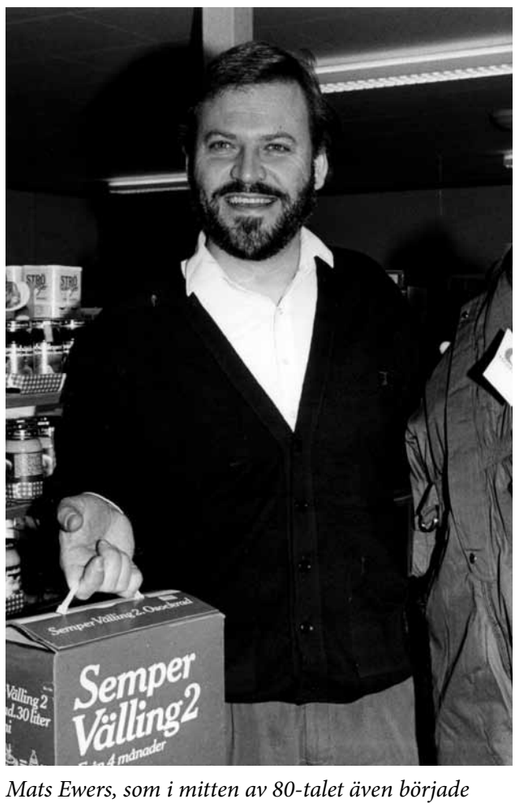

Mats Ewers, som i mitten av 80-talet även började sälja livsmedel på GEMA.

Kunderna lockades med många erbjudanden i samband med öppnandet..

Georg Anderssons Charkuteriaffär

Georg Andersson föddes 1895 i Edåsa församling, Västergötland. Efter fullgjord grundskola gick Georg handelsskola och hamnade någon gång på 20-talet i Sävsjö, där han blev anställd på Bengtssons specerier.

Georg gifte sig med Alva Andersson, som födde två döttrar, Britt (Thomsén) och Siv (Lindblad). Under 30-talet var han anställd hos Alvar Friman i Rörvik där han körde en charkuteribil. Han blev inkallad till militärtjänst 1939 men kom hem igen i början av 1940.

Då bestämde sig Georg för att ha en egen utkörning av charkuterivaror och förvärvade därför en charkuteribil 1940. Denna verksamhet blev dock kortvarig. Den 9 april 1940 belägrades Danmark av tyskarna och då blev den nyinköpta bilen konfiskerad av staten för att användas för militära ändamål.

I november 1940 startade Georg i stället Georg Anderssons Charkuteriaffär på Mejerigatan. I butiken såldes charkuteriprodukter, som dels köptes in och dels producerades på plats. Georg tillverkade bl.a. egen kalvsylta och isterband.

Anställda butiksbiträden var Gullan Axelsson, Östanskog, hustrun Alva Andersson och Alice Jonsson.

Affären drev Georg fram till 1958 då rörelsen såldes till Lennart Fagerberg. Lennart flyttade sedan ner affären till Torget 9.

Hustrun Alva betjänade kunder i affären.

Georg Andersson.

Georg Andersson utanför sin charkuteriaffär.

Under sin verksamma tid hjälpte Georg också andra företagare med bokföring och deklarationer samt var även försäkringsombud (Fylgia) under den tid då han drev affären. Georgs intressen låg nära idrott och litteratur. En stor del av hans lediga tid ägnades därför åt bokläsning och att följa idrottsresultat. Under sin tid i Rörvik var han med och startade Rörviks IF och han var också dess första ordförande. Under en period var Georg också ledamot i Vrigstad Kommunalfullmäktige. Georg avled 1982.

Godishörnan

Suzanne Olsson öppnade en godisbutik i affärslokalen på Torget 9 1997. Verksamheten avvecklades efter ett år.

Gulf Bensinstation

Bensinmacken startades 1958 av Rudolf Claesson och Olle Andersson. De hade en bensinpump utanför sin bilverkstad och när Esso byggdes ville man modernisera och hänga med.

Varken Olle eller Rudolf jobbade där utan Erik Fyhrlund var förman. Övriga anställda var bl.a. Lasse Hegg och Gösta Johansson, Hökaberg.

Stationen erbjöd bensinförsäljning, tvätt, rundsmörjning och däckservice samt underredsbehandling av personbilar.

1964 började Johnny Johansson och Kurt Ekström jobba på macken och 1970 köpte de inkråmet, men ej fastigheten. Då arbetade fyra personer heltid plus några på deltid. De utökade verksamheten med att även serva lastbilar.

1981 överlät Johnny Johansson och Kurt Ekström verksamheten till Lennart Lindqvist, som startade Vrigstad Bensin & Service Lennart Lindqvist AB. Han köpte också fastigheten.

I november 1982 övertog Kjell Gustavsson, Rörvik, verksamheten. Han hade en anställd och en beredskapsarbetare.

Kjell Gustavsson, Anders Stafström och Roger Andersson 1982.

Jerker Bergqvists firma J.B. Försäljning AB övertog Gulf 1986. Han drev den fram till cirka 1995. Då ville Gulf lägga ner macken. Man löste då ut Jerker och stängde stationen.

Qstar öppnade åter bensinmack på platsen 2005.

Hafströms

En av de tidiga handlarna i Vrigstad var Sven Gustaf Lundberg, som var född i Vrigstad 1831. Han öppnade lanthandel redan 1857 i huset Torget 2, som låg på den tomt där huset med Dans Fritidsbod och Blomsterhandeln finns idag. I detta hus hade han sedan sin affär till 1868, då han flyttade såväl affärsverksamhet som huset till Sävsjö. Huset återuppfördes vid Lundbergsplan och byggdes till.

Fr. Hafström & Co cirka 1920. T.h. på trappan står Henrik Karlsson.

Hafströms affär 1925. Fr.v. John Lindblad junior, Rudolf Karlsson och biträdet Ragnvald Karlsson.

Näste man på platsen skulle bli Jonas Petter Johansson, kallad ”Lelle Vännen”. Han var född i Stenshult 1837. Han tillbringade några år i Svenarum, men återvände till Vrigstad 1865 och bosatte sig då på fastigheten Torget 5, där Jotos nu finns.

Här öppnade han affär och köpte så småningom huset. 1890 lämnade han emellertid Vrigstad, men kom tillbaka redan efter två år. Bredvid det hus vid torget, där han tidigare haft sin affär fanns nu den tomma tomten efter Lundbergs affär, där det fanns plats för ett nytt hus.

Där byggde nu ”Lelle Vännen” ett nytt hus och öppnade en affär i det nyuppförda huset, kallat Torglägenheten 2. Han fortsatte som handlare till 1909, då han stängde butiken och återigen lämnade Vrigstad och flyttade till Sävsjö.

Huset sålde han till Karl Rundquist, som 1914 sålde det vidare till Fredrik Hafström från Holka-

Fredrik Hafström & C:os
Speceri- & Diverseaffär, Vrigstad.
Telefon 22.
Lager av:
Kaffe goda sorter, Garner, Domestiker och Bomullstyger, Gardiner, Rullgardiner, Väskor, Linoleummattor, Glas och Porslin och Fönsterglas, Husqvarna Velocipeder, Cykelgummi, Cykellyktor och övriga Cykeltillbehör. Oljor alla slag, jämte Fisklevertran, Biloljor o. Pratts Bensin, Tapeter, Munkedals papp, Spik, Handredskap, Spadar och Grepar. Kraftfoder, Salt o. Saltsten m. m.
Arbetskläder, Skjortor och Kragar,
Regnkappor, Herrhattar o. Mössor.

Här kan man verkligen tala om en diverseaffär. Sortimentet var enormt. Annons från 1928.

Annons för Yngves Specerier 1955.

ryd. Mellan åren 1909 och 1919 hyrdes lokalerna av J.K. Bengtsson, som använde dem som lager.

1919 öppnades lanthandel i huset igen, nu av Fredrik Hafström tillsammans med systersonen Henrik Karlsson under firmanamnet Fr. Hafström & Co. Henriks bror, Rudolf Karlsson, anställdes som biträde. 1924 lämnade Henrik affären för att bli färgmästare på Runstedtska Färgeriet och Rudolf blev i stället delägare genom att överta Henriks del. Rudolf blev senare ensam ägare. Han drev sedan affären i många år och hade förutom specerier en skoavdelning, som han inrättade på kontoret i södra delen av affären.

1955 överlät han speceridelen av affären till Yngve Johansson, som varit hans biträde i över 20 år. Affären döptes om till Yngves specerier. Yngve innehade den till 1963, då den upphörde. Skoavdelningen, som skötts av Rudolfs fru Ester något år på slutet, lades ned i samband med Rudolfs bortgång 1963.

Gustaf Dahl minns:
Dahl berättar om "Lelle vännen", att han var en snäll man. Han bodde i den övre våningen i huset och hade affär i den nedre. Han hade stora utrymmen, men hans lager var litet. Han hade heller inte många kunder, enligt Gustaf mest "gammaldags."

Hultqvists
Rickard Andersson med familj kom 1923 till Vrigstad från Hakarp och uppförde affären som ett tillbygge till Sandalfabriken vid Sävsjövägen. Tillbygget var bara i ett plan utan boendemöjlighet. Därför hyrde familjen bostad i olika fastigheter i Vrigstad. 1927 flyttade Andersson till Rogberga och överlät affären.

Ny ägare blev Bernhard Hultqvist, född 1892 i Norra Ljunga. 1932 lät Bernhard bygga på en våning över affären och kunde flytta in tillsammans med hustrun Gerda och barnen Elsa och Erik. Fastigheten fick namnet Hörnan.

När Skofabriken 1938 flyttade från de lokaler som affären var sammanbyggd med, köpte Bernhard de tomma lokalerna. Han blev representant för Jönköpings Läns Lantmannaförening med

Bernhard Hultkvists affär 1929.

Inge Johansson övertog Hultkvists affär 1957. Foto från 1970.

lagerförsäljning av utsäde, gödningsmedel m.m. i de lokaler, där det i närmare 30 år tillverkats skor och sandaler.

Hultqvist innehade affären till 1957, då den övertogs av Inge Johansson. Han drev den till 1970, då den lades ned.

Ingela Ringefelt och Gunilla Celén
Systrarna startade 1983 en handarbetsaffär i tidigare försäkringskassans lokaler vid torget. De sålde material för stickning, virkning och broderier.

J Ericson bokhandel
1861 öppnade J Ericson bokhandel i Vrigstad. Han överlät skötseln av bokhandeln i Vrigstad till Fogdeskrivaren Jonas Ekelund, född 1821 i Bringetofta.

Han bodde i Bolagshuset där han var skrivare (sekreterare) åt kronofogde Carl Salomon Wallerström. Bokhandelns saga i Vrigstad blev inte lång. Ekelund flyttade till Jönköping 1866 och stod då som f.d. bokhandlare.

J.K. Bengtsson
John Kilian "Kilo" Bengtsson övertog Wadells tidigare affär, Torget 1, 1901. Bengtsson var född i Brea-

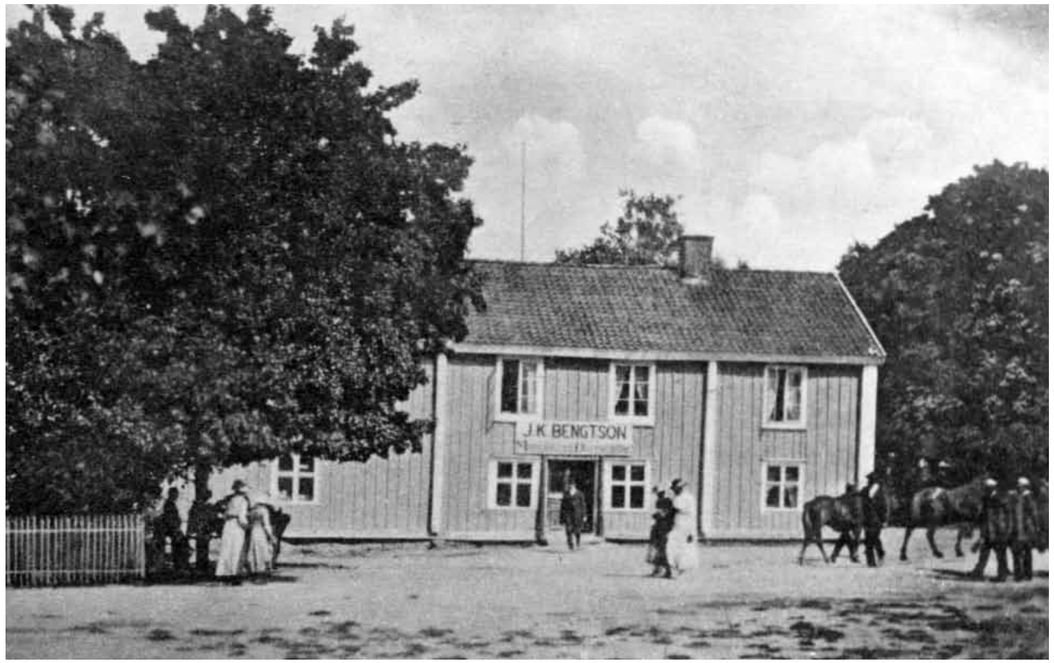

Torget 1. Här öppnadeAlbert Wadell affär 1869. Affären övertogs 1901 av J. K. Bengtsson.

red i Halland och hade haft egen affär i Skillingaryd innan han kom till Vrigstad.

I dödsrunan i tidningen beskrevs han som ”en sällsynt godmodig och älskvärd man och i affärer reell, human och plikttrogen. För de fattiga och lidande hade han alltid ett varmt hjärta och en hjälpande hand”. Att han var en omtyckt sällskapsmänniska har omvittnats från många håll.

Gustaf Dahl berättade, att Bengtsson till skillnad från Wadell inte ansåg sig finare än att han kunde vara ute i butiken och expediera själv, fast inte så där gentilt och underdånigt.

Han stod alltid ett stycke ifrån mjölsäcken när han öste mjöl i påsen och ett stycke ifrån det amerikanska fläsket, när han skar upp skivor. Han var alltid finklädd med stärksaker (krage, manschetter och skjortbröst), hårvattenkammad och med ett moln av cigarrök omkring sig.

Vad han särskilt expedierade var tyger, som han ansåg sig vara specialist på. Han visste exakt hur många meter och decimeter det skulle vara till en

John Kilian ”Kilo” Bengtsson 1910.

kostym, till pojke eller till en fet eller en mager karl. Han visste också på centimetern hur mycket foder och tillbehör som gick åt och det stämde precis när man kom till skräddaren. Bengtsson skötte också sin bokföring själv.

I grannfastigheten fanns Gästgivargården med många hästar, matgäster och resande, men man hade ingen telefon. Så alla telefonbud till Gästgivargården gick till Bengtsson, som då förmedlade om någon ville ha rum eller stallrum för en häst.

Bengtsson var ungkarl och intog sina tre präktiga måltider där varje dag. Samtidigt framförde han uppdragen han fått per telefon. Gästgivargården tog ofta emot s.k. provryttare, handelsresande som reste omkring och som ibland stannade till några dagar. Den levnadsglade ungkarlen ”Kilo” Bengtsson hade ingenting emot att göra dem sällskap vid smörgåsbordet och spelbordet.

I december 1930 dog Kilo Bengtsson, 59 år gammal. Han sörjdes närmast av syskon. Han är begravd i familjegraven på Breareds kyrkogård.

Jensen of Sweden/J.O.S

Lotta Jensen öppnade affär 2005 i Thure Perssons tidigare lokal. Man sålde diverse prylar, konst och möbler. Affären avvecklades 2007.

Lotta Jensen i samband med invigningen 2005.

John Johanssons affär på 1930-talet. Bensinen i pumpen kostar 21 öre litern och på väggen finns en lockande godisautomat.

John Johansson

Efter J.K. Bengtssons död övertogs affären och fastigheten på Torget 1 av John Johansson från Norra Ljunga, som varit biträde hos Bengtsson sedan 1910. John Johansson, som var född 1890, registrerar firman 1931.

Då hade affären fått skyltfönster, godisautomat på väggen och bensinpump utanför ingången. Även om bilarna började bli vanliga på 1930-talet, så var hästskjutsarna ännu vanligare.

John Johansson vid affärens bensinpump.

Utanför affären fanns det s.k.hästabinnet, där bönderna kunde binda sina hästar medan de uträttade sina ärenden. Hästabinnen fanns också vid de andra affärerna.

1937 restaurerades och moderniserades fastigheten som inrymde butik, kontor, lager och bostad.

John Johanssons Eftr

1947 övertogs John Johanssons affär på Torget 1 av Gunnar Gustafsson, som hade varit föreståndare för Konsumbutiken sedan 1934. Han blev den siste i ägarraden av livsmedelshandlare i fastigheten.

Han namnändrade butiksnamnet till ”John Johanssons Eftr.”

Den 1 mars 1968 lades affären ned.

Gunnar Gustafsson behöll namnet på affären. En bild från 1960.

Gunnar Gustafsson ställer upp Gevaliakaffe på hyllan, men han kunde också erbjuda sina kunder en egen blandning av kaffe. Foto från 1968.

En annons av Gunnar Gustafsson 1955.

Jotos

Efter tidigare ägaren Sture Svenssons död 1971 såldes affären till Gunnar Thor, som tidigare hade haft affär i Sävsjö. Själva fastigheten behöll Ingrid Svensson till 1978, då den såldes till Dagab Syd AB.

Annons i samband med Gunnar Thors övertagande av affären.

Gunnar Thor hade tidigare en affär i Sävsjö under namnet Jotos Livs – ett namn som Gunnar tog med sig till affären i Vrigstad. 1978-79 gjordes en stor tillbyggnad av fastigheten. Jotos disponerade nu 750 m² sedan man tagit över de utrymmen som Skånska Banken tidigare haft. Charkavdelningen byggdes ut med grill och man fick ett nytt personalrum och en kontorslokal. Samtidigt revs den gamla trälängan med lagerutrymmen bakom affären. Man fick nu plats för en ny väg ut till Korpral Gräns väg.

1981 övertog sönerna Anders, Göran och Lennart affären och aktiebolaget Thors Livs. 1984 övertog Anders brodern Lennarts del och året efter avlider Göran. Efter det var det Anders tillsammans med hustrun Mariann som drev verksamheten. Affären tillhör livsmedelskedjan Hemköp.

1999 gjordes ytterligare en stor ombyggnation

Gillis Almqvist och Lennart Thor skyltar upp kundparkeringen 1983.

Margareta Vink expedieras av Anders Thor, Inger Lindblad och Ingrid Andersson i charkdisken.

Personalen har julpyntat affären 1990.

där man utökade lokalen.

2015 drabbades familjen av ytterligare ett dödsfall. Anders avled efter en tids sjukdom. Mariann står nu, 2016, som ensam ägare till bolaget, men har stöd av bl.a. barnen Magnus och Malena, som är delaktiga i den dagliga verksamheten.

Gunnar Thor säljer korv tillsammans med barnbarnen Malena och Magnus 1990.

Anders Thor, Margareta Wolfram samt Malena och Mariann Thor i charkdisken 2011.

Mariann Thor tillsammans med Malena och Magnus.

Karl Sandbergs Skoaffär

Karl Sandberg hade försäljning av skor och läder på Växjövägen 3 mellan åren 1910 till 1918.

Katharina Strandén

Katharina Strandén drev en kort tid på slutet av 1990-talet en present- och blomsteraffär i nuvarande blomsteraffärens lokaler, Torget 3.

Kling & Klang AB

Lindblads Tobak och Papper såldes 1996 till Tomas Claesson och Lars Lindblad. De bytte namn på affären till Görans Spel & Tobak. Sortimentet var detsamma spel, tobak, vykort, leksaker, kontorsmaterial, filminlämning och godis med mycket mera.

Våren 1999 köpte Lars Tomas del och flyttade affären till Marknadshuset. Där gjordes en större satsning på leksaker och affären kunde marknadsföra sig som att ha Sveriges billigaste Lego.

Lis-Beth Carlsén blev delägare år 2003 och affären såldes 2007 till Tommy Gunnarsson, som flyttade över spelverksamheten till Statoil.

Konsum

1933 hade Gunnar Gustafsson, född i Sunnerby 1901, uppfört ett bostadshus med affärslokaler vid den gamla marknadsplatsen, Marknadsgatan 1. Här startade han egen speceriaffär.

Konkurrensen från de etablerade affärsidkarna i Vrigstad var emellertid hård och tanken på att bilda en konsumtionsförening framfördes av några av Gunnars kunder. Man tog kontakt med den kooperativa affären i Sävsjö och frågade om de ville hjälpa

Kooperativa affären eller Konsum som det också kom att heta cirka 1935.

till. Svaret var ja, men villkoret var att man först skaffade 70 medlemmar.

Nu satte en intensiv värvningskampanj igång. Gunnar var förstås självskriven som medlemsvärvare och cyklade runt i socknen för att göra folk intresserade av kooperationstanken. Han fick god hjälp av muraren Per Johnsson och byggmästaren Karl Klasson, som båda ivrade för ett bildande och var de som från början väckt tanken. Värvningen gick bra och kravet på 70 medlemmar uppnåddes med god marginal.

De som tecknade sig fick punga ut med 20 kronor i medlemsavgift, vilket blev startkapitalet för inköp av varor. Den 1 mars 1934 kunde så affären öppnas med Gunnar Gustafsson som föreståndare.

Inge Johansson var under en period föreståndare för Konsum. Här en bild framför affären med Alf i barnvagnen.

Olle Persson var den siste föreståndaren för Konsumbutiken i Vrigstad.

Affären var en filial till Sävsjöaffären och kallades butik 2.

Styrelsen hade sitt säte i Sävsjö med två representanter från Vrigstadaffären. De som fick styrelseplatserna var initiativtagarna byggmästaren Karl Klasson och muraren Per Johnsson. Det berättas att vid mötet, då föreningen i Vrigstad bildades och styrelse skulle väljas, reste sig Karl Klasson upp och yttrade: ”Jag ska vara med i styrelsen för jag är född kooperativt”.

Dagskassan var i början omkring 100 kronor. Om beloppet översteg de 100 kronorna skulle pengarna sättas in på banken samma dag eller senast dagen efter. Inga stora summor fick förvaras i affären eller bostaden. En gång per vecka kom Karl Klasson, som var kassakontrollant, och ”läste av” kassan och skrev rapport som sändes till Sävsjö.

Öppettiderna i Vrigstad var från klockan 8.00 till 19.00 alla dagar utom söndagar. Detta gjorde att ett biträde anställdes redan från starten. Det blev Lennart Johnsson, son till skomakaren Wille Johnsson. Gunnar Gustafsson arbetade som föreståndare i 13 år, fram till 1947, då han övertog John Johanssons affär vid torget.

Efter Gunnar tillträdde Olle Cesar som föreståndare. Han hade anställts som biträde 1946. Efter Olle kom Inge Johansson. Bland biträdena som kom och gick kan nämnas Göran Lindblad, Gunlis Hjort, Margareta Vink, Siv Aronsson och Nils Adolfsson. Efter Inge kom Olle Persson, som också blev den siste föreståndaren. Han slutade 1962.

Därefter drevs affären med personal från Sävsjö fram till nedläggningen 1964.

Kristallboden

Butiken drevs under kort tid på Växjövägen 3 (bageriets tidigare lokaler). Där såldes diverse prydnadssaker i kristall (importerat). Ägare var Torbjörn Strömberg, Sävsjö och Mats-Peter Palmqvist.

Lars-Johans Jeans- och Skobod

Gudrun Johansson och Eivor Larsson startade i mars 1980 affären i Bengtas tidigare lokaler vid torget. Butiken var specialiserad på jeans men här fanns även ett stort sortiment av barn- och tonårskläder. De tog även emot begagnade plagg för försäljning. Paret drev verksamheten ett par år.

Lennarts Livs

Lennart Fagerberg, 1932-2009, började som lärling i Halmstad 1947. Här fick han lära sig styckning, nedskärning, korvstoppning samt kok och rökeri. Efter två år fick han anställning i Halmstad.

Han fortsatte inom charkuteribranschen med anställningar i Nybro och Stockaryd innan familjen 1958 flyttade till Vrigstad. Här övertog han Georg Anderssons charkuteriaffär på Mejerigatan, ett grått hus som ägdes av Ida och Hjalmar Sandstedt, men som nu är rivet.

Anställda i Lennarts Livs var Mona Gustavsson, Doris Svensson, Gerd Fagerberg,Gunilla Svensson (Sjögren) och Gunborg Johansson.

Lennart Fagerberg, i charkuterikläsdel, tillsammans med hustrun Gerd och dottern Kerstin.

1963-64 flyttades affären till Sävsjövägen 2, där han efter en ombyggnad också iordningställde ett nytt kokeri och rökeri. Lennart satsade mycket på egenproducerade varor, bl.a. fläskkorv, frukostkorv, leverkorv, grynkorv, skinkkorv, falukorv, medisterkorv, prinskorv, wienerkorv, leverpastej, blodpudding, korvkaka och isterband. Till julen gjordes ett stort antal julskinkor i ordning.

Doris Svensson var en trogen expedit och senare anställdes bl.a. även Inga-Lill Johansson.

1970 flyttades affären ännu en gång. Denna gång till Torget 9. Antalet anställda hade nu utökats till sju personer. 1973 avvecklades affären och Lennart tog anställning på slakteriet i Sävsjö.

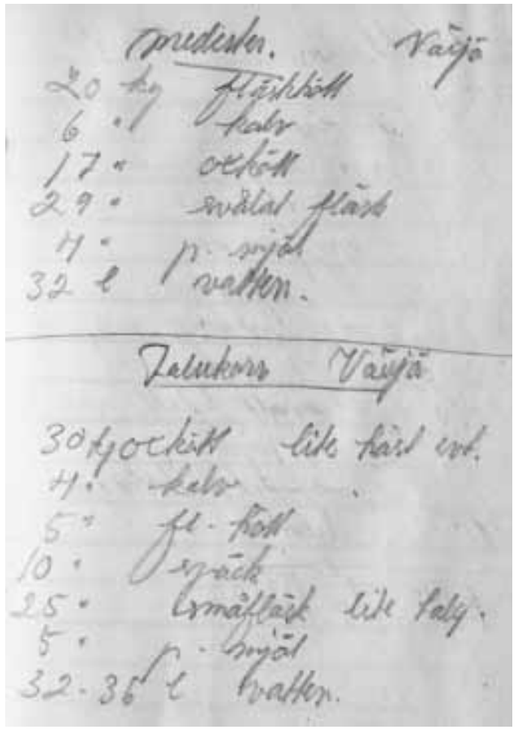

Medisten. Växjö
20 kg fläskhöft
6 " kalv
17 " oxhöft
29 " svålat fläsk
4 " p. svjöl
32 l p. vatten.

Falukorv Växjö
30 kg oxhöft lite fläsk int.
4 " kalv
5 " fl. höft
10 " späck
25 " småfläsk lite talg.
5 " p. svjöl
32-36 l vatten.

Kerstin Bodefält har sparat Lennart Fagerbergs recept på de produkter Lennart själv tillverkade. Vi har fått ta del av dem och här bjuder vi på ett par korvrecept som är fria från E-nummer och liknande. Observera - det blir 100 kilo korv av receptet.

Göran Lindblad - när stryktipset fortfarande dominerade vårt spelande.

Lindblads Tobaks- och Pappersaffär

1939 startade Karl Maars Vrigstads Bok- och Pappershandel i Torglägenheten 8. Då var huset nybyggt. Han hade sin affär till 1956 då han sålde den till Göran Lindblad med firma Lindblads Tobak- o Pappersaffär. Till en början var sortimentet som tidigare: tobak, papper, foto, tidningar, konfektyrer, leksaker och böcker.

Eivor Lindblad expedierar affärens tidigare ägare Karl Maars, 1983.

Sedan 1974 bedrevs firman som handelsbolag med fru Eivor som delägare .

1975 utökades lokalen med den del som tidigare varit järnhandel. Göran och Eivor hade affären till 1996, då de överlät den till Lars Lindblad och Tomas Claesson med firma Görans Spel o Tobak AB. Verksamheten fanns kvar i lokalerna till 1999 då de flyttade till Marknadshuset.

Göran Lindblad minns:

1956 kostade Expressen, Smålands Dagblad och andra dagstidningar 30 öre. Veckotidningarna t.ex. Hemmets Journal 55 öre. En ask cigaretter 20 pack kostade cirka 2,50 kronor.

På skrivsidan såldes reservoarpennor och reservoarbläck i flaska men så småningom ersattes bläckflaskan av patroner som man kunde byta. Reservoarpennorna Parker 51 och Mont Blanc var stora märken och den sistnämnda blev ett stort samlarobjekt. Så småningom kom kulspetspennan

som förenklade skrivarbetet.

Sortimentet kom att ändra sig med tiden även i vår affär. Reservoarpennan ersattes av kulspetspennan m.m. Även här var Parker Jotter, Ballograf, Cross och Waterman stora märken

Fotoartiklar var också en viktig varugrupp. I början var det mest 120 film till lådkameror och 135 film till småbildskameror. Vi hade en stadig kund i Svenning Svensson som förbrukade mycket 120 film, som han använde till sin Hasselbladskamera.

1963 kom Kodak Instamatic som gjorde att fotograferingen blev enklare. En filmkasett som var enkel att ladda kameran med och en blixtkub som var smidig att sätta på kameran.

De roligaste minnena var från julen. Det började med julskyltningen första advent. På lördagseftermiddagen kläddes skyltfönstren invändigt med brunt papper så att ingen kunde se vad som skyltades med. Skyltlådorna i fönstren togs bort och leksaker visades på hela golvet.

På söndagen, mitt på dagen, togs det bruna pap-

Julskyltningen 1979.

peret bort och senare på eftermiddagen kom jultomten fram i lokalen och till barnens förtjusning visade tomten upp dockor, mekaniska leksaker, Märklintåg, dockskåp m.m .

Det var fullt med folk utanför leksaksfönstret. Sedan kom höjdpunkten när jultomten kom ut bakom knuten med en bärkasse med kola som delades ut till barnen - även de vuxna ville ha en kola.

Tomten tyckte det var allra roligast när barnen hälsade på jultomten och dessutom fick en liten klapp på kinden. Det finns föräldrar och ungdomar som tyckte detta var ett trevligt inslag inför julen och som de inte glömmer.

Cigaretter, piptobak och snus ingick i sortimentet. Det var en stor varugrupp för flera år sedan. Det var tufft att röka på 60-talet, det röktes i bilar, lägenheter och samlingslokaler. Rökkulturen har blivit bättre. Det är väl snuset som håller ställningarna. Nu är det ganska ovanligt att man ser någon som röker pipa.

Barbiedockan lanserades 1959 och blev en stor framgång. Hon fick sedan en pojkvän som hette Ken. Skrållandockan kom 1966 och blev en stor favorit hos flickorna. Den fanns även som taldocka. Lundby dockskåp var också en populär leksak.

Emmaljunga och Brio dockvagnar fanns i sortimentet. Lego kom på 50-talet och blev en stor succe. Lego utvecklades från klossar till populära seriefigurer och tekniklego för lite äldre åldrar.

Till julen såldes mycket väggbonader i papper. Det såldes cirka 300 st. varje jul under några år.

Det fanns också vår-, sommar- och höstbonader.

På ett spänt rep, på lagom höjd över disken, kunde alla motiven på bonaderna visas. Övrigt julsortiment var bl.a. julgransbloss, glitter, julgranskulor, lacksigill, jultomtar i olika storlekar och givetvis julkort.

Det skedde stora förändringar i utbudet av spel genom åren. Omkring 1960 blev affären ombud för Tipstjänst. 1968 avvecklade Gunnar Gustafsson sin affär, han var kommisionär för Penninglotteriet, och samma år blev Pappershandeln nytt ombud. Det var mest Penninglotter som var aktuellt just då. Sedan kom Bellmanlotter och storsäljaren Triss.

1996 slogs Penninglotteriet och Tipstjänst ihop och blev AB Svenska spel med säte i Visby. 1989 blev affären ombud för ATG, Aktiebolaget Trav och Galopp. Det var ett viktigt tillskott i affären då ATG-ombuden inte fanns på alla platser och bidrog till nya kunder från trakterna runt om Vrigstad.

När affären blev ombud omkring 1960 var Stryktipset det stora spelet. Det fanns också siffertips. Kupongerna var tredelade och skulle kontrolleras innan instämplingen som skedde i en apparat långt ifrån nutidens onlinemaskiner. Beloppet fick ställas in med spakar och så skulle kupongen kontrolleras så att den var för den aktuella veckan. Därefter skulle kupongerna sorteras i enkelrader och olika system. Sedan skickades de med posten. Senare ändrades det till torsdagsinlämning. Ännu senare kom online och då kunde kupongen lämnas in till strax innan matchstart.

Lilla varuboden

Sigge Grönberg köpte 1968 Grells fastighet, Växjövägen 13, och renoverade den till en antikaffär där Allan Karlsson blev ansvarig.

Lindh och Palm

Samtidigt som Sten Lindh körde buss, började han på sin fritid bedriva handel med ved och gengasbränsle tillsammans med Alvar Palm. De höll till i Nydahls magasinsbyggnader nere vid Vrigstadån, Kristina Nilssons väg 4, och levererade gengasved i säckar. Gengasved var träbitar i björk som eldades i ett monterat gengasaggregat på bilarna och då bildades en gas som drev bilarna.

Allan Karlsson och Sigge Grönberg i den nystartade affären Lilla varuboden. Foto från 1962.

I början av 1940-talet hade Palm Rydströms kafé och bageri på Mejerigatan i Vrigstad.

1941 registrerades deras firma i handelsregistret under namn Firma Lindh och Palm med postadress Vrigstad. år1943 övertog Sten Lindh ensam firman som alltmer övergick till att enbart omfatta vedkörning och för detta köptes en lastbil av bröderna Karlsson i Barnarp. Han bedrev samtidigt vedkapning åt Vrigstadborna. Till detta hade han en ambulerande såg med inhyrd personal såsom Karl Svensson, Oskar Karlsson, Frans och Alfred Johansson och Fritz Sverker.

Sten Lindh byggde en garagebyggnad bakom skofabriken på Vrigstad Prästegård 3:25. Han flyttade hit handeln med ved till som användes till gengasbränsle. Hans verksamhet utgick nu härifrån med tillfällig anställd personal. Efter kriget när det var lättare att köpa bensin lät Sten Lindh bygga en ny vedkap med bensinmotor. Vedkapningen pågick fram till början av 1960-talet.

Anställda var bl.a. Gustav Karlsson och Hilmer Lindsten.

Läderboden

Norra delen av "Garveriet", Garvaregatan 2, med två små rum gjordes om till en skoaffär som kallades Läderboden och drevs av Per Otto Lindegren.

Där fanns ett stort sortiment av både dam-, herr- och barnskor, såväl promenad- som festskor. Affären fanns kvar till P O Lindegrens död 1947. Lagret såldes därefter ut på Vrigstads marknad. (Se även Ragnar Lindegrens Skotillverkning.)

Margaretas Andra Hand

Margareta Pettersson öppnade affär på Sävsjövägen 7 år 1985. Där såldes begagnade kläder, möbler och husgeråd.

Margareta Pettersson i den nya butiken 1986.

Marknadshuset

Marknadshuset i Vrigstad AB startades 1998. Bolaget hade bildats av Lars Lindblad, Marek Widegren, Jan-Peter Karlsson, Stefan Hjälmeby, Bengt Swerlander, Erland Lindblad, Lars Strömblad och Kjell Gustavsson.

Ägarna hade som ambition att få handeln att blomstra utan att konkurrera med de befintliga affärerna i Vrigstad. Den tidigare Gemafastigheten döptes om till Marknadshuset och stora renoveringar gjordes som anpassades efter tio olika hyresgäster. Kommunalrådet Conny Lidhök klippte av bandet och Smålands-TV var på plats vid öppnandet den 1 maj 1999.

Följande hyresgäster fanns vid starten:

Bilstereobutik (nyetablering) – ägare Peter Emilsson och Morgan Svensson.

Godisbutik (nyetablering).

Bildelsspecialisten (nyetablering) - Kjell Gustavsson.

Ostboden (flyttade hit) - Marek Widegren.

Sjöbergs Café (nyetablering) - Christian Sjöberg.

Fyndgrottan (flyttade från Sävsjö) - Sofia Widegren.

Stefans Väskshop (nyetablering) - Stefan Karlsson.

Sävsjö Kommuns Turistbyrå - Jenny Almqvist.

Kling & Klang (flyttade) - Lars Lindblad.

Consultec – (nyetablering) - Slavisa Lukijanovic.

Sedan hände följande:

Sjöbergs Café upphörde och hans lokaler övertogs av Studio K. Fyndgrottan lades ned och en skoaffär öppnades. Skoaffären upphörde efter ett tag och lokalen övertogs av Vrigstad Värdshus som konferenslokal. Bilstereobutiken upphörde och Kling & Klang övertog lokalen. Godisbutiken upphörde och Café Yvonne startade upp. Bildelsspecialisten upphörde och en blomsteraffär flyttade in. Blomsteraffären lades senare ner.

Hela huset stängdes och såldes 2007 till Statoil som senare sålde det till Torbjörn Lund.

Maxxtuning AB

Företaget startades 2007 av bröderna Samuel och Natanel Yngvesson (numera Ceder). År 2011 köpte Natanael Ceder ut brodern och driver det sedan dess själv.

Natanael Ceder i sin anläggning.

Bolaget finns på Gästgivaregatan 17 och utför mappning av bilar, effektmätning, försäljning av bildelar m.m.

Mun Gott
Ivar Anefur drev den enskilda firman 1998-2002. Han besökte industriers personalrum och matsalar och satte upp ett ställ med godis och en myntlåda.

Distriktet omfattade bl.a. Värnamo, Smålandsstenar, Gnosjö och Växjö. Lagret fanns i tidigare blomsteraffären, Jönköpingsvägen 1, som hyrdes av Lasse Karlsson.

MYSAK
1984 öppnade Caterina Jonasson och Elisabeth Gunler en affär med tyger och barnkläder. Försäljningen skedde i Jonassons källare på Enevägen. Efter något år flyttade man till Sävsjövägen 2.

1985 öppnade Caterina verksamheten i tidigare Runstedtskas lokaler. Där tog man över det befintliga lagret och utökade sortimentet med tyger, gardiner och garn.

Caterina Jonasson och Elisabeth Gunler i MYSAKs affär.

Linnea Claesson, som tidigare arbetat i Runstedtskas affär, arbetade kvar på halvtid i Mysak. Företaget sydde på beställning både barn- och vuxenkläder. Företaget anordnade sytävlingar, med Fix-tyger som priser. Man hade också försäljning av symaskiner. Företaget avvecklades 1987.

Mysaks logotyp.

Möbel Mekka
Möbel Mekka startade i Torstenssons fastighet Odengatan 34 i Sävsjö i början av 1970 talet. Man producerade soffgrupper och fåtöljer. Företaget flyttade därifrån 1973-1974 till Luxors lokaler på Odengatan och hade nu möbelförsäljning. 1975 startades även tillverkning i samma fastighet.

Unga möbelfabrikörer snart i större lokaler

Tommy och Stefan Grönberg med en modern soffgrupp.

Smålands Dagblad den 5 april 1979 skriver om Tommy och Stefan Grönberg.

1976 flyttade företaget till Vrigstad, till John ”Musse” Lindbergs tidigare smidesverkstad, bakom skofabriken. Verksamheten delades sedan så att MöbelMekka hade försäljning i skofabriken och tillverkning i f.d. smidesverkstaden. Fr.o.m. 1980 hade Stefan och Sigge Grönberg hand om försäljningen och Tommy Grönberg flyttade tillverkningen till Lammhult och tog namnet Nya Njudungsmöbler AB.

Ngh Trading & Consulting
Nils-Göran Hellkert startade 2003/2004 företaget med internethandel av tidtagningssystem för rundbanesporter/motorsporter. Man säljer till motorklubbar och privatpersoner.

Nynäs/Spara/Shell/Statoil och nu Circle K
Linjebuss tog den nybyggda busstationen i bruk 1945. Antagligen fanns där en Nynäsmack från början då Johnsonbolagen ägde både Linjebuss och Nynäs. Innan dess fanns busstationen i Torglägenheten 8.

Gustav Möllborg var under många år föreståndare. Sonen Sten arbetade vid stationen och här står han vid Nynässkylten 1952.

1946 anställdes Sten Lindh av AB Linjebuss som föreståndare för busstationen i Vrigstad. Denna anställning varade till 1949. Gustav Möllborg tog sedan över ansvaret fram till 1961.

År 1961 blev Sten Lindh åter föreståndare för busstationen och bensinmacken. Han anställde

Sten Lindh anställdes som busstationsföreståndare för den nybyggda stationen 1946.

Ove Johansson expedierar en kund.

Marie, Arne och Gunilla Gustavsson i butiken 1982.

Göte Johansson i bensinstationens butik.

Ombyggnadsarbeten på Nynäsmacken.

Arne Gustavsson på kontoret.

Arnold Arvidsson som, efter något/några år, övertog föreståndartjänsten. Lennart Arvidsson och Karl-Erik Johansson var anställda i bolaget.

1972 öppnade Göte och Ove Johansson ”Bröderna Johansson bensin- och bilservice”. De arrenderade av Nynäs Petroleum AB. Den tidigare frisörsalongen och kiosken inkluderades 1976 i den nyrenoverade butiken som också hade färskvaror. I mitten av 70-talet bytte man ut Nynäs och sålde bensin under namnet Spara.

I april 1979 övertog Arne och Gunilla Gustavsson verksamheten, sedan de sålt taxirörelsen. Bolaget namnändrades till Arnes Bensin och Servicebutik.

I september 1982 utökades lokalerna ytterligare, då man byggde över den smörjgrop som tidigare fanns mellan butiken och tvätthallen. I samband med detta utökades livsmedelssortimentet ytterligare. Företaget namnändrades igen, nu till Vrigstad Jourbutik – och ingick efter det i ICA-gruppen.

Bland de anställda kan nämnas Gunvor Ekström, Margareta Johansson och dottern Marie (gift Olofsson). På kvällar och helger arbetade även döttrarna Carina och Yvonne i butiken.

Strax innan försäljningen, 1984, bytte man bensinbolag till Shell. De som tog över verksamheten var Mats och Ronny Gustavsson.

1987 arrenderade Thorvald och Birgitta Gunnarsson Shellmacken av Ronny och Mats. Knappt ett år senare, i januari 1988, dog Thorvald hastigt, knappt 50 år gammal. Sonen Tommy, 18 år, blev nu delägare i företaget. 1989 köpte de fastigheten och rörelsen av Ronny Gustavsson. De hade två anställda: Margareta Johansson och Gunvor Ekström.

1990 byggde de ut butiken mot Sparbanken och utökade sorimentet av matvaror. 1998 bytte man

Den 1 maj 1984 tog Mats och Ronny Gustavsson över efter Arne och Gunilla Gustavsson.

Birgitta och Tommy Gunnarsson i Shellmacken 1990.

från Shell till Statoil. Butiken byggdes om, inför Postens flytt till lokalerna, och dieseltankarna ersattes med nya under jord. 1999 öppnade Posten i lokalerna. Den hade öppet tre timmar per dag och bemannades av postpersonal.

1998 övertog Tommy 100 % av aktierna i företaget – B. Gunnarssons Servicebutik AB.

2007 köpte Tommy fastigheten ”Marknadshuset” och övertog butiken Kling & Klang AB, som sålde pappersvaror, leksaker samt hade en spelbutik. Butiken lades ned och spelbutiken flyttades till Statoil.

Tommy ägde sedan fastigheten något år, innan han sålde den till Torbjörn Lund.

Tillsammans med Statoil gjordes en större ombyggnad år 2009. Man fick nya drivmedelspumpar och i lokalerna nya mjölk- och kylrum med glasdörrar, ett frysrum, nya kundtoaletter. Hela butiken fick ett lyft till en kostnad av 4,5 miljoner kronor.

2011 fick butiken den stora stryktipsvinsten. Jessica Olsson, Tommys sambo, som jobbat i butiken sedan 1989 hade satt samman tipsraden som gav över 5,7 miljoner kronor i vinst. Det var den största stryktipsvinsten på andelsspel som delats ut i en servicebutik i Sverige. Tio andelsägare, där en Vrigstadbo hade två andelar, fick dela på vinsten.

2012 investerade man i ett nytt yttertak på hela fastigheten samt en ny modern tvätthall.

2016 räknar företaget med att sälja 3,5 miljoner liter drivmedel. Försäljningen i butiken med matvaror, kaffe och snabbmat m.m. ökar i omsättning varje år. Under 2012 köptes Statoil upp av ett kanadensiskt och amerikanskt bolag som har drivmedel och servicebutiker i Europa, USA, Kanada och Afrika. 2016 blev Statoil Circle K.

Tommy Gunnarsson minns:
Jag sa redan år 2000, vid en intervju med en tidning, att vi är ”morgondagens station”. Man borde spola begreppet bensinstation. Vi är en serviceinrättning med posttjänst, paketservice, fastfood, bake-off, livsmedel, ved, gasol, fiskekort, banktjänster när ortens bank är stängd, apotek – ja all den service folk dagligen behöver.

Tommy Gunnarsson och Jessica Olsson i Circle K-butiken 2016.

När jag hade ägt Marknadshuset några år var antikhandlare intresserade av att köpa fastigheten. Men de la ett skambud och samma dag som detta hände ringde en representant för doktor Lund och frågar om fastigheten var till salu. Läkarmottagningen på Slättsjövägen var för liten. Det blev en snabb affär och Vrigstad fick en ny läkarstation – rymlig med en stor parkering.

Perssons Blomster

1925 startade Gustav Persson en firma i Stockaryd med ett växthus. Då åkte han runt i bygden med lastbil och sålde blommor. 1929 byggde han affär i Stockaryd och 1934 byggdes affären i Vrigstad, utmed Jönköpingsvägen, bredvid ån.

Under trädgårdsmästare Gustav Persson ledning ansvarade bl.a. Verner Lönnblad, Jenny Cronvall och Knut Källström för affären. 1946 hette den Gustav Perssons Blomster- & Pappershandel. 1947 byggdes den om och moderniserades.

1963 tog sonen Sven Persson över efter sin far. Han hade då gått binderiskola och var mogen för övertagandet. Han drev sedan butikerna i Stockaryd och Vrigstad fram till 1975. Anställda har varit: Ulla-Britt Ekström Collén 1953-57, Gertie Weilund Carlsson 1957-64, Inger Hellkert Carlsson 1964-67, Monica Carlson Högberg 1967-?

Den 1 maj 1975 bytte företaget ägare. Blomsteraffären övertogs då av de anställda i butikerna i Stockaryd och Vrigstad: Sonja Olsson, Birgitta Olsson, Inger Salomonsson, Jeanette Edlund och RosMarie Pettersson (Lundberg).

De drev butikerna fram till 1991. Då sålde de till Eddie Börjesson som hade butikerna till 1994.

1994 köpte RosMari Lundberg butiken i Vrigstad och driver den fortfarande under namnet Vrigstad Blomsterhandel.

Pressbyrån

Pressbyrån är ett svenskt företag som utvecklats ur Svenska Telegrambyrån, som av SJ år 1899 fick i uppdrag att sälja lösnummer av tidningar på landets järnvägsstationer.

År 1906 bildades AB Svenska Pressbyrån, med den svenska pressen som ägare. Bolaget bildades av Svenska Telegrambyrån tillsammans med svenska tidningsutgivare. 1940 övertogs aktierna ett holdingbolaget som ägdes av 131 tidnings- och tidskriftsföretag.

1935 startade Pressbyrån Sveriges första glassfabrik och introducerade nymodigheten pinnglass i hygienisk pappersförpackning.

I Vrigstad startade Pressbyrån sin verksamhet 1946, året efter att den nya busstationen var byggd.

Ansvarig för verksamhet var Gullan Lindholm. På sommaren 1966 började Birgitta Fasth arbeta där och som sommarjobbare var bl.a. Christina Svensson och Anna-Carin Hultén anställda. Efter Gullan Lindholm övertog Birgitta ansvaret för kiosken. 1970 lades Pressbyrån i Vrigstad ner och då startade Birgitta tillsammans med Sonja Bertilsson (Fransson) och Fasth kiosk. 1973 övertog Gertrud Fasth och Gun Andersson rörelsen och drev den till 1974, då kiosken byggdes om och sedan ingick i bensinmackens lokaler.

Prylmarknaden

Företaget hette Vrigstad Stormarknad AB, med varumärket Prylmarknaden. Verksamheten startades 1970 av Sigge Grönberg i tidigare skofabriken.

1982 startade Stefan Grönberg och Göran Wall varuförmedling – under Prylmarknadens ”paraply”.

1986 flyttade Prylmarknaden, tillsammans med Aldos tyger, in i fastigheten Torget 3 – den tidigare järnaffären. 1990 lämnade Sigge Grönberg över Prylmarknaden till Eddie Börjesson (Börjesson tog 1991 över Perssons Blomster i Vrigstad).

1986 flyttade Prylmarknaden in i fastigheten Torget 3.

Rachels Fashion and Beauty

Rachels Fashion and Beauty startade som en skönhetssalong 2008. Med tiden utökades sortimentet med moderiktiga kläder, smycken, accessoarer och hårprodukter.

Under 2014 delades företaget in i tre områden: Skönhetssalong, Utbildning/Träning samt det senaste tillskottet, webshop med kläder, hårprodukter och accessoarer. 2015 öppnade företaget i Torget 9.

Ramhörnan

1984 startade Thorvald Johansson och Roland Svensson Ramhörnan. Man ramade in tavlor samt sålde spännramar, målardukar och konsthantverk.

Verksamheten startade i en källarlokal under Lindblads Tobak & Papper och flyttade 1986 till Gamla Bankgården (efter urmakare Unelind). Under året 1987-1988 drevs affären i f.d. Runstedtskas lokal. Verksamheten lades ner i Vrigstad 1988 och Roland fortsatte den i Landskrona.

Under fyra år drev Thorvald Johansson och Roland Svensson Ramhörnan.

Rolle Antik

Roland Nilsson köpte Mallanders tidigare fastighet, Sävsjövägen 4, år 2012 och startade antikhandel och möbelrenovering.

Roland kom från Valbo där han redan 1978 försökte sälja antika saker via nätet, men då var marknaden inte mogen för det. Han drev bl.a. Prylbörsen och Gävle auktionskammare.

Roland Nilsson i sin affär Rolle Antik.

Rune Carlssons Oljor

Efter att ha sålt Smedstorp i början av 60-talet arrenderade Rune en mack i Växjö. Samtidigt startade han ett företag i Växjö, Firma Benfool, och började köra en mindre lastbil med bl.a. fotogen, som användes för uppvärmning. Han sålde inledningsvis även i Blekinge men efterhand mest mellan Vrigstad och Växjö.

Efter några år i Växjö startade han företaget Rune Carlssons Oljor i Vrigstad, i mitten av 60-talet. Han sålde eldningsolja, först åt Caltex och när det lades ner åt Hydro.

På 60-talet drev Rune Carlsson F:a Benfool.

Runstedtska

Efter Fredrik Runstedt bortgång 1899 togs färgeriet över av dottern Fredrique och hon öppnade en manufakturaffär i fastigheten Torget 11.

År 1912 köptes företaget av fabrikör Axel Dahlquist. År 1952 lämnade Axel Dahlquist över ansvaret för företaget till sönerna. De drev det tillsammans med olika ansvarsområde, där Bengt svarade för manufakturaffären i Vrigstad, Hans för manufakturaffären i Sävsjö och Håkan för Färgeriet.

Dottern Fredrique tog över Runstedtskas verksamhet efter faderns död. Bild från 1902.

Bengt Dahlquist t.h. tillsammans med affärsbiträdena Elvy Haraldsson och Stig Marz. Foto från 1948.

I affären i Vrigstad såldes herr- och damkläder, tyger, sytillbehör, garner och sängkläder. Man hade även frackar för uthyrning.

Anställda i affären har bl.a. varit: Britta Palmberg, Elvy Carlsson, Birgit Hegg, Aina Gustavsson, Stig Marz, Svante Pettersson, Ingrid Feurst, Karl Maars, Ossian Knutsson, Ingrid Andersson, Lisbet Svensson och Linnea Claesson. På kontoret arbetade Britta Johansson och senare Gudrun Åhlén (Marz).

1985 lades manufakturaffären i Vrigstad ner. Även affären i Sävsjö lades ner.

1985 avvecklades affären. fr.v. Ingrid Feurst, Linnea Claesson och Bengt Dahlquist.

Saga Antik o Handel AB

2008 öppnade Sven-Arne Andersson och Clas Lamme Saga Antik o Handel i tidigare Rundstedts lokaler, Torget 11. Efter två år lämnade Clas Lamme företaget och ersattes av Gunnar Tällberg.

2011 förvärvade man CJ Möblers tidigare lokal, med cirka 700 m^2, där man har snickeri och lager samt renoverar möbler. Redan i augusti 2006 hade Sven-Arne Andersson förvärvat Apotekshuset, Jönköpingsvägen 3. Men först i maj 2014 hade Apoteket flyttat ut och man kunde efter renovering flytta sin antikhandel dit.

I augusti 2015 tog man över en del av Antika Rums lokaler på Jönköpingsvägen 1 och fr.o.m.

Sven-Arne Andersson och Gunnar Tällberg i Saga Antik o Handel AB.

september 2016 disponerar man hela affärslokalen.

Ägarna har ytterligare ett företag – Saga Antik o Inredning. Via detta företag har man bl.a. gjort omfattande renoveringsarbeten åt Armémuseum och olika regementen. Många produkter säljs också via auktion på Bukowskis.

Samuel Johanssons charkuteriaffär

På 1920-talets slut öppnade charkuteristen Samuel Johansson affär i fastigheten Torget 9. Inför detta hade både huvudbyggnaden och vissa delar av ekonomibyggnaden renoverats och byggts om. Ekonomibyggnaden hade iordningställts för tillverkning av charkvaror, där en kokgryta och rökugn hade installerats i norra delen av byggnaden.

Shell, Spara och Statoil

Se Nynäs.

Sörensens Charkuteriaffär

För över 100 år sedan startade Ludvig Sörensen kreaturshandel med slakt i Sävsjö. Från att ha varit ett slakt och styckningsföretag startade man också

I byggnaden till höger, Torget 9, hade Sörensens sin affär. Foto från omkring 1950.

egna butiker – bl.a. i fastigheten Torget 9 i Vrigstad.

På 40-talet var bl.a. Åke Pettersson och Svea Karlsson föreståndare för affären. Även Inger Lindblad arbetade där.

Företaget avvecklades i Vrigstad i slutet på 60-talet.

Trollsländan

Therese Kautto drev en blomsteraffär åren 2000-2005. Butiken var belägen på Växjövägen 1, sedan i Marknadshuset och de sista åren på Sävsjövägen 4.

Unelinds Ur och guld

Margareta och Ulf Unelind efterträdde 1979 Anton Johansson i Gamla Bankgården, Jönköpingsv. 4.

Unelinds blev en av de sista som hade lokalen innan den blev museum. De hade urmakeri även i Stockaryd. De fick inte tillstånd att prova ut glasögon och upphörde därför efter några år.

Stjärnurmakare till Vrigstad

Makarna Margareta och Ulf Unelind med den moderna och dyrbara elektroniska apparaturen.

Tidningsklipp från maj 1979.

Ulf Unelind i sin affär 1983.

Viktor Nydahls Charkuteri- och Slakteri-affär

Viktor Nydahl köpte upp fläsk- och slaktdjur samt övriga lantmannaprodukter och sålde i det tidigare Ådala garveri, Kristina Nilssons väg 4.

Viktor Nydahls

Charkuteri- och Slakteriaffär

— Vrigstad —

REKOMMENDERAS!

Goda varor och billiga priser.

Fläsk och slaktdjur samt övriga lantmannaprodukter uppköpes till högsta gällande priser.

Annons från 1915.

Vrigstad Antikcenter

År 2000 startade Darren Bright firman "Engelsmannens Antik". År 2003 öppnades den första affärslokalen i Sverige "Vrigstad Antik o Inredning".

Darren Bright i Vrigstad Antikcenter 2011.

Verksamheten har expanderat och finns nu i ”Vrigstad Antikcenter” – med 1 600 m² showroom och 1 000 m² lager på Gästgivaregatan 8. Företaget riktar sig till privata kunder, specialistantikhandlare (svenska och utländska) och inredningsarkitekter.

Här finns ett varierande sortiment av bl.a. möbler, klockor, speglar, tavlor, inredningsdetaljer, inriktat mot kommersiella köpare.

Vrigstad Blomsterhandel

1975 var RosMari Pettersson (Lundberg) en av fem anställda som övertog blomsteraffärerna i Vrigstad och Stockaryd från Sven Persson. De drev butikerna fram till 1991. Då sålde de till Eddie Börjesson som hade butikerna till 1994.

1994 köpte RosMari Lundberg butiken vid Jönköpingsvägen i Vrigstad. 1999 flyttade butiken till Torget 3, där hon fortfarande driver den under namnet Vrigstad Blomsterhandel.

RosMari binder en krans i blomsteraffären.

Vrigstad Cykel- och Sportaffär

Företaget grundades 1943 av Nils Hellkert och Otto

Inga-Maj Edlund och Jeanette Fransson i blomsteraffären vid åbron 1983.

Svensson. Affären låg på Tegnérvägen 2, i lokalen bredvid Mörkedala.

Nils tog sedan över hela verksamheten och sålde bl.a. cyklar, hjälpmotorer, motorcyklar, Nornan radioapparater, fiskeredskap samt reparerade cyklar.

1975 flyttade verksamheten från Tegnérvägen till Sävsjövägen 7.

1982 övertogs verksamheten av Nils-Göran och Birgitta Hellkert. De namnändrade bolaget till HB Vrigstad Cykel och Motor. Företaget avvecklades 1983.

1982 överlät Nils Hellkert sin cykel- och sportaffär till sonen Nils-Göran.

Vrigstad Järnhandel AB

Olle Hugosson, född 1916, hade tillsammans med sin bror och farbror en järnaffär i Hok. 1958 övertog Olle Hugosson Åke Lindholms Järnhandel i Torglägenheten 8.

Fastighetsägare var Josef Karlsson. Anställda var Lars-Olof Karlsson, Arne Larsson och i början av 1962 anställdes även Lars-Uno Lindevern.

1963 köpte Olle Hugosson Yngve Johanssons affärsfastighet på Torget 3. Byggmästare Gunnar Karlsson, Nydala, gjorde en helrenovering av byggnaden till järnaffär och bostad på övervåningen. I början på 1964 flyttade man in i den nya affären, där Yngve Johansson stannade kvar som affärsbiträde.

Hugosson hade ensamrätt på försäljning av Diö foderhissar, höhissar, i nästan hela Småland. Han annonserade flitigt och sålde stora mängder till bönderna.

Han sålde också hötorksfläktar som blev populära på slutet av 60-talet och i början av 70-talet.

Järnaffären hade stor försäljning av byggmaterial – allt från husets källare till yttertaket. Han sålde cementblock, cement, armeringsjärn, alla sorters skivor, och fasadtegel, som var populärt på 50- och 60-talet. Han sålde dessutom kök och vitvaror. I slutet av 60-talet och i början på 70-talet byggdes affären ut med en avdelning för vitvaror (kyl, frys och spisar) och en för färg.

Olle hade nu även agenturen/ensamrätten inom ett visst område på att sälja Huskvarnas sortiment

Olle Hugosson och biträdet Kjell Johansson i affären där man även sålde färg. Foto från 1968.

av vitvaror, Marbodalkök samt Dano gips, som tillverkades i Danmark.

En eftermiddag hösten 1969 kom Kennert Almqvist samt Gösta och Karl-Åke Hjälmeby in i affären för att köpa handverktyg till husfabriken som de nyss startat. De blev trogna kunder av material till husfabriken och omsättningen ökade väsentligt i järnaffären.

Arbetat i affären har bl.a. Rolf Sjöö, Bo Andersson, Lennart Johansson, Kjell Claesson, Dagmar Karlsson, Barbro Reinsjö och Maj Persson. Olles hustru Elisabeth arbetade på kontoret.

Den 1 december 1983 överlät Olle och Elisabeth Hugosson företaget till Börje och Stig Johansson som namnändrade till Vrigstad Järn & Färg. Företaget gick i konkurs i mars 1985.

Olle Hugosson behöll namnet Vrigstad Järnhandel AB och ägnade sig åt tre agenturer – försäljning av höhissar, gödselpumpar och utgödslingsanordningar. Olle Hugosson avled 2001.

I juli 1985 var det konkursutförsäljning i Vrigstad Järn & Färg.

Lars-Olof Karlsson minns:

En vecka efter att jag fyllt 15 år började jag som järnaffärsbiträde hos Olle Huosson.

Det fanns två mjölklinjer som körde mjölk till mejeriet i Vrigstad. Kunder kunde ringa till järnaffären och beställa varor. För att inte chauffören skulle behöva stanna och gå in och fråga om det fanns något beställt så hade vi två olika flaggor som sattes ut. En röd för Nydalalinjen, som John Svensson körde, och en grön för Hylletofta linjen. Var flaggan uppe visste chauffören att han skulle gå in och hämta gods.

Olle började tidigt på morgonen. Klockan 5.45 var han på kontoret och efter klockan 6.00 var det öppet till fikarummet där företagare och kunder drack morgonkaffe. Några kunder var stamgäster på morgonkaffet.

Olle missade aldrig att sova middag efter maten mellan 12.30 och 13.30. Då fick ingen kund eller säljare störa, det var bara till att vänta till dess Olle kom ner till kontoret. Så var det även på affärsresor med bil. Man fick stanna på lämplig plats och Olle somnade på minuten.

På 60-talet körde Olle ofta själv på affärsresor – på eftermiddagar och kvällar. Han besökte bönder runt Vrigstad, mot Malmbäck, Hagshult eller Hjälmseryd och sålde frysboxar, kylskåp, tvättmaskiner och dammsugare, som nu började bli populära på landsbygden. Biträdena körde hem varorna till kunderna någon dag efter besöket.

Jag slutade i affären 1975 och började då i Thure Perssons.

Lennart Johansson minns:
1974 fick jag, som 16-åring, fast anställning som järnaffärsbiträde hos Olle Hugosson. Tillsammans med Kjell Claesson var vi kvar som anställda när de nya ägarna tog över. Vi var också de som sist lämnade affären när konkursförvaltaren stängde 1985.

Wadells

Albert Wadell kom till Vrigstad från Gränna 1855 och blev bokhållare och bodbetjänt hos sin släkting, N.P Jakobsson i hans butik i Bolagsgården/Gamla Bankgården.

Wadell tog snart över affären efter Jakobsson och drev den till 1869, då han köpte fastigheten Torget 1, ett av Vrigstads äldsta hus, och flyttade affären dit. 1873 gifte han sig med Hedvig (Hedda) Wetter, dotter till kyrkoherden Lars Conrad Wetter i Vrigstad. Bakom fastigheten Torget 1 byggde han ett stort tvåvåningshus längs ån, där fru Wadell sedan i många år hade pensionatsrörelse på somrarna. Det huset brann 1956.

Ett foto från cirka 1890 på fastigheten där Albert Wadell drev speceri- och diversehandel från 1869. Wadells pensionat fanns i byggnaden till höger.

Hedda och Albert Wadell vid lusthuset i Wadells trädgård cirka år 1900.

Karl Maars hade också julskyltning med tomte. Här har en stor skara ungdomar samlats utanför skyltfönstret 1951.

Telefonstationen som L.M. Ericsson hade öppnat 1895 fanns i ett rum intill affärslokalen och sköttes av Joachim Daghlström. Antalet abonnenter var sju, så arbetet att sköta den kan inte ha varit särskilt betungande.

Gustaf Dahl har i en bandad intervju berättat om Wadell, att han aldrig var ute i butiken och expedierade. Det gjorde inte handelspatronerna på den tiden. I huset var två rum mot öster och i det som vette mot torget hade han sitt kontor. Där skötte han sin bokföring och satt fördjupad i reskontra och kassabok.

Han var alltid klädd i svart bonjour för att riktigt framhäva att han inte nedlät sig till sådant grovgöra som att expediera i butiken. Det fick biträdena göra. Bara om det kom någon riktigt fin kund gick han ut i butiken, till exempel fru Samsioe, patron Wessberg på Lundholmen eller kyrkoherde Bergholtz. Då kom han ut och putsade sina glasögon, bockade och stod i.

Wadell överlät affären 1897 till systrarna Berggren från Askersund, som i sin tur överlät den till handlanden Carl Sandvall 1899. Han var emellertid mindre lyckosam och gick i konkurs efter bara ett år. Året efter, 1901, övertog John Kilian Bengtsson, kallad ”Kilo”, affären och hans verksamhet blev mer långvarig.

Albert Wadell dog 1902, 61 år gammal.

Vrigstads Bok- och Pappershandel

Karl Maars startade Vrigstads Bok- och Pappershandel i Torglägenheten 8 år 1939, då byggnaden var nybyggd.

Han hade sin affär till 1956 då han sålde den till Göran Lindblad med firma Lindblads Tobak- o Pappersaffär.

Åke Lindholms Järnhandel

Åke Lindholm, född den 17 maj 1909, startade verksamheten i den nybyggda Torglägenheten 8 år 1939.

Åke började sin bana, 14 år gammal, som elev i Landeryds järnhandel. Han var därefter anställd tio år i Lundqvists järnhandel i Karlsborg innan han startade företaget i Vrigstad.

Det fanns ingen järnhandel sedan tidigare i Vrigstad och Åke hade inledningsvis stora svårigheter att upparbeta en kundkrets. Efter några år hade han dock etablerat sig och kundkretsen hade vuxit. Utbudet hade också vuxit och omfattade på 50-talet även armaturer och cyklar. Ett biträde var anställt i företaget. Lindholm drev verksamheten fram till 1958 då den övertogs av Olle Hugosson.

På en bild från 1942 står Åke Lindholm vid kassaapparaten. Bakom honom finns välfyllda hyllor med bl.a. Kockums emaljgrytor. På disken kan man även se att han var ombud för Skandia radio.

Partihandel

Proljus AB

2010 startade Björn och Johan Celén bolaget, samtidigt som man fick generalagenturen för Trilux, Tysklands största armaturtillverkare.

Man säljer och marknadsför armaturer för offentlig miljö, industrier, gatumiljöer m.m. Företaget har ytterligare en anställd.

Johan och Björn Celén driver företaget från bostaden. Här visar man en typ av ledbelysning som man säljer.

Björn Celén visar ett par exempel på belysningar man sålt till Centralstationen i Göteborg och till Handelshögskolan i Stockholm.

TRANSPORTTJÄNSTER

Passagerartrafik

AG Touring

Företaget startades 2001 av Anders Sandin (då Gustavsson) därav AG i namnet. Tillkomsten av bolaget var lite slumpartad. Ett större kompisgäng skulle åka och lyssna på dansbandet Friends på Seghalla utanför Lammhult. Anders körde då som timanställd på Hjälmåkra Buss och hyrde en stor buss för 59 personer och den fylldes denna fredagkväll med ungdomar från Vrigstad med omnejd.

Det blev en succé och sedan följde åtskilliga resor till Seghalla med dansant folk från hela Sävsjö kommun. Rekordet i antal bussar var i samband med premiären vid Valborg, den 30/4 2005. Då bandet Black Jack uppträdde körde AG Touring inte mindre än sex bussar till Seghalla.

Verksamheten växte med flera egna arrangerade resor med hotell och diverse entre- och teaterbiljetter. Weekendresorna till framförallt Stockholm och Göteborg var populära, t.ex. till succemusikalen ”Mamma Mia” i Stockholm. Det gjordes även mycket sportresor, till fotbollslandskamper, hockey, speedway och flera Formel 1 resor till bl.a. Nürnburgring och Hockenheim i Tyskland.

Företagets affärsidé var att aldrig äga och driva en egen bussflotta utan att arrangera och ordna kompletta bussresor med t.ex. hotell och evenemangsbiljetter.

AG Touring blev mest känt för de många hockeyresorna till HV71:s hemmamatcher i Kinnarps Arena i Jönköping. När HV låg i toppen på dåvarande Elitserien åren 2001-2010 var det svårt att skaffa egna biljetter. Därför prenumererade AG på 50-talet biljetter till hemmamatcherna och sålde dessa tillsammans med bussresan. Flera tusen åkte med AG:s hockeybuss under dessa år.

I april 2010 körde AG sin sista bussresa och då till HV:s sista match i slutspelsserien det året.

Anders Sandin tillsammans med resenären Jan Frigert.

Anders Sandin minns:

Kuriosa att nämna kan vara att på alla flerdagars resor med AG så ingick alltid ”bussfika”. Utöver kaffet bjöds på Jägermeister för dem som så önskade. Det var väldigt populärt bland många.

Gunnar Hafström Bilstation

Gunnar Hafström, 1894-1963, anmälde sin firma till handelsregistret 1924, men han hade haft sin rörelse redan tidigare.

Han ansökte bl.a. om att få trafikera linjen Värnamo-Vrigstad. En vägkonsulent avgav följande yttrande om ansökan till Länsstyrelsen: ”Ifråga om ansökningen från Gunnar Hafström i Vrigstad om tillstånd att utöva linjetrafik å sträckan, Vrigstad-Värnamo. Vägen ifråga är mycket smal och krokig samt för den skull olämplig för omnibusstrafik.

Därest verkligt behov av omnibusstrafik finnes inom orten, synes emellertid i detta fall, såsom undantagsvis skett i andra liknande fall, framställningen kunna tillstyrkas med villkor, att hastighe-

Gunnar Hafström med sin bil utanför Blomsholm 1918. Passagerare var Robert Bergström. I dörren skymtar Kristina "Bulla-Kristin" Johansson.

ten inskränkes till 20 km. i timmen och att tillståndet endast kommer att gälla tills vidare. Endast ett tillstånd till en omnibuslinje å vägen synes böra ifrågakomma."

Den sista passusen har tillkommit med anledning av att ansökan även gjorts av Ester Leijon i Vättersnäs. Gunnar Hafström beviljades linjetrafiken.

Under åren 1927-1937 hade Hafström sin bilstation och bostad i fastigheten Andersberg, Sävsjövägen 4. Från 1937 flyttade han sin rörelse till fastigheten Karlsborg, Växjövägen 6, där han också hade sin bostad.

Chaufförer hos Hafström var bl.a. Preben Molin, Hästhagen, Georg Isaksson och Erik Fyhrlund.

Gunnar Hafström vid ratten på sin bil cirka 1920.

Gunnar Hafström utanför sin bostad på Växjövägen tillsammans med två okända passagerare. Bild från cirka 1940.

Gunnar Hafströms
BILSTATION
Vrigstad Tel. 3.
Tillhandahåller Förstklassiga Personbilar
för längre och kortare resor
dygnet om.

Annons för Gunnar Hafströms Bilstation från 1928.

Gunnar Karlssons Bilstation

Bilstationen startade nyåret 1948/49. Bilstationen fanns i Gunnars bostad på Njudungsvägen 2. Han hade ingen fast anställd personal.

Gunnar Karlsson med sin taxibil.

Erik Nilsson, Axel Marz samt Åke och Rune Gustavsson hoppade in vid behov. Taxirörelsen såldes 1963 till Arne och Gunilla Gustavsson.

Hjalmar Sandstedt

Hjalmar Sandstedt trafikerade bl.a. linjen Vrigstad-Värnamo. Efter kriget tog Linjebuss AB över samtliga linjer och de utgick då inte längre från Torget 8 utan från nya busstationen.

Hjalmar Sandstedt, till höger, tillsammans med ett par okända chaufförer framför Bengtas Café. Bild från cirka 1930.

Hjalmar Sandstedt startade 1926, tillsammans med Gunnar Hafström, en omnibusslinje Stockaryd-Värnamo. 1936 överlät Hafström sin del i bolaget till Artur Boman, Fryele. Här syns Hjalmar tillsammans med sonen Kjell i den nyinköpta Volvon. Bild från 1938.

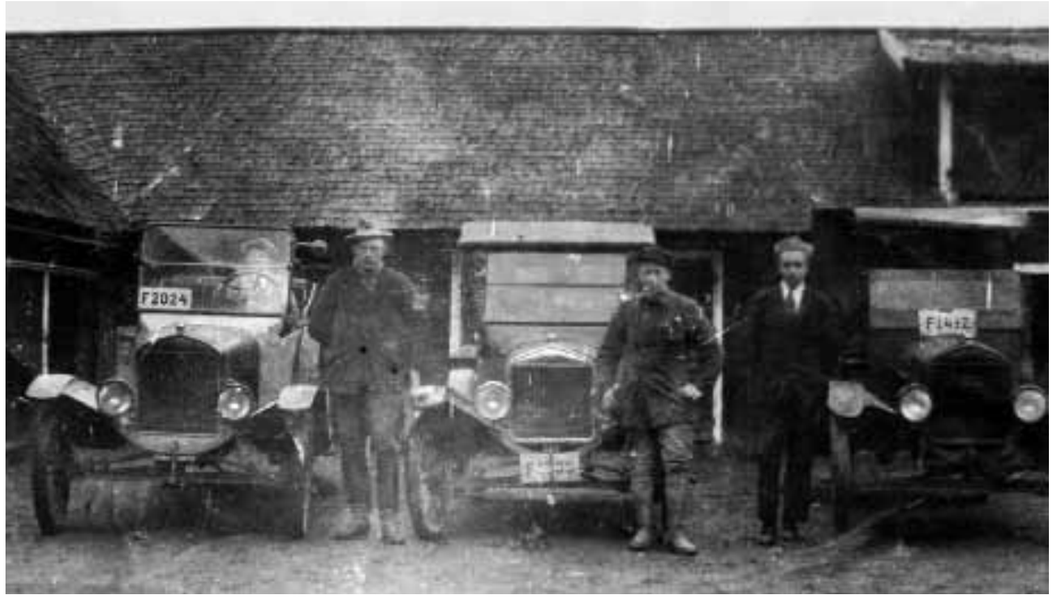

Josef Carlsson, t.v. i mitten av 1920-talet med sin bilpark. T.h. står Erik Hallström.

Josef Carlsson

Josef Carlsson, född 1897, startade tidigt ett ”häståkeri”. 1923 blev åkeriet motoriserat och han fick då tillstånd att utföra yrkesmässig automobiltrafik inom Jönköpings, Skaraborgs, Älvsborgs, Kronobergs, Kalmars, Hallands och Östergötlands län.

1924 erhöll han Länsstyrelsens tillstånd till länstrafik för öppnande av busslinje Vrigstad – Lammhult – Växjö samt Kännestubba – Hultsjö – Sävsjö.

Han sökte även för andra sträckor men fick avslag p.g.a. vägarnas beskaffenhet – backiga, smala och krokiga.

1931 fick han tillstånd att köra föreningar, sällskap och sammanslutningar.

1938 sålde han bussen för linjetrafik och postbefordring på linjen Kännestubba – Sävsjö till Arvid Bloom, Sävsjö. 1941 såldes bussrörelsen med linjerna Vrigstad – Lammhult – Växjö till Aktiebolaget ONE.

En enkel annons för verksamheten 1928.

1924 fick Josef Carlsson tillstånd för omnibusstrafik på sträckan Vrigstad-Lammhult-Växjö. Han hade också tillstånd för ”nöjesresor”. Här en ljusskadad bild från en sådan resa i början på 1930-talet.

Karl Johanssons bilpark 1954. Bilarna står uppställda framför garaget som inrymdes i boningshusets markplan på Gästgivaregatan 11. Karl Johansson, t.h. på bilden, bodde med sin familj i planet över.

Karl Johanssons omnibusstrafik

Karl Johansson föddes 1896 i Norra Ljunga. År 1916 flyttade han till Vrigstad där han fick anställning som bokhållare hos handlanden J. K. Bengtsson. Här arbetade sedan tidigare brodern John.

Så här fint åkte man buss mellan Vrigstad och Sävsjö omkring 1920. På bilden chauffören Axel Johansson, tidigare chaufför på Biskopsbo.

Karl intog sina måltider på Gästgivargården och blev bekant med gästgivaren Gunnar Pettersson (senare Gunler). Gästgivarna var skyldiga att hålla skjutsmöjligheter varför Karl anlitades för persontransporter till Sävsjö station. Han körde då med Gästgivargårdens hästdroska.

Då körningarna ökade i antal och bilar mer och mer kom till användning i persontrafik insåg Karl möjligheterna att starta något eget. Karl, brodern John och gode vännen Josef Ek köpte nu tillsammans en T-Ford, som de omväxlande körde.

Det blev mer och mer Karl som ombesörjde körningarna, varför han 1920 ansökte hos Länsstyrelsen om tillstånd för yrkesmässig trafik. Han fick sitt tillstånd och började nu yrkesmässig biltrafik för personbefordran. Efter en tid byggde han på ett flak på personbilen för att även kunna transportera gods.

Bussarna blev allt större när trafiken utökades. En bild från cirka 1928.

År 1923 hade Rudolf Strand från Jönköping, startat busslinjen Sävsjö-Komstad-Norra Ljunga-Vrigstad-Boda.

1925 kände sig Karl mogen för att även ge sig in i större personbefordran med buss, varför han övertog busslinjen Sävsjö-Vrigstad av Strand.

Den 15 kilometer långa sträckan (före vägens ombyggnad) tillryggalades på cirka 40 minuter och en enkel biljett kostade 1 krona och 50 öre.

När Länsstyrelsen i Jönköping 1925 utfärdade tillståndet för Karl att trafikera linjen uppsattes följande regler: ”För trafiken må av sökande uppbäras högst 10 öre per person och kilometer. För barn över tre men under tolv år utgår halv avgift.

Med automobilen F 1366, som för ändamålet godkännes, må på en gång befordras högst elva personer utom föraren och må densamma icke framföras med större hastighet än högst tjugo kilometer i timmen”.

Karl Johanssons buss 1941.

Annons för bilstationen.

Dessutom var samtal med föraren strängeligen förbjudna och på fordonets yttersida skulle i tydliga bokstäver anges slutstationerna för trafikleden. Inuti automobilen skulle också skylt ange att tobaksrökning var förbjudet. Passagerare som var ”osnygga” eller hade opassande uppträdande, som kunde vålla obehag för medresenärer fick vägras tillträde.

I början trafikerades linjen med en tur per dag. Det utökades successivt till fem turer per dag.

Vid krigsutbrottet 1939 bestod åkeriet av taxi, buss och två lastbilar. Den nästan nya lastbilen togs av försvaret och den andra var inte lämplig för gengasdrift. Bussen och personbilen utrustades med gengasaggregat.

Uppe på vinden i fastigheten Björkvik, där Karl bodde med familjen, satt Jarl Nilsson och högg ”gengaspluttar”, för drift av bussen.

Under kriget såldes busslinjen till Axelson-Johnson (senare till Linjebuss).

När Karl sålde lastbilsrörelsen omkring 1960, omfattade den tre lastbilar.

Karl Johansson slutade sina dagar 1979.

Malkolm Johansson
Malkolm Johansson (Wristedt) – hade taxi på 30- och 40-talet.

Malkolm Johansson, 1937, med tre kvinnliga passagerare.

Sten Lindh
Sten Lindh efterträdde 1936 Erik Alm när det gällde busslinjen Vrigstad-Jönköping. Sten körde sedan linjen fram till 1946.

Förutom passagerare på bussen hanterades mycket fraktgods till affärer utmed vägen. Lindh fick också handla och ta hem prover till kunder utmed bussvägen, hämta ut på apoteket, hos optikern m.fl. En gång tog han hem hattar till två damer och fick då vara smakråd.

Vrigstad Buss & Taxi AB
Arne och Gunilla Gustavsson
1963 övertog Arne och Gunilla Gustavsson Gunnar Karlssons bilstation. Arne hade sett Gunnar Karlssons annons om att bolaget var till salu och efter köpet namnändrades företaget till Vrigstad Buss & Taxi AB.

Arne var uppvuxen i Emmaboda och bodde vid köpet i Mönsterås. Efter övertagandet av taxirörelsen flyttade även Arnes far, Karl Gustafsson, till Vrigstad för att hjälpa till med taxiverksamheten.

Rörelsen utvecklades positivt och man utökade antalet bilar från två till fyra. Erik Nilsson var anställd i bolaget. Under Arne och Gunillas tid startade det som kom att bli samhällsbetalda resor, i form av t.ex. färdtjänst. Man hade även en bårbil.

David Andersson och Harriet Svensson
1978 övertog David Andersson och Harriet Svensson företaget från Arne och Gunilla Gustavsson.

Erik Nilsson fortsatte att köra med de nya ägarna. Utöver taxiresor körde man även skolskjuts, sjuk- och färdtjänstresor och hade som tidigare ägare en bårbil.

Harriet Svensson och David Andersson på Vrigstad Taxi 1983.

Christian Sjöberg och Rodhe Andersson
I september 2008 övertogs verksamheten av Christian Sjöberg och Rodhe Andersson.

Tjänster avseende vägtransport av gods och flyttjänster

Christer Karlssons Åkeri AB
Christer Karlsson, Värnamo, startade företaget 1985 och har kört åt bl.a. Sandsjöfors Trä, Myresjö och Rörvik.

2008 köpte han tidigare bilverkstaden, Växjövägen 33, av Hans Svensson och har nu Vrigstad som

Christer Karlsson i en av sina timmerbilar.

utgångspunkt för sina bilar.

Han har fem bilar för timmer och massaved samt två bilar för torv från torvmossen i Stockaryd. 2016 har företaget 15 anställda.

Erland Nyqvist Åkeri

1933 köpte Erland Nyqvist fem lastbilar av Josef Carlsson. Erland Nyqvist drev sedan lastbilstrafik fram till 1946 då företagets bilar såldes och bolaget delades upp mellan Edmund Svensson, Sten Lind och Gunnar Karlsson.

Gustavsson och Larssons Åkeri

1954 blev Ragnvald Larsson delägare i Åke Gustavssons Åkeri. Åke var född 1930 i Bjällebo. Åke hade tidigare köpt en lastbil av sin storebror Rune, född 1929 i Bjällebo. Rune hade köpt lastbilen av Josef på Toppen, som är granngård till Bjällebo.

Lastbilen som Åke körde timmer med hamnade i diket och förstördes delvis. Åke köpte då en ny Scania Vabis årsmodell 1954. Åke och Ragnvald hade sedan 3-4 lastbilar som de körde timmer, sågat virke och grus med.

Erland Nyqvist på Vrigstad torg omkring 1940.

I slutet av 50-talet och början av 60-talet köpte Larsson och Gustavsson lastbilar av Sten Lindh och av Brogårds i Hylletofta. De hade nu minst fem lastbilar och körde timmer, massaved, byggmaterial m.m. Åkeriet utökades med fler lastbilar och fler chaufförer.

1964 delade Åke och Ragnvald på firman. De hade då fem lastbilar vardera.

Se även Ragnvald Larssons Åkeri.

JB Transport AB

Det började 1937 då Sture Brogård, Jonny Brogårds far, startade Brogårds Åkeri i Hylletofta. Första bilen var en Volvo av 1937-års modell. Bilen var ett mellanting mellan buss och lastbil med en stor hytt för tio passagerare. På förmiddagarna kördes bl.a. mjölk och post. På eftermiddagarna var det massaved till Vaggeryd som transporterades på flaket.

Under kriget körde Sture ved åt Bränslekommissionen och fick därmed tillgång till både bensin och däck – men i ransonerade mängder. Antalet bilar ökade successivt. 1966 köpte sönerna Jonny och Claes-Peter in sig i företaget, med 25 % vardera.

Johnny Brogård med en Volvo från 1961.

1985 såldes hela företaget, med totalt tolv bilar, till Sävsjö Transport AB.

1986 startade Jonny Brogård i egen regi, J B Transport AB, och hade då ett flisekipage. Företaget växte och 1997 flyttade man till Vrigstad. Då hyrde man in sig hos Ragnvald Larsson på Åkarevägen 2 i Vrigstad. 1994 började Jonnys son Martin i företaget och han blev transportledare 1997.

År 2000 köpte Martin 50 % av företaget och året

Martin Brogård framför några av företagets lastbilar.

efter tillträdde han som vd efter Jonny. I början av 2000-talet förvärvade företaget fastigheten på Åkarevägen. 2010 förvärvade Martin ytterligare 40 % av aktierna och i mars 2013 köpte han resterande del för att bli ensamägare tillsammans med sin fru Jeanette.

I dag har företaget utvecklats till att omfatta sju bilar och 17 anställda. Huvudtransporterna är flis men allt eftersom JB-transport expanderat transporteras numera även mycket övrigt gods t.ex. virke, valstråd, wellpapp m.m.

Numera har företaget även en lastbil med påhängstruck som levererar kutterbalar till bönder m.m. Företaget sköter även stackning och utlastning på tre stycken bränsleterminaler med egna lastmaskiner.

John Svensson

John var född 1922 i Halvnarp Hylletofta. 1957 köpte John en av Sten Linds lastbilar – en mjölkbil. I mjölklinjen, Nydala till mejeriet i Vrigstad, ingick också att hämta varor från Stockaryd till mjölkbönderna och andra utmed vägen. Under tiden han körde mjölken kallades han Mjölka-John av alla bönder utmed linjen.

1964 sålde han mjölkbilen till Sten Allan.

1965 blev han och Nils Isén anställda av Arne Årevall, som börjat med tillverkning av manskapsbodar i ladugården i Kyrkarp. Det höll inte på så länge för Arnes del men John flyttade tillverkningen till Gnillinge där ladugården stod tom. Det var stor efterfrågan på manskapsbodar som man också använde till yrkesskoleundervisning – fullt utrustade med ”svarta tavlan” och skolbänkar. Han fick nu hjälp av frun Gun-Maj, svärfar Hilding Sjögen och sonen Weine, som nu var 18 år.

Weine Svensson minns:

Utöver smör, ost och matvaror från H G Svensson fanns det ibland en del lite udda bud. En dam skulle på fest och hennes hatt var gammal och hon undrade om John kunde låna hem så hon kunde prova en ny hatt. John provade hennes gamla hatt för att få rätt storlek. Hatten satt precis så det var bara för John att prova i affären och låna hem till nästa dag.

Vid ett annat tillfälle hade John en beställning av en tårta till en dam i Nydala. Beställningen gjordes på Elsas café i Vrigstad. Elsa tittade då John i ögonen och frågade – ”det är väl inte till Nydala, de kan baka sina tårtor själva”. Men John höll god min och sa inte att tårtan levererades till Nydala dagen efter. Inget syntes omöjligt med mjölkbilens kundtjänst.

Det var riktigt kallt i ladugården där vi hade tillverkningen vintern 1967-68. Ibland minus 20 grader. Värmekällan var en fotogenkamin som stod i kontorshörnet. Vi tillverkade sommarstugor på en järnram med hjul, som tillverkats av Jonasson & Nilssons Smidesverkstad. Det blev också där för trångt och tungarbetat och tillverkningen lades ner 1969.

Josef Carlssons Bilstation

I början av 1920-talet startade Josef Carlsson en lastbilsrörelse, som växte till totalt fem bilar. 1933 avvecklade han verksamheten och sålde den till Erland Nykvist, Eksjö.

Se även Josef Carlsson under Passagerartrafik.

Karl Johanssons Åkeri

Se Karl Johanssons Omnibusstrafik

Ragnvald Larssons Åkeri AB

Ragnvald var född 1929 i Åkaköp. Efter militärtjänstgöring började han som chaufför. I början av 50-talet jobbade han hos Karl Johansson, även kallad ”Kalle Grus”.

I början cyklade Ragnvald de sju kilometrarna till Vrigstad. Sedan blev det med en lättviktare, ”98 kubik”, som han tog sig till arbetet.

1954 blev Ragnvald Larsson delägare i Åke Gustavssons Åkeri, som namnändrades till Gustavsson och Larsson Åkeri. 1964 delade Åke och Ragnvald på firman. De hade då fem lastbilar vardera. Konkurrensen var hård med pressade priser och i april 1966 gick Åke Gustavsson i konkurs. Konkursförvaltaren sålde alla fem lastbilarna till Ragnvald Larsson.

Transporterna till och från Vrigstad ökade. En fjärrlinje gick till Stockholm med potatis och på hemtransporten var det smör från Götene. Ragnvald körde allt åt Vrigstad Järnhandel, bl.a. mycket fasadtegel, cement, masonit, virke och isolering.

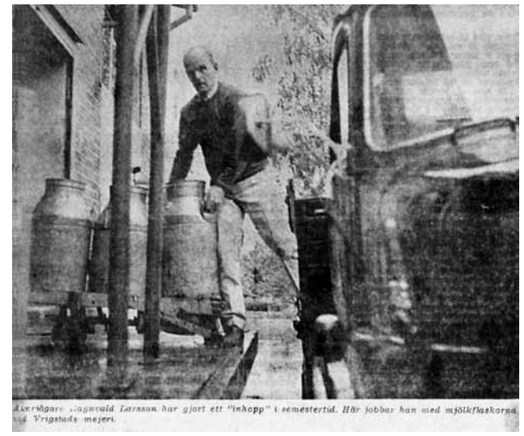

Tidningsklipp där Ragnvald Larsson levererar mjölk till mejeriet i Vrigstad.

Ragnvald var en trogen gäst på järnhandelns kafé som öppnade runt 6-tiden. Där träffades några stamgäster för morgonkaffe.

Ragnvald samarbetade under några år med Bilspedition i Sävsjö. Åkeriet hade även en skåplastbil som man körde potatis med från Lundholmen. Potatisen fick inte frysa under transporten. Man körde även husleveranser från Sävsjö Trähus m.fl. Företaget utökades med fler lastbilar och chaufförer.

1967 eller 1968 sålde Ragnvald en ny mjölkbil till Vimar Karlsson.

1968 hade företaget tolv bilar och tio chaufförer. Man hämtade mjölk från mejerier i hela länet och körde till torrmjölksfabriken i Rörvik och tre gånger i veckan körde man smör från mejeriet i Vetlanda till Stockholm. Lokalt i Vrigstad hämtade man dessutom mjölk från 31 gårdar.

Från 1970 fick Ragnvalds Åkeri köra alla hustransporter från Nordiska Trähus och man transporterade mycket materiel till husfabriken. 1980 blev det tvärstopp med husleveranser från Nordiska Trähus. Transporterna övertogs av Brogårds Åkeri Hylletofta.

1973 byggde Yngve Claesson byggfirma ett större garage med verkstad och kontor på Åkarevägen 2 för Ragnvalds åkeri. Där fanns också plats för uppställning av alla fordon när de inte var i trafik.

Firman utökades med tankbilar för transport av skummjölk från flera mejerier till Rörvik där man tillverkade torrmjölk. Ragnvald köpte upp Gustavssons i Stockaryd med transporter till Malmö och Göteborg. Åkeriet växte i början av 80-talet och företaget hade 27 lastbilar och 35 anställda.

Den 1 maj 1985 övertog Sävsjö Transport en del av bilarna och den 16 oktober gick företaget i konkurs, där elva anställda berördes.

Ragnvald drev företaget vidare med några bilar, två mjölkbilar, två flisbilar och två timmerbilar. Familjen ägde företaget till 1994 då Ragnvald gick i pension och företaget avvecklades. Hustrun Britta skötte kontoret under åkeriets tid.

Garaget och kontoret på Åkarevägen 2 hyrdes från 1997 av JB Transport AB, som senare köpte det av Ragnvald.

S Isakssons Kran & Transport AB

Lennart Isaksson, född 1938, köpte 1957, tillsammans med Sune Fransson, en lastbil av Arvid Blom, Sävsjö. Lastbilen körde en mjölklinje på morgonen och massaved till Ohs pappersbruk samt foder till bönderna från Centralföreningen i Sävsjö på eftermiddagen.

Lennart gjorde sedan sex månaders FN-tjänst i Kongo och efter hemkomsten fortsatte lastbilskörningen. Lennart och Sune körde bl.a. taktegel från Hultagård.

1967 övertog de körningen av Lecablock från Vrigstad Cementgjuteri från Brogårds Åkeri. Det var ett tungt arbete, då bilarna lastades manuellt. Man fick kärra upp blocken på lastbilsflaket. Mjölkkörningen tog slut, då bönderna i slutet av 60-talet installerade mjölktankar på gårdarna och mjölken kördes sedan till mejeriet i stora tankbilar.

1968 köpte Lennart en kran som monterades på lastbilen. Den användes till att lasta och lossa Lecablocken. Det blev därmed ett enmansjobb och Sune sålde sin del i företaget till Lennart.

1997 började sonen Sven-Gösta som chaufför på åkeriet.

1999 slutade tillverkningen av Lecablock i Vrig-

Sven-Gösta Isaksson framför en av sina kranbilar.

stad p.g.a. minskad efterfrågan.

Antalet lastbilar ökade på 2000-talet från två till fem och fler förare anställdes. De flesta körningarna var nu hustransporter åt Nordiska Trähus, Smålandshus i Sävsjö samt takstolar från Stockaryd. I början av 2008 avyttrades två lastbilar.

Olyckan var framme vid ett tillfälle när Lennart var i Hästveda med sin lastbil - han föll och bröt lårbenet utanför lastbilen. Han hjälptes upp i lastbilen med en truck eftersom han ville ha med lastbilen hem till Vrigstad. När han kom hem fick han åka till sjukhuset och åtgärda benbrottet.

Lennart drabbades av cancer och avled 2008. Efter Lennarts bortgång blev sonen Sven-Gösta åkeriägare. Firman hade då två lastbilar med kran och släp.

Transporterna har ökat sedan dess och 2016 har företaget fyra lastbilar med släp och kran. Den största kranen på lastbil har en räckvidd på 30 meter, vilket är bra vid leveranser av t.ex. taktegel. Företaget har nu tre anställda chaufförer. Man levererar hus från Grimstorps byggkomponenter, Villa Nordic, byggvaror från Lagerbutiken och gör kranarbeten vid större byggen m.m. Vid Vrigstad kyrkas kyrktornsrenovering år 2012 var det Sven-Göstas lastbilskran som lyfte ner korset för renovering.

Sten Linds Lastbilsåkeri

1943 köpte Sten Lindh en liten Volvolastbil av sina före detta chefer Bröderna Karlssons Omnibustrafik AB Jönköping. Med den övertog han Randor Karlssons mjölklinje och även linjetrafiken mellan Stockaryd och Vrigstad, som också fraktade gods som kommit med SJ och skulle till Vrigstad.

Lindh köpte dessutom en ny mjölkbil, en Scania Vabis med större hytt för passagerare som ville åka med till Vrigstad. Efter mjölkkörningen på förmiddagarna kördes gods mellan järnvägsstation i

Sten Lindh och Karl-Erik Johansson lastar paket från skofabriken för transport till järnvägen i Stockaryd.

Tidtabell

för mjölkbilen

Vrigstad—Hubbestad—Nydala—Järnboda—Vrigstad

Dagligen	Km.					Km.	Dagligen
6.45	0	avg.	Vrigstad	Vrigstad	ank.	48	12.45
7.00	8		Åkaköp	Åkaköp		40	12.30
7.10	15		Smålands Åbo	Smålands Åbo		35	12.15
7.20	18		Hubbestad	Hubbestad		30	12.10
7.35	23		Siggaskog	Siggaskog		25	11.55
7.50	28		Nydala	Nydala		20	11.35
8.05	35		Järnboda	Boestad		18	11.30
8.15	37		Myrebo	Rössved		14	11.15
8.30	46		Nydala	Boestad		10	11.00
8.45	48		Boestad	Vrigstad	avg.	0	10.30
9.15	58	ank.	Vrigstad				

Sten Lindhs Lastbilsåkeri

Tel. 21, 56 VRIGSTAD Tel. 21, 56

Alla slags transporter med LASTBIL utföras prompt, till humana priser

Daglig samtrafik med S. J. i Stockaryd

Tidtabell för mjölkbilen till och från Stockaryd.

Stockaryd och Vrigstad. John Svensson var anställd som chaufför på denna mjölklinje till år 1957.

1946 övertog Sten Lindh, Edmund Svensson och Gunnar Carlsson (Lägersten) Erland Nykvists åkeriverksamhet i Vrigstad. De köpte en bil var. Sten Lindh skulle dessutom ha kvar sin bil för mjölklinjen och Stockarydslinjen samt sköta beställningar för dem alla. Senare splittrades samarbetet och Sten Lindhs och Edmund Svenssons Åkeri blev kvar och utvecklades var och en på sitt håll.

Sten Linds åkeri transporterade bland annat

Garaget bakom skofabriken, som Sten Lindh sålde till John "Musse" Lindberg 1954.

sågat virke från olika sågverk till träindustrier och möbeltillverkning, gods till hamnar för export och löscement från Hellekis Skövde till industrier och affärer.

Han körde även ost och smör från mejerier, potatis från Lundholmen till Stockholm, spannmål från Centralföreningen i Jönköping, flyttlass åt människor som flyttade till och från Vrigstad och mycket annan styckeskörning. Anställda chaufförer var bl.a. Karl Johansson, Erik Fyhrlund, Randor Karlsson, Olle och Harry Skörd, Karl Erik Johansson, Oskar Färbring och Ivar Johansson.

Sten Lindhs hustru Märta skötte kundmottagningen och kontakten med chaufförerna.

1944 hade man ett garage på tomten bakom skofabriken. 1944 fick han tillstånd att göra en större tillbyggnad av garaget. AB Linjebuss hade sina bussar här och där fanns också en BP-bensinmack .

1954 sålde Sten Lindh garagebyggnaderna till

Sten Lindh med en av sina lastbilar.

John ”Musse” Lindberg som ägnade sig åt byggnadssmide. Lindberg fick överta kontraktet med AB Linjebuss, men bensinmacken ingick inte. Den skulle vara borta efter 1 juli 1955.

1957 sålde Sten Lindh Nydala-mjölklinjen till John Svensson

I slutet av 1950-talet övertog Sten Lindh mjölklinjen Hylletofta och Virestorp och drev den fram till 1963.

1963 sålde Sten Lindh lastbilarna till Ragnvald Larsson och Åke Gustavsson men behöll löscementbilen och köpte en till och flyttade från Vrigstad till Tenhult.

Svenssons Åkeri AB

Edmund Svensson startade sitt åkeri 1945. Innan dess hade han kört lastbil hos Kalle Johansson. Edmund startade med en lastbil som han bl.a. körde ved och svallar med till Munksjö i Jönköping. 1949 köpte han en gruskross och Bertil Johansson och Einar Karlsson anställdes. Bertil stannade i bolaget i 32 år fram till sin pension.

På 1950-talet började man även köra grus m.m. och Simon Mallander och Aron Karlsson anställdes som chaufförer. Edmund utvecklade även gruskrossverksamheten, bl.a. på Biskopsbo och på Smedhemmet. På Smedhemmet fanns ett asfaltsverk dit man levererade material. Verksamheten hade vuxit och man hade fem-sex anställda.

I slutet på 50-talet och början av 60-talet byggde och förbättrade Domänverket många skogsvägar och vändplaner. Mycket av detta gjordes av Svenssons Åkeri.

Det fanns många vägprojekt på gång, bl.a. byggnationen av vägen till Sävsjö. Företaget tog mycket material i Prinsalunden och i Stenshult. Under denna period skedde en stor utveckling på maskinsidan och flera nya maskiner köptes in, bl.a. en hjullastare 1955. I slutet på 50-talet kom också den s.k. Brayen, som var fyrhjulsdriven.

Från början var gruskrosset ett tungt manuellt arbete.

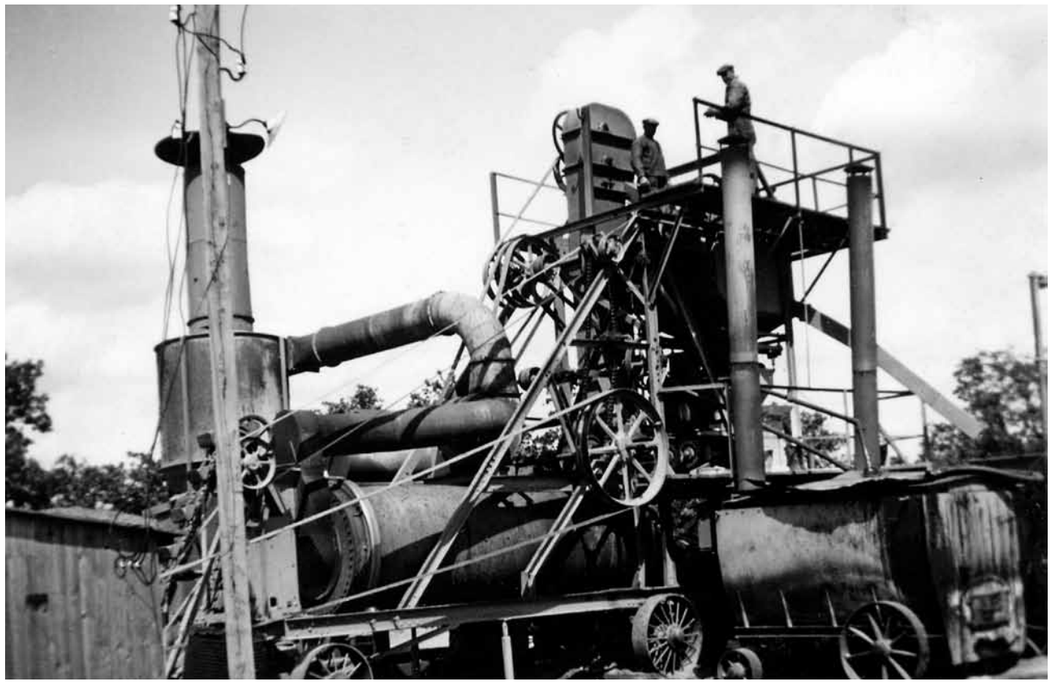

Asfaltsverket på Smedhemmet.

1957 byggde makarna Edmund och Linnea hus på Sävsjövägen 14 för att få plats med en del maskiner där. Man hade också en uppställningsplats på granntomten där hembygdsföreningens stuga Gröndal står och dessutom hyrde man garage hos Hjalmar Johansson och av ”Musse” Lindberg, i hans smedja bakom skofabriken.

På 60-talet gick utvecklingen snabbt. Bl.a. kom byggnationen av småhus igång kraftigt i Vrigstad. Lägersten byggde t.ex. 6-7 Myresjöhus på Lundbyområdet. Åkeriet hade mycket jobb åt Munksjö i Hok och kontakterna med Domänverket, genom Anders Börjesson, var fortsatt goda. Företaget hade fortsatt att utvecklas och i slutet av 60-talet hade man 10-12 personer anställda. Hans Svensson hade börjat jobba på heltid i firman 1958 och i slutet på 60-talet ombildades företaget som tidigare hette Edmund Svenssons Lastbilsåkeri till ett aktiebolag. Hans blev nu delägare i bolaget tillsammans med Edmund och Linnea Svensson och man döpte det

Edmund Svensson på kontoret i bostaden på Sävsjövägen 14.

Hans Svensson kör hjullastare.

nya företaget till Edmund Svensson & Son Åkeri AB.

På julafton 1971 förändrades situationen dramatiskt för bolaget. Edmund avled i en hjärtinfarkt. Hans hade nu jobbat i företaget under flera år men kände sig okunnig kring de administrativa arbetena i företaget. Här fick nu Linnea ta ett ännu större ansvar medan Hans skötte driften av bolaget. Vrigstad Bilbolag hade skött servicen av bilarna och därigenom fick man kontakt med Nils Nordberg, som en kväll i veckan under några år hjälpte till med faktureringen i bolaget.

1973 anställdes Björn Svensson, från Skanska, och han tog över rollen som transportledare och ansvarig för administrationen.

1974 byggde man en serviceanläggning på Åkarevägen 4. 1976 slutade Björn Svensson på företaget och då började Hans hustru Ewa i bolaget och hon tog då över Björns uppgifter.

Under slutet av 70-talet och början av 80-talet fortsatte småhusboomen då de lokala husföretagens byggnation ökade alltmer i samhället.

Sonen Michael praktiserade på några andra företag under sin gymnasieutbildning och i mitten av 80-talet började även han jobba i bolaget. Han fick då ansvar för entreprenadbiten/markjobben.

Under 80- och 90-talet satsade företaget mycket på krossverksamheten. Man byggde nya krossar enligt Hans idéer och det införskaffades en krossanläggning som flyttades med endast två transporter. Under ett år flyttade man krossanläggningen 27 gånger och tidsvinsten blev därför stor. Sture och Lars-Erik Pettersson hade anställts som maskinister redan under Edmunds tid och nu hade de blommat ut till att bli experter på krossverksamheten.

Företaget fortsatte att expandera även under 90-talet. Man var med och byggde Trävaruvägen och 1995 köpte man Vrigstad Bilbolags anläggning på Växjövägen 33, där man skötte allt underhåll och alla reparationer på bilar, maskiner och krossar.

Under 90-talet hade man ett 15-tal berg- och grustäkter och skötte bl.a. alla bergleveranser till bygget av E4:an från Vaggeryd, via Klevshult till Värnamo norra och Värnamo södra. Företaget hade då elva fordon och ett 20-tal maskiner samt ett 30-tal anställda. Dessutom engagerade man lika många underentreprenörer i maskiner, bilar och krossar.

Man skötte också vinterväghållningen på många vägar. Personellt kunde man lösa det genom att ta hem personal från krossverksamheten för att klara snöröjningen.

Successivt hade det börjat ställas högre kvalitetskrav på det krossade materialet. När Sävsjö kommun anordnade en utbildning till bergmaterialingenjör, med Luleå Tekniska Universitet som huvudman, tog Michael möjligheten att vidareutbilda sig. Efter utbildningen slut stod företaget ännu starkare och 2000-talet präglades av högkonjunktur och mycket arbete.

Michael och Hans Svensson planerar åkeriets arbeten.

2005 tog NCC en kontakt med Hans för att fråga om företaget var till salu. Han dröjde med svaret fram till 2007 då man sålde hela företaget, utom fastigheterna. Svenssons Åkeri försvann därmed på marknaden. Hans och Ewa slutade sina arbeten och Michael stannade kvar som arbetsledare för NCC:s verksamhet i Jönköpings län och halva Östergötland. Efter fyra års bytte han arbete till Sandahls Entreprenad där han är arbetschef för deras Ballast- och fabriksbetongavdelningar.

Hans Svensson minns:

I mitten på 50-talet, när jag var 10-11-år, jobbade jag med snöröjning med hjälp av en baklastare (en felvänd traktor med ett snöblad på). Polisen stannade mig vid ett tillfälle, men de konstaterade att ”bara jag kan se ut och kan köra så får jag fortsätta”.

Av en faktura från 1962 se vi att 2,5 timmar arbete med en Bray lastmaskin kostade totalt 32 kronor. Vid beställningar så var ofta uttrycket ”Ring till Hasse Edmund så kommer han med Brayen”.

Bland de anställda fanns bl.a. Sten-Åke Svensson som jobbade med husgrunder och markanläggningar, Jan-Erik Svensson som jobbade mot Domänverket och kommunen samt chaufförerna Sven-Olof Svensson och Sune Johansson och många andra duktiga medarbetare.

Företaget har en historia av att många anställda stannat länge i företaget, något som ofta kännetecknar att man trivs med det man gör och med ledningen i bolaget.

Vimar Karlssons Åkeri AB

Vimar Karlsson startade sitt åkeri 1965, då han köpte en mjölkbil av Ragnvald Larsson och övertog samtidigt en mjölklinje. Från början körde han också gods från företag i trakten till och från järnvägsstationen i Stockaryd.

Han upphörde med mjölklinjen en vecka efter att han påbörjat postkörningen år 1971.

Jonas Hjälmeby och Rolf Karlsson framför ett par av företagets bilar.

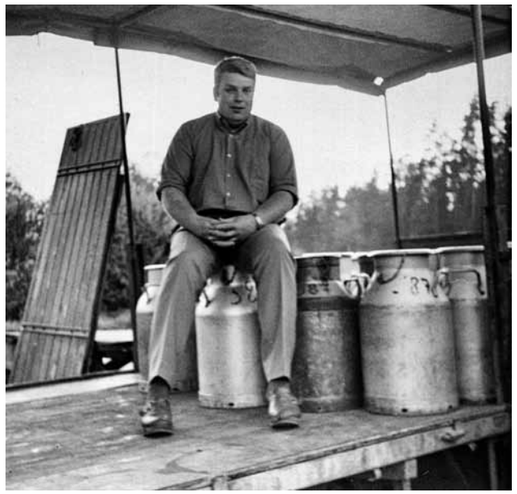

Wimar Karlsson 1971, när han körde sin sista mjölktransport.

Från 1971 till 2012 hade åkeriet avtal med Posten om hämtning och lämning av post till Nässjö. Avtalet omfattade alla dagar på året. De hämtade posten på morgonen i Nässjö och distribuerade den till Vetlanda, Sävsjö, Vrigstad, Stockaryd och Rörvik. På kvällen tömdes samtliga postlådor i Sävsjö kommun, utom i Sävsjö tätort som sköttes av Posten själva.

1991 ombildades företaget till ett aktiebolag.

Sönerna Rolf och Jonas började köra extra åt åkeriet redan på 90-talet. 2013 tog de över företaget. Samma år köpte man Jonasson & Nilssons tidigare lokal, Gästgivaregatan 15.

Idag kör man mest styckegods åt företag i regionen, bl.a. mycket möbeltransporter.

Tjänster avseende sjötransport

Timmerflottning

Timmerflottning förekom i stor omfattning i Sunnerby och söder därom, under andra halvan av 1800-talet fram till 1926. Det var på den tiden ett mycket rationellt transportförfarande, då vägnätet vanligtvis var undermåligt.

Mottagare av timret var Ohs bruk, sågverk och senare sulfitfabrik. Efterfrågan på papper ökade starkt och priserna på främst massaved var god. Skogsägarna i Sunnerbytrakten fick också ett extra pristillägg tack vare att timret flottades.

Flottningen har Henry Renshult beskrivit i Folk och Fornt i Nydala med tyngdpunkten på förfarandet efter Långö.

HOTELL- OCH RESTAURANGTJÄNSTER

Hotell- och logitjänster

Granbacken

Vrigstads Vattenkuranstalt, som startade här 1913, tvingades 1920 i likvidation. Smeden C. M. Karlsson köpte anläggningen efter likvidationen och Jenny Lindgren drev restaurangen vidare – nu under namnet Granbacken. Karlsson hade förhoppningar om att kunna återuppta den hälsobringande verksamheten, men hade ingen större lycka.

C. M. Karlsson var även ordförande i Helgelseförbundets distriktsmission i Småland och 1931 sålde han anläggningen till ett förmånligt pris till Helgelseförbundet.

Direkt från dödslägret i Auschwitz kom i maj 1945 32 ungerska judinnor för att återhämta krafter efter de svåra åren i fångenskap. De var förlagda i gamla badhuset vid Granbacken, där hemvärnet hade hand om vakthållningen.

En mångårig föreståndare för Granbacken var Lilly Söderberg, som var anställd under åren 1938 till 1961, därefter som biträdande föreståndare till pensioneringen 1967. Fr.o.m. 1983 t.o.m. 1990 ansvarade Ingvar och Irma Nyström för anläggningen, därefter Anders Wisth med hustru.

1992 blev Nancy och Ivan Anefur nya föreståndare som drev rörelsen under namnet Granbacken pensionat och restaurang AB till år 1995. Efter

Granbacken 1950.

det ansvarade Ingvar och Irma Nyström åter för anläggningen fram till år 2000.

År 2000 sålde Helgelseförbundet Granbacken till Agneta och Torbjörn Tornet, som drev pensionatsrörelsen till 2004. Då såldes återigen Granbacken, nu till Stiftelsen Korsets kraft som representerades av Bill Löfbom. År 2004 köpte organisationen Levande Familjer fastigheten och verksamheten drevs av Lasse och Marie Nylén.

2012 får Svante Stenervik och Martin Baum en förfrågan av Levande familjer om att förvärva Granbacken i Vrigstad. Tidpunkten passade in i verksamheten, då det var stort tryck på hotell- och konferensmarknaden.

De köper fastigheten genom bolaget Vrigstad Värdshus Konsult AB och skapar Granbacken Hotell och Vandrarhem. Man bygger en stor festlokal på närmare 300 m² i det s.k. Badhuset, som sedan blivit en populär bröllopslokal samt konferenslokal.

2015 på hösten skriver man ett samarbetsavtal med Migrationsverket och bedriver på Granbackens boendeanläggningar asylverksamhet med 60-70 talet flyktingar. Den 8 november 2015 anlände de första asylsökande till det som nu heter Granbackens Asylboende i Vrigstad. Det gamla Badhuset används fortfarande som festlokal för beställningar.

Gästgiveriet i Vrigstad

Människor har rest i alla tider. Samhällsutvecklingen under medeltiden medförde ett ökat behov av att resa. För dåtidens resenärer var inte mycket ordnat för att tillgodose de nödvändigaste behoven. Lite halvhjärtade organisationsförsök hade gjorts men först på 1600-talet tog man tag i problemet. År 1649 lät drottning Kristina utarbeta en förordning med bestämda regler för resandet. Dessa regler kom att kallas ”Krögare- och Gästgifware Ordningen”.

Skjutsväsendet knöts nu till Gästgivargårdarna, som skulle ligga med cirka 2 mils avstånd från varandra utmed de allmänna landsvägarna. Vrigstad, som stor marknadsplats och dessutom beläget vid häradsvägarnas möte, hade säkert haft krog eller gästgivargård tidigare.

På en karta från 1600-talets första hälft är gästgivargården markerad vid platsen för huset som idag är Torglägenhet 1.

År 1666 ansågs Lunnaberg vara den lämpligaste platsen för gästgiveriverksamheten, varför man kan anta att den flyttades från torget till Lunnaberg då eller något år senare. Gästgiveriet vid torget kanske inte uppfyllde kraven i 1649 års förordning. Denna skärptes i en komplettering 1651, där det sades att gästgivargården förutom gästgivarens egna rum skulle ha tre kammare, en för ”adlige ståndspersoner”, en för ”annat hederligt folk” och en för ”gemene man” (vanligt folk). Troligtvis var gästgiveriet kvar i Lunnaberg till omkring 1688 då det flyttade tillbaka till Torglägenhet 1.

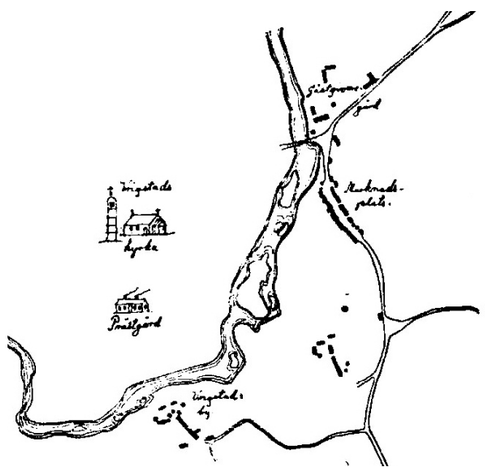

Vrigstads marknadsplats i Västra härad. Efter lantmäterikarta från 1600-talet. Vid landsvägskorset en gästgivaregård och utefter ena vägen marknadsplatsen med sina bodar. Längre söderut Vrigstads by. Mitt emot denna, men på andra sidan ån - kyrka och prästgård. Gästgiveriet och vägkorset ligger på den viktiga centralortens gamla samlingsäng.

Kanske var det så att dåvarande gästgivaren Nils Andersson lät bygga på en våning på det tidigare gästgiveriet för att klara kraven i 1651 års förordning. Köpmannen John Johansson (1890-1982), som länge ägde fastigheten Torget 1, har berättat att det vid en renovering tydligt framgick att huset

I huset längst till höger, som ligger lite högre, inrymdes gästgiveriet mellan 1666 och troligen fram till år 1688. Det vita större huset i förgrunden inrymde poststationen som låg vid Växjövägen. Över poststationens gavel syns Lunnaberg. Foto från cirka 1900.

byggts på med en våning. Han kunde också berätta att huset var byggt på 1600-talet och varit gästgivargård in på 1800-talet.

Fastigheten Torget 9 uppfördes under perioden 1835 – 1840 av Magnus Bolander, som stod som ägare av fastigheten. Gästgiveriet flyttade då hit från Torget 1.

Gästgivare var Johan Peter Lundberg, född 1803 i Hagshult och anfader till nuvarande släkten Lundberg i Vrigstad. Han efterträds i slutet av 1840-talet av Peter Daniel Tolf, från Svenarum som drev verksamheten till 1861. Då flyttade traktören Anders Johan Larsson, född i Järstorp 1823, in med familjen från Jönköping och övertog gästgiverirörelsen.

På 1880-talets början överlät Larsson rörelsen till

Gästgivargården på ett foto från omkring år 1920.

Johannes Andersson, som då flyttade verksamheten till det vi idag kallar Gästgivargården i torgets nordöstra hörn, med adress Gästgivaregatan 2.

År 1887 övertog hans son Anton Andersson gästgiveriet. Han innehade det till 1917 då gästgivaren Petersson tog över. Efter hans bortgång drev hustrun Edit gästgiveriet in på 1940-talet. Edit blev alltså den siste gästgivaren i Vrigstad.

Skjutsandet var en stor del av gästgiveriets verksamhet. Här hämtar Anton Andersson Beth och Gustav Hultqvist vid stationen i Sävsjö. Foto från 1910.

Den sista skjutsstadgan utfärdades 1911 och upphävdes 1933. Då hade järnvägarna och automobilerna gjort att gästgivargårdarna spelat ut sin roll. Vissa gästgivargårdar, som i Vrigstad, levde dock kvar några år som matställe och festlokaler.

Hur många hästar som skulle finnas tillgängliga vid varje gästgivargård bestämdes av de lokala myndigheterna. Utefter de större vägarna kunde det

Gästgivargårdens kök. Fr.v. Sigrid Marz, Eva Carlsson, Sven Karlström, Anna Claesson, Oxhagen, kokerska, samt Edit Gunler - den sista gästgivaren i Vrigstad. Foto från 1953.

Gästgivaren Anton Andersson sittande t.v. I mitten hans föräldrar Johannes och Johanna samt t.h. hans syster Albertina. Pojken och hembiträdet okända. Foto från omkring år 1900.

röra sig om 15-20 hästar per dygn. Alla fanns inte uppstallade på gästgivargården utan ute hos bönderna (hållkarlar) som s.k. håll- eller reservhästar. Men det krävdes ändå rejäla uppstallningsmöjligheter i anslutning till gästgivargårdarna. Förmodligen har bara några få spiltor funnits i uthuslängan vid Torget 9. Det troliga är att de flesta platserna fanns i stall tillhörande det tidigare gästgiveriet. Dessa var uppförda på planen nordöst om torget.

Efter att fastigheten Torget 9 upphört som gästgiveri på 1880-talet, fick också ekonomibyggnaden andra funktioner. På 1920-talets slut öppnade charkuteristen Samuel Johansson charkuteriaffär i huvudbyggnaden. Ekonomibyggnadens lokaler byggdes om för tillverkning av charkvaror och kokgryta samt rökugn installerades i norra delen av byggnaden. Dessutom inrymdes brygghus, ”bekvämlighetsinrättning” samt vedbodar för hyresgästerna.

Många prominenta vägfarande har under åren tagits om hand av gästgivarna i Vrigstad. En ättling till gästgivaren Anders Johan Larsson har berättat att självaste kung Karl XV en gång övernattade här. Ett föremål som kungen använt (oklart vad) placerades i en ostkupa av glas där det kunde beskådas av gästgiveriets gäster under lång tid.

Linné övernattade i Vrigstad natten mellan den 17-18 augusti på sin Gotländska resa 1741.

En som beskrivit sitt besök är tulltjänstemannen Magnus Hollertz, som medföljde generaltullinspektören Gyllenhaal som sekreterare på en resa 1853. Så här skriver Hollertz:

”Det var en söndagsafton, då vi framkommo till Vrigstads stora gästgivargård, där vi skulle ha nattläger. Bondpojkarna voro här församlade i hundratal, klädda i sina helgdagskläder och lika varandra som bär. Det var roligt att se deras småväxta figurer, klädda i ofantligt höga ullhattar, korta blå jackor, gula skinnbyxor, blå strumpor och skor. Därjämte syntes det även vara å la bondmode att ha käpp i hand. Då vagnen stöttades för att smörjas, samlades de i massa däromkring, frågade mig var den var gjord, kände på smidet och gjorde sina reflexioner över det fina och solida däruti, och så många, som kunde, kröpo under vagnen för att ännu bättre kunna skärskåda allt. De voro, som drängen sade, färdiga att skruva sönder hela underredet för att lära sig dess hemligheter. Jag hörde ideliga utrop av: ”De ä då faun, de ä’ då faun, du Petter, va ”de matte ha kaustat de smiet!” Vi lågo gott på Vrigstad, avreste i god tid och anlände klockan ett middag till Växjö”.

Det var ett gott betyg åt både gästgivaren Tolf och Vrigstadpojkarnas vilja att lära.

Jenny Lindgrens Pensionat

Jenny Lindgren föddes 1873 i Söraby socken, Kronobergs län. Hon kom till Vrigstad 1919 och blev föreståndare för restaurangen på Granbacken. Anläggningen drevs då, sedan starten 1913, av Vrigstads Vattenkuranstalt.

Vattenkuranstalten tvingades gå i likvidation 1920 och anläggningen fick ny ägare. Jenny Lindgren övertog restaurangrörelsen på Granbacken och drev den fram till 1931 då Helgelseförbundet inköpte fastigheten.

När Jenny kom till Vrigstad hyrde hon in sig i Bankgårdens västra lägenhet i nedre planet (nuvarande bokmärkes- och maskinmuseet i Gamla Bankgården). Efter att hon lämnat restaurangrörelsen på Granbacken, startade hon nu pensionatsrörelse i sin rymliga lägenhet i Bankgården.

Hon hade mat- och kaffeservering och tillhandahöll resanderum med hel- eller halvpension. För detta behövdes ytterliggare utrymme varför hon hyrde övervåningen i det röda huset, som ligger parallellt med ån och Kristina Nilssons väg.

Jenny anlitades ofta för middagar i samband med födelsedagar, bröllop och begravningar.

Hon var mycket släktkär och hade ofta stora egna bjudningar. Om somrarna fick hennes syskonbarn, och senare också deras barn, komma och hjälpa till

År 1923 firade Jenny Lindgren sin 50-årsdag och bjöd in släkten till Granbacken. Jenny står i mitten i vit blus och som nummer tre från höger står hennes brorsdotter Siri Lindgren, senare gift med åkeriägaren Karl Johansson.

med servering, speciellt kaffeservering, som under Granbackstiden var förlagd till skogsbrynet norr om huvudbyggnaden.

Jenny var faster till åkeriägare Karl Johanssons hustru Siri. Troligen var det så att Siri var hos fastern och hjälpte till då hon träffade sin livsledsagare i Vrigstad.

En av helinackorderingsgästerna hos Jenny var en riktig ”långliggare”. Han hette Karl Filip Andersson, född 1871 i Asarum, Blekinge. Han kom till Vrigstad 1920, som apotekare. Han bodde i ett av rummen i röda huset ända till pensionatet upphörde 1944 då Jenny Lindgren gick ur tiden.

Apotekaren kom senare till ålderdomshemmet där han avled 1955.

Jenny förblev ogift och kallades allmänt för ”Fröken Lindgren”.

Efter fröken Lindgren kom ytterligare en fröken, som övertog lokalerna. Det var Elsa Johansson, som öppnade hembageri och kaférörelse. Hon hade också övernattningsmöjligheter.

Mallanders Rumshotell

1962-63 flyttades den tidigare möbelaffären på Sävsjövägen 6 till Sävsjövägen 4 och byggnaden gjordes om till rumshotell.

Den 7 november 1986, efter 23 års verksamhet med rumshotellet, överlämnade Gunnar och Vivi Mallander företaget till Solveig Almberg. Totalt fanns 13 rum.

1996 såldes fastigheten och rörelsen till Holger och Marita Borkowski som namnändrade till Vrigstad Rumsuthyrning.

Vrigstad Rumsuthyrning

1996-08-30 köpte Holger och Marita Borkowski fastighet och rörelse. Man byggde om huset till lägenheter men fem rum behölls för rumsuthyrning 2016-04-15 såldes fastighet och rörelse till Van Mai Man, som nu driver verksamheten.

Vrigstad Värdshus

Konrad Lönnborg och Gunnar Lägersten tog 1959 initiativ till att flytta det tidigare ålderdomshemmet och prästgården över Jönköpingsvägen för att bli värdshus. Byggnaden hade anor från tidigt 1700-tal som bygdens första egentliga prästgård, som låg söder om kyrkan. 1895 flyttades det till andra sidan Jönköpingsvägen för att bli ålderdomshem.

Under våren 1960 öppnades värdshuset.

Vrigstad Värdshus år 1965.

Baksidan av Vrigstad Värdshus år 1965.

Branden fick förödande konsekvenser.

Margareta Lägersten, Harriet Strömqvist och Gunvor Johansson var några av de första som arbetade på värdshuset.

I mitten av 60-talet var värdshuset under några år även skolans matservering, innan skolan byggde en ny matsal vid Horverydsvägen. Ett par elever stod trafikpoliser när barnen skulle gå över den starkt trafikerade Jönköpingsvägen.

De första åren drev Gunnar och Konrad rörelsen tillsammans. Gunnar sålde sedan sin del till Konrad. Konrad utsmyckade restaurangen med mycket koppar- och porslinssaker och även en stor samling vapen.

1971 arrenderades värdshuset ut till Lilian och Lennart Nordén. Samma år kompletterades byggnaden med en ditflyttad kiosk.

Den 1 januari 1976 övertar Konrad Lönnborg åter driften av värdshuset, men den 15 mars förändras allt. Värdhuset brinner ner och sju anställda blir arbetslösa. Det var kallt den aktuella kvällen. Brandkåren hade problem med att det frös i vattenslangarna.

På morgonen dagen efter såg de kvarvarande delarna av timret ut som svarta isväggar. Det fanns inte mycket kvar av huset. Ett rum i källaren gick att återställa. Det blev också kvar i det nya värdshuset som senare byggdes. Brandorsaken blev aldrig klarlagd. Kiosken som stod några meter från huset gick att rädda. Vapensamlingen hade tagits bort före branden p.g.a. stöldrisken. De övriga delarna av Konrad Lönnborgs antikviteter blev

Miljonbranden i Vrigstad fortfarande ett mysterium

KULTURHISTORISK KATASTROF

Någon klarhet om orsaken till den häftiga brand som natten till tisdagen ödelade Vrigstad Wärdshus kunde inte nås under gårdagen.

Polisens förhör med några vittnen gav inga närmare ledtrådar. I dag ska brandexperts från Jönköping inleda undersökningar på själva candplatsen. I går var detta omöjligt då elden gång på gång flammade up. Vattenbegjutningen var så kraftig att vattnet svöt i samhället.

Kriminalinspektör Folke Jönsgärd, Vetlanda, som leder undersökningarna vill ha kontakt med den bilist som upptäckte branden och larmade brandkåren men därefter åkte från platsen. Bilen var en Volvo 145 liv 245.

Hittills tror man att att branden började i köksdelen. Branden vållade kador för ca miljonen. Försäkringen är på 810 000 kr, värtill kommer 00 000 för samlingar av antikviteter, särskilt i koppar. Sju anställda fär genom branden utan arbete. 40-talet restgäster är "hemlösa".

Kulturhistoriskt gick oskattbara värden förlorade. Huset var över 50 år gammalt och hade tidigare varit både prästgård och ålderdomshem. I augusti 1930 utbröt en brand i värdshuset. Ansiktaren fick vårdslös dom för försök till grov skadegörelse.

E SIDAN 9

BILDEN: Ännu på tisdagen brann det friskt i resterna av värdshus-

Smålands-Tidningen den 16 februari 1976.

lågornas rov.

Hösten 1976 bestämde sig sex personer för att satsa på ett nytt värdshus som Vrigstad Bygg AB skulle bygga – med invigning till vårmarknaden 1977. Delägarna var från Swed-Hus Gunnar Lägersten, Rune Olofsson, John Svensson och Ingemar Broddegård och från Vrigstad Bygg AB Bengt Gunnarsson och Arvid Gunnarsson. Efter förhandlingar med försäkringsbolaget och köp av tomten fick man riva och köra bort det som återstod av timmerväggarna.

Byggnationen startade i oktober. Det var en snörik och kall vinter men till vårmarknaden 1977 stod det nya värdshuset färdigt för invigning. Den som skulle driva och arrendera rörelsen hoppade av i sista stund så delägarna drev rörelsen själva under drygt två år, med ett 20-tal anställda. Roland Möller var anställd som kock och Gunvor Johansson som restaurangchef.

1979 såldes värdshuset till två restaurangentreprenörer: Leif Andersson och Christer Wiberg.

Under 1981 byggdes värdshuset till med 21 hotellrum samt tre konferensrum. Man fick också

Leif Andersson och Christer Wiberg.

fullständiga alkoholrättigheter. 1983 byggdes ytterligare 30 rum till hotellverksamheten. De blev färdiga till företagets 5-årsjubileet i augusti 1984.

I mitten av 1980-talet bildade Leif Andersson, Christer Wiberg och byggmästaren Jonny Nord ett bolag och byggde 14 lägenheter i anslutning till värdshuset. Leif och Christer köpte sedan Jonnys

Leif Andersson och Christer Wiberg inför tillbyggnaden av 30 nya rum till värdshuset - 1983-1984.

Tidningsklipp från den 24 september 1996, då rörelsen sålts av Gunvor Johansson och Helen Svensson till Svante Stenervik och Markus Andersson.

del och det bolaget köptes upp av värdshuset.

1988 omsatte värdshuset 16 miljoner kronor och hade 16 fast anställda plus extrapersonal.

1989 sålde Leif och Christer fastigheten (värdshuset, hotelldelen och lägenheterna) för 13 miljoner kronor och hyrde sedan fastigheten. Samma år sålde Christer sin 50-procentiga andel – 25 % till Gunvor Johansson och 25 % till Helen Svensson. Leif behöll sina 50 % och var kvar i ytterligare ett år.

1990 övertog Gunvor Johansson och Helen Svensson hela rörelsen och fortsatte att hyra av fastighetsbolaget. Hotelldelen hade nu 52 rum och bra konferensutrymmen. Rörelsens omsättning fortsatte att öka med Gunvor som restaurang- och hotellchef och Helen som kökschef.

Efter sju år, den 20 september 1996, såldes rörelsen av Gunvor och Helen till Svante Stenervik och Markus Andersson.

Sommaren 1997 köpte Svante Stenervik och Marcus Andersson även Sandsjöbadens restaurang och Marcus blev ansvarig där medan Svante Stenervik var ansvarig för Vrigstad Wärdshus. Sandsjöbadens restaurang drev de tillsammans under tre år, fram till 2000. Därefter förlängde de inte kontraktet utan avslutade verksamheten där.

Den 1 april 1998 förvärvades fastigheten Vrigstad Wärdshus från Malmstaden AB och därmed kunde ägarna ha kontroll på fastigheten och påbörja den renovering som behövdes i den takt de önskade.

Omsättningen var stadig runt cirka 17 miljoner kronor och det fanns även en stadig lönsamhet, som återinvesterades in i verksamheten år efter år.

Den 1 oktober 1999 ingick företaget ett samarbete med världens största hotellkedja Best Western Hotel, där samtliga Best Western Hotel är privatägda.

2001 köpte Svante Stenervik ut Marcus Andersson och drev sedan anläggningen i egen regi. Monica Larsson ingår efter det i bolagets styrelse. Verksamheten rullade på och 2004 bestämde sig Stenervik att arrendera ut restaurangrörelsen på Vrigstad Wärdshus till Gerhardt Borkowski som bildade bolaget Vrigstad Värdshus Restaurang och Taverna AB. Han drev själv restaurangen och Stenervik drev fortfarande hotell- och konferensverksamheten. Samarbetet pågick i två år då restaurangbolaget gick i konkurs och Stenervik tog över restaurangverksamheten och drev rörelsen som en enhet.

2006 genomfördes en mycket stor renovering och tillbyggnad av anläggningen. De klassiska röda medaljongtapeterna, som hade suttit sedan 1977, försvann i stora restaurangen och ljuspartier byggdes in. Dessutom byggdes en ny konceptrestaurang - Bulls Steakhouse - på marknivå där den tidigare korvkiosken och tavernan låg.

Samtidigt tillkom ett tempererat poolområde med två bassänger. Allt för att locka fler turister till anläggningen sommartid då denna tiden var dåligt frekventerad på logi. Med läget mellan Ast-

Monica Larsson och Svante Stenervik i hotell- och konferensreceptionen.

rid Lindgrens värld och High Chapparral kunde anläggningen marknadsföra sig mot dansk turism med ett attraktivt poolområde.

Efter renoveringen på närmare nio miljoner kronor kom ett par tuffa år och 2009 släppte Svante in Martin Baum i företaget. Martin blev då ägare till 33% av företaget. Tillsammans förvärvade de även Ljunga Park AB samt Eksjöhofgårds Värdshus som de fortfarande driver.

Svante Stenervik i Bulls Steakhouse.

2015 byggde företaget, på taken av Vrigstad Wärdshus, den största solcellsanläggningen i Sverige på en hotellfastighet. Man blev Svanencertifierade och konverterar till bergvärme. Värdshuset är med dessa investeringar en av Sveriges bästa miljömärkta hotell- och konferensanläggningar.

Under 2016 är det fortsatt hög beläggning på anläggningen och koncernen som helhet har en omsättning på cirka 32 miljoner. I denna omsättning ingår då följande bolag: Vrigstad Wärdshus AB, Vrigstad Wärdshus Konsult AB (fastighetsbolaget), Ljunga Park AB samt moderbolaget Brittbo AB.

Ägandestruktur: Svante Stenervik och Monica Stenervik 66,66% och Martin Baum 33,33%.

Wadells pensionat

Albert Wadell, som hade affär i fastigheten Torget 1, gifte sig 1873 med Hedvig (Hedda) Wetter. Bakom fastigheten byggde han ett stort tvåvåningshus längs ån, där fru Wadell från 1884 till 1920 hade pensionatsrörelse på somrarna.

Wadells pensionat - cirka år 1900.

Vid sidan av pensionatsrörelsen hade fru Wadell också hushållsskola på somrarna. Här håller hon utomhuslektion med sina elever. Hedda står längst till vänster. Foto från cirka 1900.

Rörelsen var tidvis omfattande. Sommaren 1915 hade pensionatet över 50 gäster, många av dem inkvarterade hos privatpersoner i samhället. 1912 kostade helpension i enskilt rum 70 kr per månad och 60 kr i delat rum. Parallellt med pensionatsrörelsen hade Hedda Wadell också hushållsskola på somrarna.

I Wadells fastighet fanns i mitten på 1800-talet inrymt både ett tapettryckeri och ett cigarrmakeri. Tapeterna tillverkades i ark som var en aln i fyrkant och cigarrerna rullades och formades för hand.

Huset brann ner 1956.

Hedda Wadell gick ur tiden i december 1920, 75 år gammal.

Campingplatser

Hagens Camping/Vrigstad Älgpark

Jos och Hanneke Bramer tog över Hagens camping år 2000. Man har renoverat de stugor som fanns sedan tidigare samt byggt en ny.

2011 började man bygga älghägn och 2012 skaffades de första älgarna. Sedan 2015 har man även renar i hägn i parken.

Hanneke Bramer matar älgarna i Älgparken.

Hagens Fiskecamp/Hagens naturcamping

Sven och Anneli Lindbom tog de första stegen mot en turistanläggning i mitten av 80-talet då de byggde ett café och ett mindre konferenshus.

De hade även en fiskecamp med ädelfisk i dammar. Sven började med en damm som med åren utökades till 5-6 dammar på en yta av 30 000 m². Man hade även sex stugor för uthyrning.

1989 startade paret Lindbom Hagens naturcamping, som de drev i tio år. Nästa projekt blev Hagens kretsloppcenter, som drevs i samarbete med Sävsjöbygdens Ekoboförening, Studieförbundet Vuxenskolan, Sävsjö kommun och skolan.

Ett experimenthus bestående av torv och återbruksvaror uppfördes. Tanken var att lära barn att tänka miljömedvetet.

De sålde Hagens turistanläggning, ett bostadshus och större delen av skogen år 2000 till makarna Bramer, som namnändrade anläggningen till Hagens Camping/Vrigstad Älgpark.

Jos och Hanneke Bramer i sin reception och affär på Hagens Camping/Vrigstad Älgpark.

HAGENS NATURCAMPING

Avsätt en stund av din tid, för ett besök på Hagens Naturcamping.

Här kan du fika på vårt café i en trevlig miljö och samtidigt studera olika sorters levande fiskar i vårt jätteakvarium. Pröva din fiskelycka i någon av våra fiskrika dammar. Grilla eller röka sedan din nyfångade fisk eller ta ett dopp i poolen.

Broschyr för Hagens Naturcamping.

Ingvar Stendahls camping

Omkring 1957-58 anlade Ingvar Stendahl en minigolfbana och uppförde även en kiosk, med bl.a. glassförsäljning, i anslutning till den gamla badplatsen i Vrigstad.

Bertil Karlsson tog över verksamheten och drev den tre år. Den avvecklades 1968.

Ingvar Stendahl hade en kiosk och anlade en minigolfbana vid Slättsjöbadet.

Bar- och restaurangtjänster

Pizzeria Napoli i Vrigstad

Shaoki Kazour startade Pizzeria Napoli 2006 och driver den fortfarande.

I samma lokaler, Torget 9, hade år 1988 Pizzeria Fortune öppnat, en av de första pizzeriorna i Vrigstad. I lokalen fanns tidigare en radio- och TV-affär.

Shaoki Kazour får hjälp av Evan Bitar i sin pizzeria.

Torgkiosken

Georg Haegerstam

Med en låda på magen sålde Georg Haegerstam bl.a. korv efter bion på 40- och 50-talet. Georg byggde sedan en enkel korvkiosk, som blev ett populärt ställe bl.a. efter marknadsdanserna. 1964/65 byggdes den första delen av den nuvarande kiosken. Efter att ha gjort källaren köpte Georg en kiosk som transporterades hit och med hjälp av truckar lyftes på plats över källaren.

Birgitta och Thorvald Gunnarsson

1980 köpte Birgitta och Thorvald kiosken. Birgitta drev den och hade bl.a. hjälp av sonen Tommy, som fick en första inblick i serviceyrket.

1982/83 arrenderades kiosken först ut och efter ytterligare något år såldes den till en man från Lammhult. 2011 tog Conny Borg över kiosken, som döpts till Torggrillen.

Abid Hussain Bibi driver Torggrillen & Indisk mat.

2014 tog Abid Hussain Bibi över verksamheten. Sortimentet utökades och kiosken namnändrades till Torggrillen & Indisk mat.

Vrigstad pizzeria
Robin Metä startade pizzerian i Torgfastigheten 8 år 2013. Den 1 december 2015 tog Servet Toisdöger över verksamheten.

Servet Toisdöger bakar pizza.

Caféer/bagerier

Det har funnits ett stort antal caféer och hembagerier i Vrigstad genom åren.
Här listar vi några av dessa:

Bengtas Café
Caféinnehavarinnan Alida Matilda (Mattis) Bengtsson föddes 1891 i Förlanda Halland och dog 1969

Mattis Bengtsson, t.h, på cykeltur med systern Ida Sandstedt 1940.

Bengtas café 1933.

Bengtas café revs 1983.

i Vrigstad.

Matilda var syster till barnmorskan Ida Sandstedt, som var gift med Hjalmar Sandstedt. Mattis drev från 1927 och in på 1960-talet café på nedre botten i svågern Hjalmar Sandstedts hus, Torget 6, som låg på nuvarande Jotos parkering. Caféet kallades Bengtas café.

"Bulla-Kristin"
Kristina Johansson startade sitt café och bageri 1908 i Blomsholm, Sävsjövägen. Hon var född 1869.

År 1908 återvände hon till Vrigstad efter några år i USA och öppnade då sitt café i sin stuga. Stugan revs 1960.

"Bulla-Kristin" med en bricka till sina cafégäster 1915. Hon hade sitt bageri och café i stugan Blomsholm utmed Sävsjövägen.

Café Gröndal - Hulda Qvint
Hulda Qvint startade Café Gröndal, Sävsjövägen 12, år 1927 då hon köpte huset.

När kriget kom 1939 stängdes caféet och Hulda gifte sig. Hon var då 62 år. Hennes man Gösta Karlsson var betydligt yngre, 35 år. De bodde på Gröndal. Gösta arbetade vid järnvägen och Hulda promenerade omkring i byn klädd i hatt som en fin dam. Hon dog 1967, 90 år gammal.

Efter några år i början på 1970-talet flyttade Gösta till Göransgården och 1977 skänkte han Gröndal till Hembygdsföreningen.

Under kortare perioder tidigare hade Hanna Karlsson och Gerda Bergqvist drivit café i byggnaden.

Hulda Qvint drev Café Gröndal under 12 år. Det var ett populärt ställe, där man kunde få rejäla smörgåsar och kaffe och lyssna på hennes vevgrammofon. Det blev en samlingsplats för ungdomarna, hon var inte så noga med stängningstiderna. Foto från omkring 1915.

Lisa Svensson, född 1914 i Vrigstad, senare gift med Åke Fransson, hade sitt första arbete som tonåring hos Hulda.

Det var endast lördags- och söndagskvällar som hon behövde hjälp. Övriga dagar klarade sig Hulda själv. Lisa har beskrivit henne som en liten och knubbig och väldigt vänlig person.

Torsten Haegerstam och Verner Vink berättar i en intervju att de ofta gick till Huldas café, eller "Qvintans", som de kallade fiket. Det fanns inga andra nöjen för vrigstadungdomarna än att träffas på fiken och kanske dra en spader. Hulda var mycket mån om att pojkarna skötte sig.

Gjorde de det kunde de få lyssna på hennes trattgrammofon. En helfika kostade 50 öre och en halvfika 25 öre. Helfikan bestod då av bulle, en hård och

en mjuk kaka samt en smörgås.

Halvfikan hade ingen smörgås. Fästefolk och förlovade kunde få ett eget rum där de kunde hålla handen och kanske ta en puss i smyg. Men de var hårt övervakade av Hulda. Lisa berättar att fästefolket alltid fick finare kakor serverade än de vanliga cafégästerna, vilket hon tyckte var märkligt.

Några starka drycker fick inte förekomma. Det var Hulda mycket noga med. Vid marknader såg hon dock mellan fingrarna om gästerna ute i bersån tog sig ett glas.

Elsas café

Caféet på Jönköpingsvägen 2 hade startats av fröken Lindgren som 1919 kom som föreståndare till Granbacken. Elsa Johansson tog över verksamheten 1944 – och drev den till början av 60-talet.

Elsa kunde vara kräsen när det gällde sina kunder. Hon kunde säga till kunder från andra sidan ån: ”Jag kan väl inte baka åt hela Vrigstad”.

En annan historia om Elsas verksamhet: Bekanta till Axelssons på Biskopsbo gifte sig i Vrigstad och brudparet tillbringade bröllopsnatten i ett av fröken Elsas övernattningsrum. De checkade ut morgonen därpå och åkte ut till Biskopsbo för att äta frukost. Efter en stund kom fröken Elsa trampande på cykel och återlämnade 20 kronor då de endast använt en säng.

Hanna Karlsson

Startade café och konditori den 12 april 1921. Se även Café Gröndal.

Hennings Konditori

I början/mitten av 50-talet övertog Henning Andersson Lisas Konditori Eftr. Omkring 1957 var det dags för ett nytt ägarbyte. Då övertog Anna Palmberg med kompanjon rörelsen, som de behöll namnet på.

Kajsas Café

Kajsa Mollby öppnade ett nytt café 1993 i Torget 9, efter bibliotekets flytt till f.d. simhallen. Caféet såldes till Marona Andersson 1994.

Kronans café

Ramona Eriksson startade café 2011 på Sävsjövägen 7. År 2013 såldes verksamheten.

Lisas konditori

Lisa, med okänt efternamn, startade caféet i Torglägenheten 8 så snart huset var byggt – 1938. Efter ett eller ett par år tog Svea Lindholm, född 1911, över verksamheten. Märta Ström (Wolfram) och Göta Margareta Öquist var anställda i caféet.

Lisas Konditori Eftr.

Lennart Hansson tog över konditoriet efter Svea Lindholm och gjorde en smärre korrigering av företagsnamnet.

Lydia Perssons hembageri

Lydia Persson, född 1887 i Svenarum, uppförde 1932 fastigheten Berghem, med nuvarande adress Mejerigatan 11.

I husets källare startade hon tillsammans med systern Emmy ett hembageri. De hade flera anställda genom åren, t.ex. Nelly och Britta Johansson, Ruth Elg och Vivan Lundholm.

Emmy dog 1957 och det var troligen då Lydia överlät bageriet till Nelly och Britta Johansson. De drev det till ett stycke in på 1960-talet då de flyttade verksamheten till skräddare Haegerstams verkstad. Lydia dog 1968 på Göransgården.

Lydia Persson, till höger, vid sitt hembageri. Fr.v. Emmy Persson, Vivan Johansson och Ingrid Löv. Foto från 1948 eller 1949.

Maronas Café

Marona Andersson övertog Kajsa Mollbys caféverksamhet i november 1994. I december 1999 köpte hon fastigheten Torget 8 och flyttade, efter en större ombyggnation av lokalerna, caféet hit i januari 2000.

Inledningsvis köptes mycket av bakverken in men successivt ökade det egenproducerade i caféet. Verksamheten avvecklades år 2007.

Ritz Konditori

Ritz konditori, Vetlanda, hade därefter under en kort tid en filial i i fastigheten Torget 8 i Vrigstad.

Rydströms Conditori

Handlanden David Ek, var gift med Berta Rydström. Berta avlider 1921 av hjärtfel endast 34 år gammal. David står nu ensam med tre minderåriga barn, det minsta, Ulla, endast tre år gammal. De två äldsta barnen Åke och Inga skickas upp till moster Hilma i Norrköping, som 1923 tar barnen med sig och flyttar till Vrigstad.

Hilma Rydström anmäler firman Rydströms Konditori och startar verksamheten 1927.

Till höger den efterföljande ägarinnan Esther Franzén. På stegen konditor Henry Albrektsson och sittande Viola Ström-Nilsson. Foto från 1939.

Var hon startar verksamheten är osäkert. Fastigheten Vårbacka, vid Mejerigatan, byggdes 1933 och då förmodligen av Hilma. Därefter inrymdes verksamheten där. Hon står först som ägare av huset men 1940 har hennes systers barn, Åke, Inga och Ulla Ek tagit över ägandeskapet. Hilma lämnar det jordiska 1954 vid 83 års ålder.

Alvar och Sonja Palm, Maja Frid och Viola Ström-Nilsson. Foto från 1940.

En solblekt papperspåse från Rydströms Conditori.

Enligt mantalslängden för 1940 bor Ulla Ek hos Hilma som hembiträde och Viola Ström som konditoribiträde.

Caféet övertas av Esther Franzén. Konditor då var Henry Albrektsson. Bland de anställda fanns Viola Ström och Karin Haegerstam.

Under början av 1940-talet ägde Alvar och Sonja Palm Rydströms kafé och bageri. Maja Frid arbetade här tillsammans med Viola Ström.

1947 har caférörelsen upphört och cafélokalerna har blivit bostadslägenhet åt skogvaktare Harald Strånge och hans hustru Margit.

Selma Bolanders hembageri

Selma Bolander, född 1856 i Vrigstad, flyttar 1909 till fastigheten Bäckadal, nuvarande adress Växjövägen 3. Här öppnar hon hembageri och står som bageriidkerska. Hur länge hon har kvar bageriet i Bäckadal är oklart.

Hon skall senare ha flyttat verksamheten till "Bagare Anders" stuga vid Sävsjövägen. Ett hus som låg mellan Mallanders Rumshotell och fastigheten Solgläntan. Det sistnämnda brann ner till grunden vårmarknaden 1991. Selma avlider 1926.

Erik Hallström minns:

Erik Hallström, född 1903 i Vrigstad, har berättat följande historia:

En har varit elak, det måste jag erkänna. Gunnar Östling och jag gick till Selma Bolander en kväll när hon bodde i Eklövs hus (Bäckadal). Hon bakade matbröd, som hon ställde på ett bord vid köksfönstret, som låg in mot gården, för att det skulle svalna. Vi fick tag i en brädbit med en spik i. När hon lade upp brödlimporna i fönstret hakade vi i brädbiten och drog ut limpa efter limpa. Sedan bar vi in dem i butiken genom entrédörren där vi klippt av snöret till koskällan för att den inte skulle plinga.

När hon upptäckte att brödlimporna var borta skrek hon "Käre Gud, var är alla limporna", "De har stulit dem för mig". Vi stal ju inget bröd för henne, vi bara flyttade på det. Gunnar var fenomenal på att hitta på rackartyg", slutar Erik.

Vrigstads Conditori & Bageri

I början på 60-talet tog Karl-Erik Edvardsson med fru Anna-Greta över Hennings Konditori och namnändrade det till Vrigstads Conditori & Bageri.

De lade ned verksamheten den 12 augusti 1989.

Karl-Erik Edvardsson i bageriet. Foto från 1983.

Anna-Greta Edvardsson expedierar en kund ur det rika sortimentet. Foto från 1983.

INFORMATIONS- OCH KOMMUNIKATIONSTJÄNSTER

Biografer

Centrumbiografen

I Vrigstad fanns från tidigt 40-tal och fram till cirka 1954 en biograf som hette Centrum. Den startades och ägdes av Karl Svanberg (1887-1969). Biograflokalen var belägen på en villatomt Stockarydsvägen 4. Villan hette Stenbacken och där bodde Karl Svanberg med sonen Einar och hans fru Lilly och dottern Irene.

Biografen låg öster om boningshuset. Byggnaden var rödmålad och innehöll entré med biljettkur, ett maskinrum samt biolokalen som rymde cirka 70 platser. Till vänster om filmduken fanns en stor rund järnkamin som kröntes av en vacker bred spiskrans. Denna kamin hade tidigare stått i Vrigstad kyrka. I lokalen fanns också en upphöjd scen med två små skrubbar och röda draperier. Utgången låg längst ner till höger i lokalen. Biolokalen var försedd med fyra försatta fönster och väggarna var målade i brunt och beige.

På väggen till vänster hängde en stor bild av Hjalmar Branting. I taket upp mot vinden fanns en ventilationslucka. Det hände att ungdomar tog sig upp på vinden för att se film gratis. Vilket gick alldeles utmärkt via ventilationsluckan.

Karl Svanberg skötte allt som rörde biografens verksamhet förutom att köra filmen. Han affischerade, sålde biljetter, städade, eldade och skötte ekonomin. Under kalla vintrar var det inte så lätt att värma upp lokalen och då satt folk och frös, till dess att själva publiken bidrog med tillräckligt med värme.

Fastigheten Stenbacken och längst till höger skymtar Svanbergs garage som under många år var biograflokal. Foto från 1990.

Karl Svanberg bjuds på en pris snus av Fridolf Jakobsson, Kvarnagården. Foto från omkring 1920.

Onsdagar, lördagar och söndagar visades film. De tre sista åren dock endast på lördagar. Biljetterna kostade i början på 50-talet 1,75 kr för vuxna och 1,25 kr för barn. Åldersgränsen var 15 år. Som jämförelse fick man betala 2,25 kr för vuxna på Röda kvarns biograf i Sävsjö vid samma tid.

Det var en ganska eftertraktad syssla att sköta maskinrummet och även att bevaka ingången och att dra biljetter. Då fick man möjlighet att se film gratis.

En man vid namn Lindkvist från Ingelstad i Kronobergs län skötte maskinrummet några år i början av 40-talet. Det var en lång resa för några få timmars arbete. Filmen skulle spolas upp på projektorn och ses över samt eventuellt lagas för att föreställningen inte skulle bli avbruten.

Efter Lindqvist tog Einar Svanberg över den sysslan fram till de sista tre åren då konditor Bertil Hansson skötte uppgiften. Evald Johansson drog under flera år biljetterna vid ingången.

Då som nu speglade film, teater och litteratur den tidens samhälle. Det visades också historiska filmer, både svenska och utländska. Filmens förspel visade både reklam och SF-journalen med kortfilmer om händelser runt om i världen. Drottning Elisabeths kröning 1951, prominenta bröllop mellan filmstjärnor och kungligheter, båtar som döptes, sporthändelser eller filmer från jazzens värld.

Biografen användes också för andra ändamål. S.D.U.K. och N.T.O. hade möten och även föreställningar med diktläsning och musik och sång. En trollkarl som hette Hector el Neco hade en föreställning där 1948.

Biografen lades ner cirka 1954. Efter nedläggningen gjorde Karl Svanberg om lokalen till snickarverkstad och investerade i en del maskiner. Han byggde sedan bl.a. roddbåtar på beställning.

Verkstaden var i bruk en bit in på 60-talet.

Irene Persson minns:

På den tiden kunde filmprojektorn inte klara hela filmen på en gång, så det blev en stunds paus och då sålde min mamma Lilly godis. Jag tror att många biobesökare minns den gula lådan med den röda texten Cloetta som mamma bar på magen. Vad fanns i lådan som inte finns i dag? Exempelvis tablettaskar som Tenor, Tulo, Emser och Viol eller chokladkakan Tanja och femöreskolor. Fortfarande kan vi då som nu se Guldnougat, Skotte, Kexchoklad, chokladrullen Center och tuggummit Toy i nuvarande godissortiment.

Bertil Hansson inväntade alltid sin fru Anna-Lisas ankomst, ibland kom hon sent, innan han satte igång filmen. När Anna-Lisa väl hade kommit bankade publiken på maskinrumsväggen och ropade: ”Nu kan du börja. Hon har kommit”. Det hände att Bertil Hansson var så uppslukad av filmens handling att han glömde bort att sköta projektorn. Filmen kunde gå av och resultatet blev en extra paus. En gång flammade det eldslågor runt filmbilden och det brann verkligen. Elden släcktes och lokalen var oskadd. Jag minns inte om publiken fick se klart filmen men jag kommer ihåg att publiken bankade argt på väggen när det hände incidenter som orsakade stopp i filmvisningen.

Det hände att min farfar brukade släppa in mig och även andra ungdomar att sitta i biljettkuren för att se barnförbjudna filmer. Det fanns dock en liten gardin som han snabbt drog för när han anade alltför skrämmande scener. Den tidens filmer var inte särskilt otäcka men jag minns att en man svimmade och föll i golvet när det visades en film om barnafödande. Jag tror att den hette ”Nära livet”. Några namn vi minns som tillhörde stampubliken är följande. Först och främst var det den tidens ungdom som alltid satt till höger längst bak. För övrigt minns jag Ingrid och Sture Svensson, som ägde Svenssons speceriaffär, doktorinnan Hultén, Hjalmar Vink och målarmästare Sven Ekelöf, som alltid somnade innan förspelet var slut.

Mitt intresse för film och teater väcktes tidigt och som vuxen har det varit fantastiskt att kunna återuppleva barndomens filmer via televisionen.

1954 hade biografen lagts ner. Då var jag fjorton år och av de barnförbjudna filmer som jag återsett som vuxen har jag förstått att jag inte alltid förstod filmens budskap eller handling.

På den tiden fanns en del filmer som var riktade till barn. Mitt första filmminne är ”Barnen från Frostmofjället.” Andra filmer för barn är Snövit och de sju dvärgarna och filmer om colliehunden Lassie som alltid hittade hem även när han blev såld, skadad och bortrövad. Vi kunde också njuta av spännande filmer om strider mellan indianer och vita eller Tarzan och Jane apornas son eller hans apa Sheta som var så klok.

För övrigt var det Andersonskans Kalle och Rännstensungar, som handlade om den lama flickan, som till slut kunde gå. Birgitta Hopperer var hennes namn och hon sjöng ”I min lilla lilla värld av blommor”. Filmen nyinspelades med Cornelis Vreswijk för ett 20-tal år sedan. Dessa filmer utspelades på söder i Stockholm och speglade mindre bemedlade människors situation.

Mina föräldrar var medlemmar i den tiden socialdemokratiska ungdomsföreningen. På möten framfördes också underhållning. Min pappa Einar Svanberg och Sigge Sandberg spelade båda dragspel och bl.a. ”Vaxholmsettan” som var en av Sigurd Walléns paradlåtar, en filmstjärna och komiker som var mycket populär på 30- och 40 talet. Min mamma Lily läste både egna och andras dikter.

I dag kan vi se och njuta av 30-, 40- och 50-tals filmer via televisionen. Det fanns många fantastiska skådespelare och en av mina stora favoriter var Eva Dalbäck. Hon spelade både drama och komedi med den äran och hon var också en mycket vacker kvinna. Sickan Karlsson var en annan mycket populär filmstjärna. Hennes roller speglade kvinnans roll från 30- fram till 60-talet. Hennes tidigaste kvinnotyper präglades av kvinnor som var ”snalla”, söta, glittrrande glada och vars mål i livet i huvudsak var att gifta sig och bli en fru. Senare förändrades rollerna till läkare eller journalist, som hamnade i konflikter med män och som kämpade för jämlikhet mellan könen. På den manliga sidan villjag särskilt nämna Edvin Adolfsson och Karj Arne Holmsten två mycket bra skådespelare.

Den lilla biografen betydde för mig och säkert för många andra en omvärldsorientering, insikt i den tidens kultur.

Telekommunikation

Telefon AB L M Ericsson

1895 öpppnade L M Ericsson telefonstation i fastigheten Torget 1. Jochen Dahlström var företåndare. Han hade sju abonnenter att betjäna: handlanden Albert Wadell, godsägaren Hugo Wessberg på Lundholmen, fabrikör Fredrik Runstedt, patron Johan Ek, kronolänsman Alfred Dahl, provinsialläkare F A Lindegren och häradshövding Geijer på Nydala herrgård.

1906 togs telefonstationen över av Televerket och flyttades tvärs över gatan till Torget 2, där den förblev till automatiseringen 1962.

Jochen Dahlström arbetade först som handelsresande för en cigarrfabrik i Lund och blev sedan föreståndare för telefonstationen i Vrigstad. Foto från cirka 1880.

FINANSTJÄNSTER

Banktjänster

Bank AB Södra Sverige

Banken startade sin verksamhet i Vrigstad 1916. Bolaget var en privat affärsbank med säte i Helsingborg.

Banken och dess 67 kontor köptes 1919 av Stockholms Handelsbank, som i och med uppgörelsen bytte namn till Svenska Handelsbanken.

Skånska Banken

Skånska Banken startade sin verksamhet i Vrigstad 1936. Man övertog då Handelsbankens lokaler i fastigheten Torget 5.

Erik Hallström, Signe Lidström, John Johansson, Inga Gunnarsson och Reine Niklasson arbetade i banken. Bankverksamheten lades ner 1976.

Svenska Handelsbanken

Bankverksamheten startades 1919 då Svenska Handelsbanken förvärvade Bank AB Södra Sverige.

Verksamheten drevs till 1936 då Skånska Banken övertog lokalerna och öppnade sitt kontor i Vrigstad. Emil Crona var kamrer från 1920-talet fram till 1936 då han anställdes av Vrigstad Sparbank. Som kassör på banken tjänstgjorde Erik Hallström.

Skånska Banken hade sina lokaler i fastigheten Torget 5, bredvid Bröd. Svenssons efterträdare, där Sigvard Johansson, arrenderade affären åren 1945-50. I nästa hus bodde familjen Hjalmar Sandstedt i övervåningen och i undervåningen hade Ida Sandstedts syster Alida Matilda Bengtsson "Bengtas café". Huset till höger ägdes av färgmästare Henrik Karlsson. På bottenvåningen hade Rudolf Sörensen i Sävsjö charkuteriaffär. Foto från 1946.

Svenska Handelsbankens kontor 1928. Fr.v. fabrikör Mandli Svensson, kamrer Emil Crona och kassör Erik Hallström.

Vrigstad Sparbank

Den 7 mars 1867 hade dåvarande provinsialläkaren doktor C.D. Lindskog kallat till ett sammanträde för att diskutera bildandet av en sparbank i Vrigstad.

Man beslutade att till Västra härads samtliga 21 socknar skicka ut teckningslistor där man kunde teckna sig för ett bidrag på minst 5 kronor. Detta belopp fick man förbinda sig att låta innestå räntefritt i tre år.

Pengarna, som man fick in på dessa listor, skulle användas till startkostnader och grundkapital. De personer, som tecknat bidrag, skulle välja styrelse, revisorer, anta reglemente o.s.v. Den 11 juni hölls ett sammanträde på nytt. Av teckningslistorna hade bara elva kommit tillbaka.

Listor saknades t. ex. från Norra Ljunga, Skepperstad, Fröderyd och Ödestugu socknar. Men på de elva inkomna listorna hade i alla fall 72 personer tecknat sig för 380 riksdaler och detta ansåg sammanträdet fullt tillräckligt för att enhälligt besluta gå vidare med val av styrelse och andra praktiska detaljer. Den första styrelsen, eller direktionen som den då hette, fick tolv ledamöter, alla med titeln direktör:

Doktor C.D. Lindskog, Vrigstad
Majoren och riddaren G.F.A. Kulberg, Bjärkaryd, Hylletofta
Majoren och riddaren O. Rydingsvärd, Biskopsbo, Vrigstad
Kyrkoherden L.C. Wetter, Vrigstad
Kronofogden C.W. Reutersvärd, Hultsjö
Kontraktsprosten och Ordensledamoten S.G. Bolin, Hultsjö
Häradshövdingen A. Rydbeck, Lundholmen, Vrigstad
Bruksdisponenten A. Rydberg, Hok
Stationsinspektoren C. Ohlsson
Regementsskrivaren I. Dahlström
Nämndemannen A. Johansson, Fägerhult, Nydala och Landstingsmannen C. Meijenquist

Sparbanken i Vrigstad, Vestra Härads Sparbank, blev därmed den sjunde sparbanken som bildades i länet. Lokal åt den nya banken upplät doktor Lindskog kostnadsfritt i sin fastighet. Det var ett rum på andra våningen i det röda huset i nuvarande Bankgården. Rummet möblerades med "14 st. simpla stolar och ett dito större bord försedt med 4 st. lådor". Man lät trycka och binda 3 000 motböcker och beslöt köpa en ordentlig kassakista.

Den 31 oktober 1867 öppnades banken för för-

Foto från cirka 1880.

Bankgården och Vrigstadån cirka 1930. Banken startade i det högra huset och fortsatte sedan i det vänstra, nuvarande Gamla Bankgården, 1913-1960. Till vänster om bron syns den upptrampade ytan ner till det s.k. ”hästasvämmet”, dit bönderna ledde sina hästar för att de skulle få dricka och svalka sig.

sta gången för allmänheten. Annonser hade varit införda tre gånger i alla Jönköpings läns tidningar och kungörelse om öppnandet hade lästs upp i alla häradets kyrkor.

Öppningsdagen var en torsdag, eftersom den dagen sedan gammalt var torgdag i Vrigstad. Det kom 24 insättare, som tillsammans satte in 110 riksdaler. Ville man bli insättare fick man dessutom betala 10 öre för sparbanksboken. Banken fick en god början. Under de första sju åren steg summan av förvaltade medel till cirka 150 000 kronor. Vissa år var utvecklingen rent språngartad. 1870 t. ex. steg siffran från 12 000 till 21 000 och året därpå från 21 000 till 50 000. Men efter 1874 började det gå trögt.

Banken gick tillbaka varje år och gjorde t.o.m. vissa år smärre förluster. Inte förrän 1893, efter 26 års bankverksamhet, passerades 200 000-kronorsstrecket. Sedan gick det snabbare, en miljon kronor nåddes 1907 och två miljoner 1914.

Behovet av en sparbank var säkert den främsta orsaken till att Vrigstads sparbank kom till. En annan orsak var kanske att det just vid den tiden var ”modernt” att bilda sparbanker.

Mellan åren 1865 och 1875 bildades en fjärdedel av landets cirka 400 sparbanker. En tredje orsak har framhållits av borgmästare Gustaf Dahl i den minnesskrift, som han utarbetade till bankens 50-årsjubileum 1917. Han menar att Vrigstad skulle sett sin gamla ställning som häradets centralort hotad av de nya järnvägsstationerna Sävsjö, Stockaryd och Lammhult. Han skriver: ”För att kunna dels behålla sin gamla ställning och dels konkurrera med dessa nya samhällen, måste Vrigstad rusta sig - och rustningen blef Vestra Härads Sparbank.”

Bankens första lokal var alltså inrymd en trappa upp i den östra av doktor Lindskogs fastigheter. Huvudbyggnaden mot vägen var byggd på 1840-talet av ett aktiebolag och gick under namnet Bolagsgården. Doktor Lindskog var vid sin död 1885

ensam ägare till fastigheten. Hans änka beslöt att flytta från Vrigstad och bjöd ut huset till försäljning.

Vid bankens årssammanträde 1886 föreslog färgaren Fredrik Runstedt att banken skulle köpa fastigheten. Men Runstedts förslag blev energiskt motarbetat, främst av Lindskogs efterträdare som ordförande i styrelsen, häradsskrivaren Robert Samsioe. Förslaget kallades obetänksamt och lättsinnigt och det ansågs upprörande att bortslösa tre fjärdedelar av reservfonden på ”inköp af gamla hus af tvifvelaktigt värde i en framtid.”

Runstedt lyckades få avgörandet uppskjutet till ett nytt extra sammanträde med huvudmännen och under tiden skulle en kommitté närmare undersöka frågan. Men Runstedt hade ingen framgång nu heller. Inköpspriset hade satts till 6 000 kronor och reparationsbehovet beräknades till cirka 3 000 kronor. Runstedts förslag om inköp förkastades med 14 röster mot 6, och banken var husvill och måste hyra ny lokal. Man bestämde sig för en lokal i fastigheten Torget 5.

Sparbanken bytte namn 1893 - till Vrigstad Sparbank

År 1908 byggdes nytt tingshus i Sävsjö och Västra härads gamla tingshus i Komstad såldes på auktion. Kronolänsman Alfred Dahl ropade in huset för Vrigstads sparbanks räkning för 3 650 kronor. Tanken var att ”på plats som styrelsen finner lämpligt, låta i Vrigstad för sparbankens räkning uppföra och i ändamålsenligt skick inrätta detsamma.”

Banklokalen år 1914, som nästan är identisk med lokalen i nuvarande Bankmuséet.

Men ingenting hände förrän 1913, då man beslöt att sälja huset i Komstad och i stället försökte man köpa ett hus i Vrigstad som var till salu. Detta hus råkade vara samma som man år 1886 hade ansett det lättsinnigt att slösa bort reservfonden på. Huset kom ursprungligen från Grevaryd i Lammhult, där det stått som huvudbyggnad, men hade sedan flyttats till Vrigstad.

Det var alltså nuvarande Bankgården, då ägd av fru Elin Gustafschiöld, som nu inköptes för 10 000 kronor. Man beslutade att genast reparera och iordningställa ”en prydlig, ändamålsenlig samt möblerad banklokal.”

Drivande krafter bakom både inköpet och ombyggnaden var styrelsens ordförande A. J. Pettersson i Söndra och bankens kamrer kronolänsman Alfred Dahl. Kostnaderna blev visserligen höga, cirka 17 000 kronor, men resultatet blev mycket lyckat. I september 1913 stod ändamålsenliga lokaler färdiga.

För första gången bodde banken nu i eget hus. Byggnaden i Komstad, som man fem år tidigare betalat 3 650 kronor för, såldes nu till AB Vrigstads Vattenkuranstalt för 2 000 kronor. Likvid lämnades i form av aktier i Vattenkuranstalten. Affären vållade en del stridigheter vid huvudmannasammanträdet 1914, och beslutet blev t.o.m. överklagat till länstyrelsen.

Affären stod emellertid fast och Vattenkuranstalten lät omedelbart flytta huset till Vrigstad (Granbacken). Här fick kuranstalten under ledning av doktor H.V. Kindblom i gång en omfattande rörelse.

För banken innebar affären i praktiken att man skänkte bort huset till Vattenkuranstalten för ingen-

Vrigstads Sparbank

Vrigstad - - - - - - - - - Tel. 9.

En av länets största sparbanker.
Öppen torsdagar från kl. 10 fm.
Kamrern tillstädes vanligen alla
söckendagar. Tel. 9.

Annons för Sparbanken 1928.

Sparbanksveckan 1958. Stående fr.v. Emil och Lennart Crona och knästående Siv Stensson (Dahlquist) och Siv Andersson (Lindblad).

Kunderna kunde vinna på sitt kontonummer under Sparbanksveckan. Dragningen av nummer sker här under överinseende av polisen Lars Svärd. Övriga på bilden: Emil och Lennart Crona, Siv Stensson och Rudolf Thunander. Foto från 1958.

ting. Aktierna lämnade aldrig någon utdelning och 1929 skrevs de helt bort ur bokföringen.

Bankens lokalfråga var nu löst för nära 50 år framåt. Men så småningom började rörelsen växa allt snabbare, i synnerhet efter krigsslutet 1945.

Problemet med lokal skulle bli aktuellt på nytt. Allmänhetens krav på öppethållande och på service överhuvudtaget blev större och konkurrensen mellan bankerna skärptes. Detta medförde ett ökat behov av personal och av hjälpmedel i form av bl. a. bokföringsmaskiner.

Allt detta var starka skäl för en nybyggnad. Ytterligare ett skäl gjorde sig alltmer påmint, nämligen säkerhetsförhållandena. Förvaringen av bankens säkerhetshandlingar tedde sig för varje år alltmer vansklig och otidsenlig.

Under nästan hela 1950-talet diskuterade styrelsen lokalfrågan. Det ena förslaget efter det andra förkastades tills man slutligen 1959 bestämde sig för ett nytt bankhus, strax väster om det gamla. Byggmästare blev Josua Persson i Lammhult.

Den 25 oktober 1960 öppnades lokalerna för allmänheten för första gången. Den 15 november kom sedan den högtidliga invigningen, som förrättades av landshövdingen Allan Nordenstam.

Kostnaden för byggnaden och inventarierna uppgick till nästan precis en halv million kronor. Det saknades inte kritiska röster som tyckte att det byggts både för stort och för fint och för dyrt. Kritiken tystnade dock och banken fick ”en prydlig, ändamålsenlig samt möblerad banklokal.”

Sedan banklokalen byggdes har det skett stora förändringar inom bankväsendet. De lokala sparbankerna har i stort försvunnit. Det bildades bl.a. en Länssparbank och senare en regionbank.

1997 gick dåvarande Sparbanken Sverige samman med Föreningsbanken och bildade Föreningssparbanken. 2006 namnändrades hela koncernen till Swedbank. Den 28 oktober 2011, då banken funnits i Vrigstad i 144 år, lades verksamheten ner och flyttades till Sävsjö.

En sorglig, men sann historia från sparbanken:
År 1871 fick den danske filosofie kandidaten Fritz Baggesen erbjudandet att bli kamrer i Västra Härads Sparbank. Banken hade då sina lokaler i det

1960 stod den nya banklokalen klar.

röda huset i Bankgården. I samma hus hade Baggesen en privatskola. Det var svårt för honom att livnära sig på enbart detta, varför han säkert med glädje mottog erbjudandet.

Det gick alldeles utmärkt till en vårdag tjugo år senare, då en revisor upptäckte felaktigheter i bankens räkenskaper. Spåren ledde till Baggesen. Revisorn snabbinkallade direktionen utan att kalla Baggesen. Revisorn kunde redovisa ett försnillat belopp, som uppgick till 626 kronor och 30 öre, ett belopp som idag inte är så imponerande. Baggesens årslön var 500 kronor varför beloppet motsvarade ungefär ett och ett kvarts års lön. En bra ko kostade vid den tiden 75-100 kronor, varför beloppet räckt till inköp av sex-sju kor.

Hur hade det hela gått till? Då banken endast hade öppet en dag i veckan, hade Baggesen tagit emot pengar för insättning av personer som inte hade möjlighet att komma till banken på öppettiden.

Pengarna gick rakt ner i Baggesens ficka utan att redovisas i banken. Direktionen beslöt att låta nåd gå före rätt och tillsammans med Baggesen göra upp en återbetalningsplan.

Två man ur direktionen utsågs att gå upp till Baggesen och redovisa beslutet. När de kom i trappan upp till hans lägenhet small ett skott. Baggesen hade gått rättvisan i förväg och skjutit sig.

I död och begravningsboken har kyrkoherde Bergholtz skrivit: ”Sjelfmord genom revolverskott” ”Begrofs i tysthet”.

Baggesen lär varit en av de sista, om inte den siste, som fördes in på Vrigstads kyrkogård över den så kallade självspillingstrappan, som låg över kyrkogårdsmuren väster om grindarna.

Självspillimgar, eller självmördare, fick alltså inte tas in på kyrkogården den vanliga vägen genom grindarna utan skulle tas in via självspillingstrappan. Även de döda skulle straffas.

Siv Lindblad minns:
Jag var banktjänsteman i 44 år i Vrigstad Sparbank och i Swedbank och slutade 1992. Jag anställdes av Emil Crona. Vi var fyra anställda – jag, Emil och Lennart Crona samt Ester Andersson. Jag arbetade på gamla banken 1947-1960 med något års uppehåll och var med om flytten till nya banken 1960.

Banken var då öppen alla vardagar mellan 10.00 och 14.00. Personalingången var från verandan. Ytterdörren var aldrig låst. Innanför dörren till hö-

ger låg Elsas kök och dörren till vänster ledde in i banken. Över dörren, på dörrfodret, låg nycklarna till banklokalerna där man först kom in i kafferummet. För bankkunderna var ingången från Jönköpingsvägen.

För att kunna öppna kassaskåpet krävdes två nycklar – en till kassavalvet och en till kassaskåpet. En av nycklarna hade Emil Crona och den andra hade jag. Jag bodde då med maken Bertil i en lägenhet med ett rum och kök och badrum på andra våningen i det gamla röda huset intill bankhuset.

I slutet av 50-talet började det bli aktuellt med semester. Jag tyckte det skulle vara bra med någon dags semester. Jag frågade bankens ordförande och han tittade på mig och svarade att ”det har jag aldrig haft”.

Banken utvecklades positivt och Göran Blommefors anställdes. Med den tillväxt som var i sparbanken blev lokalerna, som banken varit i sedan 1913, för små. I kassavalvet gick det knappt att gå in utan att få några pärmar i huvudet. 1960 var den nya banken färdig för inflyttning till nya fina lokaler och ett mycket större kassavalv. Flytten blev odramatisk. Pengarna från det gamla kassaskåpet och annat värdefullt material bar vi i famnen den korta sträckan till det nya – utan vaktbolag.

Emil Crona som bankdirektör med charm, diplomati och bankkunnande ökade resultatet ständigt.

Av Emil Crona fick jag flera år förtroendet att åka till konferenser i Stockholm. På LO-borgen var ämnet ”Vårt ekonomiska läge i Sverige”. Hela sparbanken var representerad. Det var någon av gubbarna som hade insyn i de flesta sparbankerna som vid ett föredrag framhöll två sparbanker som föredöme. De stack ut lite, båda låg vid en vägkorsning och växte så det knakade. Den ena banken var Vrigstad. Jag var naturligtvis mycket stolt att få representera den banken.

Personal på banken, fr.v.:Maj-Britt Levinsson, Siv Lindblad, Maj Andersson, Birgitta Svensson, Göran Blommefors, Kersti Frigert och Lennart Crona.

Personalen utökades och på 70-talet var minst tolv personer anställda. Vi som arbetat på banken från 50-talet var: Emil Crona, Lennart Crona, Ester Andersson, Siv Lindblad, Siv Dahlquist, Göran Blommefors, Maj-Britt Levinsson, Maj Andersson, Osvald Gustavsson, Birgitta Svensson, Kersti Frigert, Ulla Götriksson, Britt-Mari Pettersson och Harriet Ekström.

Lennart Crona minns:
Att jag hamnade på Sparbanken var inget som jag tänkt eller planerat. 1939, efter avlagd realexamen, hade jag kommit in på Handelshögskolan i Göteborg. Men det var oro i världen och mina föräldrar ville helt enkelt inte släppa iväg mig så långt bort.

Det blev i stället så att jag fick stanna kvar och hjälpa min pappa Emil med hans sysslor samtidigt som jag var praktikant på Sparbanken.

Jag gjorde senare även praktik på Länssparbanken i Jönköping och anställdes på Sparbankens filial i Lammhult. Där var det öppet tre dagar i veckan och de andra dagarna tjänstgjorde jag på banken i Vrigstad, där jag senare blev fast anställd.

När folk, särskilt från landsbygden, kom till Sparbanken var det inte tal om snabbservice, utan här ville man prata. Här träffades man och här kunde de berätta för varandra hur de hade det hemma på gården och tala om sina svårigheter och om det som hade gått bra och var roligt.

Styrelsegubbarna satt med på banken, de gjorde ingenting men skulle väl visa sitt intresse, prata och dricka kaffe med personalen.

Kassörskan skrev för hand in beloppet i kundens sparbanksbok och samtidigt i Sparbankens liggare.

Alla anställda hade tystnadsplikt och så är det ju fortfarande. Det kunde utspela sig många roliga episoder och ibland kanske inte så roliga.

Någon gång av min första tid på banken kom jag i sällskap med en tant på hemvägen. Hon talade då om att hon hade pengar på banken. Hon sa också hur mycket det var och det var inte så stora summor. ”Men det får de inte veta hör han dä, han får inte tala omet. Hör han dä?” Och så fick jag en puff i sidan.

När den nya banken var byggd skulle den gamla lokalen tömmas på allt som fanns. Man körde lass på lass till avstjälpningsplatsen. Men då började jag vakna till och tänkte: Det är ju för galet att allt skall försvinna på detta sätt.

När jag fick se ett lass med skrivborden, disken och de fina bänkarna eller sofforna gick jag ut och sa att detta får ni inte köra bort. Gör plats i uthuset och ställ in det där och så blev det. De andra och även min far tyckte det var onödigt att spara på den gamla bråten. Då svarade jag: Det kan ju bli ett museum – och det har det också blivit.

Berno Hult minns:
En sommardag 1982 påbörjade jag min tjänst som kontorschef vid Jönköpings Läns Sparbank i Vrigstad, som även innefattade sparbankskontoren i Hok, Rörvik och Stockaryd med sina chefer och medarbetare.

Verksamheten i Vrigstad utgjorde tillsammans med Sävsjö, Verksamhetsområdet Sävsjö/Vrigstad, med en gemensam chef, styrelse, förtroenderåd och huvudmän. Historiskt hade banken ett mycket stort kundunderlag i bygden både bland privatpersoner, lantbrukare och andra företag.

Bankens ambitioner var att hitta goda sparformer och lånemöjligheter, och andra tjänster för att ge kunderna så bra utbyte av sin bankförbindelse som möjligt. Informationsaktiviteter var bl.a. de årligen återkommande sparbanksveckorna, skogsträffarna och kundträffar av olika slag. Bygdens befolkning visade en stor tillit till banken genom att ge oss förtroendet att förvalta deras tillgångar. Till exempel var medelinlåningen=sparandet från privatpersoner bland den högsta i banken, vilket speglar att människor i bygden förstått vikten av att ha en ordnad och god ekonomi. De inlånade medlen i bygden gav också resurser till utlåning för utveckling.

Boendesidan i Vrigstad präglades av mycket egenägda fastigheter till största delen finansierade av den lokala banken.

Under min tid installerades den av kunderna efterlängtade ”Minuten-automaten”.

Redogörelse för Vrigstads sparbank för år 1913.
(i Jönköpings län).

A) Antal insättare.

		Antal.
1	Kvarstående vid årets början från föregående år	2928
2	Tillkomna nya under året	252
3	Summa	3180
	Avgångna under året:	
4	genom uttag av behållning	120
5	till följd av fordringspreskription	137
6	Summa	257
7	Kvarstående vid årets slut	2923

B) Insättarnes medel.

		Kronor.	öre.
8	Behållning vid årets början	1.678,402	88
	Insatta medel:		
9	under januari	19.180	37
10	» februari	56.897	98
11	» mars	60.335	45
12	» april	50.895	13
13	» maj	54.591	64
14	» juni	42.316	48
15	» juli	36.935	52
16	» augusti	17.917	70
17	» september	21.168	82
18	» oktober	26.823	15
19	» november	43.990	81
20	» december	44.770	31
21	Summa insatta medel under året	475.823	36
22	Räntor gottgjorda i årets räkenskaper [1])	75.533	34
	Uttagna medel:		
23	under januari	13.842	23
24	» februari	59.556	22
25	» mars	62.501	44
26	» april	45.964	–
27	» maj	49.772	83
28	» juni	44.334	97
29	» juli	28.835	58
30	» augusti	15.148	82
31	» september	24.576	55
32	» oktober	25.595	05

C) Antal under året tillkomna nya insättare, fördelade efter deras personliga förhållanden.

	I. Enskilda personer.	Män.	Hustrur *utan yrke* samt barn (under 15 år) till män i vidstående yrkesgrupper. Hustrur.	Gossar.	Flickor.
	1) *Män*, hustrur utan yrke samt tillhörande barn.				
38	Jordägare, nybyggare och arrendatorer	39	14	12	26
39	Jordbruksarbetare (torpare, statare, dräng, daglönare, backstugusittare o. dyl.)	47	–	6	3
40	Andra vid jordbruket och boskapsskötseln sysselsatta män (inspektorer, mejerister, trädgårdsmästare m. fl.)				
41	Bruks- och sågverksägare, fabriksidkare, bryggare, disponenter, bolagsdirektörer inom industrien o. dyl.	1		1	1
42	Ingenjörer, bruksförvaltare, verkmästare, byggmästare o. dyl.				
43	Hantverkare (inkl. boktryckare)	1		2	4
44	Gross- och minuthandlande, agenter, bank- och försäkringsdirektörer, mäklare, hotellägare, restauratörer o. dyl.	2	1		1
45	Kontorspersonal inom industri och handel, handelsresande och butiksbiträden	1			
46	Gruv-, bruks-, verkstads- och fabriksarbetare, bryggeriarbetare samt transportarbetare (kuskar, stadsbud etc.) och andra grovarbetare				
47	Byggnads- och hantverksarbetare (inkl. typografer och andra inom grafisk industri sysselsatta män)				
48	Kypare, hotellvaktmästare o. dyl.				
49	Sjökaptener (inkl. s. k. skeppare), styrmän samt maskinister å ångbåtar				
50	Övrigt sjöfolk och fiskare				
51	Präster	1		1	1
52	Folk- och småskollärare, dövstumlärare, klockare, organister o. dyl.				
53	Andra vid undervisningsväsendet anställda män ävensom vetenskapsmän				
54	Litteratörer, skådespelare, artister, fotografer o. dyl.	1			
55	Civila ämbets- och tjänstemän av högre grad, officerare, tjänstemän vid enskilda järnvägar och skogar, läkare o. dyl., apotekare och advokater	1	1	2	
56	Underofficerare				

Del av 1913 års redovisning för sparbanken. Nya kunder grupperades här efter kön och yrken.

FASTIGHETSTJÄNSTER

Tjänster avseende uthyrning och förvaltning av fastigheter

Harbrechts Fastighets AB

Helge Harbrecht bildade fastighetbolaget 2013. I maj samma år köptes 41 lägenheter, varav 33 på Tegnérvägen och åtta bredvid Jotos. Som privatperson köpte Helge den gamla tältfabriken av C J Möbler och bolaget hyr nu en lokal här.

Helge Harbrecht klipper gräset vid lägenheterna på Tegnérvägen.

Yngvessons Bostads AB

Företaget startades 1988 av Willy och Elizabeth Yngvesson. Bolaget äger ca 80 lägenheter i Vrigstad och Sävsjö.
Följande fastigheter ägs i Vrigstad:
Torget 9 - med pizzeria o skönhetssalong.
Torget 1- med Stuvbitens tygaffär.
Växjövägen 2 - f.d. läkarmottagning, numera lägenheter.
Växjövägen 3 - i mångas mun kallat Ymanshuset. I huset har det bl.a. varit klippsalong, skomakeri och hembageri. Huset kallades i husförhörslängderna för Sjukhuset då det var tänkt som sjukhus åt rallarna som byggde Södra stambanan (och en del slogs för att få järnvägen genom Vrigstad). Nu är det endast lägenheter i byggnaden.
Växjövägen 18/20 - lägenheter.
Hantverkargatan 1, 3 - lägenheter.
Sävsjöv 7 - där det varit skofabrik(riven) och diverse affärer, numera Klipp Linas salong, samt lägenheter.
Gästgivaregatan 11 - tre hus längs med ån, som från början var lastbilsgarage åt Karl Johansson.
Slättsjövägen 3 - lägenheter.
Husen har byggts nya eller renoverats hus för hus och förvaltas i egen regi även idag.

Willy Yngvesson.

TJÄNSTER INOM EKONOMI OCH TEKNIK

Tjänster avseende redovisning och bokföring m.m.

Vrigstad Företagstjänst AB

Marita Borkowski startade och driver från 1998 företaget Vrigstad Företagstjänst, som tidigare hette Fritz & Julia.

Från början hade företaget ett bredare utbud av tjänster men numera drivs företaget som redovisningsbyrå.

Marita Borkowski vid arbetsdatorn.

Byggkonsultationer

JPS-konsult i Vrigstad AB

Jan-Peter Svensson var anställd på Swed-Hus, men flyttade efter konkursen till Mjöbäck 1985. Här var han en tid anställd på Mjöbäcksvillan som ansvarig på ritkontoret. I oktober 1989 togs beslutet att starta egen konsultverksamhet - JPS-Konsult AB. Företaget startades i Mjöbäck, Svenljunga kommun av Jan-Peter och Anna Svensson.

De första kunderna var Mjöbäcksvillan och det då nystartade Willa-Nordic. JPS-konsult fick uppdraget att ta fram byggsystem och ritningar för de första husen. På den tiden hade inte Willa-Nordic egen ritavdelning som de numera har.

Företaget fick flera intressanta uppdrag. Nämnas kan OS-byn i Lillehammer med ett 70-tal hotellrum och restaurang, som byggdes på tjälen, för att efter OS rivas. Husen finns nu i stora delar uppförda i Ryssland med helt prefabricerade badrumsmoduler.

På 90-talet projekterades en stor trevåningsbyggnad till ett av Rysslands största flygbolag.

Ett av de mer udda uppdragen var under flyktingkrisen på Balkan. Uppdraget från Mjöbäcks entreprenad bestod i att ta fram billiga flyktingbaracker och ett mobilt kök.

Under åren i Mjöbäck kämpade man för en egen skola på orten. Göran Nergården, tillika ägare av Mjöbäcks entreprenad, gav JPS-konsult uppdraget att rita en byskola med ekologisk byggteknik. Jan-Peter åtog sig även arbetsledningen av byggnationen.

Efter 11 år i Mjöbäck återvände familjen till föräldragården Boda gård i Vrigstad. Verksamheten

Jan-Peter och Johannes Svensson.

De anställda på JPS-konsult: Andreas Svensson, Tommy Palm, Jan-Peter Svensson, Johannes Svensson, Mattias Svensson, Martin Simonsson. På bilden saknas Marcus Simonsson.

bedrevs nu från Boda i ett enkelt rum.

Efter något år anställdes Sven-Göran Josefsson från Fägerhult (Haboarp). Att anställa gav mersmak. Lagom till introduktionen vid sekelskiftet, att datorrita hus med cad-program, anställdes Peters svåger Martin Simonsson från Öckerö.

Detta var ett välkommet ungt tillskott när datormiljön skulle införas över hela verksamheten.

När företaget nu växte år från år inhyrdes verksamheten i brandstationens andra våning, som då ägdes av Stefan Grönberg. Efter sekelskiftet anställdes Jan-Peters bror Thommy Palm.

Företaget fick mer kompletta uppdrag att lägga upp och underhålla byggsystem åt husföretag som en egen del av företagets ritavdelning.

Efter några år som hyresgäst köpte JPS-konsult brandstationen. Jan-Peters brorson Andreas Svensson anställdes 2004 och Jan-Peters son Johannes Svensson började sin anställning 2006.

En av företagets största satsningar gjordes 2002 när de tillsammans med Göran Nergården, ägare av Mjöbäcks entreprenad, med flera köpte Dalacement i Björbo-Dalarna. Dalacement var på obestånd och behövde nya ägare med nya idéer. Jps-konsult med 40 % ägarandel och de andra nya ägarna introducerade ett nytt betongbjälklag kallat Daladekk. Efter några år fick Jan-Peter åta sig uppdraget som VD för bolaget. Lönsamheten var god, men efter tio år som ägare och andra uppdrag tog man beslutet att sälja Dalacement.

Nu kunde JPS-konsult koncentrera sig på sin kärnverksamhet - byggkonsultation. Dock har företaget en heltidstjänst med projektering åt Dalacement. De största kunderna har varit Borohus-Västkuststugan och Dalacement samt några i mindre omfattning: Willa-Nordic, Rörvikshus, Sävsjö-Trähus, Mockfjärdshus m.fl.

Den 22 oktober 2009 köptes det nuvarande kontoret på Marknadsgatan 2. Företaget har nu sex lägenheter för uthyrning samt en lokal åt en rörfirma i brandstationen.

Antalet anställda under 2015-2016 är sex personer, ägaren inräknad. Beslut har tagits att sonen Johannes Svensson kommer att ta över verksamheten under år 2016. Fadern och grundaren Jan-Peter Svensson kommer att finnas kvar som anställd.

Övriga tjänster

Fotografen Carl Källström

Carl Källström föddes 1891 i Vrigstad i fastigheten Berget, under Vrigstad Månsagård.

Föräldrar var möbelsnickaren Adrian Källström och hans hustru Elisabet (Betty). Carl blev tidigt intresserad av fotografering och inrättade ett litet lab i ett uthus på gården, där han kunde framkalla och kopiera sina bilder.

Från 1912 blev fotograferandet hans levebröd. Det blev en fin ”överlappning” då fotografen Bjelke slutade 1913. Carl anlitades till diverse typer av fotograferande. Mest blev det att föreviga bröllop och övriga festligheter. Men han dokumenterade även marknaden i bild och andra händelser i samhället.

Någon ateljé i rätt bemärkelse hade han inte i Vrigstad.

Carl Källström på väg till Finérs i Holkaryd på ett fotouppdrag, utrustad med sin första kamera. Foto från år 1912.

1921 flyttade han till Sävsjö där han öppnade ateljé och fotoaffär, som senare övertogs och drevs vidare av dottern Inga. Carl bodde i Sävsjö vid sin bortgång 1960.

Fotograf Gustaf Karlsson-Siegert

Gustaf Karlsson föddes 1884 i fastigheten Häggelund, under Lundby Västergård.

Föräldrarna var skomakaren Karl Wiss och hans hustru Anna. Gustaf hade ”tummen mitt i näven” tyckte fadern och kunde därför inte utföra något nyttigt arbete.

Men Gustaf hade andra begåvningar och var lite konstnärligt lagd. Hans intresse för fotograferingskonsten vaknade tidigt. Detta kostade bara pengar, tyckte fadern, och det sågs inte med blida ögon av fadern skomakaren.

Bland sina ungdomskamrater gick Gustaf under namnet ”Foto”.

När Gustaf var 20 år fick han anställning som biträde i en fotoateljé i Jönköping. Här stannade han till 1911 då han fick arbete i en fotoateljé i Göteborg. År 1915 blev han biträde och assistent hos fotografen Axel Kaudern i Stockholm. Under Stockholmstiden antog han efternamnet Siegert.

1922 studerade han fotografering i Danmark och Tyskland på ett stipendium från Kungliga Kommerskollegium.

1923 till 1929 hade han egen ateljé i Stockholm. 1929 flyttar han till Västerås och övertar Ernst Bloms fotoateljé. Denna drev han till 1931 då han fick anställning som fotograf vid 1:a Flygkåren i Västerås, som 1936 blev Kungliga Västmanlands Flygflottilj. Hans huvuduppgift här blev att utbilda underofficerarna i fotografering med de speciella kameror, som användes i bombplanen. Här stannade han till sin pensionering 1945.

I Vrigstad verkade han som självlärd fotograf omkring sekelskiftet fram till sin anställning i Jönköping 1904. Mellan de olika anställningarna vistades han hemma och tog då fotouppdrag.

Någon ateljé i Vrigstad hade han inte utan fotograferingen skedd till största delen i samband med olika festligheter. I Vrigstads Hembygdsförenings bildarkiv finns några av hans vrigstadbilder.

Fotografen Gustaf Karlsson-Siegert, kallad ”Foto”, fotograferade en del i Vrigstad i början av seklet. Han hade lärt fotografins grunder av Bjelke. Gustaf var son till skomakare Gustavsson i Lundby. Foto från cirka 1910.

Av de fotografer som verkat i Vrigstad får man nog anse att Gustaf Siegert var den mest välutbildade.

Gustaf Siegert avled i Stockholm 1964. Strax före sin bortgång ”rensade” Gustaf bland sina bilder då han inte trodde de skulle komma till någon användning. Några vrigstadbilder skickade han 1963 till vrigstadfödde borgmästaren i Sigtuna, Gustaf Dahl. De var vänner sedan uppväxten i Vrigstad.

Fotografisten P. F. Bjelke

En aprildag 1871 kom en man dragande en kärra lastad med personliga tillhörigheter och överst på lasset satt hans tvååriga dotter och bredvid henne låg en stor fyrkantig låda, det var en kamera. Bland lasten fanns också framkallnings- och kopieringsutrustning. Vid sidan av vagnen gick hustrun, som var till hjälp i uppförsbackarna.

Den muntliga traditionen har att berätta att det var traktens skönhet, som gjorde att ekipaget gjorde halt i Vrigstad. Det blev ett stopp, som varade livet ut för mannen och hans hustru.

Mannen hette Peder Friderich Bjelke, född i Nyborg, Danmark, 1832. Han hade kommit till Sverige redan 1863 och öppnat fotoateljé i Växjö. Därefter hade han varit etablerad i ett par skånestäder. När han nu kom till Vrigstad var hans senaste bosättningsort Malmö.

Hustrun hette Maria Elise Ottolina, född Winkler 1840 i Malmö.

I fastigheten Bodala, Sävsjövägen 10, inredde familjen nu sitt nya hem och fotoateljé. De första årens bilder var i huvudsak ateljéfoton. Rekvisitan var enkel och bestod av en sliten golvmatta, en skranglig stol och ett litet bord, kanske Ottolinas sybord.

Här fotograferades vrigstadborna antingen sittande på stolen och med ena armen ledigt vilande på bordet eller stående med t.ex. hatten liggande på bordet och med en slät vägg med spännpapp bakom de porträtterade. Några storslagna målade bakgrunder kunde inte Bjelke erbjuda sina kunder.

Så fort som möjlighet gavs, tack vare fotomaterialets utveckling, gav sig Bjelke ut i samhället och fotograferade miljöer. Tack vare detta kan vi idag se bilder på bebyggelse och andra vrigstadmiljöer från 1880-talets början. Hans bilder är idag en kulturskatt, som inte nog kan uppskattas. Man kan säga att Bjelke bevarat Vrigstads historia i bilder.

Vrigstads gamla kyrkas rivande, år 1865, var en kulturhistorisk katastrof, men inte långt efter ligger bortforslandet av Bjelkes alla glasplåtar till soptippen 1955.

Man frågade sig i Vrigstad hur Bjelke kunde försörja sig på sin fotograferingskonst. Men han klarade sig hyggligt på de fotograferingsuppdrag han hade.

Utanför staketet till Bodala, mot Sävsjövägen, hade Bjelke en skyltlåda där han visade bilder ur sin produktion, och på det sättet fick han också sälja en bild då och då.

För att dryga ut inkomsterna hyrde hustrun ut rum till resande och vid marknaderna hade hon kaffeservering.

I vanliga fall passerade folk förbi Bjelkes skyltlåda utan att ägna den någon speciell uppmärksamhet.

Fotografisten P.F. Bjelke. Foto från 1865.

Men så en dag blev det plötsligt folksamling framför Bjelkes skyltlåda.

Denna gång innehöll lådan en enda bild. På den uppförstorade bilden såg man handelspatronen Johan Ek, ordförande i Vrigstads Missionsförsamling och tillika stor nykterhetskämpe. Det som tilldrog sig folkets intresse var att på bilden såg man Ek sitta sovande vid ett bord och på bordet stod det halvdruckna flaskor, som av etiketterna att döma innehöll brända och destillerade drycker.

Detta väckte självklart vrigstadbornas intresse och tungorna i Vrigstad gick varma och det tisslades och tasslades.

Dagen efter skyltningen såg man patronen i egen hög person ställa sina steg mot Bodala, där han för ett oskäligt högt pris, sägs det, inköpte den olycksaliga bilden.

Men efter ett tag kom Bjelke i penningknipa och hängde på nytt ut en ny kopia av bilden i skyltskåpet. Proceduren upprepades och patronen inköpte även denna kopia, som nu hade stigit i pris. Till slut skall patronen och fotografisten dock ha kommit till en uppgörelse.

Hur kunde då Bjelke ha tagit denna bild av renlevnadsmannen patronen Ek?

En dag hade Bjelke hittat patronen sittande sovande vid sitt trädgårdsbord. Mera på skämt, utan någon elak baktanke, arrangerade Bjelke glas och flaskor på bordet, och knäppte bilden, som senare visade sig ge en bra utdelning.

Bjelke hade en hushållsgris, som hade sin bostad i en av marknadsbodarna, som gränsade till Bjelkes trädgård. Till marknaderna fick han mocka ut och skura så gott det gick, men grisdoften satt i väggarna så den stackars knallen, som hade boden, fick då och då gå ut för att få lite frisk luft.

Paret Bjelke hade också en get, som de mjölkade. När betet var slut i trädgården kunde man se fru Bjelke komma gående på vägarna runt samhället med geten betande på vägrenen i koppel.

Hon letade samtidigt efter cigarr-och cigarettfimpar, som hon plockade upp och på kvällarna kunde man se henne sittande på Bodalas veranda, rökande sin pipa stoppad med tobak från de upphittade fimparna.

Fram till sin död 1913 verkade Peder Friderich Bjelke som fotograf i Vrigstad.

VÅRD OCH OMSORG; SOCIALA TJÄNSTER

Tjänster avseende öppen hälso- och sjukvård

Vrigstad Läkarmottagning

Vrigstad Läkarmottagning, som startats av Torbjörn Lund-Ramberg, öppnade den 1 mars 1993 i före detta kommunalhuset, Slättsjövägen 7.

Det första årets verksamhet drevs på entreprenad, senare med ett års, två års och de sista tio åren med fem års avtal med Jönköpings Läns Landsting. Mottagningen hade ett geografiskt ansvar för hemsjukvård och läkarmottagning.

Mottagningen drevs av Dr Torbjörn Lund Ramberg med tre anställda som under åren utökades till fem anställda.

Den 1 juni 2010 infördes vårdval i Region Jönköping vilket innebar större ansvarsområden. Det tidigare GEMA/Marknadshuset stod nu tomt. Den 30 januari 2010 köpte Torbjörn Lund Ramberg fastigheten för att starta vårdcentral i nya lokaler.

Efter en omfattande ombyggnation flyttade Vrigstad Läkarmottagning år 2010 in i det före detta Marknadshuset, som nu blivit Hälsocenter. Vrigstad Läkarmottagning drivs av doktor Torbjörn Lund Ramberg och distriktssköterskan Vibe Steen Ramberg. Företaget har 19 anställda och kan förutom läkarkonsultation erbjuda sjukgymnastik,

Vrigstadsborna väntar på sin husläkare

Nu är han snart på plats

VRIGSTAD

Måndagen den första mars får vrigstadborna sin eftersängtade husläkare. Torbjörn Lund som nu tjänstgör på vårdcentralen i Sävsjö håller på att totalrenovera det gamla kommunalhuset i Vrigstad. Om ett par veckor slår han upp portarna till sin husläkarmottagning. Eftersom det är fråga om ett riktigt husläkarsystem kommer Torbjörn Lund också att göra sjukbesök i hemmen.

Efter nära ett års segdragna förhandlingar i landstinget om vem som skulle få etablera sig som husläkare i Vrigstad öppnar nu Torbjörn Lund sin husläkarpraktik om ett par veckor.

Han har inköpt fastigheten som en gång har fungerat som kommunalhus och håller som mest på att totalrenovera den.

Torbjörn Lund känner sig mycket nöjd och ser fram emot att få möta sina patienter på den nya mottagningen.

Ljusa lokaler

Vid besök på husläkarmottagningen, som nu börjar att ta form, berättar Torbjörn Lund hur lokalerna kommer att disponeras.

Det blir ett mycket stort och ljust väntrum där det kommer att finnas en mottagningssköterska. Distriktssköterskan kommer också att flytta till denna fastighet med sin mottagning. Där kommer hon att ha tillgång till ett par undersökningsrum samt ett eget mottagningsrum

Till fromma för båda

Torbjörn Lund ser distriktssköterskans förflyttning till mottagningen som något mycket positivt.

– Det är till fromma för både distriktssköterskan och mig med ett nära samarbete som det här innebär, framhåller han.

Det gamla kommunalhuset håller på att totalrenoveras och om ett par veckor slår doktor Torbjörn Lund upp sin husläkarpraktik i Vrigstad.

Den 1 mars 1993 startade Torbjörn Lund länets första privata husläkarmottagning i tidigare kommunalhuset, Slättsjövägen 7.

2010 köpte Torbjörn Lund Ramberg GEMA/Marknadshuset och byggde om lokalerna till läkarmottagning.

rehabilitering, psykosocialt stöd och behandling, distriktssköterskemottagning, förebyggande hälsovård, individuellt stöd vid kroniska sjukdomar och behandlingar i gruppverksamhet.

Mottagningen samarbetar med den kommunala hemsjukvården inkluderande palliativvård.

Gymmet i byggnaden,som drivs av en intresseförening, öppnade 2010.

Apoteket Hjärtat flyttade in i lokalerna 2013.

Läkarmottagningen drivs av Torbjörn Lund Ramberg och Vibe Steen Ramberg.

Tjänster avseende annan hälso- och sjukvård

Vrigstads Vattenkuranstalt

Vrigstads Vattenkuranstalt startade sin verksamhet i juni 1914 i det från Komstad flyttade Västra Härads gamla tingshus uppfört 1796.

Huset plockades ned stock för stock och transporterades till Vrigstad. De som svarade för ned- och uppmonteringen var byggmästaren Frans Johansson på Hoåsen med hjälp av snickaren Emil Bäckström.

Huset uppfördes på tomten norr om Bankgården och fick senare namnet Granbacken. Exteriört gjordes inga förändringar, däremot en del mindre förändringar inomhus.

Huset användes i huvudsak som restaurationslokal och inkvarteringsrum. Själva vattenkuranstalten låg öster om restaurationslokalen mot Vrigstadån.

Dåvarande provinsialläkare doktor Kindblom startade här Vrigstads Vattenkuranstalt.

Anläggningen innehöll restaurang med bostäder för alla de bad- och sommargäster som kom till Vrigstad.

Ett speciellt badhus med värmecentral, pumpar och övriga anordningar byggdes nedanför restaurangen. Här erbjöd man s.k. Kneippkurer med massage, sjukgymnastik och bad av allehanda slag.

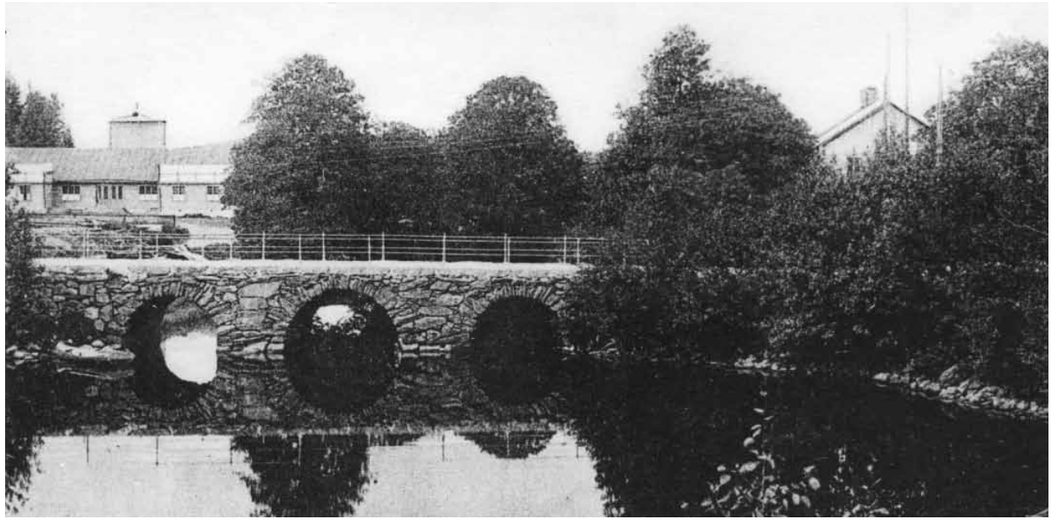

Badhuset ses till vänster på bilden. I tornet var vattencisterner placerade. De två utbyggnaderna på framsidan hade platta tak där badgästerna kunde solbada. Räcken av väv var uppsatta kring taken för att skydda mot insyn. Foto från omkring 1915.

Ett stort antal gäster lockades till hälsoanläggningen, särskilt under första världskriget. Då hade man omkring 100 gäster varje sommar.

Fröken Jenny Lindgren kom 1919 till Vrigstad från Växjö och blev föreståndare för restaurangen. 1920 tvingas Vattenkuranstalten träda i likvidation.

Se även Granbacken.

N:r 147

Aktiebref

å En aktie uti Aktiebolaget

Wrigstads Vattenkuranstalt

Kr. 50 Kr.

Herr J. W. Ihnmander i Hagafors,

som med

Kronor Femtio Kronor

till fullo erlagt betalning för en aktie i Aktiebolaget Wrigstads Vattenkuranstalt, tillförsäkras härmed rätt till delaktighet i bolaget enligt gällande lag och bolagsordning.

Wrigstad den 31 JUL. 1915 19

För AKTIEBOLAGET WRIGSTADS VATTENKURANSTALT:

Kr. 50 Kr.

Det blev en ren förlustaffär för dem som köpte aktier i bolaget. Någon utdelning gjordes aldrig under åren verksamheten pågick.

Carl och Hjalmar Wink i kuranstaltens pannrum.

Tjänster avseende vård och omsorg med boende

Biskopsbo vårdhem

Biskopsbo har anor som biskopsgård under Linköpings stift sedan 1100-talet. Biskop Gisle som nämns i samband med Biskopsbo medverkade till att Nydala kloster fick mark och grundades 1143. Troligen skedde en indragning av egendomen från kyrkan till staten under 1600-talet.

1695 infördes indelningsverket på Smålands kavalleriregemente i Eksjö. En major fick bostället Biskopsbo och den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes 1743–1745. Till huvudbyggnaden hörde två flygelbyggnader.

Fredrik Runstedt arrenderade gården/jorden från början av 1870-talet för att få tillgång till Boskvarn med fallet och skog för bränsle till ångpannan i färgeriet.

Han hade rättare som skötte jordbruket. Efter Runstedts död övertogs arrendet av dottern Fredrique. 1904 till 1915 var Oskar Karlström arrendator och 1916 till 1919 var Nils Olsson Sjöstedt arrendator.

Indelningsverket upphörde 1901 och ägaren

1915 hyrde Maria Pettersson Biskopsbo.

Personal och patienter på Biskopsbo 1916.

till Biskopsbo, svenska staten, såg sig om efter nya hyresgäster i husen. 1915 kom Maria Pettersson som arbetat på Slagsta, en s.k. uppfostringsanstalt för sinnesslöa, till Biskopsbo.

I början av 1920-talet köpte fröken Pettersson, som hon allmänt kallades, byggnaderna och cirka 100 ha av den ursprungliga egendomen. I dag ägs huvudparten av den gamla egendomen Biskopsbo av Sveaskog.

1927 lät Maria Pettersson bygga en paviljong, som ännu finns nere i trädgården. Paviljongen användes som uppehållsplats under sommartid. Där serverades mat och där fanns toaletter. Framför byggnaden fanns två rastgårdar. En för pojkar och en för flickor. Man hade inte skor på fötterna – det var lyx. När det var dags att gå tillbaka fick man tvätta fötterna i en zinkbalja som stod vid trappan. Sedan skulle man torka sig med en säckhandduk. Under några år hade huset en annan funktion – ett sommarcafé som gavs namnet Biskoppen.

1933 tillkom Biskopsbo arbetshem. Här bodde endast utvecklingsstörda män, som inte kunde klara sig på egen hand i samhället men som ändå kunde utföra en del arbetsuppgifter. Några som blev kända i samhället var Adolf Svensson, Sven Ragnar och Arvid Johansson.

1944 kom nya ägare – Brita och Gunnar Axelson. De hade varit verksamma på skolhemmet Furuhagen i Bräcke i Jämtland. I samband med ägarskiftet avstyckades huvudbyggnaden och ett omgivande markområde. Biskopsbo gård behöll Maria Pettersson ytterligare några år men sålde den sedan till Hjalmar Johansson, farfar till nuvarande ägaren Göran Hjalmarsson.

1956 byggdes en personalbostad på höger sida längs uppfarten. Sex enkelrum och en trerumslägenhet. På ett gammalt foto kan man se att där tidigare var stora grönsaksodlingar. I källarplan på den då moderna personalbostaden etablerades terapiverksamhet. Dagny Jacobsson från Kvarnagården svarade för vävsalen och Ally Hellkert för den enklare sysselsättningsterapin.

En brandövning på Biskopsbo 1983. Fr.v. Inger Mallander, Göran Titus, Karin Bodefält, Helena Yngvesson, Lisbeth Andersson, Margareta Pettersson, Rose-Marie Bertilsson, Gunborg Mallander, Lilly Bäckström, Astrid Eriksson, Ulla Karlsson, Ingeborg Rydell, Ulla Hjalmarsson och Barbro Magnusson.

1971 upphörde arbetshemmet som begrepp. 1972 såldes Biskopsbo vårdhem till Bertil och Karin Zettergren, som kom från Göteborg.

1979 invigdes ett nybyggt dagcenter. 1981 flyttade en grupp på fyra personer in i det nyförvärvade inackorderingshemmet på Sävsjövägen 20, det som i dagligt tal kallades Kullen. Det var ett vanligt enfamiljshus där var och en av de boende fick eget rum men delade på resten av huset. 1984 togs ytterligare ett inackorderingshem i bruk på Växjövägen.

1992 stod en nybyggd gruppbostad klar på Marknadsgatan 2. Gruppbostaden bestod av fyra fullvärdiga lägenheter med en gemensam del för dem som bodde och arbetade där.

1993 hade huvudbyggnadens undervåning förvandlats till en modern gruppbostad för fyra boende. Under några år fanns alltså både vårdhem och gruppbostad på Biskopsbo

I samma takt som vårdhemmet krympte frigjordes ytor i husen som kunde användas till något annat. Då kom tanken på den omvända integreringen. Personer med utvecklingsstörning skulle integreras i samhället och här skulle man försöka göra det omvända – integrera samhället i vårdhemmet. Lägenheter byggdes om till vanliga hyreslägenheter och försöket blev lyckat.

1995 upphörde Biskopsbo vårdhem. Därmed var en 80-årig epok slut. Året efter avvecklades även gruppbostaden på Växjövägen. År 2000 övertog Sävsjö kommun driften av gruppbostäderna och samtidigt upphörde dagcenterverksamheten.

Den 1 december 2004 köpte Anders Sandin fastigheten av Bertil Zettergren. Fastigheten omfattade cirka 20 000 m² tomtmark med sju olika byggnader och cirka 1 700 m² uppvärmd yta.

Bertil Zettergren hade påbörjat en ombyggnation av lokalerna till hyreslägenheter vilket Anders fortsatte med. Han byggde dessutom om och till ytterligare sex nya lägenheter.

Vid ägarskiftet 2004 värmdes lokalerna upp enbart med olja, totalt cirka 25 m³/år. Anders gjorde direkt en investering med att konvertera uppvärmningen till bergvärme och det borrades sex djupa hål á cirka 140 meter till tre olika värmepumpar. Dessa ersatte oljeuppvärmningen.

Det var aldrig någon vakans i de 16 olika lägenheter som nu fanns i Biskopsbo AB under den tid Anders ägde fastigheten.

Lokalerna, där det på vårdhemmets tid fanns ett dagcenter, hyrdes ut till olika företag. Här hyrde t.ex. AG Touring, Nagelfröjd (med en nagelsalong), ett massageföretag och även en tatueringsstudio (som snabbt blev populär och lokalen blev för liten och de flyttade vidare till Sävsjö). Här fanns även ett drop-in solarium med fyra solsängar.

Imre Schnierer köpte fastigheten av Anders Sandin den 12 januari 2012 och sommaren 2014 sålde han den vidare till Björn Engberg, Borås.

Konstnärliga tjänster

Daveart AB

David Gunnarsson är född 1976 och redan som 16-åring startade han sitt airbrushföretag.

David har tecknat och målat så länge han kan minnas. Hjälmmålningen började efter att han fick möjlighet att teckna HV71:s matchprogram. Nästa steg blev att börja göra deras masker – och sedan har efterfrågan vuxit kraftigt.

Henrik ”Henke” Lundqvist är den målvakt David arbetat mest med. Den första målades 1997 och det har blivit många fler sedan dess.

Efter över 20 år i branschen är Daveart sedan länge ett internationellt etablerat företag som behållt sin plats i toppen när det gäller att måla hjälmar till, framför allt, NHL:s ishockeyspelare.

Att måla en mask tar ungefär en och en halv dag. DaveArt har sin studio i den tidigare postlokalen på Växjövägen 4.

2016 flyttar David med familj till morföräldrahemmet i Norra Ljunga. Här kommer David att etablera sin målarstudio i ladugården, där hans morfar och mormor hade djur.

Han är maskernas mästare

Elva OS-målvakter har masker som David Gunnarsson målat

VRIGSTAD I morgon, onsdag, drar OS-turneringen i ishockey i gång. Särskilt stort intresse för målvakterna har David Gunnarsson, för han har målat elva OS-målvaktsmasker.

Sedan 1998 har David Gunnarsson målat masker åt hockeymålvakter som varit med i OS. När turneringen i Sotji börjar är det 11 målvakter som har masker som David målat under en kort, men mycket intensiv period.

– Problemet var att hinna med. Målvakterna i de olika lagen togs inte ut förrän första januari, så jag visste inte vilka jag skulle måla åt. Några var jag rätt säker på att de skulle bli uttagna, så jag chansade lite och förberedde, berättar David.

”Henke” säkert kort

En ”säker” var Henrik ”Henke” Lundqvist och det är den målvakt som David arbetat mest med.

– Jag målade min första mask till ”Henke” 1997 och sedan har det blivit rätt många. När han står i New York Rangers finns alltid Frihetsgudinnan med, berättar David, som fick göra en helt annan OS-mask till ”Henke”.

– För OS gäller särskilda regler. Från IOC fick jag vilka regler som gäller, jag skickade en skiss för godkännande och jag skickade foton på de färdiga maskerna. Alla OS-maskerna har något tema från det land som målvakterna kommer. Den ryske målvakten har samma örn som finns på tröjorna och ”Henke” Lundqvist har blågult tema med Tre Kronor i glitter.

Alla de tre svenska målvakterna, förutom ”Henke” också Jonas Gustafsson och Jonas Enroth, har masker signerade David Gunnarsson.

Av de övriga landslagen kan nämnas Tjeckiens, Rysslands, en av Slovakiens, Österrike och Kanadas stjärnmålvakt Carey Price.

– Det är en ära för mig och jag kommer givetvis att titta lite extra på målvakterna när hockeyturneringen kommer i gång, säger David.

Efter en tuff januarimånad har David det lite lugnare nu, men det går snart över.

– Efter OS ska jag måla masker till slutspurten i NHL.

Häftig upplevelse

För David och hans fru Louise inleddes året med en USA-resa. De var inbjudna under nyårshelgen till Detroit av en NHL-sponsor till utomhusmatchen Winter Classic.

– Det var en häftig upplevelse att vara på plats bland 109 000 åskådare. Allt var en enda stor happening. Jag fick måla masker live. Louise och jag hade egen chaufför och när jag målade hade jag egen säkerhetsvakt. Sådant är jag inte van vid från Vrigstad, säger David Gunnarsson, som ställs inför ständiga krav på att förnya sig.

Själv leder David kurser höst och vår hemma i ateljén i Vrigstad då han lär ut airbrush-tekniken, men så många konkurrenter har han inte.

– Det finns några i USA, men de triggar mig och sätter fart på min fantasi.

Lars-Åke Sandqvist
0383-56 50 06
lars-ake.sandqvist@smt.se

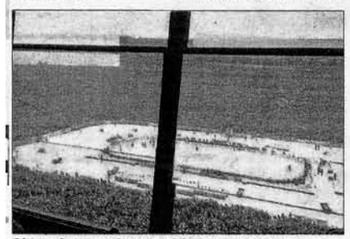

Så här såg Winter Classic ut från David Gunnarssons upphöjda position. **Foto: DAVID GUNNARSSON**

En vimpel från Detroit tog David med sig hem till ateljén i Vrigstad. **Foto: L-Å SANDQVIST**

109 000 på en ishockeymatch är ofattbart många och hela arrangemanget är en enda stor happening.

Tidningsklipp ur Smålands-Tidningen från 2014.

Den 1 april 2011 fick Daveart besök av kronprinsessan Victoria och prins Daniel, som fick en presentation av företaget och fick möjlighet att prova på målningstekniken.

Teckning: DAVID GUNNARSSON

När pappan vägrade blåsa blev trafikkontrollen på Hultvägen i går morse mer dramatisk än poliserna från början hade räknat med.

David tecknade bl.a. åt lokaltidningen 2008.

ANDRA TJÄNSTER

Andra tjänster

Balpresservice

Thor Olsson startade företaget Balpresservice 1987-88. Verksamhetsidén är att serva olika typer av balpressar. Företaget har även en viss legoproduktion av papperskomprimatorer i tidigare skofabrikens källare. Lars Haegerstam har varit anställd i företaget.

Mats Olsson övertog företaget år 1990 och drev servicedelen vidare. 1993-94 flyttade han verksamheten till Källebergsvägen 2. Mats avvecklade företaget våren 2000.

Vrigstad Alltjänst AB

Peter Svensson, född 1971 i Nydala, startade firman 2003. Man utför bl.a. skogstjänster, enklare byggtjänster som målning, taktegeltvätt och snöskottning.

2007 hade Peter en anställd och utökade till två anställda. 2010 anställdes tre säsongsarbetare från Litauen för skogsröjning. Arbetsuppgifter och antalet anställda ökade för varje år och 2016 har man nio heltidsanställda mellan mars och december (bl.a. tre från Litauen och tre från Polen). På kontoret jobbar Cecilia Svensson 25 % och Peter är arbetsledare.

Företaget är certifierat för skogsvård. Man har de senaste åren planterat cirka 100 000 skogsplantor per år. Firman har köpt två hus i Vrigstad för de anställda från Litauen och Polen.

Peter Svensson.

Frisörer

Claes Ymans herr- och damfrisering

Frisörmästare Claes Yman, född 1898 i Urshult, Kronobergs län, lärde sig yrket 1925 i Moheda. Efter ett antal olika anställningar och eget företag i Stockaryd startade han sin frisörsalong i Vrigstad den 1 april 1933.

Verksamheten startade som en herrfrisering på Växjövägen 3, men 1938 utökades rörelsen med en avdelning för damfrisering. 1940 hade han Elna Ögren och 1947 Vera Hulthager anställda som damfrisörskor.

1934 anmälde Claes Yman Bertil Johansson, som var anställd på Vrigstads Skofabrik, för illojal konkurrens. Bertil hade på fritiden klippt en del vrigstadbor och detta blev nu ett ärende för den lokala fackföreningen på Skofabriken. Bertil Johansson lovade att han omedelbart skulle avsäga sig sin privata fritidssysselsättning och Claes Yman fick därmed, antagligen, ytterligare några kunder.

Elsy Karlsson

Elsy Karlsson hade frisersalong i sin bostad på Växjövägen 3.

Holmbergs Frisersalong

Henning Holmberg övertog Runes Frisersalong vid Busstationen, Jönköpingsvägen 6. Holmberg avvecklar verksamheten 1976 då lokalen tas över av bensinmacken.

Harald Lund får håret klippt av Henning Holmberg.

Klipp Linas

Efter frisörskola i Kalmar och fyra år som frisör i Hultsfred startade Lina Sandin frisersalongen Klipp Linas på Sävsjövägen 7 i juli 2014.

Lina Sandin i sin frisersalong på Sävsjövägen.

Märta Wolfram hade sin frisersalong i bostaden på Björkängsvägen. Foto från 1983.

Märta Wolframs Damfrisering

Märta Wolfram utförde permanentning och ondulering i bostaden på Björkängsvägen 5.

Runes Frisérsalong

Rune Strömqvist startade sin frisersalong i den nybyggda busstationen, Jönköpingsvägen 6. Han erbjöd klippning, schamponering och fönvågning. Henning Holmberg tog över.

Rune Strömqvist i samtal med en kvinna utanför sin frisersalong i den nybyggda busstationen 1946.

Rätt stil
Emelie Simonsson öppnade 2010 sin salong Rätt stil på Växjövägen 1, efter att en antikhandlare lämnat lokalen.

Emelie Simonsson klipper Tony Andersson i sin salong Rätt stil.

Britt-Marie "Bitten" Johansson, på Salong Bitten, klipper en kund 1983.

Salong Bitten
Britt-Marie Johansson öppnade 1972 sin salong på Växjövägen 3 där Yman hade sin frisersalong. Hon flyttade verksamheten till Sävsjö 1985.

Salong QvinMan
Anette Andersson tog över lokalerna efter Salong Bitten, Växjövägen 3, och öppnar Salong QvinMan 1985. Flyttar under en period till Sävsjövägen 4, men återvänder senare till Växjövägen.

Studio K
Katrin Sjögren startade Studio K i maj 2001 i Marknadshuset. Flyttade till sin nuvarande lokal på Sävsjövägen 2 i januari 2008.

Katrin Sjögren i sin salong.

Tarjas klipphörna
Tarja Rostedt öppnar 1981 sin salong i bostaden på Mellangårdsvägen 11. Hon hyrde sedan en stol hos bl.a. Emma Pettersson på Växjövägen och hos Katrin Sjögren i Studio K.

Å saxen
I oktober 2003 öppnade Åse Lund Å saxen på Torget 9 i Vrigstad. Sofie Larsson och Martina Alm var då anställda på salongen.

Sofie valde att starta egen salong i Stockaryd och efter några år avslutade Martina sin anställning. Emelie Simonsson gjorde sin praktik på salongen och blev sedan anställd. Även hon startade salong i egen regi och driver "Rätt stil".

Å Saxen stängde i februari 2014 och drivs nu vidare som hyrstol på Salong Team i Vetlanda.

Skomakeri

Conny Johnson Skomakeri & Skoaffär
Skomakeriet startades av fadern Ville på Sävsjövägen 15. Conny flyttade senare rörelsen till Tegnérvägen 2 – där även Nils Hellkert och Anton Johansson hade affärer.

Annons från 1955.

På Sävsjövägen 13 låg fram till 1980 denna byggnad. Här hade Wille Johnsson och senare sonen Conny sin skomakarverkstad. Foto från 1952.

Hugos skomakeri
Hugo Engström hade skomakeri i en länga bakom nuvarande Dan's Fritidsbod och även hemma på Soldatvägen.

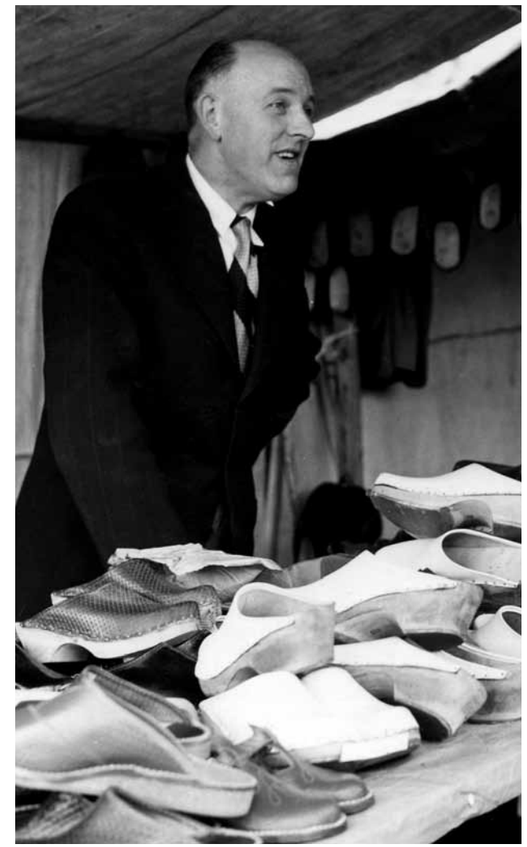

Hugo Engström säljer tofflor på Vrigstad marknad.

Karl Westelindh
Karl Westelindh var skomakare och tillverkade även trätofflor. Han hade sin lokal på Sävsjövägen.

Se bild på nästa sida.

Karl Westelindh med sin blivande hustru, Stina Nilsson 1930.

Johan Wiss
År 1866 föddes Johan Algot Gustafsson Wiss, son till sockenskomakaren i Vrigstad Gustaf Wiss. Johan fick från barnsben lära sig yrket och 1888 gifte han sig och öppnade egen verkstad i parstugan på Lundby. Han lagade bl.a. fotbollsläder för 25 öre.

Johan Gustafsson Wiss i sin skomakarverkstad 1937.

På kvällarna, efter arbetet på Vrigstad skofabrik, satte sig bröderna Josef och Ture Johansson vid skomakartavlan i Nyhem, Lundby, för att reparera skor. Till höger Ture som gör i ordning beckträd. Foto från 1969.

I verkstaden bedrev han sin verksamhet till 1924 då han lät uppföra fastigheten Nyhem i Lundby. På övervåningen inredde han sin verkstad.

Sönerna Bertil, Josef och Ture fick redan som ynglingar följa med sin far på uppdrag ut i byarna i socknen. När de senare fick arbete på Vrigstad Skofabrik fortsatte de på kvällar och fritid att hjälpa sin far i verkstaden.

Vrigstads hembygdsförening har fått överta inventarierna i skomakarverkstaden. De förvaras nu på Gröndal.

Wille Johnsson
Wille Johnsson var skomakare och son till ”Mäster Johnsson”, som hade verkstad vid Sävsjövägen. Byggnaden/verkstaden revs 1980.

Sandbergs skomakeri
Karl Sandberg hade skomakeri på Växjövägen.

Begravningsverksamhet

Kjellströms Begravningsbyrå
Adrian Kjellström (Källström) hade en verkstad där han tillverkade likkistor (se Källströms snickerifabrik). Den här verksamheten kombinerade han

UTI
Kjellströms Begravningsbyrå
(Lokal: Gamla snickeriverkstaden)
VRIGSTAD
Alltid stort och välsorterat lager av alla sorters Likkistor, Svepningar, Kransar, Band m. m. Billigaste inköpskälla för Sävsjö, Hylletofta, Stockaryd, Hjälmseryd, Nydala, Svenarum, Vrigstad m. fl. platser. Obs! Kistorna levereras fritt köparens plats. Obs!
Stiltulla Gravvårdar säljes för större stenhuggeri till fördelaktiga priser. Reel behandling och låga priser.
Ring vid behov Tel. 16 Vrigstad.

Annons från 1928.

praktiskt nog med att även ha begravningsbyrå.

Övriga tjänster

Sävsjö Fotvård och hälsocenter
I fastigheten Vrigstad Rumsuthyrning, Sävsjövägen 6, öppnade Elsie Sjögren Sävsjö Fotvård och hälsocenter 1993. Verksamheten drevs i 20 år fram till den 1 februari 2013.

Vrigstad Solcenter
I juni 1982 öppnade Lena Högberg solarium i Postens tidigare lokal, Växjövägen 4. Hon flyttade sedan verksamheten till bostaden på Södra vägen.

FÖRETAGSREGISTER

A

AB E Petersson VVS Vrigstad Sävsjö 144
AB Formträ i Värnamo 89
AB G. Mallanders Möbler 160
AB Linjebuss 193
AB Lundbergs Pressgjuteri 107
AB Smålandsost/Vrigstad hemost 40
AB Thure Perssons 161
Adina Grell 65
AG Touring 207
A. Källström & Söners Möbelverkstad 132
Alaska Syateljé 161
Aldos Tyger 161
Allt i Räck 123
Alms Snickerifabrik AB 131
Anders Karlsson 35
Anders Larsson 110
Annaboden 161
Annedals Färgeri 67
AnnoNina 162
Antika Rum 162
Antoni ” Antek” Chlapowski 155
Anton Johansson Ur & Guldsmedsaffär 163
Apotek 163
Arnes Bensin och Servicebutik 194
Arnold Arvidssons Bilverkstad 155
Artur Karlssons sågverk 82
Arvidssons Rör 144
A. Sjöstrands Skrädderi 60
Ateljé Stuvbiten 165
Axel Karlsson 131
Åkaköps Betong 107
Åke Erikssons Cementvarufabrik 107
Åke Lindholms Järnhandel 205

B

Balpresservice 270
Bank AB Södra Sverige 246
Bengtas Café 238
Bertil Lindblad Förvaltning AB 152
Bertil Svenssons möbelsnickeri 132
B. Gunnarssons Servicebutik AB 196
Bildelsspecialisten 191
Bilhallen i Vrigstad AB 155
Bilstereobutik 191
Biskopsbo Kvarn (Boskvarn) 41
Biskopsbo vårdhem 264
Bjällebo såg 82
Blommedala Gård 32
Boda Kvarn 42
Bodefälts bilservice 155
Breckle 132
Bryggeriet i Vrigstad 56
Bröderna Anderssons Byggnadssnickeri 89
Bröderna Johansson bensin- och bilservice 194
Bröderna Sandgrens Toffelfabrik AB 71
Bröderna Svensson 165
Bulla-Kristin 239
Butik Ida 167
Byggmästare Enoch Karlsson 139
Byggnadssnickerier AB 91
Byggnadssnickerier VJ i Vrigstad AB 90
Byma Möbler 132

C

Café Gröndal 239
Café Yvonne 191
Carl Erik Edlunds Rörledningsfirma 145
Carl Hammarström 147
Carstensens Belysnings AB 129
Centrumbiografen 243
C H E Bygg AB 160
Christer Karlssons Åkeri AB 213
Circle K 167, 193
CJ-möbler 133
CJ Möbler AB 132
Claes Ymans herr- och damfrisering 270
CMF Bilservice AB 156
C M Karlsson 111
Conny Johnson Skomakeri & Skoaffär 273
Consultec 191

D

Dans Fritidsbod 167
Daveart AB 268
David Damberg 112

E

Edmund Svensson & Son Åkeri AB 222
Eklöfs måleri 149
Eks 168
Elin Johansson 66
Elsas café 240
Elsy Karlsson 270
Elve-Snickerier AB 91
Engelsmannens Antik 201
Erikshjälpen Second Hand 169
Erland Nyqvist Åkeri 214
Esso (Smedstorp) 171
Estrid Ljung 66

F

Firma Benfool 198
Fotografen Carl Källström 258
Fotograf Gustaf Karlsson-Siegert 258
Fotografisten P. F. Bjelke 259
Fritz & Julia 173
Frukt och grönsaksförsäljning 173
Fyndgrottan 191
Föreningssparbanken 250

G

Galleri JS 173
Garveriet Annedal 71
GEMA 173
Gengåvan 169
Georg Anderssons Charkuteriaffär 174
Glasmästare Johan Andersson 152
Godishörnan 175
Grahns Skogsentreprenader AB 35
Granbacken 225
Granskog i Vrigstad AB 35
Gulf Bensinstation 175
Gunnar Hafström Bilstation 207
Gunnar Karlssons Bilstation 209
Gustav Perssons Blomster- & Pappershandel 197
Gustav Sjögren och Sigfrid Axelsson 139
Gustavsson och Larssons Åkeri 214
Gästgivaregården 22
Gästgiveriet i Vrigstad 226

H

Hafströms 176
Hagens Camping 236
Hagens Fiskecamp 236
Hagens naturcamping 236
Handelsbolaget Svensson & Cesar 166
Hanna Karlsson 240
Harbrechts Fastighets AB 255
HB Vrigstad Cykel och Motor 202
Helmer Andersson 82
Hemköp 183
Hennings Konditori 240
Hilding Anders AB 131
Hjalmar Johanssons sågverk 82
Hjalmar Sandstedt 209
Hjalmar Wink 143
Hjärteryds såg 83
Holkaryds Skattegårds såg 83
Holmbergs Frisersalong 270
Hulténs Eko Grönsaker 23
Hultqvists 178
Hus och Tomter i Vrigstad AB 160
Höglandets Honung AB 32

I

Ingela Ringefelt och Gunilla Celén 179
Ingvar Stendahl 146
Ingvar Stendahls camping 237
Iséns Elektriska 143

J

J.B. Försäljning AB 176
JB Transport AB 215
J. E. Bergs Smidesverkstad 113
Jenny Lindgrens Pensionat 229
Jensen of Sweden/J.O.S 181
J Ericson bokhandel 179
J. K. Bengtsson 179
JMC Timber AB 83
Johan Nilssons tegelbruk i Horveryd 104
Johan Smé 114
Johanssons & Bäckströms Snickerifabrik 91
John Johansson 182
John Johanssons Eftr 182
John Svensson 216
Jonasson & Nilsson Byggnadssmide 123
Josef Carlsson 210
Josef Carlssons Bilstation 216
Josef Karlsson 139
Jotos 183
JPS-konsult i Vrigstad AB 256
Järn och Smide 126

K

Kajsas Kafé 240
Kalle Smé 114
Karin Jonsson 66
Karl Johan Eng 114
Karl Johanssons omnibusstrafik 211
Karl Johanssons Åkeri 216
Karl Sandbergs Skoaffär 185
Karlsson & Gunler Skogstjänst AB 35
Karl Strömqvist 114
Karl Westelindh 273
Katharina Strandén 185
Kjellströms Begravningsbyrå 274
Kling & Klang 191
Kling & Klang AB 185, 196
Klipp Linas 271
Kobo 73
Konsum 185
Kopparslagare Grell 117
Kopparslagare Sundberg 118
Kristallboden 186
Kronans café 240
Kvarnagården Stenshult 44
Kvarnar 46
Kvarn Bjällebo 46
Kvarn Holkaryd Skattegård (Gisabo) 47
Kvarn Lammafors 48
Kvarn Sunnerby Södergård 49
Kvarn Åkaköp 49
Källströms Snickerifabrik 132
Körsnär Gustaf Törnblom 60

L

Lammafors Stolfabrik 85
Lammafors såg 84
Lars-Johans Jeans- och Skobod 186
Lars O Snickerier AB 91
Lennarts Livs 187
Lilla varuboden 190
Lindblads Måleri 150
Lindblads Tobaks- och Pappersaffär 188
Lindboms Konst Betong 105
Lind-bo-stugan 91
Lindh och Palm 190
Lindö Omklädsel 132, 133
Lisas konditori 240
Lisas Konditori Eftr. 240
Lundholmen 24
Lunnaberg 26
Lunnabergs Pälsdjursgård 33
Lydia Perssons hembageri 240
Läderboden 191
Lägerstens Byggnadsfirma AB 140
Lönnborgs snickerifabrik/CJ-möbler 133

M

Malkolm Johansson 213
Mallanders Rumshotell 230
Margaretas Andra Hand 191
Margit Haegerstam 66
Marknadshuset 191, 196
Maronas Café 241
Martin Sten 91
Maxxtuning AB 191
Modart idé och design 126
Mun Gott 192
MYSAK 192
Märta Wolframs Damfrisering 271
Möbel AB Njudex 135
MöbelMekka 192
Mölnarps kvarn 48

N

Nagelfröjd 267
Ngh Trading & Consulting 193
Nina Skoland Design 162
Njudex, Möbel AB 135
Njudungs byggnads AB Vrigstad 140
Njudungsmöbler i Vrigstad 137
Nordiska Trähus AB 92
Nynäs 193

O

Olofssons Hyvleri AB 86
Ostboden 191
Ostkaksbageriet i Vrigstad AB 50

P

Per-Arne Karlsson Åkeri AB 159
Per Nilssons måleri 149
Perssons Blomster 197
Pizzeria Napoli i Vrigstad 237
PJ Johanssons såg 87
P-O Johnsson Rör AB 146
P O Lindegrens trätofflor 73
P-O:s Rör 144
Pressbyrån 197
Proljus AB 206
Prylmarknaden 197

R

Rachels Fashion and Beauty 198
Ragnar Lindegrens Skotillverkning 73
Ragnvald Larssons Åkeri AB 216
Ramhörnan 198

Ritz Konditori 241
Rojos 51
Rolle Antik 198
RSHB – Rolf Sjöö Handelsbolag 160
Rune Carlssons Oljor 198
Rune Källåsen 153
Runes Frisérsalong 271
Runstedtska 199
Runstedtska Färgeriet 68
Rydströms Conditori 241
Rätt stil 272

S

Saga Antik o Handel AB 199
Saga Antik o Inredning 200
Salong Bitten 272
Salong QvinMan 272
Samuel Johanssons charkuteriaffär 200
Sandbergs skomakeri 274
Selma Bolanders hembageri 242
Shell 193
S Isakssons Kran & Transport AB 217
Sivans Mat och Bilservice 172
Sjöbergs Café 191
Skräddaren Clas August Sidenqvist 60
Skräddare Ruben Johansson 62
Skräddare Sigfrid Haegerstam 63
Skånska Banken 246
Smedstorps Bensin & Motell 171, 172
Smålandsvillan 97
Spara 193
Standardsmide 126
Statoil 193
Stefans Väskshop 191
Sten Lindh 213
Sten Linds Lastbilsåkeri 218
Stiltoffeln 74
Studio K 272
Sunnerby Jord och Skog AB 37
Sunnerby Södergård 1:3 27
Sunnerby Ågård-Norregård 30
Super Injector 121
Svanbergs Motorcykelverkstad 157
Swedbank 250
Sweden Highland Motors AB 129
Swed-Hus 98
Svenska Handelsbanken 246
Svenssons Åkeri AB 220
Såg & Motortjänst i Vrigstad 158
Sågverk och virkeshandel 87
Sävsjö Fotvård och hälsocenter 275
Sävsjö Kommuns Turistbyrå 191
Sävsjöplast 101
Sörensens Charkuteriaffär 200

T

Tarjas klipphjörna 272
TEFA-PLAST AB 102
Tegelbruk i Horveryd 104
Telefon AB L M Ericsson 245
Thors Livs 183
Timmerflottning 224
Toffelmakare Oskar Svensson 75
Torggrillen & Indisk mat 238
Torgkiosken 237
Triple Sign System AB 138
Trollsländan 200

U

Unelinds Ur och guld 201

V

Vestra Härads Sparbank 247
Viktor Nydahls Charkuteri- och Slakteri-affär 201
Vimar Karlssons Åkeri AB 223
Vinks Plåtslageri 121
Volfhems minkfarm 34
Vribo 158
Vrigstad Alltjänst AB 270
Vrigstad Aluminium & Mekaniska AB 122
Vrigstad Antikcenter 201
Vrigstad antik o inredning 201
Vrigstad Bensin & Service Lennart Lindqvist AB 176
Vrigstad Bil AB 158
Vrigstad Blomsterhandel 202
Vrigstad Buss & Taxi AB 213
Vrigstad Bygg AB 141
Vrigstad Byggmåleri 152
Vrigstad Byggnadssmide 126
Vrigstad Cykel- och Sportaffär 202
Vrigstad Företagstjänst AB 256
Vrigstad Glashytta 103
Vrigstad Glasmästeri 153
Vrigstad Golvservice HB 154
Vrigstadgranit 38
Vrigstad hemost 40
Vrigstad Industriprodukter 100
Vrigstad Järn & Färg 203
Vrigstad Järnhandel AB 203
Vrigstad Kristallhytta 103
Vrigstad Läkarmottagning 261
Vrigstad Mekaniska AB 129
Vrigstad-Nydala Mejeriförening 52
Vrigstad pizzeria 238
Vrigstad Rumsuthyrning 230
Vrigstads Bok- och Pappershandel 205
Vrigstads Bryggeri AB 57
Vrigstads Cementfabrik 105
Vrigstads Conditori & Bageri 242
Vrigstads Elektriska Installationsfirma 143
Vrigstad Skofabrik AB 77
Vrigstad Skyltfabrik 138
Vrigstads Möbel- & Bosättningsmagasin 160
Vrigstad Snickerifabrik 100
Vrigstad Solcenter 275
Vrigstad Sparbank 247
Vrigstad Spoiler 102
Vrigstads Sandalfabrik 75, 165
Vrigstads Sandalfabriksbolag 76
Vrigstads Smides- & Motorverkstad 158
Vrigstads Sport och Läderindustri 66
Vrigstad Stormarknad AB 197
Vrigstads Vattenkuranstalt 262
Vrigstad Svets och Mekaniska AB - VSM 122
Vrigstad Träförädling AB 88
Vrigstad Värdshus 230
Vrigstad Värdshus Restaurang och Taverna AB 233
Vrigstad Älgpark 236
Värnamo Gummifabrik 102

W

Wadells 204
Wadells pensionat 234
Werninger Skog AB 37
Wihrén & Johansson Byggnads AB 142
Wille Jonsson 274
Winks smedja och plåtslageri 119

Y

Yngves Bygg AB 143
Yngvessons Bostads AB 255

Å

Ådala garveri 79
Å saxen 272

PERSONREGISTER

A

Abrahamsson, Erik 62
Abrahamsson, Mariette 173
Adolfsson, Nils 186
Agrell, Anders Peter 81
Albrektsson, Henry 241
Algotsson, Karl 151
Allansson, Teddy 156
Alm, Anders 131
Alm, Anneli 167
Alm, Erik 213
Alm, Lena Lifström 131, 167
Alm, Roger 131
Almberg, Solveig 230
Almqvist, Gillis 183
Almqvist, Ingvar 173
Almqvist, Jenny 191
Almqvist, Kennert 93, 203
Almqvist, Ture 105, 107
Andersdotter, Helena Kristina 60
Andersson, Allan 159
Andersson, Alva 174
Andersson, Anette 272
Andersson, Anna 82
Andersson, Anton 227
Andersson, Bernt 74
Andersson, Birgitta 97
Andersson, Bo 203
Andersson, Dan 167
Andersson, Daniel 86
Andersson, David 213
Andersson, Emil 89
Andersson, Erik 74
Andersson, Ester 251
Andersson, Georg 174
Andersson, Gun 197
Andersson, Gustav 115
Andersson, Helmer 82, 86, 160
Andersson, Henning 240
Andersson, Hjalmar 143
Andersson, Inger 167
Andersson, Ingrid 183, 199
Andersson, Johan ”Johan smé” 114
Andersson, Johan ”Glasare-Johan” 152
Andersson, Johan Magnus 86
Andersson, Johannes 227
Andersson, Johannes August 52
Andersson, Jonny 132
Andersson, Karl 89
Andersson, Karl Filip 165, 230
Andersson, Leif 232
Andersson, Linnea 102
Andersson, Lisbeth 266
Andersson, Maj 252
Andersson, Marcus 233
Andersson, Marona 240, 241
Andersson, Mona 154
Andersson, Olle 139, 146, 154, 157, 158, 176
Andersson, Olof 167
Andersson, Oskar 110
Andersson, Rickard 178
Andersson, Rodhe 213
Andersson, Roger 176
Andersson, Siv 172
Andersson, Sven-Arne 199
Andersson, Tage 25
Andersson, Tony 272
Andersson, Tore 160
Andersson, Ulla 160
Andersson, Vivianne 102
Andersson, Åke 172
Anefur, Ivan 225
Anefur, Ivar 192
Anefur, Nancy 225
Antonsson, Bengt 135
Aronsson, Siv 186
Arvidsson, Arnold 134, 144, 155, 194
Arvidsson, Lennart 144, 147, 194
Axelson, Brita 265
Axelson, Gunnar 265
Axelsson, Gullan 174
Axelsson, Lukas 25
Axelsson, Sigfrid 139

B

Backgård, Margit 66

Backgård, Nora 66
Baggesen, Fritz 250
Bard, Inge 88
Bard, Magnus 88
Bard, Torbjörn 88
Bard, Viktor 88
Baum, Martin 225, 234
Bengtsson, John Kilian 143, 178, 179, 205, 211
Bengtsson, Mattis ”Bengta” 238, 246
Berencreutz, Björn 155, 159
Berg, Carl Harald 57
Berg, J. E. 113
Berggren, Bernt Rudolf 165
Berggren, Margareta 161
Berggren, systrarna 205
Bergqvist, Gerda 239
Bergqvist, Jerker 176
Bergström, Robert 208
Bertilsson, Rose-Marie 266
Bibi, Abid Hussain 238
Bitar, Evan 237
Bjelke, Maria Elise Ottolina 259
Bjelke, Peder Friderich 259
Blom, Ewa 98
Blom, Filip 143
Blom, Gustav 143
Blommesköld, Gustav 32
Blommesköld, Jenny 32
Bodefält, Andreas 155
Bodefält, Gunnar 155
Bodefält, Karin 266
Bodefält, Kerstin 155, 187
Bolander, August 81
Bolander, Carl Magnus 81, 226
Bolander, Christina 81
Bolander, Johan Samuel 81
Bolander, Selma 242
Bolin, S. G. 247
Borg, Conny 237
Borkowski, Gerhardt 233
Borkowski, Holger 230
Borkowski, Marita 173, 230, 256
Boström-Atterljung, Carie 173
Bramer, Hanneke 236
Bramer, Jos 236
Bright, Darren 201
Broddegård, Ingemar 99, 232
Brogård, Claes-Peter 215
Brogård, Jonny 215
Brogård, Martin 215
Brogård, Sture 215
Bäckström, Emil 91, 262
Bäckström, Karl 133
Bäckström, Lilly 266
Börjesson, Anders 221
Börjesson, Eddie 197
Börjesson, Åke 101

C

Carlsén, Lis-Beth 185
Carlsson, Birgitta 28, 31
Carlsson, Clas August 60
Carlsson, Elvy 172, 199
Carlsson, Eva 227
Carlsson, Gertie Weilund 197
Carlsson, Inger Hellkert 197
Carlsson, Josef 23, 210, 214, 216
Carlsson, J.P 24
Carlsson, Kerstin 22, 31
Carlsson, Leif 28, 31
Carlsson-Lundberg, Gustav 24
Carlsson, Olof 27
Carlsson, Ove 88
Carlsson, Per 27
Carlsson, Rune 102, 171, 198
Carlsson, Åke 82
Carlström, Gösta 34
Carlström, Oskar 41
Carlström, Sylvia 66
Carstensen, Göte 129
Ceder, Natanael 191
Celén, Björn 206
Celén, Gunilla 179
Celén, Johan 206
Cesar, Olle 166, 186
Chlapowski, Antoni ” Antek” 155
Claesson, Alf 83
Claesson, Anna 227
Claesson, David 83
Claesson, Fredrik 107
Claesson, Kjell 203
Claesson, Linnea 192, 199
Claesson, Rudolf 146, 158, 176
Claesson, Tomas 185, 188
Claesson, Yngve 139, 143, 217
Collén, Ulla-Britt Ekström 197
Crona, Bengt 161
Crona, Emil 76, 246, 250
Crona, Lennart 250
Cronvall, Börje 159
Cronvall, Jenny 197

D

Dahl, Alfred 129, 245, 249
Dahl, Gustaf 113, 118, 168, 178, 180, 205, 259
Dahl, Johan Melker 79
Dahlquist, Axel 70, 76, 199
Dahlquist, Bengt 69, 102, 199
Dahlquist Hans 70
Dahlquist, Håkan 69
Dahlquist, Inka 70
Dahlquist, Siv Stensson 250
Dahlström, I. 247
Dahlström, Jochen 245
Damberg, David 112
Damberg, Erik 82
Daniel, prins 269
Duvenäs, Roland 94

E

Edlund, Bengt 145
Edlund, Carl-Erik 139, 145, 146
Edlund, Inga-Maj 202
Edlund, Jeanette 197
Edvardsson, Anna-Greta 242
Edvardsson, Karl-Erik 242
Edvardsson, Martin 36
Edvardsson, Mats 125
Edvardsson, Nils 157
Ekdahl, Filip 19
Ek, Axel 168
Ek, David 168, 241
Ek, Inga 243
Ek, Johan 11, 57, 168, 245, 260
Ek, Josef 211
Ek, Maria 169
Ek, Ulla 241
Ek, Åke 243
Ekelöf, Carl 148
Ekelöf, Gerda 148
Ekelöf, Gottfrid 76, 148
Ekelöf, Karl August 104
Ekelöf, Olivia 148
Ekelöf, Sven 148, 245
Ekström, Gunvor 195
Ekström, Harriet 253
Ekström, Kurt 172, 176
Elg, Ruth 240
Elgh, Simon 34, 99, 104
Emilsson, Peter 191
Eng, Karl Johan 114
Engberg, Björn 267
Engelhardt, Carl 57
Englund, Ernst Oskar 165
Engström, Hugo 74, 273
Ericson, J 179
Ericsson, Hugo 55
Ericsson, Lennart 55
Eriksson, Annelie 165
Eriksson, Astrid 266
Eriksson, Glenn 152
Eriksson, Kjell 147
Eriksson, Ramona 240
Eriksson, Reiner 152
Eriksson, Åke 105, 107
Ewers, Agneta 173
Ewers, Mats 173

F

Fabiansson, Brita 165
Fabiansson, Ture 157
Fagerberg, Gerd 187
Fagerberg, Lennart 174, 187
Fagerberg, Nancy 102
Fasth, Bertil 36
Fasth, Birgitta 173, 197
Fasth, Gertrud 197
Fehrer, Maria 136
Feurst, Ingrid 199
Filipsson, Christer 156
Filipsson, Sigurd 98, 107
Forssander, Anders Algot 67, 71
Fransson, Amanda 167
Fransson, Eibert 134
Fransson, Georg 135
Fransson, Jeanette 202
Fransson, Sonja Bertilsson 197
Fransson, Åke 239
Franzén, Esther 241
Fredriksson, N.S 24
Freij, Anna 86
Frid, Maja 241
Frigert, Jan 207
Frigert, Kersti 252
Friggebo, Birgit 142
Friman, Alvar 174
Fritsche, Leopold Oskar 57
Fyhrlund, Erik 176, 208, 219
Färbring, Oskar 219

G

Genar, Philippe 162
Grahn, Bengt 35
Grahn, Bo 35
Grahn, Frans August 81
Grahn, Wilhelm Gustaf 81
Grell, Adina 65
Grell, Anders Theodor 65, 117
Grell, Emmy 117
Grell, Hulda 117
Grell, Mathilda Charlotta 65, 117
Grell, Olivia 117
Grönberg, Hasse 135
Grönberg, Helge 137
Grönberg, Sigge 134, 137, 161, 190, 193, 197
Grönberg, Stefan 192, 197
Grönberg, Tommy 193
Gunler, Bengt 35, 125
Gunler, Edit 227
Gunler, Elisabeth 192
Gunler, Sven 22
Gunnarsson, Arvid 141, 232
Gunnarsson, Bengt 95, 141, 152, 232
Gunnarsson, Birgitta 195, 237
Gunnarsson, David 268
Gunnarsson, Elisabeth 173
Gunnarsson, Inga 246
Gunnarsson, Inga-Lill 93
Gunnarsson, Kurt 132, 169
Gunnarsson, Nils 93
Gunnarsson, Thomas 161
Gunnarsson, Thorvald 195, 237
Gunnarsson, Tommy 152, 185, 195
Gustafschiöld, Elin 249
Gustafsson, Gunnar 182, 185
Gustafsson, Karl 213
Gustafsson, Tobias 156
Gustavsson, Aina 78, 199
Gustavsson, Arne 194, 209, 213
Gustavsson, Carina 195
Gustavsson, Ester 78
Gustavsson, Gunilla 194, 209, 213
Gustavsson, Gustav 96
Gustavsson, Göran 95
Gustavsson, Hans 160
Gustavsson, Kjell 176, 191
Gustavsson, Marie 194
Gustavsson, Mats 195
Gustavsson, Mona 187
Gustavsson, Osvald 253
Gustavsson, Ronny 195
Gustavsson, Rune 209
Gustavsson, Yvonne 195
Gustavsson, Åke 209, 214, 216
Gårdstam, Sven-Åke 142
Göransson, Algot 54
Götriksson, Ulla 253

H

Haegerstam, Britta 63
Haegerstam, Georg 63, 237
Haegerstam, Göta 63
Haegerstam, Hedvig 63
Haegerstam, Karin 242
Haegerstam, Lars 128, 270
Haegerstam, Margit 66
Haegerstam, Sigfrid 63
Haegerstam, Torsten 239
Haf, Carl 80
Hafström, Fredrik 177
Hafström, Gunnar 207
Hafström, Lambert 68, 71
Hagman, Stig 78
Hallström, Erik 210, 242, 246
Hallström, Per 119
Hallström, Vera 54, 63
Hammarström, Carl 147, 150
Hansson, Bertil 244
Hansson, Lennart 240
Haraldsson, Elvy 199
Harbrecht, Helge 255
Hegg, Birgit 199
Hegg, Lasse 176
Hellkert, Ally 265
Hellkert, Birgitta 202
Hellkert, Nils 202, 273
Hellkert, Nils-Göran 130, 158, 193, 202
Hellström, Karl August 165
Henningsson, Dan 136
Henningsson, Glenn 136
Henningsson, Gunlis 136
Henningsson, Ingvar 136
Hjalmarsson, Göran 42, 265
Hjalmarsson, Ulla 266
Hjertsson, Anders 104
Hjort, Gunlis 186
Hjälmeby, Gösta 93, 94, 203
Hjälmeby, Jonas 223
Hjälmeby, Karl-Åke 93, 203
Hjälmeby, Stefan 191
Hjälmefjord, Curth 99, 140, 160
Hjälmefjord, Eivor 73, 160
Hollertz, Magnus 228
Holmberg, Henning 270
Holmers, Elof 56
Hugosson, Elisabeth 203
Hugosson, Olle 93, 203, 205
Hult, Berno 253
Hultén, Anna-Carin 197
Hultén, Ester 245
Hultén, Gustaf 30
Hultén, Jan 30
Hultén, Jeanette 23
Hultèn, Magnus 31
Hultén, Paul 23
Hulthager, Vera 270
Hultqvist, Bernhard 178
Hultqvist, Gustav 227
Hultqvist, K. A. 70, 119
Håkansson, Johan 69
Hägg, Robert 151
Högberg, Lena 275
Högberg, Monica Carlson 197
Högg, Herman 103
Höglund, Erik 103

I

Isaksson, Georg 208
Isaksson, Lennart 102, 107, 217
Isaksson, Sven-Gösta 102, 217
Isén, Nils 216
Isén, Stig-Göran 143
Isenknut, Fredrik 51

J

Jacobsson, Dagny 265
Jacobsson, Helmer 45
Jacobsson, Per Anton 44
Jacobsson, Tage 44, 143
Jakobsson, Fridolf 46, 244
Jansson, Ann 162
Jansson, Anna 57
Jansson, Johan Gustaf 57
Jensen, Lotta 181
Johannesson, Karl 53
Johannisson, Carl Emil 42
Johansson, A. 247
Johansson, Alf 159
Johansson, Alfred 190
Johansson, Allan 135
Johansson, Anders 142
Johansson, Anneli 161
Johansson, Anton 87, 162, 273
Johansson, Arnold 101, 127
Johansson, Arvid 86, 265
Johansson, Bernt 134
Johansson, Bertil 76, 270, 274
Johansson, Britta 199, 240
Johansson, Britt-Marie 272
Johansson, Carl Fritiof 53
Johansson, Cecilia 51
Johansson, Claes 76
Johansson, Clas-Petter 84
Johansson, Edvin 105, 107
Johansson, Elin 53, 66
Johansson, Elsa 240
Johansson, Emmy 53
Johansson, Erik 34
Johansson, Evald 244
Johansson, Frans 91, 100, 190, 262
Johansson, Greta 102
Johansson, Gudrun 186
Johansson, Gunborg 187
Johansson, Gunvor 231, 233
Johansson, Gustaf 133
Johansson, Gustav 100
Johansson, Gösta 176
Johansson, Göte 194
Johansson, Harald 64, 173
Johansson, Henning 134
Johansson, Hjalmar 41, 82, 87, 133, 265
Johansson, Inga-Lill 187
Johansson, Inge 167, 179, 186
Johansson, Ivar 63, 219
Johansson, John 61, 182, 226, 246
Johansson, Johnny 171, 176
Johansson, Jonas Petter ”Lelle vännen” 177
Johansson, Josef 274
Johansson, Karl 101, 171, 211, 216, 219, 220
Johansson, Karl-Erik 194, 219
Johansson, Karl-Uno 27
Johansson, Kjell 135, 203
Johansson, Kristin ”Bulla-Kristin” 208, 239
Johansson, Lars-Gunnar 121, 126
Johansson, Lennart 82, 203
Johansson, Malkolm 213
Johansson, Margareta 195
Johansson, Märta 102
Johansson, Nelly 240
Johansson, Nils 134, 155
Johansson, Nils-Olof 106
Johansson, Olle 203

Johansson, Ove 194
Johansson, Per Johan 49, 87
Johansson, Rolf 101
Johansson, Rolf "Rojos" 51
Johansson, Ruben 62
Johansson, Samuel 200, 228
Johansson, Sigfrid 63
Johansson, Sigvard 166, 246
Johansson, Stefan 121
Johansson, Stig 203
Johansson, Sture 36, 66
Johansson, Sune 223
Johansson, Sylvia 161
Johansson, Thorvald 198
Johansson, Tomas 101
Johansson, Torsten 78
Johansson, Tully 53
Johansson, Ture 76, 274
Johansson, Ulf 135
Johansson, Vera 64
Johansson, Yngve 63, 178, 203
Johansson, Åke 37, 74, 143
Johnsson, Agnes 78
Johnson, Conny 273
Johnsson, Per-Olof 32, 146
Johnsson, Wille 76, 273, 274
Jonasson, Caterina 125, 192
Jonasson, Eivin 123, 128
Jonasson, Linda 87
Jonasson, Olle 124
Jonasson, Thomas 124
Jonsson, Alice 174
Jonsson, Anders 122
Jonsson, Claes Johan 57
Jonsson, Karin 66
Jonsson, Walfrid 153
Järehag, Johan 145
Jönsson, Eva 90
Jönsson, Per 147
Jönsson, Verner 90, 121, 122

K

Karlsson, Allan 145, 190
Karlsson, Alvar 140
Karlsson, Anders 35
Karlsson, AnnMargreth 161
Karlsson, Aron 102, 166, 220
Karlsson, Artur 36, 82
Karlsson, Arvid "Boda kvarn" 43
Karlsson, Arvid ”Bussarvid” 157
Karlsson, Axel 43, 131
Karlsson, Beda 114
Karlsson, Bernhard 82
Karlsson, Bertil 237
Karlsson, Bo 158
Karlsson, Carl-Uno 82
Karlsson, Christer 213
Karlsson, Claes Magnus 111, 113, 225
Karlsson, Dagmar 203
Karlsson, David 25
Karlsson, David Sidenqvist 57
Karlsson, Edvin 78, 114
Karlsson, Einar 126
Karlsson, Elsa 23
Karlsson, Elsy 270
Karlsson, Enock 139
Karlsson, Erik 95, 132, 135, 139, 142
Karlsson, Ethel 78
Karlsson, Evald 139
Karlsson, Gertie Weilund 73
Karlsson, Gunnar 203, 209, 214
Karlsson, Gustav 22, 112, 135, 190
Karlsson, Göran 155
Karlsson, Gösta 239
Karlsson, Hanna 239, 240
Karlsson, Hans Johan 69, 111
Karlsson, Henning 168
Karlsson, Henrik 176
Karlsson, Herbert 53, 157
Karlsson, Ingeborg 102
Karlsson, Ingrid 73
Karlsson, Irene 67
Karlsson, Jan-Peter 191
Karlsson, Jeanette 161
Karlsson, Josef 139, 203
Karlsson, J.P. 84
Karlsson, Karin 27
Karlsson, Karl 126, 147, 158
Karlsson, Karl Erik Paulus 165
Karlsson, Lars-Olof 161, 203
Karlsson, Lennart 126, 128, 147
Karlsson, Markus 155
Karlsson, Martin 27, 82
Karlsson, Mats 129, 144, 147
Karlsson, Morgan 122, 129
Karlsson, Märta 111
Karlsson, Olle 121
Karlsson, Oskar 82, 190
Karlsson, Per-Inge 98
Karlsson, Petra 98
Karlsson, P-O 98
Karlsson, Ragnvald 177
Karlsson, Randor 219

Karlsson, Rolf 223
Karlsson, Rudolf 177
Karlsson-Siegert, Gustaf 258
Karlsson, Simon 82
Karlsson, Staffan 142, 151
Karlsson, Stefan 191
Karlsson, Stellan 167
Karlsson, Svea 200
Karlsson, Ulla 266
Karlsson, Vimar 217, 223
Karlsson, Vivan 173
Karlsson, Yngve 36
Karlsson, Åke 126
Karlström, Sven 227
Kautto, Therese 200
Kazour, Shaoki 237
Kellerman 172
Kindblom, H. V. 249, 262
Klasson, Gustaf 45
Klasson, Hugo 145
Klasson, Karl 186
Klasson, Lennart 172
Knutsson, Ossian 199
Knutsson, Sonja 173
Kulberg, G. F. A. 247
Källström, Adrian 132, 258, 274
Källström, Carl 258
Källström, Fredrik 132
Källström, Gunnar 132
Källström, Knut 132
Källström, Reinhold 69
Källåsen, Rune 140, 153

L

Lagerqvist, Ann-Britt 102
Lagerqvist, Simon 139
Lamme, Clas 199
Land, Ingeborg 74
Lantz, Sture 36
Lanz, Gunnar 31
Lanz, Rune 31
Larsson, Anders 110
Larsson, Anders Johan 57, 226
Larsson, Anna 102
Larsson, Arne 203
Larsson, Britta 217
Larsson, Einar 74
Larsson, Eivor 186
Larsson, Gerda 102
Larsson, Johan 226
Larsson, Lars Johan 57
Larsson, Monica 233
Larsson, Ragnvald 214, 215, 216
Leijdenfrost, Carl J 165
Levinsson, Maj-Britt 252
Lidhök, Conny 191
Lidström, Signe 246
Lilja, Anders Johan 71
Lilja, Weimar 132, 139
Liljegren, Karl-Henrik 150
Lindberg, Arvid 19
Lindberg, Christer 126, 128
Lindberg, Georg 115
Lindberg, John ”Musse” 74, 123, 127, 158
Lindberg, Peter 125
Lindblad, Bertil 74, 151
Lindblad, Eivor 188
Lindblad, Erland 150, 191
Lindblad, Gerda 151
Lindblad, Göran 186, 188, 205
Lindblad, Inger 167
Lindblad, Jan 152
Lindblad, John 149, 150, 177
Lindblad, Lars 185, 188, 191
Lindblad, Lennart 151
Lindblad, Siv 174, 250
Lindbom, Anders 91, 126
Lindbom, Anneli 105, 236
Lindbom, Stefan 91
Lindbom, Sven 91, 105, 126, 236
Lindegren, Barbro 74
Lindegren, F A 245
Lindegren, Per Otto 72, 73, 81, 191
Lindegren, Ragnar 73, 76, 120
Lindevern, Lars-Uno 203
Lindgren, Jenny 229
Lindgren, Siri 229
Lindh, Märta 219
Lindh, Sten 113, 128, 190, 193, 213, 214, 218
Lindholm, Gullan 197
Lindholm, Svea 240
Lindholm, Åke 205
Lindkvist, Sven Johan 44
Lindqvist, Lennart 176
Lindskog, C. D. 247
Lindsten, Hilmer 190
Lindsten, Sigge 159
Ljung, Andreas 134
Ljung, Estrid 66
Lorents, Mikael 121
Lukijanovic, Slavisa 191
Lund, Harald 271
Lund, Torsten 137

Lund, Åse 273
Lundberg, Anders 33, 107
Lundberg, Andreas Ferdinand 26
Lundberg, Anna Cathrina 26
Lundberg, Cajsa 109
Lundberg, Carl-Johan 108
Lundberg, Gustav 24
Lundberg, Gösta 107
Lundberg, Hans 27
Lundberg, Johan Peter 226
Lundberg, Lars 27
Lundberg, Marianne 26
Lundberg, Olle 27, 107
Lundberg, Per 27
Lundberg, Robert 26, 107
Lundberg, Ros-Marie Pettersson 197, 202
Lundberg, Valborg 108
Lundén, Karl 117
Lundgren, Karl Albert 68
Lundholm, Vivan 240
Lundmark, Johan 59
Lund-Ramberg, Torbjörn 191, 196, 261
Lägersten, Gunnar 73, 98, 100, 106, 139, 140, 141, 151, 173, 219, 230
Lägersten, IngaLill Gunnarsson 141
Lägersten, Margareta 173, 231
Löfbom, Bill 225
Lönnblad, Verner 197
Lönnborg, Konrad 36, 42, 93, 100, 102, 133, 142, 230
Lönnborg, Per 122
Löv, Ingrid 240
Lövgren, Gösta 100

M

Maars, Bengt 132, 137
Maars, Karl 166, 188, 199, 205
Maars, Tage 166
Maars, Yvonne 132
Magnusson, Barbro 266
Mallander, Gunborg 266
Mallander, Gunnar 160, 230
Mallander, Inger 266
Mallander, Simon 220
Mallander, Verner 142
Mallander, Vivi 230
Malmberg, Mats 129
Malmgren, Alf 136
Malmgren, Margareta 173
Malmsten, Lotten 165
Man, Van Mai 230
Mars, Albert 36, 45
Mars, Märta 11
Marz, Axel 88, 209
Marz, Gudrun Åhlén 199
Marz, Sigrid 227
Marz, Stig 199
Matusch, Alex 103
Mebius, Carl Adolf 67, 81
Meijenquist, C. 247
Melin, Björn 107
Mellgran, Oskar Fredrik 165
Metä, Robin 238
Meurling, Carl Conrad 80
Molin, Edvard 69
Molin, Preben 208
Mollby, Kajsa 240
Möllborg, Gustav 193
Möllborg, Sten 193
Möller, Roland 232
Mörk, Adolf 9, 164

N

Nielson, Andreas 121
Niklasson, Danny 126
Niklasson, Reine 246
Nilsson, Alice 165
Nilsson, Anders 152
Nilsson, Dan 165
Nilsson, Erik 209, 213
Nilsson, Håkan 102
Nilsson, Inga 63
Nilsson, Ing-Britt 161
Nilsson, Jarl 123, 128, 212
Nilsson, Johan 104
Nilsson, Kristina 9
Nilsson, Lennart 25, 107
Nilsson, Per 139, 149
Nilsson, Rasmus 87
Nilsson, Roland 198
Nilsson, Stina 274
Nilsson, Sven 149, 158
Nordberg, Anton 67
Nordberg, Nils 159
Nordén, Lennart 231
Nordén Lilian 231
Nordenstam, Allan 250
Nordqvist, Gunnar 54
Nordstrand, Birgitta 24
Nordstrand, Gunnar 24
Nordstrand, Kerstin 26
Nordstrand, Peter 24
Nordstrand, Petter 25

Nyberg, Erik 54
Nydahl, Viktor 201
Nykvist, Erland 216, 219
Nylén, Lasse 225
Nylén, Marie 225
Nyman, Kenneth 67
Nyqvist, Erland 214
Nyström, Ingvar 225
Nyström, Irma 225

O

Ohlsson, C. 247
Olander, Thure 166
Olofsson, Barbro 167
Olofsson, Christian 83, 86
Olofsson, Daniel 86
Olofsson, Emanuel 83, 86
Olofsson, Jonas 83, 86
Olofsson, Rune 82, 86, 93, 98, 158, 232
Olofsson, Sigfrid 67
Olofsson, Åke 82, 86
Olsson, Birgitta 197
Olsson, Hans-Ivar 137
Olsson, Jessica 152, 196
Olsson, Mats 270
Olsson, Sonja 197
Olsson, Suzanne 175
Olsson, Thor 270
Oskarsson, Arne 107
Osmundsen, Karl 73

P

Palm, Alvar 190, 241
Palm, Sonja 241
Palm, Tommy 257
Palmberg, Anna 240
Palmberg, Birger 96
Palmberg, Britta 199
Palmberg, Johan 97
Palmqvist, Mats-Peter 186
Persson, Claes Johan 165
Persson, Emmy 240
Persson, Gustav 197
Persson, Hans 172
Persson, Inez 161
Persson, Irene 158, 244
Persson-Johansson, Carl August “Kalle smé” 114
Persson, Lydia 240
Persson, Maj 203
Persson, Olle 186
Persson, Rumar 101
Persson, Sven 197
Persson, Thure 161
Petersen, Liss 39
Petersson, Edit 227
Petersson, Evert 144
Petersson, Fredrik Teodor 41
Petersson, Gunnar 22, 227
Petersson, Henry 145
Petersson, Hulda Carolina 52
Petersson, Pehr Johan 114
Petersson, Sven Magnus 88
Pettersson, A. J. 249
Pettersson, August 104
Pettersson, Britt-Mari 253
Pettersson, Conny 134
Pettersson, Edit 22
Pettersson, Fredrik 138
Pettersson, John 219
Pettersson, Lars-Erik 222
Pettersson, Margareta 191, 266
Pettersson, Maria 264
Pettersson, Peter Magnus 104
Pettersson, Sture 222
Pettersson, Svante 199
Pettersson, Åke 200
Pietzold, Karl 57
Pontén, Per August 165

Q

Qvint, Hulda 239

R

Ragnar, Sven 265
Ramberg, Torbjörn Lund 191, 196, 261
Ramberg, Vibe Steen 261
Reenstjerna, Thure G 165
Rehn, Axel 76, 112
Rehn, Claes Johan 75
Rehn, Natanael 30
Rehn, Simon 30, 76
Reinsjö, Barbro 203
Renshult, Henry 67
Reutersvärd, C. W. 247
Ringefelt, Ingela 179
Ringefelt, Stig 66
Rolf, Ingemar 40, 50

Rolf, Ingrid 40, 50
Rolf, Lennart 40, 50
Roos, Arne 145
Rostedt, Tarja 272
Rothstein, Johan Gustaf 80
Rundkvist, K. G. 76
Rundquist, Karl 177
Rundqvist, Greta 23
Runstedt, Fredrik 9, 11, 41, 57, 68, 199, 245, 249
Rydbeck, A. 247
Rydbeck, C.H 24
Rydbeck, Robert 70
Rydberg, A. 247
Rydell, Bertil 30, 123, 128
Rydell, Ingeborg 266
Rydell, Ulla 167
Rydingsvärd, 0. 247
Rydström, Berta 241
Rydström, Hilma 168, 241
Rystrand, Johan Edvard 67, 71

S

Sahlberg, Johan 71
Salomonsson, Inger 197
Salomonsson, Karl 30
Samsioe, Robert 249
Sandberg, Gösta 113
Sandberg, Karl 76, 185, 274
Sandin, Anders 207, 266
Sandin, Lina 271
Sandstedt, Hjalmar 209, 239, 246
Sandstedt, Ida 238, 246
Sandstedt, Kjell 209
Sandvall, Carl 205
Schelin, Gotthard 76
Schnierer, Imre 267
Segerstad, J.F Hård av 24
Sehlstedt, Johnny 171, 176
Sidenqvist, Clas August 59, 60
Sidenqvist, Gunnar 61
Simonsson, Emelie 272
Simonsson, Marcus 257
Simonsson, Martin 257
Sjöberg, Christian 191, 213
Sjöberg, Frideborg 161
Sjöbring, Britt 66
Sjögren, Bengt 25
Sjögren, Elsie 275
Sjögren, Gustav 139, 140
Sjögren, Katrin 272
Sjögren, Rut 78
Sjöqvist, Ruth 160
Sjöstedt, Axel Pontus 165
Sjöstedt, Inger 32
Sjöstedt, Lars-Göran 33, 147
Sjöstrand, Anders August 60
Sjöö, Rolf 155, 160, 203
Skoland, Nina 162
Skörd, Harry 219
Skörd, Holger 30
Skörd, Olle 219
Stafström, Anders 176
Stedt, Gustav 142
Stedt, J.A 24
Stendahl, Ingvar 139, 145, 146, 237
Stenervik, Svante 225, 233
Sten, Martin 91
Stenqvist, Helen 169
Stensson, Albert 76, 112
Strandén, Katharina 185
Strånge, Harald 242
Strömberg, Jan 173
Strömberg, Torbjörn 186
Strömblad, Lars 191
Strömfeldt, Harald 24
Ström-Nilsson, Viola 241
Strömqvist, Harriet 231
Strömqvist, Karl 114, 145
Strömqvist, Marianne 167, 173
Strömqvist, Rune 271
Ström, Viola 74
Stüwer, Elisabet 161
Ståhl, Evert 103
Sundberg, Isak 119
Sundström, Krister 145
Svanberg, Einar 157, 243, 244
Svanberg, Irene 243
Svanberg, Karl 82, 86, 157, 243
Svanberg, Lilly 243
Svensson, Adolf 265
Svensson, Albertina Wilhelmina 113
Svensson, Allan 25
Svensson, Andreas 257
Svensson, Anna 162, 256
Svensson, August Viktor 57
Svensson, Bertil 132
Svensson, Birgitta 252
Svensson, Björn 222
Svensson, Carl Oscar 160
Svensson, Cecilia 270
Svensson, Christina 197
Svensson, Daniel 46
Svensson, Doris 187
Svensson, Edmund 113, 214, 220
Svensson, Elna 132
Svensson, Ewa 222
Svensson, Gunilla 187
Svensson, Gustav 140
Svensson, Gösta 139
Svensson, Hans 213, 221
Svensson, Harriet 213, 231
Svensson, Helen 233
Svensson, Hulda 57
Svensson, Ingrid 167, 183
Svensson, Jan-Erik 223
Svensson, Jan-Peter 256
Svensson, Johannes 58, 256
Svensson, John 93, 98, 216, 219, 232
Svensson, Karl 190
Svensson, Linnea 221
Svensson, Lisa 57, 239
Svensson, Lisbet 161, 199
Svensson, Mandli 76, 77, 159, 165
Svensson, Mattias 257
Svensson, Michael 222
Svensson, Morgan 191
Svensson, Oskar 75
Svensson, Otto 202
Svensson, Peter 270
Svensson, Roland 198
Svensson, Simon 57
Svensson, Staffan 58
Svensson, Sten-Åke 223
Svensson, Stina 66
Svensson, Sture 137, 166, 183, 245
Svensson, Svea 57
Svensson, Sven-Erik 144
Svensson, Svenning 78
Svensson, Sven-Olof 126, 135, 223
Svensson, Weine 98, 140, 216
Svensson, Verner 166
Sverker, Fritz 190
Swerlander, Bengt 191
Svärd, Lars 250
Söderberg, Lilly 225
Söderström, Daniel 80
Sörensen, Ludvig 200

T

Thomsén, Britt 174
Thor, Anders 183
Thor, Gunnar 167, 183
Thor, Göran 183
Thor, Lennart 183
Thor, Magnus 184
Thor, Malena 184
Thor, Mariann 183
Thunander, Rudolf 9, 68, 78, 250
Titus, Göran 266
Toisdöger, Servet 238
Tolf, Peter Daniel 56, 226
Tolf, Stina Lovisa 68
Tornet, Agneta 225
Tornet, Torbjörn 225
Tykosson, Lars Olov 91
Tällberg, Gunnar 199
Törnblom, Gustaf 60

U

Unelind, Margareta 201
Unelind, Ulf 201

V

Victoria, kronprinsessan 269
Vink, Birgit 78
Vink, Henrik 121
Vink, Hjalmar 245, 264
Vink, Holger 121
Vink, Johan Peter 119
Vink-Johansson, Birgith 65
Vink, Margareta 167, 183, 186
Vink, Verner 121, 123, 239
Vinlöf, Lennart 129

W

Wadell, Albert 168, 204, 234, 245
Wadell, Hedda 234
Wall, Göran 197
Wallsten fru 165
Weilund, Gerhard 101
Werninger, Charles 37
Werninger, Christian 37
Wessberg, Hugo 245
Westelindh, Karl 273
Westerlund, Anita 161
Westholm, Ingvald 103
Wetter, Lars Conrad 204, 247
Wetterberg, Mårten 165
Wetterling, Jonas Magnus Israel 67
Wiberg, Christer 232
Widegren, Marek 191
Widegren, Sofia 191

Widell, Johan 132
Wihrén, Alf 50, 142
Wihrén, Birgitta 51
Wihrén, Carolina 51
Wihrén, Kjell 142
Wihrén, Pernilla 50
Wilsson, Jan 167
Wingård, Johan Alfred 165
Wink, Carl 119, 143, 264
Wink, Hjalmar 120, 143, 264
Wintersteller, Heman 103
Wintersteller, Manfred 103
Wintersteller, Norbert 103
Wiss, Henning 53
Wiss, Johan Algot Gustafsson 274
Wiss, Karl 258
Wisth, Anders 225
Wiström, Pehr Adolf 165
Wolfram, Margareta 184
Wolfram, Märta Ström 240, 271

Y

Yman, Claes 270
Yngvesson, Elizabeth 255
Yngvesson, Helena 266
Yngvesson, Natanel 191
Yngvesson, Samuel 191
Yngvesson, Willy 144, 255

Z

Zettergren, Bertil 266
Zettergren, Karin 266

Å

Årevall, Arne 216

Ö

Ögren, Elna 270
Öquist, Göta Margareta 240
Östling, Gunnar 76

Hittar du fel eller har du kompletterande uppgifter till boken. Kontakta gärna Börje Cronvall eller skicka dina uppgifter till info(at)vrigstadshembygdsforening.se.